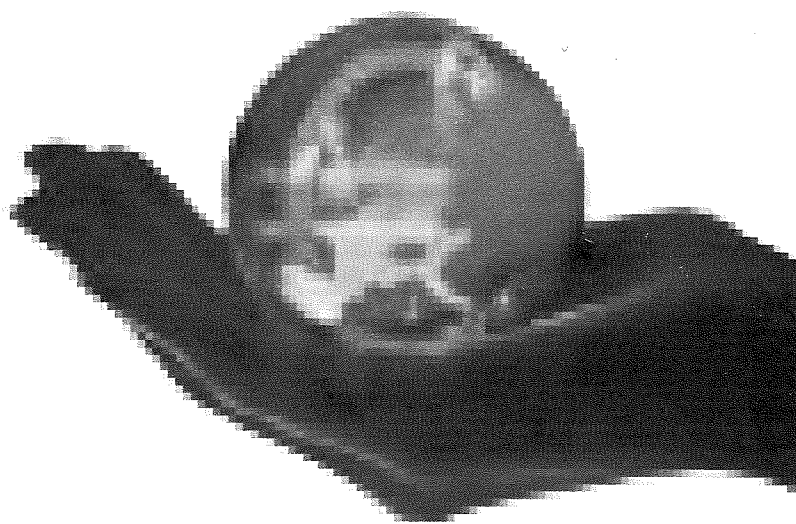

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

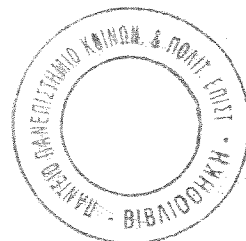
**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ
ΚΑΙ
ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ**

Γκουτζαμάνη Σοφία

Υπεύθυνοι Καθηγητές:
Αθανασόπουλος Κωνσταντίνος
Πλασκοβίτης Ηλίας
Γιώτη- Παπαδάκη Όλγα

Αθήνα, Ιούνιος 2006

Επιχειρησιακά Εργαλεία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Περιφερειών
Και
Νομικό Καθεστώς Διαχείρισης των Κοινοτικών Πόρων

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες.....	4
Εισαγωγή.....	6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική

1.1. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	9
1.1.1. Η Εξέλιξη της Έννοιας: Πρώιμη Φάση (1970-1999).....	9
1.1.2. Η Ένταξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης στις Ευρωπαϊκές Στρατηγικές.....	11
1.2. Διαστάσεις της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	15
1.3. Περιφερειακές Ανισότητες και Ανάγκη για Κοινή Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	19
1.4. Στόχοι της Περιφερειακής Πολιτικής.....	22
1.5. Μέσα Άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής.....	24
1.6. Ο Ρόλος των Φορέων στην Προώθηση της Πολιτικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Κοινοτικές Διαρθρωτικές Παρεμβάσεις και Βιώσιμη Ανάπτυξη

2.1. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία: Γενικές Διατάξεις και Προοπτικές για τη νέα Προγραμματική Περίοδο (2007-2013).....	34
2.1.1. Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.....	35
2.1.2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.....	38
2.1.3. Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, Τμήμα Προσανατολισμού.....	42
2.1.4. Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας.....	43
2.2. Οι Στόχοι Προτεραιότητας και τα Διαρθρωτικά Ταμεία.....	45
2.2.1. Στόχος 1.....	46
2.2.2. Στόχος 2.....	47
2.2.3. Στόχος 3.....	49
2.3. Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.....	51
2.3.1. Interreg III.....	51
2.3.2. Leader+.....	52
2.3.3. Urban II.....	54
2.3.4. Equal.....	56
2.4. Ταμείο Συνοχής και 4 ^η Προγραμματική Περίοδος.....	59
2.5. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.....	63
2.6. Προενταξιακά Μέσα.....	65
2.7. Απολογισμός.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Επιχειρησιακά Εργαλεία για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Περιφερειών

3.1. Δείκτες Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	72
3.2. Τα περιφερειακά Προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.....	76
3.3. Εθνικά Προγράμματα Χρηματοδότησης και Προγράμματα Συγχρηματοδοτούμενα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.....	77
3.4. Οικονομικά και Φορολογικά Περιβαλλοντικά Εργαλεία.....	79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Περιπτώσεις Ευρωπαϊκών Περιφερειών που Προώθησαν τη Βιώσιμη Ανάπτυξη μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων

4.1. Εισαγωγή στο Πρόγραμμα «Περιφερειακές Προσεγγίσεις της Βιωσιμότητας»	84
4.2. Τα 12 Πιλοτικά Προγράμματα: Στόχοι, Μέθοδοι, Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	86
4.3. Μεθοδολογικό Πλαίσιο του Πιλοτικού Προγράμματος	90
4.4. Ανάπτυξη Επιχειρησιακών Εργαλείων για τη Μέτρηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης	92
4.5. Συνδυασμός των Διαρθρωτικών Ταμείων με άλλα Εργαλεία για τη Χρηματοδότηση των Περιφερειών	98
4.6. Προσεγγίσεις και Εμπειρίες των Περιφερειών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	101
4.7. Απολογισμός	105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η Ένταξη της Έννοιας της Βιώσιμης Ανάπτυξης στην Ελληνική Πραγματικότητα

5.1. Η Διαχρονική Εξέλιξη των Βασικών Κατευθύνσεων της Περιφερειακής Πολιτικής	109
5.2. Οι Διαρθρωτικές Παρεμβάσεις της Ε.Ε. στην Ελλάδα	112
5.2.1. Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα	112
5.2.2. Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	113
5.3. Απολογισμός και 4 ^η Προγραμματική Περίοδος, 2007-2013	121
5.4. Η Ένταξη της Αειφόρου Ανάπτυξης στην Ελληνική Πολιτική	124
5.4.1. Πολιτικές Δράσεις για το Περιβάλλον	125
5.4.2. Πολιτικές Δράσεις για το Αειφορικό Κτίριο και το Δομημένο Περιβάλλον	127
5.4.3. Δράσεις για την Επίτευξη Περιφερειακής Συνοχής	130
5.5. Αδυναμίες και Συμπεράσματα	132

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Απορρόφηση των Κοινοτικών Πόρων από τα κράτη- μέλη και το Νομικό Καθεστώς Διαχείρισής τους στην Ελλάδα

6.1. Απορρόφηση των Κοινοτικών Πόρων από τα κράτη- μέλη της Ευρώπης	135
6.1.1. Μέθοδος Παρεμβάσεων μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων	135
6.1.2. Μέθοδος Διαρθρωτικών Παρεμβάσεων μέσω των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών ...	139
6.1.3. Μέθοδος Διαρθρωτικών Παρεμβάσεων μέσω του Ταμείου Συνοχής	143
6.2. Νομικό Καθεστώς Διαχείρισης των Κοινοτικών Πόρων στην Ελλάδα	144
6.2.1. Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου του ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής	144
6.2.2. Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου στο Πλαίσιο του ΚΠΣ	145
6.2.3. Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ (Μ.Ο.Δ. Α.Ε.)	156
6.2.4. Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	157
6.2.5. Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου στα πλαίσια του Ταμείου Συνοχής	158
Συμπεράσματα	167
Βιβλιογραφία	172

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	179
------------------------	-----

Συντομογραφίες

Ελληνική Ορολογία

ΑΕΥΧΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΓΕΔΕ	Γραφείο Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου
ΓΛΚ	Γενικό Λογιστήριο του Κράτους
ΔΤ	Διαρθρωτικά Ταμεία
ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού & Εγγυήσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ	Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού
ΕΚΠΑΑ	Ελληνικό Κέντρο Περιβάλλοντος για την Αειφόρο Ανάπτυξη
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΔ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΕΤΕπ	Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΥΔ	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
ΚΑΠ	Κοινοτική Αγροτική Πολιτική
ΚΑΠΕ	Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΚΟΧΕΕ	Κανονισμός για την Ορθολογική Χρήση & την Εξοικονόμηση Ενέργειας
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΟΤΔ	Ομάδες Τοπικής Δράσης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές οργανώσεις
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΗΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης
ΟΠΣ	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΕΠ	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Πρόγραμμα
ΠΚΠ	Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας
ΣΔΙΤ	Συμπράξεις Δημοσίου Ιδιωτικού Τομέα
ΣΠΑ	Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής
ΤΕΠ	Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΥΠΕΘΟ	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας
ΥΠΕΣΔΔΑ	Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας & Δημοσίων Έργων
ΥΠΟΙΟ	Υπουργείο Οικονομίας & Οικομικών

ΧΚΑΕ
ΧΜΠΑ

Χώρες Κεντρικής & Ανατολικής Ευρώπης
Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας

Ξένα Ορολογία:

CEC	Commision of the European Communities
DG	Directorate General
DOCUP	Document Unique Programmation
ERDF	European Regional Developmnet Funds
ESDP	European Spatial Development Perspective
ESF	European Social Funds
EU	European Union
GDP	Gross Domestic Product
OECD	Organasition foe Economic Cooperation and Development
OP	Operational Programme
SPD	Single Programming Document
SQM	Sustainable Quality Management
SUDECIR	Sustaianable Development of European Cities and Regions (European Project)
SWOT	Strengths, Weaknessess, Opportunities, Threats
WCED	World Commission in Environment and Development

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη καταγράφει, αναλύει και αξιολογεί τις βασικές παραμέτρους που συνθέτουν τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών και τον τρόπο χρηματοδότησής τους από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η σύνθεση του θέματος αυτού περιλαμβάνει στοιχεία θεωρητικών αναζητήσεων και προβληματισμών αλλά και στοιχεία εμπειρικής τεκμηρίωσης.

Με κριτικό τρόπο διαπραγματευόμαστε τη δομή και την εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων στα 25 κράτη- μέλη της Ε.Ε. και ειδικότερα στην Ελλάδα. Εξετάζουμε τα μέσα, τα χρηματοδοτικά όργανα και τα επιχειρησιακά εργαλεία άσκησης της περιφερειακής πολιτικής και τον τρόπο επίτευξης, μέσω αυτών, της βιώσιμης ανάπτυξης των ευρωπαϊκών περιφερειών. Παράλληλα παραθέτουμε τους στόχους και αναλύουμε τους λόγους για τους οποίους η βιωσιμότητα του κοινοτικού χώρου αποτελεί αναγκαιότητα στο σύγχρονο διεθνοποιημένο περιβάλλον. Μελετούμε προσεχτικά την υπάρχουσα ευρωπαϊκή στρατηγική, αναλύουμε τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές της, εντοπίζουμε τις αδυναμίες της και επισημαίνουμε τις δυνατότητες βελτίωσης των επιλογών της.

Παράλληλα, παραθέτουμε τον τρόπο αντιμετώπισης του θέματος της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης από πλευράς ελληνικής πολιτικής. Εντοπίζουμε τις ελλείψεις που υπάρχουν στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή της και αναφέρουμε όλες τις δράσεις και τα έργα που έχουν υλοποιηθεί στα πλαίσια βελτίωσης της ποιότητας ζωής των ελλήνων πολιτών και αύξησης της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Αναλύουμε, επίσης, τη διαδικασία απορρόφησης των πόρων από την Κοινότητα αλλά και το νομικό καθεστώς διαχείρισής τους από τις αρμόδιες αρχές.

Για την πληρέστερη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των περιφερειακών μηχανισμών για την αειφορία και τις δυνατότητες ενίσχυσής τους από τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις για την επίτευξη του στόχου τους, παραθέτουμε 12 περιπτώσεις ευρωπαϊκών περιφερειών που προσπάθησαν και κατάφεραν να μεταφράσουν πρακτικά τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ερμηνεία και στη διαχρονική εξέλιξη της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και στον τρόπο ενσωμάτωσής της στην ευρωπαϊκή στρατηγική. Στο επόμενο κεφάλαιο, αναλύουμε τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συγχρηματοδοτούν τα προγράμματα και τις δράσεις των κρατών- μελών και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες που υλοποιούνται κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006 καθώς και τις προοπτικές για την περίοδο 2007-2013. Στο τρίτο κατά σειρά κεφάλαιο, παρουσιάζεται το πιλοτικό πρόγραμμα του IRS, που αφορά τους στόχους βιωσιμότητας που έθεσαν 12 περιφέρειες και τη μεθοδολογία απορρόφησης χρημάτων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Επίσης, στα επόμενα δύο κεφάλαια γίνεται, αντίστοιχα, εκτενής αναφορά στην ελληνική περιφερειακή πολιτική, στην ανάγκη ανασχεδιασμού της καθώς και στην προσπάθεια ένταξης της βιώσιμης ανάπτυξης στις δράσεις που υλοποιούνται. Στο κεφάλαιο πέντε, αναλύουμε τη μέθοδο απορρόφησης, από τις περιφέρειες, οικονομικών πόρων από την Κοινότητα καθώς και τις

διαχειριστικές αρχές που ευθύνονται για τον προγραμματισμό και την εφαρμογή των ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και των έργων που υπάγονται στο Ταμείο Συνοχής. Ακολουθούν, τέλος, τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τον τρόπο προσέγγισης του θέματος αλλά και οι προτάσεις, δράσεων σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην ενσωμάτωση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης στην ελληνική περιφερειακή πολιτική.

Για την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής χρησιμοποιήσαμε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία και άρθρα αλλά, κυρίως, στηριχτήκαμε στις εκθέσεις, στις οδηγίες, στους κανονισμούς και στις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντλήσαμε, επίσης, επίκαιρες πληροφορίες από το διαδίκτυο, που μας έδωσε τη δυνατότητα πρόσβασης σε βιβλιοθήκες, ινστιτούτα, οργανισμούς που διέθεταν χρήσιμα στοιχεία. Αντιμετωπίσαμε, ωστόσο, δυσκολία στην ανεύρεση πιλοτικών προγραμμάτων που να υλοποιήθηκαν στη χώρα μας με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η μελέτη αυτή γράφτηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Το υπό διαπραγμάτευση αντικείμενό της διαμορφώθηκε κατόπιν καθοδήγησης του Υπεύθυνου Καθηγητή μου, κ. Κωνσταντίνου Αθανασόπουλου, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη βοήθειά του αλλά και την υπομονή του καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Ευχαριστώ οφείλω και στην Καθηγήτριά μου, κα. Κυβέλου Στέλλα για τη συνεισφορά της και τις ιδέες της. Επίσης, ευχαριστώ θερμά τους Καθηγητές μου, κ. Πλασκοβίτη Ηλία και κα. Γιώτη- Παπαδάκη Όλγα. Τέλος, ειδικές ευχαριστίες οφείλω στην οικογένειά μου, Γιώργο, Ζωή, Βάλια και στους φίλους μου, Χριστίνα, Κατερίνα, Μαριλένα και Κυριάκο, που με στήριξαν με κάθε τρόπο ώστε να τελειώσω (επιτέλους!) το γράψιμο της παρούσας μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1. Η Έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης

1.1.1. Η Εξέλιξη της Έννοιας: Πρώιμη Φάση (1970-1999)

Η ταύτιση της ανάπτυξης¹ με την οικονομική μεγέθυνση συντέλεσε στην εμφάνιση οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων. Η απουσία ορίων στο ρυθμό ανάπτυξης και εκμετάλλευσης των πόρων και η λειτουργία των φυσικών δυνάμεων της αγοράς με την έλλειψη συντονισμού και κοινών κανόνων διεξαγωγής της, οδήγησε στην άλογη κατανάλωση τόσο των οικονομικών όσο και των φυσικών πόρων.

Η παγκόσμια διάσταση των προβλημάτων αποτέλεσε μια ουσιαστική πρόκληση για την υιοθέτηση ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης, το οποίο θα σεβόταν την ανθρώπινη οντότητα, θα βελτίωνε την ποιότητα ζωής και θα προστάτευε το περιβάλλον. Η αναζήτηση για ολοκληρωμένη και ισορροπημένη ανάπτυξη, αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί μια πολυσύνθετη διαδικασία για την επίτευξη των διατεταμένων τομέων της ανάπτυξης: οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον.

Η διεθνής κοινότητα είχε αναγνωρίσει ήδη από τη δεκαετία του '70 την αναγκαιότητα ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στην αναπτυξιακή πολιτική των κρατών-μελών. Η Διάσκεψη της Στοκχόλμης το 1972 υπογράμμισε τη σημασία του περιβάλλοντος. Στη διακήρυξή της, η οποία στηρίχθηκε σε έκθεση επιστημόνων του Τεχνολογικού Ινστιτούτου της Μασαχουσέτης με τίτλο "The Limits of Growth", αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα για συνεχή- υπό όρους- οικονομική ανάπτυξη για την προστασία του περιβάλλοντος με την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων.

Στα επόμενα 20 χρόνια που ακολούθησαν μέχρι και τη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας το 1992, έγινε σαφές πως οι οικονομικές δραστηριότητες δε θα μπορούσαν να έχουν μακροχρόνια διάσταση είτε γιατί αυτές θα είχαν συντελέσει στην καταστροφή των περιβαλλοντικών συνθηκών, απαραίτητων για τη διεξαγωγή τους, είτε γιατί οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις θα επηρέαζαν αρνητικά τη δημόσια υγεία και την ποιότητα ζωής. Υπό το πρίσμα των παραπάνω, διατυπώθηκε για πρώτη φορά το 1987 ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» από τον πρώην Πρωθυπουργό της Νορβηγίας, Gro Harlem Brundtland, στα πλαίσια της Έκθεσης Brundtland (Our Common Future), η

¹ Αθανασόπουλος Κωνσταντίνος (2004), σελ. 41

οποία υποβλήθηκε στην Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών (WCED, 1987).

Το περιεχόμενο του όρου βιώσιμη ανάπτυξη, όπως ακριβώς ορίστηκε από την WCED είναι: «...η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να μειώνει τη δυνατότητα των επόμενων γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Ένας εξίσου επιστημονικός ορισμός της βιωσιμότητας, ο οποίος παρατίθεται στην ίδια Έκθεση αναφέρει: «...στην ουσία, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια διαδικασία αλλαγής στην οποία η εκμετάλλευση των πηγών, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και το θεσμικό πλαίσιο βρίσκονται σε αρμονική σχέση και δίνουν τη δυνατότητα να εκπληρωθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες, τόσο στο παρόν, όσο και στο μέλλον»². Βάσει της Έκθεσης, επιβάλλεται, αρχικά, η διατήρηση και η ορθή συντήρηση του διαθέσιμου φυσικού κεφαλαίου της κάθε χώρας για τη μεταβίβαση του ακεραίου στις μελλοντικές γενιές ώστε να υπάρχει η μεταβαλλόμενη ισότητα ικανοποίησης των αναγκών μεταξύ των γενιών. Η βιωσιμότητα, ουσιαστικά, χαράζει ένα δρόμο που δεν καταστρέφει τις δυνατότητες για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών. Ύστερα από την Έκθεση Brundtland, η έννοια της βιωσιμότητας αποτέλεσε αντικείμενο επιστημονικής έρευνας και δόθηκαν πολλές διαφορετικές ερμηνείες.

ορίσμος
της
βιωσιμ
ου.

Το 1992 ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» επεκράτησε διεθνώς, κατά την πρώτη Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη που οργάνωσε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Η Διάσκεψη του Ρίο συνέδεσε την προστασία του περιβάλλοντος με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές δε διατυπώθηκαν μόνο ως αρχές αλλά αποδόθηκαν και σε επίσημο οδηγό, την Ατζέντα 21, η οποία αποτέλεσε το σχέδιο για τον 21^ο αιώνα. Ωστόσο, και αυτή η Παγκόσμια Συνδιάσκεψη επισήμανε τα αδιέξοδα της δυνατότητας για αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος αφού κρίθηκε ότι προέχει η οικονομική ανάπτυξη.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης κατοχυρώνεται και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία κυρώθηκε με το Ν.2077/1992, «Κύρωση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση». Η Συνθήκη περιλαμβάνει μεταξύ των δραστηριοτήτων της Ένωσης μια πολιτική στρατηγική στον τομέα του περιβάλλοντος. Διευκρινίζει ότι η πολιτική αυτή αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και ότι οι απαιτήσεις περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενσωματωθούν στη θέσπιση και την εφαρμογή άλλων κοινοτικών πολιτικών. Αποδίδει μεγάλη σημασία στην αρχή της επικουρικότητας και τονίζει πως οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο κοντά στους πολίτες.

Το 1997, η Συνθήκη του Άμστερνταμ ανέδειξε την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης ως ένα από τα πιο σημαντικά θέματα της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το άρθρο 2 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αναφέρει: «...Η Ένωση θα επιδιώξει τους ακόλουθους στόχους...την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου, υψηλό επίπεδο απασχόλησης καθώς και ισόρροπη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω...της ενδυνάμωσης της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης»³. Αξίζει, πάντως, να επισημάνουμε τη συγγένεια της

² Κ.Π.Μπίθας, 2001, σελ. 117

³ Brussels, 27.3.2001, SEC (2001) 517, σελ.10

διατύπωσης που ακολουθείται στο άρθρο 2 της Συνθήκης του Άμστερνταμ με την Αρχή 4 της Διακήρυξης του Ρίο, σύμφωνα με την οποία «...για να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αναπτυξιακής διαδικασίας».

Στη Συνθήκη του Άμστερνταμ προβλέπεται η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στις κοινοτικές πολιτικές και δράσεις με απώτερο στόχο την αρμονική, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη. Οι επόμενες Συναντήσεις Κορυφής προχώρησαν στη σταδιακή ανάπτυξη και εξειδίκευση των τριών διαστάσεων που συνθέτουν την έννοια της βιωσιμότητας. Στη Σύνοδο του Κάρντιφ, που διεξήχθη στις 15 και 16 Ιουνίου 1998, τέθηκαν οι βάσεις για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές της Ε.Ε. Για το σκοπό αυτό συγκλήθηκε το Συμβούλιο των Υπουργών Γεωργίας, Μεταφορών και Ενέργειας ώστε να καθοριστούν οι αντίστοιχες στρατηγικές τους στο πεδίο αυτό. Η περιβαλλοντική πολιτική έχει το δικό της τρόπο να διεισδύει σε άλλες τομεακές πολιτικές (Διαδικασία του Κάρντιφ), ενώ στις αρχές του ίδιου έτους, η Επιτροπή πρότεινε το 6^ο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης, το οποίο έθετε μια προοπτική 10 ετών για μια ολοκληρωμένη περιβαλλοντική πολιτική στα πλαίσια της Ε.Ε.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης- 11 και 12 Δεκέμβρη του 1998- υπογράμμισε την αναγκαιότητα να ενισχυθεί ο συγκερασμός των ενεργειών μεταξύ της ενιαίας αγοράς και των πολιτικών που εφαρμόζονται στο χώρο του περιβάλλοντος και πρότεινε τη λήψη μέτρων για να ευνοηθεί η καλύτερη ενσωμάτωσή της. Μόλις το Μάρτιο του 2001, καθορίστηκε η στρατηγική ενσωμάτωσης της αειφόρου ανάπτυξης στην πολιτική συνεργασίας σε οικονομικά και αναπτυξιακά θέματα. Το δε Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας (3 και 4 Ιουνίου του 1999), συνέβαλε στη βελτίωση του συντονισμού και της συνοχής που εφαρμοζόταν στα θέματα του περιβάλλοντος και της αλιευτικής πολιτικής.

1.1.2. Η Ένταξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης στις Ευρωπαϊκές Στρατηγικές

Στη Νίκαια, το Δεκέμβρη του 2000, υιοθετήθηκε η Κοινωνική Πολιτική Ατζέντα που προσδιόριζε μέτρα για τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας αλλά και για τον περιορισμό φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού. Εξίσου σημαντική ήταν και η έκθεση που παρουσιάστηκε σχετικά με την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στις οικονομικές πολιτικές.

Στη Λισσαβόνα, το Μάρτιο του 2000, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δρομολόγησε νέα στρατηγική με σκοπό να καταστήσει την Ευρώπη «...την ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία στον κόσμο βασισμένη στη γνώση και ικανή να πετύχει βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας καθώς και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Βασικός στόχος της στρατηγικής της Λισσαβόνας είναι να πετύχει η Ε.Ε. μέχρι

το 2010 οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανανέωση λαμβάνοντας υπόψη την αειφόρο ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Οι κατευθύνσεις της Λισσαβόνας ολοκληρώθηκαν κατά τη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Γκέτεμποργκ, τον Ιούνιο του 2001, όπου και διατυπώθηκε η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία περιελάμβανε έναν επιπλέον πυλώνα, αυτόν του περιβάλλοντος. Το Συμβούλιο, αναγνωρίζοντας την ανάγκη διάχυσης της Στρατηγικής αυτής σε παγκόσμιο επίπεδο, κάλεσε την Επιτροπή να ασχοληθεί με τη συνεισφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην αειφόρο ανάπτυξη σε παγκόσμια κλίμακα και να αναδείξει διάφορες στρατηγικές συνιστώσες ενόψει της σύναψης ενός «πλανητικού συμφώνου» κατά την παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του Γιοχάνεσμποργκ.

Η ενσωμάτωση του τομέα του περιβάλλοντος στη διαδικασία της αειφορικής ανάπτυξης των κρατών- μελών της Ε.Ε., έγινε αποδεκτή και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν, το Δεκέμβριο του 2001. Προχώρησε, όμως, ένα βήμα πιο πέρα και θέσπισε περιβαλλοντικούς δείκτες, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν για να αξιολογηθεί η εφαρμογή της πολιτικής της Ε.Ε. υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης. Στο Λάακεν, δόθηκε η δυνατότητα στα κράτη- μέλη να διατυπώσουν τη Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης που ακολουθούν και συνεπώς επιβεβαιώθηκε και η ανάγκη εφαρμογής μιας ολοκληρωμένης Ευρωπαϊκής Στρατηγικής.

Βασίζομενη στα δύο παραπάνω Ευρωπαϊκά Συμβούλια, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη καθόρισε τους εξής τέσσερις τομείς προτεραιότητας: α) τις κλιματικές μεταβολές, β) τις μεταφορές, γ) τη δημόσια υγεία και δ) τη διαχείριση φυσικών πόρων. Προς την ίδια κατεύθυνση υπάγεται και η προσπάθεια ανάδειξης των ωφελειών στην άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής από τη χρήση οικονομικών εργαλείων και επίσης τονίζεται και η ανάγκη ευρύτερης πληροφόρησης των πολιτών ως προς τις παραμέτρους οφέλους των επιλογών τους⁴.

Στη Βαρκελώνη, το Μάρτιο του 2002, δόθηκε έμφαση στην ισόρροπη βαρύτητα που θα πρέπει να έχουν οι τομείς οικονομίας, κοινωνίας και περιβάλλοντος στις πολιτικές που η Ε.Ε. χαράζει αλλά και στη λήψη οποιονδήποτε αποφάσεων. Για πρώτη φορά διατυπώθηκε η πρόθεση υποβολής, εντός του έτους, σχεδίου δράσης για την άρση των εμποδίων σχετικά με την υιοθέτηση τεχνολογιών που να σέβονται το περιβάλλον αλλά και με την ένταξη της διάστασης της αειφόρου ανάπτυξης στην αξιολόγηση των επιπτώσεων των έργων. Στην εαρινή αυτή Σύνοδο της Βαρκελώνης έγινε επισκόπηση των επιδόσεων των χωρών-μελών σχετικά με τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης και επίσης καθιερώθηκε η διαδικασία ελέγχου εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής σε κάθε εαρινή Σύνοδο Κορυφής⁵.

Η Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (WSSD), που πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμποργκ (26 Αυγούστου- 4 Σεπτέμβριο 2002), αποτελεί σταθμό στην πορεία της Ε.Ε. προς τη βιωσιμότητα⁶.! Σκοπός της Διάσκεψης, βάσει της απόφασης 55/199 της Γενικής Συνέλευσης των

⁴ www.axiosvios.gr

⁵ www.axiosvios.gr

⁶ Η συμμετοχή των χωρών ήταν η μεγαλύτερη όλων των ετών. Παρευρέθηκαν συνολικά 191 χώρες, 8.000 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και 4.000 δημοσιογράφοι!

Ηνωμένων Εθνών, ήταν οι εξής: α) η επισκόπηση της εφαρμογής της Ατζέντα 21, β) ο προσδιορισμός επιπρόσθετων μέτρων για την εφαρμογή των συμφωνηθέντων στο Ρίο, γ) ο εντοπισμός των θεματικών περιοχών που απαιτούσαν εντατικότερες προσπάθειες και πολιτικές αποφάσεις, δ) η διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης -κοινωνία, περιβάλλον, οικονομική βιωσιμότητα- καθότι από το Ρίο η εφαρμογή της Ατζέντα 21 είχε επικεντρωθεί στην περιβαλλοντική διάσταση, ε) η ανανέωση της παγκόσμιας δέσμευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και στ) ο εντοπισμός των νέων προσκλήσεων και ευκαιριών.⁷

Η Διάσκεψη διαπραγματεύτηκε και υιοθέτησε δύο πολιτικά κείμενα: α) τη Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και β) το Σχέδιο Εφαρμογής⁸. Το πρώτο κείμενο, αποτελεί μια ανασκόπηση των πεπραγμένων των 10 ετών που προηγήθηκαν, δηλαδή από τη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο έως εκείνη τη στιγμή. Γίνεται, επίσης, αναφορά στις νέες προκλήσεις και ευκαιρίες, επισημαίνεται η ανάγκη για βιωσιμότητα, για πολυμερή συνεργασία και εφαρμογή των συμφωνηθέντων. Το δε δεύτερο κείμενο, αντανάκλα ουσιαστικά τις διεθνείς εξελίξεις από το 1992 και επισημαίνεται πως το Σχέδιο Εφαρμογής στηρίζεται σε αυτές. Ανάμεσα στα άλλα, αναγνωρίζεται η ανάγκη για αλλαγή των μη βιώσιμων καταναλωτικών και παραγωγικών προτύπων και προτείνονται τρόποι επίτευξής τους. Εξίσου σημαντική είναι και η ανάλυση για την υιοθέτηση πολιτικών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο προκειμένου να επιτευχθεί ολοκληρωμένη βιώσιμη ανάπτυξη, συμπεριλαμβάνοντας τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η Παγκόσμια Διάσκεψη στο Γιοχάνεσμπουργκ, δεν αποτέλεσε μια ακόμη πρωτοβουλία για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά έδωσε ώθηση στην επίτευξή της, μέσω των διαφόρων πρωτοβουλιών ολοκληρωμένης εφαρμογής της. Οι προκλήσεις αλλά και οι ευκαιρίες αυξάνονται καθότι στην προσπάθεια κάλυψης όλων των θεμάτων και των τομέων της βιώσιμης ανάπτυξης, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η πολυμερής συνεργασία όλων των χωρών αλλά και η εμπλοκή του θεσμού του Bretton Wood, του ΠΟΕ και των Ηνωμένων Εθνών.

Οι στόχοι που τέθηκαν στο Γιοχάνεσμπουργκ εξετάστηκαν τον Οκτώβρη του ίδιου έτους από το Συμβούλιο για το «Περιβάλλον». Η Ευρωπαϊκή Ένωση τόνισε την ανάγκη να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο και προσπάθησε να βρει αποτελεσματικούς τρόπους εφαρμογής της διατομεακής πολιτικής της⁹.

Μια ανασκόπηση των μέχρι τότε πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη επιχειρήθηκε να γίνει το Μάρτιο του 2003 κατά τη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών. Αναγνωρίστηκε η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας της Λισσαβόνας καθώς και ότι προτεραιότητα της Ε.Ε. εξακολουθεί να παραμένει η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της εφαρμογής της παγκόσμιας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη που είχε ήδη εγκριθεί στο Γκέτεμπουργκ. Τέλος, το Συμβούλιο

⁷ Υπουργείο Ανάπτυξης, 2002, σελ. 13

⁸ Υπουργείο Ανάπτυξης, 2002, σελ. 2

⁹ www.europa.eu

καθόρισε βραχυπρόθεσμα μέτρα που περιελάμβαναν την προστασία του περιβάλλοντος προς όφελος της απασχόλησης και της ανάπτυξης¹⁰.

Ακριβώς ένα χρόνο μετά, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών υπενθύμισε την ανάγκη αποσύνδεσης της οικονομικής ανάπτυξης από τις αρνητικές επιπτώσεις του περιβάλλοντος και ζήτησε την υποστήριξη των εναπομειναντων χωρών για την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Κυότο, που αφορά τη μεταβολή του κλίματος. Η ανάγκη εφαρμογής τεχνολογιών που να σέβονται το περιβάλλον οδήγησε το Συμβούλιο να ζητήσει από την Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων τη σχετική προετοιμασία για την εν λόγω εφαρμογή χρηματοδοτικών μέσων.

Για τον τρέχον έτος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπόνησε πρόγραμμα για την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη. Θέλησε η Επιτροπή, με την κίνηση αυτή, να καθορίσει σαφέστερους στόχους για την αντιμετώπιση των μη αειφορικών τάσεων¹¹ και την πρόταση πιο αποτελεσματικών μηχανισμών παρακολούθησης ώστε να διασφαλιστεί η αμοιβαία ενίσχυση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ενεργειών. Η διάσκεψη των βασικών παραγόντων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα την αναθεώρηση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη, έλαβε χώρα στις 14 και 15 Απριλίου 2005.

Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες αποδεικνύουν τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης σε κάθε πτυχή της πολιτικής της Ε.Ε. Με την πάροδο των χρόνων διαμορφώθηκε ένα πλαίσιο, το οποίο επέβαλε την αναθεώρηση των προτεραιοτήτων της πολιτικής των κρατών-μελών και προώθησε τη βιωσιμότητα ως μέσο ανάπτυξης. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τις συνεχείς προσπάθειες της Ευρώπης για μια «ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη», μια «κοινωνική οικονομία της αγοράς» και ένα «υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος»¹². Πρόσφατη απόδειξη αποτελεί το ίδιο το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, το οποίο θεσπίζει ως θεμελιώδες δικαίωμα την ενσωμάτωση της αειφόρου ανάπτυξης σε όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές. Η πορεία προς μια αειφορική Ευρώπη αποτελεί πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της στρατηγικής της.

¹⁰ www.europa.eu

¹¹ Λέγοντας μη αειφορικές τάσεις εννοούμε τις κλιματικές αλλαγές, τη δημόσια υγεία, τις μεταφορές, τη χρήση γης, τη διαχείριση των φυσικών πόρων, τις προκλήσεις από τη γήρανση του πληθυσμού, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

¹² Ευρωπαϊκή Ένωση, 2004, σελ.16

1.2. Διαστάσεις της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελεί τα τελευταία χρόνια προσδιοριστικό στοιχείο της εξέλιξης της ανθρωπότητας. Η διαπίστωση αυτή αποδεικνύεται, άλλωστε, από τη βαρύτητα που δίδεται από τους επιστημονικούς κύκλους στη βιωσιμότητα, θεωρώντας την απαραίτητη προϋπόθεση για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ανθρώπων. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, η ανάγκη για μια νέα αντίληψη της ανάπτυξης, η οποία θα έδειχνε μεγαλύτερο σεβασμό στην ανθρωπινή οντότητα, στην ποιότητα ζωής της, στο περιβάλλον της αλλά και στις μελλοντικές γενιές.

Η σχετικά νέα αυτή αντίληψη έχει μεγάλη απήχηση στις επιμέρους πολιτικές των χωρών, οι οποίες επιδιώκουν να ενσωματώνουν τη βιωσιμότητα σε όλες τις πτυχές δράσης τους. Ήδη από τη δεκαετία του '70, τα προβλήματα του περιβάλλοντος οδήγησαν σταδιακά στην ανάληψη μιας ιδιαίτερης πολιτικής προστασίας του, που θα περιελάμβανε τόσο το φυσικό όσο και το δομημένο περιβάλλον προσδίδοντας την προοπτική της καλύτερης ποιότητας ζωής. Με την πάροδο των χρόνων προέκυψε, ωστόσο, η ανάγκη συνδυασμού της περιβαλλοντικής πολιτικής με την πολιτική για οικονομική ανάπτυξη προκειμένου να επιτευχθεί μακρόχρονη οικονομική πρόοδος (WCED, 1987).

Η έννοια της βιωσιμότητας είναι ανοικτή στην ερμηνεία. Μέρος της εφαρμογής της στηρίζεται στη δυνατότητα των διαφορετικών παραγόντων να ερμηνεύουν τη βιωσιμότητα ποικιλοτρόπως. Σε ένα περισσότερο αφηρημένο επίπεδο, η βιώσιμη ανάπτυξη θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα πρότυπο ανάπτυξης που αποσκοπεί να ωθήσει τη βιώσιμη μεγέθυνση, την κοινωνική συνοχή αλλά και την αύξηση και διατήρηση του περιβαλλοντικού κεφαλαίου, με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνουν αμοιβαία συμβατοί τόσο για τις τρέχουσες γενιές όσο και για τις μελλοντικές.

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει δεχθεί πολλές διαφορετικές ερμηνείες εξαιτίας της πολυδιάστατης φύσης της. Η σχετική με το αντικείμενο βιβλιογραφία, αν και ανεξάντλητη, συμφωνεί πως αποτελείται από τρεις ξεχωριστούς τομείς: «Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης που στοχεύει να ακολουθήσει τρεις στόχους με τέτοιο τρόπο ώστε αυτοί να γίνουν αμοιβαία συμβατοί τόσο για τη σημερινή γενιά όσο και για τη μελλοντική:

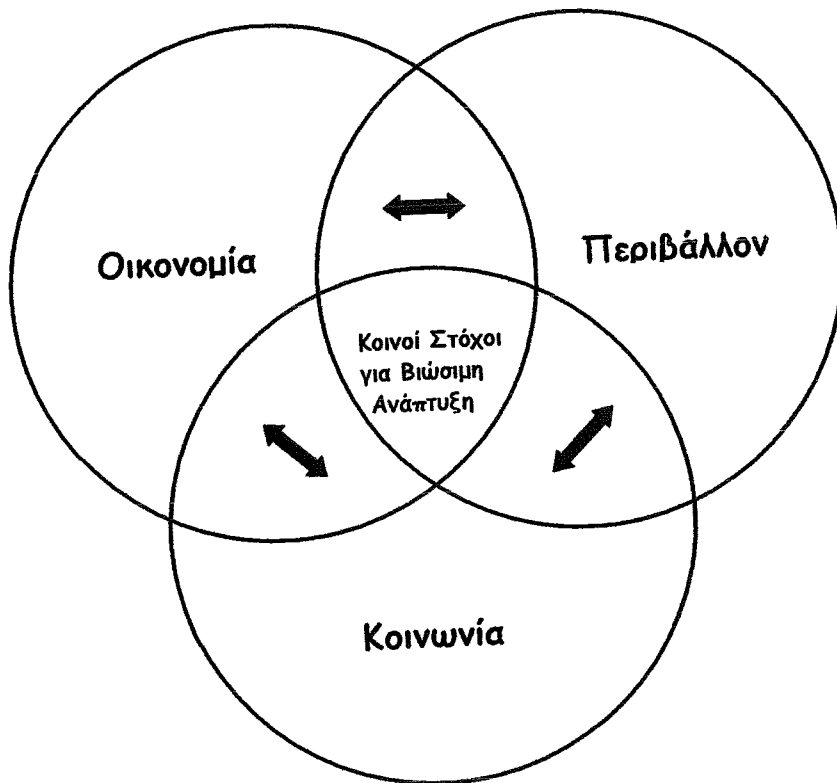
- α) βιώσιμη, μη πληθωριστική αύξηση
- β) κοινωνική συνοχή: πρόσβαση στην απασχόληση, υψηλή ποιότητα ζωής
- γ) ενίσχυση και διατήρηση του περιβαλλοντικού κεφαλαίου».¹³

¹³ IRS, σελ. 23

Η αειφορική ανάπτυξη δε μπορεί να διαιρεθεί σε κατηγορίες. Η βιωσιμότητα αποτελεί, ουσιαστικά, μια συνεκτική έννοια οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Οι τρεις αυτοί παράγοντες που υπεισέρχονται στην έννοια της αειφορίας οφείλουν να συνδυάζονται και να συνεκτιμούνται πλήρως προκειμένου να συμπεριληφθούν στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η αναγκαιότητα ταυτόχρονης ενσωμάτωσης των τριών διαστάσεων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, ήταν ήδη αντιληπτή από τις βασικές αρχές της πολιτικής οικονομίας. Το Διάγραμμα 1 των τριών επικαλυπτόμενων κύκλων, αναπαριστά το σύνδεσμο μεταξύ των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πτυχών. Αποτελεί, ίσως, ένα χρήσιμο επιπλέον χαρακτηριστικό του βαθμού στον οποίο οι δραστηριότητες μιας κοινωνίας απεικονίζουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σε οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα.

Διάγραμμα 1.

Η ανάπτυξη του διαγράμματος παρουσιάζει, την κοινή αντίληψη που επικρατεί σχετικά με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Αποτελεί σημαντικό εργαλείο το οποίο ίσως και να επινοήθηκε για να επισημάνει τις πιθανές ασυνέπειες ή αντιθέσεις μεταξύ των οικονομικών, κοινωνικών-πολιτιστικών και περιβαλλοντικών στόχων. Οι αντιθέσεις αυτές απεικονίζονται ως βέλη που συνδέουν τους τρεις κύκλους. Η διασύνδεση των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης αναπαριστά τα σημεία όπου τα πεδία δράσης εφαρμόζονται αλλά και τα σημεία που αυτά αντικρούονται. Το σημείο τομής τους αποτελεί τους κοινούς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης που τα κράτη

θέτουν στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή της πολιτικής τους. Οι στόχοι αυτοί ουσιαστικά προκύπτουν από τον ταυτόχρονο συνυπολογισμό των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών θεμάτων αλλά και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια δυναμική διαδικασία αλλαγής και προσαρμογής που μπορεί να οδηγήσει σε αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων¹⁴.

Η υιοθέτηση στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης από τα ευρωπαϊκά κράτη ακόμα και αυτά που πρόσφατα προσχώρησαν, φανερώσει τον κοινό στόχο που η Ε.Ε. έχει θέσει, ο οποίος παρά τις όποιες αντιδράσεις και αναμενόμενες καθυστερήσεις, έχει συντελέσει στη διαμόρφωση ενός πλαισίου που προωθεί τη σφαιρική αντιμετώπιση της βιωσιμότητας. Ωστόσο, σε μια απόπειρα επισκόπησης των υφιστάμενων στρατηγικών, παρατηρούμε πως οι διαφορές που παρουσιάζουν είναι μεγάλες, γεγονός που αντανακλά τις σχετικές αποκλίσεις στο πλαίσιο κάθε χώρας. Στις περισσότερες πολιτικές, εξέχουσα θέση καταλαμβάνει η περιβαλλοντική διάσταση. Ήδη από τη δεκαετία του '70, τα προβλήματα ρύπανσης και η απειλή της ακεραιότητας των φυσικών πόρων είχαν ευρεία απήχηση και οδήγησαν στην εφαρμογή μιας περισσότερο περιβαλλοντικής πολιτικής. Άλλωστε, η άλογη εκμετάλλευση του περιβάλλοντος δε θα μπορούσε να συνεχιστεί μακροπρόθεσμα αφού θα συντελούσε στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των ανθρώπων. Ένας από τους τελικούς στόχους των χωρών μέχρι και το 2015 είναι να αντιστραφεί η τάση απώλειας των περιβαλλοντικών πόρων καθώς και να αναπτυχθούν ενδιάμεσοι στόχοι στους τομείς των υδάτων, της ενέργειας και της βιοποικιλότητας. Αυτό θα επιτευχθεί με τη διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου και τη θέσπιση μέτρων που θα επιτρέπουν τη χρήση των φυσικών πόρων με τρόπο αειφόρο χωρίς να παρατείνουν την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Οι Παγκόσμιες Διασκέψεις που έχουν λάβει χώρα κατά καιρούς μαρτυρούν, άλλωστε, την προτεραιότητα που έχουν τα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος στην άσκηση της αστικής και της περιφερειακής πολιτικής.

Από την άλλη, και η οικονομική πτυχή της βιώσιμης ανάπτυξης έχει βαρύνουσα σημασία. Η ανάπτυξη προϋποθέτει αλλαγές που οδηγούν στη βελτίωση και την πρόοδο. Συνεπώς, ο καθορισμός της πραγματικής ανάπτυξης είναι ο καθορισμός της οικονομικής ανάπτυξης. Μια οικονομία η οποία αυξάνει το κατά κεφαλήν επίπεδο του πραγματικού εισοδήματός της κατά τη διάρκεια του χρόνου χωρίς ταυτόχρονα να μεταβάλει την οικονομική και κοινωνική δομή της είναι απίθανο να θεωρηθεί ανεπτυγμένη. Σε πολλές περιπτώσεις, ο κύκλος που αντιπροσωπεύει τις οικονομικές όψεις της βιώσιμης ανάπτυξης (Διάγραμμα 1.) γίνεται σκόπιμα πιο πυκνός προκειμένου να δείξει την πρωταρχική σημασία της οικονομικής ανάπτυξης στην πολιτική προσέγγιση της Ε.Ε. για την προώθηση της βιωσιμότητας μέσω διαδικασιών χρηματοδότησης από την Ε.Ε. Φανερώνει, επίσης, και τα πιθανά αποτελέσματα σύμπραξης που επιτυγχάνονται λαμβάνοντας υπόψη τους συνδέσμους με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές. Ο οικονομικός, λοιπόν, «φακός» για την εξέταση της ανάπτυξης είναι ισχυρότερος συγκριτικά με τις δύο άλλες διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.

Ο κύκλος της κοινωνίας (Διάγραμμα 1.) περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και συνεπώς αποτελεί από μόνος του βασικό τομέα εξέτασης

¹⁴ IRS, σελ.33-35

και προώθησης πολιτικών υπέρ της βιωσιμότητας. Ωστόσο, η κοινωνία αποτελεί και αποδέκτη των επιδράσεων της εφαρμογής των βιώσιμων πολιτικών της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Η κοινωνική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί μια περισσότερο προσεχτική προσέγγιση επειδή μπορεί να επηρεάσει την ισορροπία του κοινωνικού συστήματος. Σκοπός της Ε.Ε. προς αυτή την κατεύθυνση, είναι ο προσανατολισμός των πολιτικών για την ανάπτυξη να συντελεί στη μείωση της φτώχειας, στην καταπολέμηση της πείνας, στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των δύο φύλων.

Η βιώσιμη ανάπτυξη έχει υποστεί πολλές διαφορετικές ερμηνείες εξαιτίας της πολυδιάστατης φύσης της. Οι τρεις τομείς από τους οποίους συναποτελείται, αλληλοσυσχετίζονται και αλληλεπιδρούν. Αυτό που θα πρέπει να γίνει σαφές είναι πως στην ερευνητική βιβλιογραφία δεν υπάρχουν άριστα μοντέλα βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης που να μπορούν να εφαρμοστούν εύκολα στις συνθήκες κάθε περιοχής. Επομένως, οι στόχοι που κάθε φορά τίθενται και ο σχεδιασμός της πολιτικής προς τη βιωσιμότητα, οφείλει να λαμβάνει υπόψη του την πολυσύνθετη φύση του προβλήματος καθώς και τις διατομεακές και χωρικές επιδράσεις του.

1.3. Περιφερειακές Ανισότητες και Ανάγκη για Κοινή Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης

Το ενδιαφέρον της Κοινότητας για τα προβλήματα των περιφερειών της εκφράζεται, κυρίως, μέσα από τις κοινές και συνοδευτικές πολιτικές της. Η ανάγκη διαχείρισης των περιφερειακών προβλημάτων πηγάζει από τις συνθήκες που δημιουργεί το νέο διεθνοποιημένο οικονομικό περιβάλλον. Ανισότητες στο επίπεδο ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών παρατηρούνταν ανέκαθεν. Η ταχύτατη, όμως, εξέλιξη των τηλεπικοινωνιών, της πληροφορικής και των νέων τεχνολογιών δημιούργησε νέα δεδομένα στις περιφερειακές σχέσεις. Όλα αυτά σε συνδυασμό με το σχηματισμό υπερεθνικών οργανισμών, όπως η Ε.Ε., και μέσα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης οδήγησαν στην ανάγκη για πολιτικές ελαχιστοποίησης των περιφερειακών ανισοτήτων.

Στα πλαίσια αυτά, η Ε.Ε. δεσμεύεται από την ίδια της τη Συνθήκη να εφαρμόσει μια ολοκληρωμένη περιφερειακή πολιτική. Βάσει του Άρθρου 130Α, υποχρεούται να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προάγει την αρμονική ανάπτυξη του συνόλου της και να συμβάλει «...στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών...». Αυτή η γενική επιταγή της Συνθήκης ισχύει για όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. παρέχοντας νομική θεμελίωση σε οποιεσδήποτε πρωτοβουλίες λαμβάνονται με στόχο την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.¹⁵

Οι παράγοντες που προκαλούν τις περιφερειακές ανισότητες δεν μπορούν να προσδιοριστούν με ευκολία. Ωστόσο, η σχετική βιβλιογραφία αναφέρει πως το περιφερειακό πρόβλημα πιθανόν να οφείλεται στην άνιση χωρική κατανομή των φυσικών πόρων, στη διαφορετική δομή της οικονομίας κάθε περιφέρειας και στην κινητικότητα του κεφαλαίου, στο σύστημα διοίκησης που κάθε κράτος-μέλος εφαρμόζει, στη λειτουργία εξωτερικών οικονομιών κοινωνικής και οικονομικής υποδομής, τεχνολογίας¹⁶, στην έλλειψη εφαρμογής τεχνολογικών καινοτομιών, σε περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς παράγοντες κλπ.

Η ασύμμετρη ανάπτυξη των περιφερειών στον ευρωπαϊκό χώρο παρουσιάζεται με διάφορες μορφές. Ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης ή το βαθμό προβληματικότητας των περιφερειών των κρατών-μελών, η Ε.Ε.

¹⁵ Κότιος, σελ. 555

¹⁶ Κόνσολας Ν., σελ. 58

σχεδιάζει και εφαρμόζει την περιφερειακή πολιτική της. Η ποικιλομορφία των παραγόντων που δημιουργούν τις ανισοροπίες ανάμεσα στις περιφέρειες εξηγούν και την ανάγκη λήψης κοινής πολιτικής για την αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος.

Οι περιφερειακές και διαπεριφερειακές ανισότητες θέτουν σε κίνδυνο τη συνοχή του ευρωπαϊκού χώρου. Τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά τους φανερώνουν τις προεκτάσεις του προβλήματος και την ανάγκη συνολικής αντιμετώπισής του σε όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Στο σημείο αυτό η περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. ταυτίζεται με την πολιτική της για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εξάλλου, η βιωσιμότητα, με την ευρύτερη ερμηνεία του όρου, εμπεριέχει την έννοια του περιφερειακού προβλήματος και την προσπάθεια επίλυσης του, με σκοπό την εξάλειψη των ανισοτήτων, την κοινωνική συνοχή, την ορθολογικότερη χρήση των ανθρώπινων πόρων και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και διαβίωσης των Ευρωπαίων πολιτών.

Η άσκηση, λοιπόν, της περιφερειακής πολιτικής σε υπερεθνικό επίπεδο κρίνεται απαραίτητη εφόσον είναι δυνατό να συντελέσει στην επίτευξη της σύγκλισης και της συνοχής, της αλληλεγγύης και της ολοκλήρωσης. Ο ρόλος της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής είναι συμπληρωματικός ως προς τις εθνικές περιφερειακές πολιτικές των κρατών-μελών εφόσον λειτουργεί ενισχυτικά. Η λειτουργία αυτή της Κοινότητας προσαρμόζεται στις ανάγκες που κάθε κράτος αντιμετωπίζει τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, θέτει στόχους, χρησιμοποιεί μέσα και συντονίζει τις συνολικές πολιτικές που εφαρμόζονται. Η Ε.Ε. δεν αποτελεί έναν τυπικό οργανισμό υπό τον οποίο στεγάζονται πολλές χώρες αλλά μια ένωση που δραστηριοποιείται έντονα και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων-οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών-θέτοντας ως κύριο στόχο των προσπαθειών της τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ποιοτική διαβίωση των λαών της.

Το πρόβλημα της άνιση κατανομής των δραστηριοτήτων και του εισοδήματος στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και οι πολλαπλές του επιπτώσεις επανήλθαν στο προσκήνιο εξαιτίας της διεύρυνσης της Ε.Ε. Η υπογραφή της Συνθήκης της Διεύρυνσης της Ε.Ε. στο άτυπο Συμβούλιο των Αθηνών ανήγειρε σκέψεις και προβληματισμούς σχετικά με τη δυνατότητα προσαρμογής των υπό ένταξη κρατών-μελών. Το περιφερειακό πρόβλημα εκτιμάται πως θα οξυνθεί καθώς η Ε.Ε. των 27 κρατών-μελών αναμένεται να είναι ετερογενής, εξαιτίας των χαμηλών αναπτυξιακών επιδόσεων κάποιων χωρών, αλλά και εξαιτίας των διαρθρωτικών προβλημάτων που αυτές παρουσιάζουν στην Ενιαία Αγορά και στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Το γεγονός αυτό, εντείνει την προσπάθεια της Ε.Ε. για θετική συσχέτιση της ολοκλήρωσης και των περιφερειακών ανισοτήτων αλλά παράλληλα προσαρμόζει την περιφερειακή πολιτική της στα νέα δεδομένα, διατηρώντας ως βασικό της στόχο τη συνοχή των χωρών και των περιφερειών του νέου οικονομικού χώρου¹⁷.

Η αλληλεγγύη μεταξύ των λαών της Ε.Ε., η οικονομική και κοινωνική πρόοδος και η ενίσχυση της συνοχής, περιλαμβάνονται και στο προοίμιο της Συνθήκης του Άμστερνταμ. Το άρθρο 158 της Συνθήκης τονίζει: «Η κοινότητα

¹⁷ Γ. Πετράκος-Γ. Ψυχάρης, σελ. 157-159

αποσκοπεί...στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών και στη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιοχών ή νήσων, συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών περιοχών». Το παραπάνω άρθρο αποτελεί και τη δικαιολογητική βάση της υλοποίησης από τα κράτη- μέλη της περιφερειακής πολιτικής, η οποία και αποσκοπεί στην προώθηση ενός μοντέλου ανάπτυξης που επιτρέπει τη σταθερή βελτίωση των συνθηκών και της ποιότητας ζωής των Ευρωπαίων εξαιτίας της ισχυρής οικονομικής ανάπτυξης, διασφαλίζοντας συγχρόνως ένα υψηλό επίπεδο κοινωνικής συνοχής και περιβαλλοντικής προστασίας.¹⁸

---

¹⁸ Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2001

1.4. Στόχοι της Περιφερειακής Πολιτικής

Στο πλαίσιο δράσης της Ε.Ε. για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη αναφέρεται ως βασικός της στόχος η συντονισμένη κοινοτική πρωτοβουλία για την αντιμετώπιση των περιφερειακών προβλημάτων. Η άσκηση περιφερειακής πολιτικής επιδιώκει την επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο και τη μείωση των περιφερειακών ανισορροπιών.

Οι ευρωπαϊκές περιφέρειες παρά την ποικιλομορφία τους αντιμετωπίζουν την κοινή πρόκληση της βιώσιμης ανάπτυξης. Πρακτικά, η επιλογή των στόχων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής. Ωστόσο, ο χαρακτήρας των περιφερειακών προβλημάτων μεταβάλλεται διαχρονικά και συνεπώς ο σχεδιασμός της περιφερειακής πολιτικής πρέπει να γίνεται σταδιακά, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης που διανύει μια χώρα, και να αναπροσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν.

Η άσκηση περιφερειακής πολιτικής αποσκοπεί στην ενίσχυση του ρόλου των προβληματικών ευρωπαϊκών περιφερειών και στην αναγωγή τους σε περιφέρειες κοινωνικά και πολιτισμικά ολοκληρωμένες, οικονομικά και βιώσιμα ανεπτυγμένες¹⁹. Ο σχεδιασμός της περιφερειακής πολιτικής κρίνεται αναγκαίος ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των προβληματικών περιοχών. Στην περίπτωση αυτή ο ρόλος της είναι κρίσιμος και σύνθετος καθώς καλείται να αντιμετωπίσει διαφορετικής προέλευσης και χωρικής έκτασης προβλήματα.

Οι περιοχές που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διακρίνονται σε 3 κατηγορίες. Περιοχές: α) με χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, β) σε βιομηχανική παρακμή και γ) πληθυσμιακά και παραγωγικά κορεσμένες²⁰. Στην πρώτη περίπτωση ανήκουν εκείνες οι περιοχές που το επίπεδο ανάπτυξής τους είναι ιδιαίτερα χαμηλό, όπως για παράδειγμα οι περιφέρειες της Πορτογαλίας, της Γερμανίας, της Ισπανίας, της Ελλάδας.²¹ Στη δεύτερη περίπτωση ανήκουν περιοχές ανεπτυγμένων χωρών καθώς και αυτές με αυξημένη τη βιομηχανική συγκέντρωση. Η δεκαετία του '70 είναι γνωστή για την εμφάνιση αυτού του φαινομένου στην Ευρώπη. Στην τρίτη κατηγορία ανήκουν οι περιοχές των μεγάλων, κυρίως, μητροπολιτικών κέντρων, όπου μια αύξηση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων συντελεί και στη δημιουργία εξωτερικών οικονομικών κλίμακας, στον παραγωγικό κλάδο και στον κλάδο των υπηρεσιών.

¹⁹ Χριστοφιλόπουλος Δ., σελ. 484

²⁰ Πετράκος Γ- Ψυχάρης Γ., σελ. 190

²¹ Ε.Ε. (1999 & 2004), σελ.192 & 188

Οι πολιτικοί στόχοι που η Ε.Ε. θέτει σε εφαρμογή διαμορφώνονται τόσο από τη διαχρονική μεταβολή των περιφερειακών προβλημάτων όσο και από το διαχωρισμό των περιφερειών σε κατηγορίες. Η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής οφείλει να θέτει στόχους που να διέπονται από την αρχή της επικουρικότητας, της εταιρικής σχέσης, της βιωσιμότητας, της αποδοτικότητας των αγορών. Σε περίπτωση που θα θέλαμε να κατηγοριοποιήσουμε τους στόχους της περιφερειακής πολιτικής, που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου, θα διακρίναμε τις εξής 3 κατηγορίες: α) οικονομικοί, β) κοινωνικοί-πολιτιστικοί, γ) περιβαλλοντικοί.

Οι οικονομικοί στόχοι αναφέρονται στην ισόρροπη κατανομή των παραγωγικών πόρων και του εισοδήματος, στη μείωση του ποσοστού ανεργίας αλλά και των πληθωριστικών πιέσεων που δέχεται η οικονομία, στην αύξηση των παραγωγικών πόρων κλπ. Οι κοινωνικό-πολιτιστικοί στόχοι αφορούν την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, τη μείωση της φτώχειας, την ανάπτυξη πολιτικών για την υγεία και την εκπαίδευση, την ισότητα των φύλων, την προώθηση της έρευνας, την προστασία των πολιτιστικών χαρακτηριστικών, την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής κλπ. Οι περιβαλλοντικοί στόχοι αφορούν δράσεις, με σκοπό να αντιμετωπιστεί η τάση απώλειας των περιβαλλοντικών πόρων, η δρομολόγηση πρωτοβουλιών για την αειφόρο διαχείριση των υδάτινων πόρων, η συνεργασία στους τομείς της ενέργειας και της ανάπτυξης, η επένδυση σε βιώσιμα μέσα δράσης, η επέκταση του συστήματος επιτήρησης του περιβάλλοντος και της ασφάλειας κλπ.

Οι παραπάνω στόχοι μπορούν να διαφοροποιηθούν, να ενισχυθούν, να υποδιαιρεθούν. Άλλωστε πρώτα οφείλουμε να καταγράψουμε τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των περιφερειών, τις αδυναμίες τους, τα εμπόδια και στη συνέχεια καθιερώνεται το σύνολο των στόχων που πρέπει η περιφερειακή πολιτική να υιοθετήσει και κατά συνέπεια να εφαρμόσει. Η οικονομική ευημερία και η απασχόληση, η κοινωνική ένταξη και η προστασία του περιβάλλοντος αποτελούν συμπληρωματικούς και αλληλοενισχυόμενους στόχους, την κύρια ευθύνη για την εφαρμογή των οποίων έχουν τα κράτη-μέλη καθώς και οι περιφερειακές και τοπικές αρχές.

1.5. Μέσα Άσκησης Περιφερειακής Πολιτικής

Η επιδίωξη της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων και συνεπώς η πορεία προς τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών της Ε.Ε., στηρίζεται σε ένα σύστημα μέσων και μέτρων πολιτικής. Η ποικιλομορφία του περιφερειακού προβλήματος απαιτεί το διαχωρισμό του στα επιμέρους στοιχεία του και τη μεμονωμένη αντιμετώπισή τους. Ο συσχετισμός των μέσων που θα χρησιμοποιηθούν και των πολιτικών που θα εφαρμοστούν είναι, επομένως, μεγάλης σημασίας για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Η Ε.Ε. εφαρμόζοντας την περιφερειακή πολιτική αποσκοπεί στην ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών της. Χρησιμοποιώντας την ποικιλομορφία των μέσων που έχει στη διάθεσή της, η Κοινότητα αναμένει να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη των περιοχών που βρίσκονται σε υστέρηση και να αποτρέψουν το ενδεχόμενο διάχυσης των περιφερειακών ανισοτήτων στις ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Τα μέσα που έχει στη διάθεσή της η Ένωση αποτελούν βασικούς μηχανισμούς παρέμβασης για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και συνεισφέρουν σημαντικά στη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη. Η παρέμβαση της Ε.Ε. στις περιφέρειες των χωρών-μελών πραγματοποιείται συντονισμένα, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές και τοπικές αρχές και με απόλυτο σεβασμό στις αρμοδιότητες όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Για να θεωρηθεί αποτελεσματική η περιφερειακή πολιτική που ασκείται, βασικό ρόλο παίζει η επιλογή των κατάλληλων μέσων για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών και στις περισσότερες περιπτώσεις ο πραγματοποιούμενος συνδυασμός. Τα μέσα περιφερειακής πολιτικής που χρησιμοποιούνται είναι τα εξής:

Ι) Υποδομές

Η συσχέτιση των υποδομών με την περιφερειακή πολιτική κατέχει βασικό ρόλο στις θεωρίες οικονομικής ανάπτυξης. Ένα από τα κυριότερα μέσα άσκησης περιφερειακής πολιτικής είναι η κατασκευή ή η βελτίωση των διαπεριφερειακών έργων υποδομής. Οι υποδομές, με την ευρεία έννοια, συμπεριλαμβάνουν τις υποδομές μεταφορών, τις κοινωνικές υποδομές (υποδομές εκπαίδευσης, υγείας, πρόνοιας, άθλησης κλπ) και τις αστικές υποδομές (δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης, πολεοδομικά σχέδια κλπ)²².

²² Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ., σελ. 224

Οι υποδομές μεταφορών έχουν αντιμετωπισθεί ως ένα αποτελεσματικό μέσο τόσο για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης όσο και για τη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών και γενικότερα της χωρικής ανισορροπίας που παρατηρείται. Οι διαπεριφερειακές μεταφορικές υποδομές συμβάλλουν καθοριστικά στη μείωση των χρονο-αποστάσεων. Ο παράγοντας απόσταση είναι αυτός που καθορίζει το βαθμό αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης των οικονομικών δραστηριοτήτων των περιφερειών. Ωστόσο, η κατεύθυνση των μεταβολών που μπορούν να προκληθούν από τη μείωση των διαπεριφερειακών αποστάσεων μπορεί να συντελέσει είτε στην επίτευξη περιφερειακής σύγκλισης είτε περιφερειακής απόκλισης.

Οι κοινωνικές και αστικές υποδομές είναι εξίσου σημαντικές με τις μεταφορικές εφ' όσον βελτιώνουν την παραγωγικότητα της περιοχής, αλλά και την ποιότητα του παραγωγικού δυναμικού, ανεβάζοντας το μορφωτικό του επίπεδο και την επαγγελματική του κατάρτιση²³. Ενισχύεται, συνεπώς, η έλξη επενδυτικών κεφαλαίων και καινοτόμων δραστηριοτήτων. Άλλωστε, η υλοποίηση διαπεριφερειακών υποδομών αποτελεί μια από τις πρωταρχικές κρατικές παρεμβάσεις για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών και την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών.

II) Δημόσιες Δαπάνες

Οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν ένα μέσο εθνικής και περιφερειακής πολιτικής, με σκοπό τη μείωση των ανισοτήτων και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η κατανομή των δημοσίων δαπανών επιδρά στο εισόδημα των κατοίκων των περιφερειών και κατά συνέπεια διαμορφώνει το ύψος της ζήτησης και της προσφορά για τα προϊόντα.

Οι δαπάνες λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών, των κρατικών επιχειρήσεων και οι δαπάνες αγοράς και προμήθειας εξοπλισμού και εκτέλεσης δημοσίων έργων αποτελούν τις λεγόμενες δημόσιες δαπάνες²⁴. Η αύξηση ή η μείωση αυτών των δαπανών επιδρά στο εισόδημα, μεταβάλλει την απασχόληση και επηρεάζει την υποδομή της περιφέρειας αυξάνοντας ή μειώνοντας αντίστοιχα το επίπεδο παραγωγικότητάς της.

Ωστόσο, ο ρόλος των δημοσίων δαπανών στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση. Βασικό επιχείρημα αυτής της άποψης είναι πως το τελικό αποτέλεσμα εξαρτάται από τις διαφορετικές παραγωγικές βάσεις κάθε περιφέρειας. Συνεπώς, αν θεωρήσουμε ότι οι ανεπτυγμένες περιφέρειες έχουν μεγάλη παραγωγική βάση τότε η ενίσχυση των δημοσίων δαπανών προς τις αδύναμες περιφέρειες (εφόσον η ενίσχυση αυτή είναι ικανή να αυξήσει το επίπεδο εισοδήματος) καταλήγει τελικά προς τις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές, δημιουργώντας περιφερειακές ανισορροπίες. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της αυξημένης ζήτησης που δημιουργείται και η οποία καλύπτεται από την παραγωγή της περιφέρειας με την μεγαλύτερη παραγωγική βάση. Για να μπορέσουμε να περιορίσουμε την αδυναμία αυτή και να πετύχουμε περιφερειακή ισορροπία, πρέπει να συνδυάσουμε την πολιτική των δημοσίων δαπανών με άλλες πολιτικές ενίσχυσης της παραγωγικής διάρθρωσης και προώθησης νέων δραστηριοτήτων στην τοπική παραγωγή βάση.

²⁴ Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ., σελ. 219

III) Οικονομικά κίνητρα

Η προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων κυρίως προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, αποτελεί βασικό στόχο της ασκούμενης περιφερειακής πολιτικής. Τα οικονομικά κίνητρα, τα οποία παρέχονται στις περιφέρειες μέσω των αναπτυξιακών νόμων, επιδιώκουν να ενισχύσουν τις επενδύσεις σε επιλεγμένες περιφέρειες, την ανταγωνιστικότητάς τους αλλά και να αυξήσουν την απασχόληση. Στην κατηγορία αυτού του μέσου περιφερειακής πολιτικής περιλαμβάνονται οι επιχορηγήσεις και τα πιστωτικά κίνητρα, καθώς και οι φορολογικές απαλλαγές.

Το μέτρο των επιχορηγήσεων, των επενδύσεων και των πιστωτικών κινήτρων, χρησιμοποιείται κυρίως από τις επιχειρήσεις καθότι αυξάνει άμεσα τη ρευστότητά τους. Ουσιαστικά, αφορά τη δωρεάν επιχορήγηση μέρους του αρχικού κεφαλαίου της επένδυσης αλλά και την επιδότηση του επιτοκίου δανεισμού. Το μεγαλύτερο, λοιπόν, μέρος του κόστους υλοποίησης μιας νέας επένδυσης σε επιλέξιμη περιφέρεια, η οποία εντάσσεται στις ρυθμίσεις του αναπτυξιακού νόμου, χρηματοδοτείται από το κράτος με δωρεάν επιχορήγηση και από τις τράπεζες με δανεισμό και επιτόκιο που επιδοτείται από το κράτος ώστε να είναι χαμηλό. Στόχος της παροχής τέτοιων κινήτρων είναι τόσο η μείωση του αρχικού κόστους επένδυσης σε επιλέξιμες περιφέρειες οι οποίες εντάσσονται στις ρυθμίσεις του αναπτυξιακού νόμου, καθώς και η προσέλκυση κεφαλαίων.

Ωστόσο, τα αναπτυξιακά αυτά κίνητρα έχουν δεχτεί πολλές επικρίσεις ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Το σημαντικότερο είναι πως η επιδότηση κεφαλαίου και όχι της εργασίας, συντελεί στον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού δυναμικού των περιφερειών αλλά δεν δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, που αποτελεί άλλωστε το βασικό στόχο της περιφερειακής πολιτικής.

Στα οικονομικά κίνητρα εντάσσονται και οι φορολογικές απαλλαγές, οι οποίες μειώνουν ή μηδενίζουν την επιβάρυνση που προέρχεται από το φόρο εισοδήματος, ο οποίος επιβάλλεται στις αποταμιεύσεις ή στις επενδύσεις που προωθούν την περιφερειακή ανάπτυξη. Εδώ περιλαμβάνονται: η περιφερειακή διαφοροποίηση της φορολογίας των κερδών των επιχειρήσεων, τα αυξημένα ποσοστά αποσβέσεων, οι μειώσεις του φόρου μεταβίβασης ακινήτων, οι μειώσεις δασμών κλπ²⁵. Η αποτελεσματικότητα της χρήσης του μέσου αυτού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περιφέρειας, οι οποίες αποτελούν καθοριστικό παράγοντα βελτίωσης των οικονομικών αποδόσεων των επιχειρήσεων. Ωστόσο, τα φορολογικά κίνητρα έχουν κατηγορηθεί και στο παρελθόν πως αποτελούν λόγο απώλειας σημαντικής πηγής εσόδων για το κράτος, δημιουργούν φορολογικές ανισορροπίες και ειδικά στις μέρες μας δεν αποτελούν πόλο έλξης πολυεθνικών επιχειρήσεων εξαιτίας του ανοίγματος της αγοράς προς τις οικονομίες όλου του κόσμου.

IV) Διαδικασίες ελέγχου, περιορισμοί και ρυθμίσεις

Αν και στην οικονομική βιβλιογραφία, οι διαδικασίες ελέγχων και οι περιορισμοί αντιμετωπίζονται με σκεπτικισμό αποτελούν, στην ουσία, συμπληρωματικό εργαλείο των οικονομικών κινήτρων. Το μέσο αυτό αφορά, κυρίως, στις ανεπτυγμένες περιφέρειες. Πολλές είναι εκείνες οι περιπτώσεις

²⁵ Κόνσολας Ν., σελ. 223-224

που απαιτείται τόσο ο έλεγχος όσο και ο περιορισμός των ανεξέλεγκτων επεκτάσεων των δραστηριοτήτων στο χώρο αλλά και των χρήσεων γης, προκειμένου να αποφευχθεί η ασύμβατη συνύπαρξη αντικρουόμενων δράσεων.

Οι έλεγχοι, οι περιορισμοί και οι ρυθμίσεις αφορούν την χωροθέτηση των δραστηριοτήτων ώστε να αποφεύγεται η γειτνίαση ασυμβίβαστων μεταξύ τους χρήσεων. Αυτό επιτυγχάνεται με την έκδοση αδειών λειτουργίας σε χρήσεις που πληρούν τα περιβαλλοντικά κριτήρια, με τη θέσπιση Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.), την εγκατάσταση βιομηχανιών σε ειδικά διαμορφωμένες περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.) κλπ.

V) Ενίσχυση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ)

Οι ΜΜΕ αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της τοπικής ανάπτυξης. Οι προοπτικές εξέλιξής τους, η ανταγωνιστικότητά τους, ο εκσυγχρονισμός τους αποτελούν την παραγωγική βάση από την οποία εξαρτάται η ανάπτυξη των περιοχών εκείνων που βρίσκονται σε υστέρηση. Αυτό οφείλεται, κυρίως, στην εγκατάσταση των υπηρεσιών και των βιομηχανιών στις ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Τα οφέλη που προκύπτουν από την εύρυθμη λειτουργία των ΜΜΕ δικαιολογούν απόλυτα και το λόγο ένταξής τους στα μέσα βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών. Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η αποφυγή μετακίνησης του εργατικού δυναμικού προς τα μητροπολιτικά κέντρα ενισχύουν την τοπική οικονομία και δημιουργούν προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξή της. Η ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος της περιοχής, η ευελιξία προσαρμογής τους σε νέα πρότυπα παραγωγής, ο μικρός επιχειρηματικός κίνδυνος αλλά και η ανάδειξη της τοπικής επιχειρηματικής δράσης δικαιολογούν τον αυξημένο αριθμό τους.

Βασικό μειονέκτημα των ΜΜΕ είναι το μέγεθός τους, εξαιτίας του οποίου δεν μπορούν να επωφεληθούν από τις οικονομίες κλίμακας. Η Ε.Ε., αναγνωρίζοντας το ρόλο τους για τις τοπικές οικονομίες αλλά και τη συμβολή τους στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής ανάμεσα στις περιφέρειες, στηρίζει τις ΜΜΕ με πολυάριθμα προγράμματα. Ακόμα και οι εθνικές πολιτικές χρηματοδοτούν τις ΜΜΕ με κεφάλαια κίνησης, μειώνουν τη γραφειοκρατία λειτουργίας τους, στηρίζουν τις τοπικές συνεργασίες. Επιπλέον, βελτιώνουν τις συλλογικές υποδομές με σκοπό την ενίσχυση των δικτύων επικοινωνίας και ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ των ΜΜΕ. Με τον τρόπο αυτό αυξάνουν τη δυνατότητά τους να επιβιώσουν στον ανταγωνισμό με τις επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους.

VI) Αποκέντρωση Δημόσιου Τομέα

Η αποκέντρωση των υπηρεσιών του Δημοσίου Τομέα αποσκοπεί στην αποσυμφόρηση των κεντρικών επιπέδων διοίκησης και στη μεταφορά αρμοδιοτήτων σε χαμηλότερες βαθμίδες Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι πολιτικές αυτές επιδιώκουν να ενισχύσουν τον ρόλο της Περιφέρειας και του τοπικού δυναμικού της.

Η αποτελεσματικότητα της αποκέντρωσης των δημοσίων υπηρεσιών εξαρτάται από την υπευθυνότητα των τοπικών διοικήσεων να σχεδιάσουν στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής τους, της Περιφέρειας, του

Νομού, του Δήμου. Ωστόσο, η μεταφορά αρμοδιοτήτων από τα ήδη κορεσμένα αστικά κέντρα και η μετεγκατάστασή τους σε περιφερειακά οφείλει να συνοδεύεται και από μεταφορά ανάλογων οικονομικών πόρων προκειμένου να δημιουργηθούν νέες εξωτερικές οικονομίες και να ενδυναμωθεί η περιφερειακή ανάπτυξη.

VII) Καινοτομία, διάχυση τεχνολογίας και εγκατάσταση Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων

Η τεχνολογική αλλαγή και οι καινοτόμες δραστηριότητες θεωρούνται βασικοί παράγοντες ενδυνάμωσης της βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών. Μια οικονομία θεωρείται ανταγωνιστική σε διεθνές επίπεδο, όταν αυτή στηρίζεται σε καινοτόμες δράσεις, οι οποίες διαχέονται ομοιόμορφα στο χώρο. Η προσέλκυση επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας και η προσφορά προϊόντων υψηλής ποιότητας, συντελούν στην προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης. Άλλωστε αυτό βεβαιώνεται και από τα τρέχοντα προγράμματα που αποσκοπούν στην βελτίωση του καινοτομικού περιβάλλοντος των επιχειρήσεων που δρουν σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες.

Μέσα για την προώθηση και τη διάχυση της τεχνολογίας θεωρούνται και τα κίνητρα προσέλκυσης μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, η χρηματοδότηση πρωτοποριακών πρωτοβουλιών με υψηλό επιχειρηματικό κίνδυνο, η ίδρυση τεχνολογικών πάρκων (π.χ. Silicon Valley), η έρευνα και η τεχνολογία μέσω των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων κλπ. Τα μέσα αυτά, συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση της οικονομίας των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών. Η διάχυση της τεχνολογίας, η αντικατάσταση των παραδοσιακών κλάδων και η δημιουργία νέων υψηλής τεχνολογίας, αυξάνουν την ευελιξία των τοπικών οικονομιών, βελτιώνοντας την θέση τους σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Ταυτόχρονα, διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις για επιπλέον προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων.

Τα περιφερειακά Πανεπιστήμια και ο τρόπος κατανομής, οργάνωσης και λειτουργίας τους, παίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των ευρύτερων περιοχών εγκατάστασής τους. Ο αναπτυξιακός ρόλος των Πανεπιστημίων προκύπτει από το γεγονός ότι αποτελούν συστήματα διάχυσης της γνώσης και της πληροφορίας, παράγοντας εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό για τις τοπικές επιχειρήσεις και εκσυγχρονίζοντας την παραγωγική διαδικασία. Η χρήση τους, ως μέσα περιφερειακής πολιτικής, είναι μεγάλης σημασίας γιατί συνδέει την επιστήμη με την παραγωγή και για αυτό θα πρέπει η χωροθέτησή τους να γίνεται με κατάλληλο σχεδιασμό.

VIII) Διασυνοριακή συνεργασία

Η Ε.Ε. εφαρμόζει πολιτικές διασυνοριακής συνεργασίας στα χωρικά της πλαίσια. Στόχος του μέσου αυτού είναι η ενδυνάμωση και η σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των κρατών-μελών της, η ανάδειξη νέων τάσεων στην άσκηση περιφερειακής πολιτικής και εν τέλει η βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών της.

Η συσσώρευση της εμπειρίας που τα Ευρωπαϊκά κράτη αποκτούν από την εφαρμογή επιμέρους πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης, διαχέεται ανάμεσά τους, μεταφέροντας τα αποτελέσματα, θετικά ή αρνητικά, μετρήσιμα ή μη, αποσκοπώντας στην επιλογή κατάλληλων μέσων. Η παροχή εμπειρικών δεδομένων και χρήσιμων πληροφοριών μπορεί να προέρχεται από την Τοπική

Αυτοδιοίκηση α' και β' βαθμού, από ερευνητικά προγράμματα και μελέτες Πανεπιστημίων και άλλων οργανισμών κλπ. και αποτελεί πολύτιμη βοήθεια για τον κατάλληλο σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής.

Η προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας ενισχύει τις παραμεθόριες περιοχές των χωρών, εφόσον βοηθά στη δημιουργία οικονομικών και άλλων σχέσεων μεταξύ τους. Στα πλαίσια αυτά υλοποιούνται διασυνοριακές υποδομές και θεσμοί, οι οποίοι διευκολύνουν την επικοινωνία, την ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και τη συνεργασία μεταξύ των τοπικών φορέων, αλλά και των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στο χώρο²⁶. Το επιχειρηματικό περιβάλλον βελτιώνεται και ενισχύεται η τεχνολογική πρόοδος και η λήψη καινοτομικών δράσεων.

Βάσει της παραπάνω ανάλυσης, θα μπορούσαμε να πούμε πως η ύπαρξη περιφερειακών ανισορροπιών δεν είναι πρόβλημα στατικό αλλά εξελισσόμενο που διαχρονικά λαμβάνει διαφορετική μορφή. Οι οικονομικές συγκυρίες, οι εξωτερικές επιδράσεις και η αναπτυξιακή πολιτική που κάθε κράτος εφαρμόζει επηρεάζουν τη μορφή του προβλήματος. Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική, προκειμένου να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικό τρόπο τις διάφορες εκφράσεις του περιφερειακού προβλήματος προσαρμόζει ανάλογα τα μέσα που διαθέτει.

Ολοκληρώνοντας, λοιπόν, την ανάλυση των βασικών μέσων που χρησιμοποιεί η Ε.Ε. στην πολιτική της για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών, προκύπτει το ερώτημα της επιλογής των ιδανικών μέσων. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε περιφέρειας, ο εντοπισμός των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων αλλά και των προβλημάτων τους, η πραγματική διάγνωση των αναγκών τους, θα διαμορφώσουν την πραγματική εικόνα της περιοχής και θα βοηθήσει στην επιλογή των κατάλληλων μέσων άσκησης περιφερειακής και αναπτυξιακής πολιτικής σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Συνήθως, ο συνδυασμός κάποιων από τα παραπάνω μέσα συντελεί στην αναβάθμιση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών, στην αύξηση των επενδυτικών δράσεων, στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των περιφερειών.

²⁶ Πετράκος Γ- Ψυχάρης Γ., σελ. 243

1.6. Ο Ρόλος των Φορέων στην Προώθηση της Πολιτικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Πρωταρχικό στόχο της Κοινότητας αποτελεί η διαμόρφωση ενός αναπτυξιακού προτύπου στον ευρωπαϊκό χώρο, το οποίο θα πετύχει την ισόρροπη ανάπτυξη των κρατών-μελών και θα ενισχύει την οικονομική και κοινωνική συνοχή της Ένωσης. Οι προοπτικές των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών πολιτικών των ευρωπαϊκών χωρών, προσδιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά από τις πολιτικές και τα προγράμματα της Ε.Ε. Η εξάρτηση όλων αυτών των πολιτικών είναι μεγάλη και τα κράτη, στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ενοποίησης, προσπαθούν ως υποσύνολα να προωθήσουν τους όρους της ολοκληρωμένης ενδογενούς περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης.

Η στρατηγική για βιώσιμη ανάπτυξη οφείλει να πληρεί τις προϋποθέσεις τόσο της κάθετης όσο και της οριζόντιας ολοκλήρωσης. Η διαχείριση από το κέντρο παραπέμπει στην κάθετη ολοκλήρωση, όπου ο συνολικός και πολιτικός σχεδιασμός προέρχεται επί το πλείστον από τη κεντρική διοίκηση και εφαρμόζεται σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο προκειμένου να επιτευχθεί ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Η δε οριζόντια ολοκλήρωση, είναι εξίσου αναγκαία με την κάθετη καθότι συντελεί στην ισόρροπη ανάπτυξη, κυρίως, των αναπτυσσόμενων χωρών.

Το γεγονός ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί στόχο με διεθνείς διαστάσεις, απαιτεί διατομεακή δράση καθώς και συνεργασία και συμμετοχή όλων των κοινωνικών φορέων και των πολιτών εφόσον έχει ως αποδέκτη το σύνολο των κατοίκων της Ε.Ε. Η προώθηση, λοιπόν, ενός παγκόσμιου μοντέλου αειφορίας στηρίζεται στη σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση των κρατών-μελών καθώς και στη δημοκρατική συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων στις διαδικασίες σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων. Βασικός είναι ο ρόλος του κράτους καθότι αποτελεί τον κεντρικό άξονα σχεδιασμού, προγραμματισμού και άσκησης του ελέγχου και της εποπτείας κάθε μορφής πολιτικής. Η κεντρική διοίκηση με τους αναπτυξιακούς νόμους θεσπίζει κίνητρα και χρηματοδοτεί τις προσπάθειες προκειμένου να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την προώθηση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί ουσιαστικό εργαλείο για την τοπική ανάπτυξη. Ανταποκρινόμενοι στις επιταγές της διεθνούς κοινότητας και στις κοινωνικές πιέσεις, τόσο οι δήμοι όσο και οι περιφέρειες, εξετάζουν και αξιολογούν τη συμβατότητα των εσωτερικών λειτουργιών και πρακτικών τους με τον στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης. Στα πλαίσια οικονομικής, κοινωνικής

και πολιτιστικής ανάπτυξης των ευρωπαϊκών περιφερειών και πόλεων, αναπτύσσονται και εφαρμόζονται μέθοδοι που θα ενεργοποιήσουν τις ενδογενείς δυνάμεις της αυτοδιοίκησης και θα εξασφαλίσουν διευρυμένη αποδοχή και συναίνεση των εμπλεκόμενων φορέων και πολιτών. Στην κατεύθυνση αυτή συγκλίνουν και οι αλλαγές που συντελούνται σε αρκετά κράτη- μέλη της Ε.Ε. σχετικά με τη διοικητική τους αναδιάρθρωση. Η τοπική αυτοδιοίκηση οφείλει μέσω της συνεργασίας του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα, να χαράζει και να υλοποιεί εκείνες τις δράσεις που στηρίζουν βιώσιμες πρωτοβουλίες καινοτομίας και συντελέσουν στην ποιοτική αναβάθμιση της ζωής των κατοίκων της Ευρώπης.

Θεμελιώδη ρόλο στην ανάπτυξη κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη έχουν τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, τα οποία μέσα από την έρευνα παρέχουν όλη τη σύγχρονη τεχνογνωσία και στηρίζουν κάθε προσπάθεια καινοτομίας. Τα ερευνητικά ιδρύματα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία νέων εργαλείων βιώσιμης ανάπτυξης συσχετίζοντας την έρευνα με την τεχνολογική, κοινωνική και πολιτιστική εξέλιξη. Συμβάλλουν, συνεπώς, ουσιαστικά στην κατανόηση των διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης και της αναγκαιότητας μεταρρυθμίσεων προς αυτή την κατεύθυνση.

Η βελτίωση της ποιότητας ζωής των ευρωπαίων πολιτών καθώς και η εξασφάλιση της οικολογικής ισορροπίας αποτελεί βασική επιδίωξη της αναπτυξιακής διαδικασίας, που για να επιτευχθεί απαιτείται η συνέργια τόσο των ίδιων των πολιτών όσο και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ). Η επιτυχία της προσπάθειας για μια βιώσιμη Ευρώπη στηρίζεται στη συνεργασία, στη συμμετοχή και στη δραστηριοποίηση όλων των κοινωνικών φορέων και πολιτών.

Οι ΜΚΟ αποτελούν και αυτοί φορείς διαμόρφωσης πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς και μάλιστα η σύμπλευσή τους με την επιστημονική κοινότητα τις έχει ανάγει σε αξιόπιστους συνεργάτες και συμβούλους κυβερνητικών οργάνων και διεθνών οργανισμών. Ο ρόλος των ΜΚΟ στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα σημαντικός εφόσον επιτυγχάνει τη συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ και Κυβερνήσεων, Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Επιστημονικών και Ακαδημαϊκών Ινστιτούτων αλλά και των κοινωνικο-οικονομικών ευρωπαϊκών εταιρών. Ιδιαίτερα αξιόλογες είναι και οι εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σε περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα. Το πεδίο της διεθνούς πολιτικής για την αειφόρο ανάπτυξη είναι αχανές γι' αυτό και οι ΜΚΟ έχουν αναλάβει τη δημιουργία ενός νέου ιδεολογικού υποβάθρου που θα βοηθήσει στην επίτευξη μιας αποδεκτής ισορροπίας ανάμεσα στην ανθρωποκεντρική αντίληψη για τη βιωσιμότητα και στην κλασική συνείδηση των κοινωνιών.

Η εφαρμογή της κοινής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως διαπιστώσαμε, είναι συνισταμένη των προσπαθειών που καταβάλλονται από πολλούς και διαφορετικούς θεσμικούς φορείς που δραστηριοποιούνται σε μια κοινωνία. Τα κίνητρα για τη δράση τους αυτή ποικίλουν και εξαρτώνται, κατά κύριο λόγο, από τα οφέλη που αναμένουν. Η ιδιωτική πρωτοβουλία και η επιχειρηματική τους δραστηριότητα επηρεάζουν τη διαμόρφωση της πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το περιβάλλον, λοιπόν, στο οποίο λειτουργεί ο ιδιωτικός τομέας πρέπει να ευνοεί και να υποστηρίζει ενεργά τη συνεργασία,

τα επιχειρηματικά δίκτυα και τις πρωτοβουλίες. Οι συνθήκες που δημιουργούνται συντελούν στην αναβάθμιση της βάσης πάνω στην οποία η ιδιωτική πρωτοβουλία κινείται καθώς και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της. Όπως σε κάθε περίπτωση σύνθετων κοινωνικών επιδιώξεων, το συλλογικό αποτέλεσμα θα εκφραστεί από τη συνισταμένη των επιμέρους επιλογών των παραπάνω θεσμικών υποκειμένων και των πολιτών.

Η αποτελεσματική εφαρμογή ενός στρατηγικού σχεδίου βιώσιμης ανάπτυξης εξαρτάται από την κατάλληλη αξιοποίηση των συνθηκών που επικρατούν στις διαφορετικές κοινωνίες των κρατών-μελών. Η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τη βιωσιμότητα θα συντελέσει στην αρμονική ένταξη των πρωτοβουλιών του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα σε ένα συνολικό και συνεκτικό πλαίσιο. Η προώθηση των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης προϋποθέτει την ενεργοποίηση των επιτελικών πολιτικών οργάνων αλλά και τη δημιουργία πλαισίου για την ανάπτυξη δομημένου κοινωνικού διαλόγου. Αναγκαία είναι, επίσης, η εφαρμογή των απαραίτητων μηχανισμών διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης για το συντονισμό των διαφόρων δράσεων και ενεργειών που εκδηλώνονται στα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη τόσο από τους δημόσιους όσο και τους ιδιωτικούς φορείς υλοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ

2.1. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία: Γενικές Διατάξεις και Προοπτικές για τη Νέα Προγραμματική Περίοδο (2007-2013)

Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική αποτελεί κοινή πολιτική, η οποία στηρίζεται κατά κύριο λόγο στη χρηματοοικονομική αλληλεγγύη. Μέσω της πολιτικής αυτής επιτρέπεται η μεταφορά ποσοστού²⁷ των συνεισφορών των κρατών- μελών της Ε.Ε. στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό προς τις μειονεκτούσες περιφέρειες και κοινωνικές κατηγορίες. Η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης των ευρωπαϊκών περιφερειών στηρίζεται και στα Διαρθρωτικά Ταμεία (Δ.Τ.), που αποτελούν έναν από τους κυριότερους μηχανισμούς παρέμβασης που διαθέτει η Ένωση.

Τα Δ.Τ. αποτελούν μοχλούς για την ενεργοποίηση εκείνων των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων, οι οποίοι με τη σειρά τους θα δώσουν ώθηση στην οικονομία της περιφέρειας και θα συμβάλουν συνολικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ένωσης. Η πρόσφατη, βέβαια, διεύρυνση της Κοινότητας αύξησε τις περιφερειακές ανισότητες. Η εκτίμηση των ανισοτήτων αποδεικνύεται με τη σύγκριση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών. Η πρόκληση της σύγκλισης απευθύνεται κυρίως στις περιφέρειες εκείνες που το κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους κυμαίνεται από το 30% ως το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Βέβαια, η προσπάθεια για επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι υποχρέωση και των ανεπτυγμένων περιοχών, οι οποίες οφείλουν να διατηρήσουν τη δυναμική τους και να εξασφαλίσουν τη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

Οι πόροι των ταμείων αυτών αυξήθηκαν κατά πολύ τις τελευταίες δεκαετίες. Το 1988 δόθηκε από την Ε.Ε. το 17,5% του προϋπολογισμού της στα Δ.Τ. ενώ το 1999 περίπου το 36%, ποσοστό το οποίο αντιστοιχεί σε 32 δις € Για τη χρονική περίοδο 2000-2006 οι πόροι που προέρχονται από τα Δ.Τ. ανέρχονται στα 195 δις € (Πίνακας 1) δηλαδή 28 δις € ετησίως²⁸.

Πίνακας 1
Ετήσια Κατανομή των Πιστώσεων Υποχρεώσεων, 2000-2006
(εκατ. € σε τιμές 1999)

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
29.430	28.840	28.250	27.670	27.080	27.080	26.660

Πηγή: (ΕΚ) 1260/99

²⁷ Το ποσοστό αυτό υπερβαίνει το 35% του προϋπολογισμού της Ένωσης

²⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1999 & 2001, σελ. 5 & 8

Υπάρχουν τέσσερα διαφορετικά Δ.Τ., τα οποία δεν αποτελούν ενιαίο ταμείο στο πλαίσιο του προϋπολογισμού της Ένωσης και καθένα διαθέτει δική του θεματική ειδικότητα και λειτουργεί με συγκεκριμένο τρόπο. Η λειτουργία τους διέπεται από κοινό σύνολο κανόνων βάσει των οποίων η χορήγηση των κοινοτικών ενισχύσεων εξασφαλίζεται στο πλαίσιο μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών προγραμμάτων που εγκρίνονται από τις τοπικές αρχές, λαμβάνοντας υπόψη τις γενικές κατευθύνσεις που χαράζονται από την Επιτροπή.

Ειδικότερα, τα Ταμεία αυτά είναι τα εξής:

- 1) Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)
- 2) Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)
- 3) Τμήμα «Προσανατολισμού» του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ/Προσανατολισμός, ΕΓΤΠΕ/Εγγυήσεων)
- 4) Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ)

2.1.1. Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Στόχος:

Το ΕΤΠΑ δημιουργήθηκε με σκοπό να στηρίξει την περιφερειακή πολιτική της Ε.Ε. μέσω της χρηματοδοτικής υποστήριξης προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης. Το 1975²⁹ η Διάσκεψη Κορυφής στο Παρίσι αποφάσισε την ίδρυση του Ταμείου, του οποίου η χρηματοδότηση προβλέφθηκε πως θα καλύπτεται από ίδιους πόρους της Κοινότητας³⁰. Υπεύθυνη για τη διαχείριση του ΕΤΠΑ είναι η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής (ΧVI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Βασικό ρόλο στη δημιουργία του Ταμείου έπαιξε η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας και η προσχώρηση τριών νέων κρατών- μελών (Δανία, Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο) που έλαβε χώρα εκείνη την περίοδο.

Η ίδρυση του ΕΤΠΑ εισήγαγε την έννοια της ανακατανομής ανάμεσα στις πλουσιότερες και στις φτωχότερες περιοχές της Κοινότητας. Για τη χρηματοδοτική περίοδο 2000-2006 στόχος του Ταμείου είναι η προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής των ευρωπαϊκών περιφερειών. Αυτό θα επιτευχθεί με τη μείωση των περιφερειακών ανισορροπιών, τη συμμετοχή στην αναδιάρθρωση και στην ανάπτυξη των περιφερειών καθώς και με τη συνεργασία και τις παρεμβάσεις των άλλων διαρθρωτικών ταμείων. Το ΕΤΠΑ, βάσει του κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1261/99, προβλέπεται να παρεμβαίνει και να χορηγεί χρηματοδοτικές ενισχύσεις: α) στους Στόχους 1 και 2, β) στις κοινοτικές πρωτοβουλίες για τη διασυνοριακή, διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία (INTERREG III), γ) στην οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των πόλεων και των περιοχών που αντιμετωπίζουν προβλήματα (URBAN II),

²⁹ Αθανασόπουλος Κ., σελ.93

³⁰ Όλγα Γιώτη- Παπαδάκη (2004), σελ.214

δ) στις καινοτόμες ενέργειες και στα μέτρα τεχνικής βοήθειας που θεσπίστηκαν από το γενικό Κανονισμό (ΕΚ) αριθμ. 1260/99.

Για τη μείωση της διαφοράς των επιπέδων ανάπτυξης στις διάφορες περιφέρειες και της καθυστέρησης των μειονεκτικών περιοχών, το ΕΤΠΑ συμβάλει στην αρμονική, ισορροπημένη και διαρκή ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, στον υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας, στο υψηλό επίπεδο απασχόλησης και προστασίας του περιβάλλοντος και στην ισότητα των δύο φύλων.

Πεδίο εφαρμογής:

Αντικειμενικός στόχος του ΕΤΠΑ, όπως προαναφέραμε, είναι να μειώσει τις αναπτυξιακές αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών συμμετέχοντας, στο πλαίσιο προγραμμάτων που έχουν οργανωθεί με τα κράτη- μέλη και τις τοπικές αρχές, στη χρηματοδότηση των ακόλουθων μέτρων:

- ✦ Παραγωγικές επενδύσεις που να καθιστούν δυνατή τη δημιουργία ή τη διατήρηση σταθερών θέσεων απασχόλησης.
- ✦ Προσπάθειες εκσυγχρονισμού και διαφοροποίησης της οικονομικής διάρθρωσης των κρατών- μελών με έμφαση στην καινοτομία, στην πρόσβαση στην τεχνολογία της πληροφορίας, στην τεχνονγνωσία, στην ανάπτυξη ευνοϊκών συνθηκών για έρευνα και ανάπτυξη, στην ενίσχυση των ΜΜΕ.
- ✦ Επενδύσεις σε έργα υποδομής για τη διατήρηση θέσεων εργασίας, την τόνωση των βιομηχανικών και αστικών περιοχών, την ανάπτυξη των
- ✦ Προστασία του περιβάλλοντος και εναρμόνιση των κρατών- μελών με την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ενίσχυση ανάπτυξης της οικολογικής βιομηχανίας και της αειφορικής κατοικίας.
- ✦ Επενδύσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της υγείας στα πλαίσια του Στόχου 1.
- ✦ Μελέτες (κατά πρωτοβουλία της Επιτροπής), πρότυπα σχέδια και ανταλλαγή εμπειριών³¹.

Το πεδίο εφαρμογής του ΕΤΠΑ καλύπτει ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών, που πρέπει να λαμβάνονται από τις περιφέρειες προκειμένου να παρέχουν ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο στους κατοίκους τους. Οι τομείς που ενισχύονται από τα παραπάνω μέτρα στο σύνολό τους ταυτίζονται με τις πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ανάπτυξη ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τον τομέα της παραγωγής, η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη, η ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας, η προστασία του περιβάλλοντος, η ισότητα των δύο φύλων στον εργασιακό τομέα αλλά και η συνεργασία σε όλα τα επίπεδα είναι μερικοί από τους τομείς αυτούς.

Καινοτόμες δράσεις:

Η Επιτροπή, προκειμένου να βελτιώσει την ποιότητα των αναπτυξιακών στρατηγικών και να ωθήσει τις περιφέρειες σε νέα πεδία πειραματισμού, αναγκαία για τη βιώσιμη ανάπτυξή τους, έχει καθορίσει τρία θέματα εργασίας για τις καινοτόμες δράσεις του ΕΤΠΑ για την περίοδο 2000-2006.

³¹ Όλγα Γιώτη- Παπαδάκη (2004), σελ. 225

Ο καθορισμός των θεμάτων εργασίας βασίστηκε στον κανονισμό 1260/99 του Συμβουλίου (§22) και οι προβλεπόμενες δράσεις περιλαμβάνονται στη Στρατηγική της Λισσαβόνας (οικονομική ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και απασχόληση) και του Γκέτεμποργκ (βιώσιμη ανάπτυξη). Ειδικότερα, για την περίοδο 2000-2006 έχουν καθοριστεί τα εξής θέματα προτεραιότητας για τις δράσεις του ΕΤΠΑ³²:

- ✦ Ενίσχυση της οικονομίας των περιφερειών που να βασίζεται στη γνώση και στην τεχνολογική καινοτομία. Μεγαλύτερη έμφαση στην ανάπτυξη του τεχνολογικού επιπέδου των μειονεκτικών περιφερειών.
- ✦ Προώθηση της κοινωνίας της πληροφορίας από τις ευρωπαϊκές περιφέρειες ώστε να δημιουργηθεί η eEurope-regio.
- ✦ Διατήρηση της περιφερειακής ταυτότητας και ενίσχυση της αειφόρου ανάπτυξης (οικονομική ανάπτυξη, κοινωνική ευημερία, περιβαλλοντική προστασία).

Οι χρηματοδοτήσεις καινοτόμων δράσεων αποτέλεσαν βασικό εργαλείο της κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής. Η υποβολή προτάσεων για τη χορήγηση χρηματοδοτικών ενισχύσεων γίνεται στην Επιτροπή μέχρι τις 31 Μαΐου κάθε έτους και εκείνη με τη σειρά της επιλέγει τα προγράμματα που το ΕΤΠΑ θα καλύψει. Τέτοιου είδους πρωτοβουλίες που έλαβαν χώρα από το 1989 έως και σήμερα είναι για παράδειγμα: Enpireg (περιβάλλον), Interreg (διασυνοριακή συνεργασία και ολοκλήρωση εσωτερικής αγοράς), Regis (απομακρυσμένες περιφέρειες), Now (ισότητα στην απασχόληση), Stride (καινοτομία), Telematique (τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες), Leader (αγροτική ανάπτυξη)³³, Interreg III (διασυνοριακή, διεθνική και διαπεριφερειακή συνεργασία), Urban II (οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των πόλεων) κλπ.

Οι παραπάνω πρωτοβουλίες καλύπτονται από το 0,4% του ετήσιου κοινοτικού προϋπολογισμού που χορηγείται στο ΕΤΠΑ. Το κονδύλιο αυτό αγγίζει τα 400 εκατ. €³⁴. Η συγχρηματοδότηση των εξόδων τους είναι δυνατό να ανέρχεται στο 80% για τις περιφέρειες του Στόχου 1 και στο 50-60% για τις περιφέρειες του Στόχου 2, στην περίπτωση που δικαιολογείται η δράση από το κοινοτικό συμφέρον.

Το ΕΤΠΑ μετά το 2007

Στις 14 Ιουλίου του 2004, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση σχετικά με τη μεταρρύθμιση της περιφερειακής πολιτικής. Η πρόσφατη διεύρυνση ενίσχυσε τις περιφερειακές ανισότητες και οι διαφορές αυτές στο επίπεδο της περιφερειακής ανάπτυξης απαιτούν ενίσχυση τόσο από πλευράς προϋπολογισμού όσο και από πλευράς δράσεων. Συνεπώς, το ΕΤΠΑ οφείλει να διαφοροποιεί τις ενέργειές του ανάλογα με την περιφέρεια που λαμβάνει ενίσχυση και να ακολουθεί τις προτεραιότητες που καθορίστηκαν στη Λισσαβόνα και το Γκέτεμποργκ.

³² Ευρωπαϊκές Κοινότητες (2001),σελ. 14 & www.europa.eu

³³ Όλγα Γιώτη- Παπαδάκη (2004), σελ. 225-226

³⁴ www.europa.eu

Βάσει της νέας πρότασης κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου³⁵ προβλέπονται νέες διατάξεις και για το ΕΤΠΑ. Ο εν λόγω κανονισμός, ο οποίος θα εφαρμοστεί από την 1^η Ιανουαρίου του 2007, θεσπίζει πως το Ταμείο θα χρηματοδοτεί δράσεις στο πλαίσιο των τριών νέων Στόχων, οι οποίοι θα αντικαταστήσουν τους υφιστάμενους Στόχους 1, 2 και 3. Ειδικότερα, θα αφορούν: α) τη σύγκλιση, β) την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση και γ) την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία.

Ο πρώτος στόχος, αναφέρεται στην επικέντρωση της ενίσχυσης που χορηγεί το ΕΤΠΑ στην υποστήριξη της βιώσιμης ενοποιημένης περιφερειακής και τοπικής οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό θα επιτευχθεί με την εφαρμογή προγραμμάτων που θα κινητοποιήσουν τις ενδογενείς δυνατότητες κάθε περιφέρειας στους τομείς της έρευνας και της τεχνολογίας, της πληροφορίας, του περιβάλλοντος, του τουρισμού, των επενδύσεων (εκπαίδευση, υπηρεσίες υγείας, διευρωπαϊκά δίκτυα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ΜΜΕ, κλπ) κλπ.

Για τον στόχο περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση, οι ενισχύσεις που χορηγεί το ΕΤΠΑ στα πλαίσια της περιφερειακής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη επικεντρώνονται σε 3 τομείς: α) καινοτομία και οικονομία της γνώσης (Ε&ΤΑ και καινοτομία), β) περιβάλλον και πρόληψη κινδύνων, γ) πρόσβαση, εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, σε μεταφορές και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος.

Τέλος, ο στόχος της ευρωπαϊκής εδαφικής συνεργασίας αφορά ενισχύσεις για την ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων μέσω κοινών στρατηγικών, για την ανάπτυξη διεθνικής συνεργασίας καθώς και για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής (ανταλλαγή εμπειριών περιφερειακών και τοπικών αρχών).

Η αποστολή του ΕΤΠΑ άλλαξε με τον νέο κανονισμό και οι δράσεις του έχουν στραφεί περισσότερο προς την έννοια της βιωσιμότητας. Η συγχρηματοδότηση ενθαρρύνει δράσεις που έχουν ως σκοπό την ενοποιημένη εδαφική ανάπτυξη, την ανάπτυξη και την διαρθρωτική προσαρμογή των περιφερειακών οικονομικών, την αύξηση του βιοτικού επιπέδου των ευρωπαϊών πολιτών και εν τέλει την προώθηση της εναρμονισμένης ανάπτυξης.

2.1.2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Στόχος:

Το ΕΚΤ, που ιδρύθηκε το 1958, αποτελεί Διαρθρωτικό Ταμείο της Κοινότητας και της επιτρέπει να μετατρέπει τους στόχους της πολιτικής της για την απασχόληση σε συγκεκριμένη δράση, προσφέροντας υποστήριξη στην κατάρτιση, την καθοδήγηση, την παροχή συμβουλών, τη δημιουργία

³⁵ Πρόταση του ΕΚ (COM/2004/0495 τελικό- COD2004/01672), §4, 5 & 6

απασχόλησης. Ειδικότερα, βάσει του Κανονισμού 1784/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, οι παρεμβάσεις του ΕΚΤ για την περίοδο 2000-2006 συνίστανται στη στήριξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση, στη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Η ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, καθώς και η βιώσιμη ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών αποτελεί και για αυτό το Διαρθρωτικό Ταμείο προτεραιότητα. Το εν λόγω Ταμείο έχει τη δυνατότητα να παρεμβαίνει στις περιφέρειες που υπάγονται και στους 3 Στόχους, βάσει του (ΕΚ) 1260/1999.

Πεδίο εφαρμογής:

Το ΕΚΤ στηρίζει και συμπληρώνει πολυετή εθνικά σχέδια δράσης που αφορούν τον εκσυγχρονισμό της εργασίας και της βελτίωσης του ανθρώπινου δυναμικού. Ο κανονισμός 1260/99 προβλέπει πέντε βασικούς τομείς δραστηριοποίησης του Ταμείου. Ειδικότερα:

- ✦ Ανάπτυξη και προώθηση ενεργών πολιτικών στην αγορά εργασίας για την καταπολέμηση και την πρόληψη της ανεργίας ώστε να αποφευχθεί η μακροχρόνια ανεργία, να διευκολυνθεί η επανένταξη των μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας, να υποστηριχθεί η επαγγελματική ένταξη των νέων και των ατόμων που επιστρέφουν μετά από απουσία κάποιου χρόνου.
- ✦ Προώθηση της ισότητας ευκαιριών στον τομέα της εργασίας και πρόληψη του κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού.
- ✦ Προώθηση και βελτίωση:
  - της επαγγελματικής κατάρτισης
  - της εκπαίδευσης
  - της παροχής συμβουλών στα πλαίσια υλοποίησης της πολιτικής για δια βίου κατάρτιση (σύνδεση της δια βίου μάθησης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και τους μηχανισμούς έρευνας των αναγκών).
- ✦ Προώθηση του καταρτισμένου και ειδικευμένου εργατικού δυναμικού, ενθάρρυνση των καινοτομικών ενεργειών στην οργάνωση της εργασίας.
- ✦ Ειδικά μέτρα για τη βελτίωση της πρόσβασης και της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Το ΕΚΤ έχει τη δυνατότητα της «οριζόντιας» παρέμβασης στον Ευρωπαϊκό χώρο. Βάσει του (ΕΚ) 1784/1999, §1 το ΕΚΤ συνεκτιμά τα εξής θέματα:

- ✦ Την υποστήριξη τοπικών πρωτοβουλιών για την αύξηση της απασχόλησης και για τη σύναψη τοπικών συμφώνων.
- ✦ Την συνεκτίμηση της κοινωνικής διάστασης και της διάστασης της απασχόλησης της κοινωνίας των πληροφοριών (ανάπτυξη πολιτικών και προγραμμάτων για αξιοποίηση του δυναμικού απασχόλησης που η κοινωνία των πληροφοριών παρέχει)
- ✦ Την ισότητα των ευκαιριών ανάμεσα στα δύο φύλα στα πλαίσια της προσέγγισης για την ένταξη των πολιτικών που αφορούν την ισότητα των ευκαιριών.

Μορφές χρηματοδότησης:

Η οικονομική υποστήριξη του ΕΚΤ παρέχεται με διάφορες μορφές αλλά πάντα έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και της δεκτικότητας της αγοράς εργασίας. Οι μορφές αυτές είναι τρεις και είναι οι εξής:

- ✚ Παροχή υποστήριξης σε άτομα προκειμένου να ενταχθούν στην αγορά εργασίας:
  - επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, επαγγελματικός προσανατολισμός, παροχή συμβουλών
  - ενισχύσεις στην απασχόληση και στην μη μισθωτή επαγγελματική δραστηριότητα
  - επιστημονική και εξειδικευμένη κατάρτιση για τους τομείς της έρευνας και της τεχνολογίας
- ✚ Παροχή ενίσχυσης για δομές και συστήματα ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα στήριξης των δραστηριοτήτων των ατόμων:
  - εκσυγχρονισμός και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών απασχόλησης
  - βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών
  - ενδυνάμωση της σχέσης των εργαζόμενων με τα Ιδρύματα Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Έρευνας
  - ανάπτυξη συστημάτων εκτίμησης της τάσης απασχόλησης
- ✚ Παροχή συνοδευτικών μέτρων
  - υπηρεσίες και εξοπλισμό φροντίδας των εξαρτώμενων ατόμων
  - προώθηση κοινωνικο-εκπαιδευτικών μέτρων
  - εκστρατείες ενημέρωσης

Ο (ΕΚ) 1784/1999 προβλέπει τη χορήγηση επιδοτήσεων με ειδικές διατάξεις, στα πλαίσια των Στόχων 1 και 2, των ΜΚΟ καθώς και των τοπικών εταιρικών σχέσεων. Επίσης, αναγνωρίζει το δικαίωμα της χρηματοδότησης έως και 100% των επιλέξιμων δαπανών για την χορήγηση των παραπάνω επιδοτήσεων. Οφείλουμε να επιστημόνουμε πως τη διαχείριση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου ασκεί η Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Εργασιακών Σχέσεων και Κοινωνικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁶.

Κατά την περίοδο 2000-2006 το ΕΚΤ διέθεσε περίπου 60 δισ. € για τον εκσυγχρονισμό και τη μεταρρύθμιση της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας, σύμφωνα με την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση, ενώ περισσότερο από το 50% των χρηματοδοτήσεων του συγκεντρώνεται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες³⁷. Η Ε.Ε. διέθεσε το 0,40% του συνολικού προϋπολογισμού του ΕΚΤ για σχέδια που θεωρείται ότι επιτρέπουν την ανάπτυξη και τη διάδοση νέων μορφών οργάνωσης εργασίας αλλά και προετοιμάζουν την μετάβαση σε μια κοινωνία που να βασίζεται στη γνώση.

Καινοτόμες δράσεις:

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL 2001-2006 εντάσσεται στα πλαίσια του ΕΚΤ. Αφορά το πρόγραμμα αυτό τη διερεύνηση, την προβολή και την ενίσχυση του ρόλου και των δικαιωμάτων των αλλοδαπών στην αγορά

³⁶ Ενισχύσεις και Δάνεια της Ε.Ε. (1997), σελ. 17

³⁷ www.infosoc.gr

εργασίας, την υποστήριξη τους, την κοινωνική τους ενσωμάτωση. Ουσιαστικά, λοιπόν, συντελεί στην καταπολέμηση των διακρίσεων και των ανισοτήτων οποιασδήποτε μορφής στην αγορά εργασίας.

Τα κράτη- μέλη ή ακόμα και η ίδια η Κοινότητα έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν στο ΕΚΤ για την παροχή χρηματοδότησης για ενέργειες προετοιμασίας και αξιολόγησης, οι οποίες μπορεί να αφορούν³⁸:

- ✚ την υλοποίηση καινοτόμων ενεργειών και δοκιμαστικών σχεδίων για τις συνθήκες εργασίας, την απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση
- ✚ την εκπόνηση μελετών και την ανταλλαγή εμπειριών
- ✚ την υποστήριξη των απαιτούμενων τεχνικών για την προετοιμασία, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων που χρηματοδοτεί το ΕΚΤ
- ✚ την ενημέρωση των εταιρών, των δικαιούχων, των πολιτών

Το ΕΚΤ μετά το 2007

Στα πλαίσια μεταρρύθμισης της περιφερειακής πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε στις 14 Ιουλίου του 2004 πρόταση, η οποία εκτός από το ΕΤΠΑ αφορούσε και το ΕΚΤ. Ο νέος Κανονισμός, ο οποίος θα εφαρμοστεί την 1^η Ιανουαρίου του 2007, θα καταργήσει τον ισχύον (ΕΚ)1784/99.

Η Επιτροπή προτείνει, για την περίοδο 2007-2013 το ΕΚΤ να επικεντρωθεί σε τέσσερις τομείς δράσης: α) στη βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής των εργαζομένων και των νέων επιχειρήσεων, β) στη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση και της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, γ) στην ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης και δ) στην προώθηση των εταιρικών σχέσεων για την επιβολή μεταρρυθμίσεων.

Το πεδίο εφαρμογής του ΕΚΤ αφορά ουσιαστικά τους στόχους «σύγκλιση» και «περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση» που αναφέραμε και στο ΕΤΠΑ. Οι δύο αυτοί στόχοι στηρίζουν τις ενέργειες για τη βελτίωση της πρόσβασης στην απασχόληση (γυναίκες, μετανάστες), για την ομαλή κοινωνική ένταξη των μεταναστών, για την προσαρμογή των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στα νέα εργασιακά δεδομένα (δια βίου μάθηση, προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος και της καινοτομίας), για την ενίσχυση της θεσμικής αποτελεσματικότητας και τη χρηστή διαχείριση³⁹.

Η χρηματοδότηση του ΕΚΤ, η οποία θα χορηγείται με δημόσιες διαδικασίες υποβολής προσφορών, μπορεί να έχει τις εξής 6 μορφές: α) μεμονωμένης ενίσχυσης, β) συνολικής και μη επιστρεπτέας ενίσχυσης, γ) επιστρεπτέας ενίσχυσης, δ) επιδότησης επιτοκίου, ε) μικροπιστώσεων, στ) αγοράς αγαθών ή υπηρεσιών. Το ΕΚΤ συμμετέχει στις δημόσιες δαπάνες με ποσοστό που ανέρχεται στο 75% για το στόχο «σύγκλιση» και 50% για το στόχο «περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση».

Η πρόταση κανονισμού αποσκοπεί στην επίτευξη μεγαλύτερης σύγκλισης των στόχων και των προτεραιοτήτων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση καθώς και στην κατεύθυνση των ενισχύσεων στην υλοποίηση καινοτόμων επιχειρησιακών προγραμμάτων στον τομέα της

³⁸ www.europa.eu

³⁹ www.europa.eu

εργασίας. Έμφαση, επίσης, δίνεται στην επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω της υποστήριξης των εθνικών πολιτικών που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας, τη δημιουργία απασχόλησης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας και εν τέλει την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων.

2.1.3. Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων Τμήμα «Προσανατολισμού» (ΕΓΤΠΕ/Προσανατολισμός)

Στόχος:

Το ΕΓΤΠΕ θεσπίστηκε με τον Κανονισμό (ΕΟΚ) αριθμ.25 του 1962⁴⁰. Τα κράτη- μέλη ίδρυσαν το Ταμείο αυτό προκειμένου να συμβάλουν στη χρηματοδότηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής. Πλέον, όμως, το Ταμείο χρηματοδοτείται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό και μάλιστα απορροφά μεγάλο μέρος του. Η διαχείριση του ασκείται από τη Γενική Διεύθυνση Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το ΕΓΤΠΕ διαιρείται σε δύο τμήματα: το τμήμα Εγγυήσεων και το τμήμα Προσανατολισμού. Το τμήμα Εγγυήσεων του Ταμείου χρηματοδοτεί δαπάνες για την κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών, ενέργειες για τη στήριξη των αγροτικών αγορών και μέτρα εκτός των περιφερειών του Στόχου 1, εκστρατείες πληροφόρησης για την Κοινή Γεωργική Πολιτική. Το δε τμήμα Προσανατολισμού, το οποίο ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1964, ασχολείται με τη χρηματοδότηση όλων των υπόλοιπων δαπανών αγροτικής ανάπτυξης και καλύπτει τις περιφέρειες που ανήκουν στο Στόχο 1.⁴¹

Η αποστολή του ΕΓΤΠΕ θα μπορούσε πολύ περιγραφικά να διατυπωθεί με το απόσπασμα του Κανονισμού 1159/2000 περί δράσεων πληροφόρησης και δημοσιότητας που πρέπει να αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη με τις παρεμβάσεις των Δ.Τ.: «Η καθιέρωση της σχέσης μεταξύ πολυλειτουργικής γεωργίας και ιδιαίτερης περιοχής, η ενδυνάμωση και στήριξη της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας ως δραστηριότητας- κλειδί των αγροτικών περιοχών, η διευκόλυνση της συγκράτησης του πληθυσμού στις αγροτικές ζώνες, η διαφύλαξη και βελτίωση του περιβάλλοντος, του τοπίου και της κληρονομιάς».

Πεδίο εφαρμογής:

Το ΕΓΤΠΕ προσεγγίζει με ολοκληρωμένο τρόπο τα προβλήματα του αγροτικού χώρου. Οι παρεμβάσεις του Ταμείου αυτού, στο πλαίσιο προγραμμάτων που υλοποιούνται στα κράτη- μέλη με τη συνεργασία των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, συνίστανται στη χρηματοδότηση των παρακάτω δράσεων:

⁴⁰ Ο Κανονισμός αυτός τροποποιήθηκε με μεταγενέστερο (ΕΟΚ) αριθμ. 728/70

⁴¹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1257/1999

- ✦ Αναδιοργάνωση των γεωργικών και δασικών διαρθρώσεων (σειφορική ανάπτυξη), συμπεριλαμβανομένης της εμπορικής εκμετάλλευσης και της μεταποίησης των προϊόντων.
- ✦ Ανταγωνιστικά γεωργικά προϊόντα με την εισαγωγή νέων τεχνολογιών.
- ✦ Προώθηση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας.
- ✦ Ανάπτυξη και ενίσχυση ενός βιώσιμου κοινωνικού ιστού στις αγροτικές περιοχές και διατήρηση των φυσικών πόρων.
- ✦ Ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων με σκοπό τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης.
- ✦ Μείωση των ανισοτήτων και προώθηση ίσων ευκαιριών στα δύο φύλα.

Χρηματοδότηση και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες:

Τα κονδύλια του ΕΓΤΠΕ που το Τμήμα Εγγυήσεων κατανέμει για μέτρα αγροτικής ανάπτυξης στα κράτη- μέλη για την περίοδο 2000-2006 ανέρχονται στα 4.339 εκατ. €⁴². Η χρηματοδότηση του Τμήματος Εγγυήσεων κατευθύνεται σε δράσεις που αποσκοπούν στην προώθηση ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού γεωργικού προτύπου. Στα πλαίσια αυτά εντάσσεται η διεξαγωγή σεμιναρίων, οι επισκέψεις ενημέρωσης, η ανταλλαγή εμπειριών μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων κ.λ.

Τέλος, οφείλουμε να αναφέρουμε ένα ιδιαίτερο πρόγραμμα της Ε.Ε., μια κοινοτική πρωτοβουλία για την περίοδο 2000-2006 που εμπίπτει στο ΕΓΤΠΕ- Προσανατολισμού. Το ΕΓΤΠΕ- Προσανατολισμού συμμετέχει στη χρηματοδότηση του Στόχου 1 και της πρωτοβουλίας Leader+, η οποία αποσκοπεί στη συγκέντρωση των οικονομικών και των κοινωνικών παραγόντων των αγροτικών περιοχών με σκοπό να ερευνηθούν νέες τοπικές στρατηγικές για την αειφόρο ανάπτυξη.

2.1.4. Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού Αλιείας (ΧΜΠΑ)

Στόχος:

Η ίδρυση του ΧΜΠΑ θεσπίστηκε με τον Κανονισμό 4028/86⁴³ αν και η λειτουργία του άρχισε το 1990. Διαρθρωτικές δράσεις σχετικά με την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια μεταβιβάστηκαν από το Τμήμα Προσανατολισμού του ΕΓΤΠΑ στο ΧΜΠΑ. Βασικός στόχος του εν λόγω Ταμείου είναι η επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των αλιευτικών πόρων και της εκμετάλλευσής τους. Για την χρονική περίοδο 2000-2006, η υλοποίηση της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής⁴⁴, η αναδιάρθρωση του τομέα της αλιείας, η ανάπτυξή του και ο εκσυγχρονισμός του αποτελούν προτεραιότητες για το ΧΜΠΑ.

⁴² Απόφαση Επιτροπής, ΕΕ L1259 της 6.10.1999

⁴³ Όλγα Γιώτη- Παπαδάκη (2004), σελ. 234

⁴⁴ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθμ. 3760/1992

Πεδίο εφαρμογής:

Βάσει του Κανονισμού (ΕΚ) 1263/1999, το Ταμείο χορηγεί ενισχύσεις στις παρακάτω περιπτώσεις:

- ✚ πολυετή προγράμματα προσανατολισμού των αλιευτικών στόλων
- ✚ μεταποίηση και εμπορία αλιευτικών προϊόντων
- ✚ προστασία υδάτινων πόρων
- ✚ ανακάλυψη νέων αγορών και προώθηση των προϊόντων
- ✚ δημιουργία διεθνικής συνεργασίας των επιχειρηματιών του τομέα και ένταξη των εξαρτώμενων περιοχών σε ενιαίο δίκτυο
- ✚ τεχνική βοήθεια

Χρηματοδότηση:

Υπεύθυνη για τη διαχείριση του ΧΜΠΑ είναι η Γενική Διεύθυνση Αλιείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι διαρθρωτικές ενέργειες που χρηματοδοτούνται από το ΧΜΠΑ εντάσσονται σε πολυετή προγράμματα ανάλογα με το περιφερειακό πλαίσιο εφαρμογής τους⁴⁵. Ειδικότερα, οι χρηματοδοτήσεις από το ΧΜΠΑ εντάσσονται στον προγραμματισμό του Στόχου 1 στην περίπτωση που οι περιοχές ανήκουν σ' αυτό το Στόχο, ενώ στην περίπτωση που δεν ανήκουν εντάσσονται στο Ενιαίο Έγγραφο Προγραμματισμού κάθε μέλους. Για την περίοδο 2000-2006, το ποσό των πιστώσεων που το Ταμείο χορηγεί ανέρχεται στα 1106 εκατ.€⁴⁶.

---

⁴⁵ www.europa.eu

⁴⁶ Η Απόφαση της Επιτροπής, ΕΕ L194 της 27.7.1999, δεν περιλαμβάνει τις περιφέρειες του Στόχου 1

2.2. Οι Στόχοι Προτεραιότητας και τα Διαρθρωτικά Ταμεία

Στη διευρυμένη Ε.Ε. των 25 χωρών, απώτερος στόχος παραμένει η ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών και η άρση των περιφερειακών διαφορών. Η αντιμετώπιση των αναπτυξιακών αποκλίσεων μεταξύ των περιφερειών αλλά και των διαφορών μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών επιτυγχάνεται σε διεθνικό επίπεδο με τις χρηματοδοτήσεις που χορηγούνται για την περιφερειακή πολιτική. Η διάθεση 195 δισ. €, μέσω του κοινοτικού προϋπολογισμού, στα Διαρθρωτικά Ταμεία, αποδεικνύει την αναγκαιότητα επίτευξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Το διαρκώς μεταβαλλόμενο εδαφικό περιβάλλον της Ε.Ε., η ένταξη νέων κρατών- μελών με διαφορετικές οικονομικές, κοινωνικές, γεωγραφικές συνθήκες, η συνύπαρξη ανεπτυγμένων και μειονεκτικών περιφερειών αποτελούν εμπόδιο στην ισόρροπη ανάπτυξη της Ένωσης καθιστώντας την λιγότερη ανταγωνιστική. Η άσκηση περιφερειακής πολιτικής είναι συνάρτηση του επιπέδου ανάπτυξης των περιφερειών και του τύπου των δυσχερειών που αντιμετωπίζουν. Για να διασφαλιστεί η απήχηση και η αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων των Δ.Τ., για την περίοδο 2000-2006 οι περιφέρειες κατατάχθηκαν σε τρεις στόχους έναντι των έξι που ίσχυαν για την περίοδο 1994-1999. Οφείλουμε, ωστόσο, να υπενθυμίσουμε πως για την επόμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 οι υφιστάμενοι στόχοι καταργούνται και στη θέση τους δημιουργούνται τρεις νέοι, οι οποίοι θα ισχύσουν από την 1^η Ιανουαρίου του 2007.

Η κανονιστική ρύθμιση των Δ.Τ., (ΕΚ) 1260/99, προβλέπει πως οι διαρθρωτικές ενέργειες που στηρίζονται από αυτά να επικεντρώνονται στους εξής 3 Στόχους:

- ✦ Στόχος 1: προώθηση της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής προσαρμογής των περιφερειών που παρουσιάζουν αναπτυξιακή καθυστέρηση
- ✦ Στόχος 2: στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης των περιοχών με διαρθρωτικά προβλήματα
- ✦ Στόχος 3: στήριξη της προσαρμογής και του εκσυγχρονισμού των πολιτικών και των συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης για τις περιφέρειες εκτός του Στόχου 1

Τα Δ.Τ. επικεντρώνονται, λοιπόν, στους τρεις παραπάνω στόχους προτεραιότητας και η χορήγηση χρηματοδότησης σε κάθε ένα από αυτούς δίνεται παραστατικά στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 2
Χρηματοδότηση των ΔΤ, 2000-2006

Στόχοι 2000-2006	Διαρθρωτικά Ταμεία			
	ΕΤΠΑ	ΕΚΤ	ΕΓΤΠΕ-Π & Τμήμα Εγγυήσεων	ΧΜΠΑ
1	▪	▪	▪	▪
2	▪	▪		
3		▪		

Πηγή: (ΕΚ) 1260/1999

2.2.1. Στόχος 1

Στο Στόχο 1 υπάγονται οι χωρικές μονάδες (περιφέρειες) του επιπέδου NUTS ΙΙ⁴⁷, οι οποίες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου. Στον ίδιο Στόχο εντάσσονται οι γεωγραφικά απομακρυσμένες περιφέρειες από το κέντρο της Ευρώπης (Κανάρια Νησιά, Γουαδελούπη, Μαρτινίκα, Ρεϋνιόν, Γουιάνα, Αζόρες, Μαδέρα), οι περιοχές της Σουηδίας και της Φιλανδίας που ήταν επιλέξιμες για το Στόχο 6⁴⁸ κατά την περίοδο 1994-1999 (Norra Mellansverige, Mellersta Norrland, Fvra Norrland της Σουηδίας και Pohjois-Suomi, Vdli-Suomi, Itd-Suomi της Φιλανδίας) και η Βόρεια Ιρλανδία⁴⁹ με σκοπό την προώθηση της συμφιλίωσης των κοινοτήτων και την εγκαθίδρυση μιας ειρηνικής κοινωνίας. Τέλος, φθίνουσα μεταβατική υποστήριξη⁵⁰ απολαμβάνουν οι περιφέρειες εκείνες οι οποίες ήταν επιλέξιμες στο πλαίσιο του Στόχου 1 (ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των περιφερειών που βρίσκονται σε κατάσταση αναπτυξιακής καθυστέρησης) την περίοδο 1994-1999 αλλά δεν είναι για την περίοδο 2000-2006 (Ανατολικό Βερολίνο- Γερμανία, Hautaut- Βέλγιο, Cantabria- Ισπανία, Κορσική- Γαλλία, Molise- Ιταλία, Highlands & Islands- Ηνωμένο Βασίλειο).

Οι περιφέρειες που καλύπτει ο Στόχος 1 αντιπροσωπεύουν το 22% του πληθυσμού της Ε.Ε. Μάλιστα, ο στόχος αυτός συγκεντρώνει τα περισσότερα κονδύλια και έχει στη διάθεσή του το 70% των πιστώσεων, ποσό το οποίο για 7 χρόνια αντιστοιχεί σε 137 δισ. €.

Αξιοσημείωτο είναι πως και τα τέσσερα Δ.Τ. συμμετέχουν στη χρηματοδότηση του Στόχου 1. Ειδικότερα, καλύπτουν έως και 75% του

⁴⁷ Η ιεραρχική διαίρεση των χωρικών μονάδων σε επίπεδο NUTS (I, II, III) χρησιμοποιείται από την Eurostat για όλα τα κράτη- μέλη της Ε.Ε.

⁴⁸ Στόχος 6 (1994-1999): οικονομική προσαρμογή των αραιοκατοικημένων περιφερειών

⁴⁹ Το επιχειρησιακό πρόγραμμα PEACE ΙΙ (2000-2004) επεδίωκε την ενίσχυση της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Βόρεια Ιρλανδία και τις μεθοριακές περιφέρειες της Ιρλανδίας.

⁵⁰ Οι φθίνουσες μεταβατικές ενισχύσεις αποσκοπούν στην αποφυγή της απότομης διακοπής της χρηματοδοτικής στήριξης των Δ.Τ.

συνολικού επιλέξιμου κόστους και τουλάχιστον το 50% των επιλέξιμων δημοσίων δαπανών. Στην περίπτωση που οι επιλέξιμες περιφέρειες ανήκουν σε ένα κράτος- μέλος της Ε.Ε. το οποίο καλύπτεται από το Ταμείο Συνοχής, το ποσοστό αυτό μπορεί να ανέλθει στο 80%. Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1447/2001 του Συμβουλίου αυξάνει το όριο σε 85% και καλύπτει τις γεωγραφικά απομακρυσμένες περιφέρειες καθώς και κάποια από τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους στην Ελλάδα.⁵¹

Επίσης, είναι δυνατό τα Δ.Τ. να συγχρηματοδοτούν επενδύσεις. Το ποσοστό συμμετοχής των Ταμείων στην επένδυση εξαρτάται από τη δυνατότητα πραγματοποίησης εσόδων καθώς και από το ύψος τους. Στα πλαίσια του Στόχου 1, οι χρηματοδοτήσεις που χορηγούνται για επενδύσεις σε έργα υποδομής που αποφέρουν υψηλά έσοδα, ανέρχεται στο 40% του συνολικού επιλέξιμου κόστους με προσαύξηση 10%, σε περίπτωση που το κράτος- μέλος καλύπτεται από το Ταμείο Συνοχής. Η συμμετοχή των Ταμείων στην περίπτωση επενδύσεων σε επιχειρήσεις αγγίζει το 35% του συνολικού επιλέξιμου κόστους και το 50% για τις γεωγραφικά απομακρυσμένες περιοχές.

Η ενίσχυση των επιχειρήσεων και των υποδομών των περιφερειών μέσω της συγχρηματοδότησης των Δ.Τ. έχει πολλαπλασιαστικά θετικά αποτελέσματα. Οι περιοχές που εντάσσονται στο Στόχο 1 έχουν πετύχει την αύξηση του ΑΕΠ τους και του ρυθμού μεταβολής του καθώς και την ενίσχυση της απασχόλησης. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η οικονομική ανάπτυξη διαχέεται σε όλους τους τομείς παραγωγής και σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

2.2.2. Στόχος 2

Ο Στόχος 2 των Δ.Τ. για την περίοδο 2000-2006, περιλαμβάνει τις περιφέρειες επιπέδου NUTS III, που αντιμετωπίζουν σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα και η παρεχόμενη χρηματοδότηση ενισχύει την οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότησή τους. Ο στόχος αυτός ενσωματώνει τους Στόχους 2 (οικονομική μετατροπή των περιοχών που πλήττονται από βιομηχανική παρακμή) και 5β (ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των περιοχών της υπαίθρου) της προγραμματικής περιόδου 1994-1999.

Οι επιλέξιμες περιφέρειες για το Στόχο 2 καθορίζονται τόσο από τον πληθυσμό τους όσο και από κάποια ειδικά κριτήρια που χαρακτηρίζουν μια γεωγραφική περιοχή (αγροτικές, αστικές, βιομηχανικές και αλιευτικές περιοχές). Ειδικότερα, το ανώτατο όριο του επιλέξιμου κοινοτικού πληθυσμού για την Ευρώπη των 15, δεν μπορεί να υπερβαίνει το 18% ενώ για την Ευρώπη των 25 το 31%. Η Επιτροπή, βάσει της απόφασης 1999/503/ΕΚ (Επίσημη Εφημερίδα L 194, 27-7-99), θέσπισε τα ανώτατα όρια επιλέξιμου πληθυσμού ανά κράτος για την περίοδο 2000-2006. Για τα νέα δέκα κράτη- μέλη της Ε.Ε., το ανώτατο πληθυσμιακό όριο ορίζεται στην πράξη προσχώρησής τους και αφορά τρεις μόνο χώρες (Τσεχική Δημοκρατία,

⁵¹ www.europa.eu

Σλοβακία, Κύπρο). Το όριο αυτό ισχύει από την 1^η Μαΐου του 2004 έως το τέλος του 2006.

Τα ειδικά κριτήρια που, επίσης, προσδιορίζουν την επιλεξιμότητα μιας γεωγραφικής περιοχής στο Στόχο 2 είναι τα εξής τέσσερα⁵²:

1. Βιομηχανικές περιοχές (επιπέδου NUTS III) που παρουσιάζουν οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στον τομέα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών. Χαρακτηρίζονται από υψηλό ποσοστό ανεργίας και μειωμένη απασχόληση στους παραδοσιακούς τομείς.
2. Αστικές περιοχές που παρουσιάζουν υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και πληρούν τουλάχιστον ένα από τα παρακάτω κριτήρια: υψηλό ποσοστό ανεργίας, υψηλό επίπεδο φτώχειας, υποβαθμισμένο περιβάλλον, υψηλό δείκτη εγκληματικότητας, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.
3. Φθίνουσες αγροτικές περιοχές (επιπέδου NUTS III) που μπορεί να παρουσιάζουν χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον τομέα της γεωργίας, υψηλό ποσοστό ανεργίας και μείωση του πληθυσμού.
4. Αλιευτικές περιοχές, οι οποίες παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον τομέα της αλιείας και σημαντικά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που σχετίζονται με την αναδιάρθρωση του τομέα αυτού.

Ο Στόχος 2, λοιπόν, αφορά τέσσερις κατηγορίες περιφερειών. Οι περιοχές που τελικά επιλέγονται να χρηματοδοτηθούν, καταρτίζονται σε έναν κατάλογο που η Επιτροπή έχει την ευθύνη να συμπληρώσει με τη βοήθεια, βέβαια, των κρατών- μελών. Χαρακτηριστικό είναι πως η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία, η Εσθονία, η Λετονία, η Μάλτα και η Σλοβενία δεν συμμετέχουν στο Στόχο 2 καθώς το σύνολο της επικράτειάς τους είναι επιλέξιμο στο Στόχο 1.

Σύστημα μεταβατικής ενίσχυσης προβλέπεται για τις περιοχές της Ε.Ε.- 15, οι οποίες ήταν επιλέξιμες κατά την περίοδο 1994-1999 για το Στόχο 2 και 5β αλλά δεν είναι για το Στόχο 2 της περιόδου 2000-2006. Οι ενισχύσεις που χορηγούνται στις περιφέρειες αυτές προέρχονται και το ΕΚΤ⁵³.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως το 18% του ευρωπαϊκού πληθυσμού ζει σε περιοχές που αντιμετωπίζουν έντονα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Για το λόγο αυτό, διατέθηκαν από τα Δ.Τ. για την περίοδο 2000-2006: 22,5 δισ. € για τα 15 κράτη- μέλη της Ε.Ε., 0.12 δισ. € για τα νέα κράτη μέλη και περίπου 2,7 δισ. € για τη χορήγηση μεταβατικής ενίσχυσης. Το Ταμείο Συνοχής χρηματοδοτεί δράσεις για τον τομέα του περιβάλλοντος και των μεταφορών και αφορά, πλην των τεσσάρων χωρών, και τα νέα κράτη- μέλη που έχουν ΑΕΠ χαμηλότερο του 90% του κοινοτικού μέσου όρου.

Η συμμετοχή των Δ.Τ. βάσει του Στόχου 2, ανέρχεται σε 50% του συνολικού επιλέξιμου κόστους και 25% των επιλέξιμων δημοσίων δαπανών. Στην περίπτωση συγχρηματοδότησης επενδύσεων, το ποσοστό συμμετοχής

⁵² Όλγα Γιώτη- Παπαδάκη (2004), σελ. 247 & www.europa.eu

⁵³ www.europa.eu

των Ταμείων εξαρτάται από τη δυνατότητα πραγματοποίησης εσόδων καθώς και από το ύψος τους. Οι χρηματοδοτήσεις που χορηγούνται για επενδύσεις σε έργα υποδομής που αποφέρουν υψηλά έσοδα, ανέρχεται στο 25% του συνολικού επιλέξιμου κόστους με προσαύξηση 10%, σε περίπτωση που η μορφή χρηματοδότησης δεν αφορά άμεση ενίσχυση. Η συμμετοχή των Ταμείων στην περίπτωση επενδύσεων σε επιχειρήσεις αγγίζει το 15% του συνολικού επιλέξιμου κόστους.

Η διαμόρφωση των υποβαθμισμένων περιοχών, η στήριξη και ο εκσυγχρονισμός του γεωργικού τομέα και του τομέα αλιείας, επετεύχθη εν μέρει με την χρηματοδότηση δράσεων μέσω των Δ.Τ. Οι περιοχές που εντάσσονται στο Στόχο 2 έχουν καταφέρει να πετύχουν βελτίωση των υποδομών, ενίσχυση των επενδύσεων, αύξηση της απασχόλησης, υποστήριξη της αγροτικής πολιτικής. Οι προσπάθειες αυτές έχουν θετικά αποτελέσματα τόσο στην οικονομική όσο και στην κοινωνική ανασυγκρότηση των επιλέξιμων περιοχών.

2.2.3. Στόχος 3

Ο Στόχος 3 για την περίοδο 2000-2006 ουσιαστικά ενσωματώνει όλες τις δράσεις της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση. Ο εκσυγχρονισμός των πολιτικών και των συστημάτων κατάρτισης καθώς και η προώθηση της απασχόλησης υπάγονται στον εν λόγω στόχο, ο οποίος αντικατέστησε τους Στόχους 3 (καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας, επαγγελματική ένταξη των νέων και των ατόμων που απειλούνται από αποκλεισμό από την αγορά εργασίας) και 4 (προσαρμογή των εργαζομένων με βάση τις βιομηχανικές αλλαγές και τις αλλαγές των συστημάτων παραγωγής) της περιόδου 1994-1999.

Η εναρμόνιση των εθνικών δράσεων για την απασχόληση αποτελεί προτεραιότητα για τον Στόχο 2. Οι επιμέρους δράσεις που υλοποιούνται στοχεύουν εν ολίγοις⁵⁴:

- ✚ Στην αποτελεσματική καταπολέμηση της ανεργίας μέσω της προώθησης βελτιωμένων εργαλείων απασχόλησης.
- ✚ Στην πρόληψη του κινδύνου αποκλεισμού και στην εφαρμογή δράσεων με στόχο την πρόσβαση όλων στην εξεύρεση εργασίας.
- ✚ Στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης των ανδρών και των γυναικών και στην εξασφάλιση της ισότητας ευκαιριών στα δύο φύλα.
- ✚ Στην ποιοτική βελτίωση του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης που θα ενισχύσουν την απορρόφηση εργατικού δυναμικού.
- ✚ Στην προώθηση μέτρων για την πρόληψη και τη διευκόλυνση της προσαρμογής στις οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές.

Οι χρηματοδοτήσεις που θα χορηγηθούν αποκλειστικά από το ΕΚΤ, καθώς είναι το μόνο Ταμείο που χρηματοδοτεί το Στόχο 3, ανήλθαν για την

⁵⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Οι διαρθρωτικές δράσεις 2000-2006»

περίοδο 2000-2006 στα 24,05 δισ. € για την Ε.Ε.-15, στα 0,11 δισ. € για τα νέα κράτη μέλη για την περίοδο από 1^η Μαΐου μέχρι και 31 Ιανουαρίου του 2006. Όλες οι περιφέρειες είναι επιλέξιμες για το Στόχο 3 εξαιρουμένων εκείνων των κρατών- μελών που το σύνολο της επικράτειάς τους είναι επιλέξιμο βάσει του Στόχου 1.

Η συμμετοχή των Δ.Τ. βάσει του Στόχου 3, δηλαδή του ΕΚΤ, υπόκειται σε κάποια όρια. Ειδικότερα, καλύπτει το 50% του επιλέξιμου συνολικού κόστους και το 25% των επιλέξιμων δημοσίων δαπανών. Τα ποσοστά συμμετοχής είναι δυνατό να είναι υψηλότερα σε εκείνες τις περιοχές που υπάγονται στο Στόχο 2.

Η βελτίωση της απασχολησιμότητας αποτελεί για το Στόχο 3 ουσιώδης επιδίωξη. Οι περιοχές που έχουν ενταχθεί στον εν λόγω στόχο έχουν καταφέρει να μειώσουν την ανεργία, να βελτιώσουν τις δεξιότητες του εργατικού δυναμικού, να αυξήσουν την απασχόληση. Η ταχύτητα των μεταβολών που επέρχονται στον τομέα της εργασίας έχουν επιβάλει τη συνεχή παρακολούθηση των τάσεων της αγοράς εργασίας καθώς και την προσαρμογή και τον εκσυγχρονισμό των πολιτικών και των συστημάτων εκπαίδευσης. Μέσω του Στόχου 3, οι επιλέξιμες περιοχές έχουν μέχρι τώρα πετύχει τη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και την αύξηση της αποτελεσματικότητας των δράσεων για την απασχόληση.

2.3. Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Τα Δ.Τ., εκτός από τα ΚΠΣ και τα ΕΕΠ, στηρίζουν και προγράμματα κοινοτικού ενδιαφέροντος. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, έχει εξουσιοδοτήσει την Επιτροπή να προωθήσει κοινοτικές πρωτοβουλίες που θα βοηθήσουν την ένταξη των επιχειρήσεων στο εσωτερικό της ενιαίας αγοράς και θα ευνοήσουν εν τέλει στην αρτιότερη εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο. Τα προγράμματα κοινοτικού ενδιαφέροντος είναι διεθνικά, έχουν κοινούς στόχους για όλες τις επιλέξιμες περιοχές και επιδιώκουν να βρουν κοινές λύσεις σε προβλήματα που παρουσιάζονται στο ευρωπαϊκό έδαφος. Οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές συμμετέχουν ενεργά στις πρωτοβουλίες αυτές της Ε.Ε., κυρίως, μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

Για την προγραμματική περίοδο 2000-2006, η Ε.Ε. έχει προβλέψει τέσσερις κοινοτικές πρωτοβουλίες, έναντι των δεκατριών της προηγούμενης περιόδου. Οι τρέχουσες πρωτοβουλίες, λαμβάνουν το 5,35% των χρηματοδοτήσεων των Δ.Τ. και κάθε μια από αυτές χρηματοδοτείται από ένα μόνο Ταμείο. Οι στόχοι τους συνοψίζονται παρακάτω:

2.3.1. Interreg III

Η πρωτοβουλία αυτή αποτελεί την τρίτη κατά σειρά, μετά την Interreg I (1989-1993) και II (1994-1999). Για την περίοδο 2000-2006, το εν λόγω πρόγραμμα αποσκοπεί στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής μέσω της διασυνοριακής, διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας. Ο προϋπολογισμός που το ΕΤΠΑ διαθέτει για το Interreg III ανέρχεται στα 4,875 εκατ. € για την Ε.Ε.-15 και 478,9 εκατ. € για τα νέα δέκα κράτη- μέλη (από 1-5-2004 έως 31-12-2006).

Το Interreg III, περιλαμβάνει τρία διαφορετικά στάδια. Το πρώτο αφορά την προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας και στοχεύει στη βιωσιμότητα των εσωτερικών και εξωτερικών χερσαίων περιοχών της Ένωσης (NUTS III). Οι τομείς προτεραιότητας αυτού του πρώτου σκέλους του προγράμματος, έτσι όπως ορίζονται στη σχετική Ανακοίνωση της Επιτροπής προς τα κράτη- μέλη την 2^η Σεπτεμβρίου του 2004, είναι: η προώθηση της

διασυνοριακής αστικής, αγροτικής και παράκτιας ανάπτυξης, η ενίσχυση των ΜΜΕ, η ενοποίηση της αγοράς εργασίας, η δημιουργία διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, η συνεργασία στους τομείς της έρευνας, της τεχνολογίας, της επικοινωνίας, η προστασία του περιβάλλοντος κλπ. Για την ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών πόλων, τα κράτη- μέλη χορηγούν το 50%⁵⁵ της συνολικής τους συμμετοχής στο πρόγραμμα.

Το δεύτερο σκέλος του Interreg III, στοχεύει στην ανάπτυξη της διεθνικής συνεργασίας μεταξύ των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών για την αρτιότερη χωροταξική ενοποίηση των περιφερειών της Ένωσης, καθώς και των εξωτερικών περιφερειών. Οι τομείς προτεραιότητας για αυτό το σκέλος, βάσει των συστάσεων του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου και των κοινοτικών πολιτικών, είναι: η στρατηγική χωροταξικής ανάπτυξης για την προώθηση της πολυκεντρικής και αειφόρου ανάπτυξης, η δημιουργία κοινών δομών για την καλύτερη εφαρμογή του προγράμματος, η προστασία του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη αποτελεσματικών συστημάτων μεταφοράς, η μεταφορά τεχνογνωσίας και τεχνολογίας μεταξύ των ΟΤΑ κλπ. Τα κράτη- μέλη διαθέτουν για το δεύτερο αυτό σκέλος το 14% της συνολικής τους συμμετοχής στο Interreg III.

Η διαπεριφερειακή συνεργασία, που αποτελεί το τρίτο σκέλος της κοινοτικής πρωτοβουλίας Interreg III, επεκτείνει τον τομέα της διευρωπαϊκής συνεργασίας. Συντελεί η προσπάθεια αυτή στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ μη όμορων περιφερειών και στη βελτίωση των πολιτικών και των εργαλείων περιφερειακής ανάπτυξης. Αυτό θα επιτευχθεί με την ανταλλαγή εμπειριών και τη δημιουργία δικτύων με αποτέλεσμα την ισόρροπη, αρμονική και αειφόρο ανάπτυξη της Ε.Ε. και των τρίτων χωρών. Ειδικότερα, οι τομείς προτεραιότητας αφορούν την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα προγράμματα που υποστηρίχθηκαν από τα Δ.Τ. στα πλαίσια των Στόχων 1 και 2, τη δημιουργία δικτύων μεταξύ των παραμεθόριων και διεθνικών περιοχών για την εφαρμογή του Interreg, τη διάδοση πρακτικών ανάπτυξης των αστικών περιοχών, τη θαλάσσια και παράκτια συνεργασία κλπ. Τα κράτη-μέλη για το σκέλος αυτό διαθέτουν το 6% της συνολικής εισφοράς τους για το πρόγραμμα.

2.3.2. Leader+

Το Leader+ συνεχίζει την προσπάθεια του Leader I (1991-1994) και Leader II (1994-1999) για την αγροτική ανάπτυξη χρηματοδοτώντας ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα και ενισχύοντας τη συνεργασία με τοπικές ομάδες δράσης. Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι να κινητοποιήσει τους φορείς των αγροτικών περιοχών προκειμένου να εξετάσουν τη δυνατότητα ανάπτυξης της περιοχής τους σε μακροχρόνιο επίπεδο. Οι τοπικοί παράγοντες εφαρμόζουν την αρχική στρατηγική που οι ίδιοι είχαν αναπτύξει. Η διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων και

⁵⁵ www.europa.eu

η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, η βελτίωση της οργάνωσης της κοινότητας, η αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, η συνεργασία μεταξύ των αγροτικών περιοχών εντός και εκτός της Κοινότητας εντάσσονται στα πλαίσια ευόδωσης της παραπάνω στρατηγικής.

Ο κοινοτικός προϋπολογισμός για την πρωτοβουλία Leader+ της περιόδου 2000-2006, ανέρχεται στα 2.020 εκατ. €. Όπως έχουμε προαναφέρει, κάθε κοινοτική πρωτοβουλία χρηματοδοτείται από ένα μόνο Δ.Τ. Στην προκειμένη περίπτωση, η χορήγηση του παραπάνω ποσού βαρύνει το ΕΓΤΠΕ- Τμήμα Προσανατολισμού, το οποίο βάσει του γενικού κανονισμού για τα Δ.Τ, διαθέτει το 75% του συνολικού επιλέξιμου κόστους στις περιφέρειες του Στόχου 1 και το 50% για τις ζώνες εκτός του Στόχου 1. Επιλέξιμες για την πρωτοβουλία Leader+ είναι όλες εκείνες οι αγροτικές περιοχές, οι οποίες δεν έχουν συμμετάσχει σε προηγούμενες κοινοτικές πρωτοβουλίες, έχουν περιορισμένη έκταση, αποτελούν ομοιογενές γεωγραφικό, οικονομικό και κοινωνικό σύνολο, διαθέτουν τους αναγκαίους οικονομικούς πόρους για την εφαρμογή της αναπτυξιακής στρατηγικής και ο πληθυσμός τους είναι από 10.000 έως 100.000 κατοίκους.

Το Leader+ ενισχύει όλα τα μέτρα που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ- Τμήμα Προσανατολισμού, το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ. Οι δράσεις που λαμβάνουν τη συγχρηματοδότηση των τριών Δ.Τ., αφορούν τις δαπάνες για συμμετοχή σε δίκτυα, τη δημιουργία «μονάδων εμφύχωσης», την πληροφόρηση καθώς και τη διαχείριση- παρακολούθηση- αξιολόγηση του εν λόγω προγράμματος. Αποκλείονται, ωστόσο, από τη χρηματοδότηση τα έργα μικρής κλίμακας, οι επενδύσεις σε υποδομές και οι παραγωγικές επενδύσεις με υψηλό προϋπολογισμό.

Δικαιούχοι της χρηματοδοτικής συνδρομής της πρωτοβουλίας Leader+ είναι οι φορείς που χαράσσουν και εφαρμόζουν τη στρατηγική ανάπτυξης της περιοχής τους, οι λεγόμενοι Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ). Ουσιαστικά, οι ΟΤΔ συστήνουν μια τοπική εταιρική σχέση με κατανεμημένες αρμοδιότητες ανάμεσα στους εταίρους. Η διαφάνεια της σχέσης αυτής εξασφαλίζεται από τα συμμετέχοντα μέρη που αποτελούν αντιπροσωπευτικό μέρος των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων της περιοχής. Η λειτουργία των ΟΤΔ ανατίθεται είτε σε ένα μέλος της, που θα αποτελεί και τον επικεφαλής της Ομάδας και αρμόδιο να διαχειρίζεται τις κρατικές επιδοτήσεις είτε στο σύνολο των μελών που θα αναλάβει εξ' ολοκλήρου όλες τις αρμοδιότητες.

Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader+ υλοποιείται σε τρία ξεχωριστά σκέλη: α) στήριξη των ολοκληρωμένων και πιλοτικών στρατηγικών ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών βάσει της bottom-up και της οριζόντιας εταιρικής σχέσης, β) στήριξη της συνεργασίας μεταξύ περιοχών του ίδιου κράτους- μέλους και διακρατική συνεργασία, γ) δικτύωση του συνόλου των αγροτικών περιοχών της Ε.Ε. ανεξάρτητα από το αν στηρίζονται από το πρόγραμμα Leader+ ή και από άλλους φορείς αγροτικής ανάπτυξης.

Το πρώτο σκέλος αναφέρεται στις αγροτικές περιοχές που αξιοποιούν τους πόρους τους εφαρμόζοντας μια ολοκληρωμένη και βιώσιμη στρατηγική ανάπτυξης. Στην περίπτωση αυτή οι ΟΤΔ υποβάλουν στις εθνικές αρχές ένα Σχέδιο Ανάπτυξης, το οποίο βασίζεται σε ένα σημαντικό θέμα, χαρακτηριστικό

της περιοχής. Το εν λόγω Σχέδιο περιλαμβάνει τα βασικά στοιχεία της αναπτυξιακής στρατηγικής:

- ✚ Επιλογή ενός χαρακτηριστικού στοιχείου της περιοχής με απαραίτητη προϋπόθεση τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων (χρήση τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, αξιοποίηση πολιτιστικών πόρων κλπ).
- ✚ Η βιωσιμότητα και η διάρκεια της στρατηγικής θα πρέπει να συνδέεται με τα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιοχής.
- ✚ Η προώθηση καινοτόμων δράσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών (νέα προϊόντα- υπηρεσίες, νέοι μέθοδοι οργάνωσης- διαχείρισης κλπ).
- ✚ Η στρατηγική είναι συμπληρωματική των παρεμβάσεων των καθιερωμένων προγραμμάτων.

Επιλέξιμες για το δεύτερο σκέλος του προγράμματος είναι εκείνες οι περιοχές, οι οποίες έχουν ήδη επιλεγεί στο πρώτο σκέλος και στηρίζουν τη συνεργασία μεταξύ των αγροτικών περιοχών. Η υλοποίηση αυτού του σταδίου του προγράμματος απαιτεί τη συγκέντρωση της τεχνογνωσίας, της τεχνολογίας, του ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού και των χρηματοδοτικών πόρων. Η συνεργασία μπορεί να αναφέρεται στην ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ αγροτικών περιοχών είτε του ίδιου κράτους- μέλους είτε πολλών κρατών- μελών. Στην πρώτη περίπτωση ενδέχεται ορισμένες από τις περιοχές που συνεργάζονται να μην είναι επιλέξιμες στην πρωτοβουλία Leader+ και συνεπώς τα θέματα συνεργασίας θα αφορούν τις καθορισμένες από τα σχέδια ανάπτυξης περιοχές.

Οι γενικές κατευθύνσεις που η Επιτροπή έδωσε για το Leader+ (2000-2006) περιλαμβάνουν, ανάμεσα στα άλλα, και την ανάγκη για συμμετοχή στο δίκτυο ανταλλαγής εμπειριών, τεχνογνωσίας, τεχνολογίας, καινοτομίας και παροχής τεχνικής βοήθειας. Η δικτύωση όλων των αγροτικών περιοχών, ακόμα και αυτών που δεν έχουν επιλεγεί στα πλαίσια της πρωτοβουλίας Leader+, των τοπικών αρχών και οργανώσεων θα βοηθήσουν την εγκατάσταση κέντρων ευρωπαϊκής πληροφόρησης στις αγροτικές περιοχές.

Η Επιτροπή, στα πλαίσια ενίσχυσης της τοπικής και διακρατικής συνεργασίας, ίδρυσε για ολόκληρη την Κοινότητα το λεγόμενο Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών. Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η συλλογή και η διάδοση των νέων πρακτικών και μεθόδων στην αγροτική ανάπτυξη, η ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας μέσω συναντήσεων των δικαιούχων του προγράμματος, η σύνταξη εκθέσεων για την πορεία και την εξέλιξη της πρωτοβουλίας Leader+.

2.3.3. Urban II

Η Επιτροπή, με Ανακοίνωσή της τον Απρίλιο του 2000, καθόρισε τις γενικές κατευθύνσεις για την ανάληψη κοινοτικής πρωτοβουλίας που αφορά την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των υποβαθμισμένων πόλεων και προαστίων. Το Urban II, στηρίζει την υλοποίηση καινοτόμων στρατηγικών για

την αειφορική αναβάθμιση και ανάπτυξη περιοχών που διέρχονται κρίση και χαρακτηρίζονται από κοινωνικό αποκλεισμό.

Η κοινοτική πρωτοβουλία Urban II, αποτελεί συνέχεια της προσπάθειας του Urban (1994-1999) για την ανάπτυξη καινοτομικών και πειραματικών ενεργειών, με σκοπό την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική αναζωογόνηση των συνοικιών και των μεγάλων πόλεων. Βάσει των θετικών αποτελεσμάτων του παραπάνω προγράμματος, η Επιτροπή θέλησε να αξιοποιήσει αυτή την εμπειρία θεσπίζοντας το Urban II ως μια νέα κοινοτική πρωτοβουλία αειφορικής αστικής επέκτασης.

Για την περίοδο 2000-2006, ο κοινοτικός προϋπολογισμός της πρωτοβουλίας Urban II, ανέρχεται σε 730 εκατ. € που βαρύνουν το ΕΤΠΑ, ενώ η συνολική επένδυση ανέρχεται σε 1,6 δισ. €. Για το συγκεκριμένο πρόγραμμα, η χρηματοδότηση προκύπτει από την κοινή χορηγία των κρατών-μελών και της Επιτροπής. Η συνεισφορά της κοινοτικής χρηματοδότησης ανέρχεται σε ποσοστό 75% του συνολικού επιλέξιμου κόστους για τις αστικές περιοχές που καλύπτονται από το Στόχο 1 και σε 50% για τις ζώνες εκτός εκείνων του Στόχου 1.

Το πρόγραμμα Urban II, ενθαρρύνει υποβαθμισμένες μικρομεσαίες πόλεις και συνοικίες να αναπτύξουν καινοτομικούς και ολοκληρωμένους τρόπους δράσης προκειμένου να αναπλασθούν οικονομικά και κοινωνικά. Στην προσπάθεια αυτή, η ανταλλαγή της τεχνογνωσίας, των εμπειριών και των πληροφοριών θα αποτελέσει ουσιαστική και απαραίτητη δράση. Η αποτελεσματική, λοιπόν, εφαρμογή στρατηγικών για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη οφείλουν να συμπεριλαμβάνουν τα εξής βασικά στοιχεία:

- ✚ Κρίσιμη μάζα πληθυσμού και μηχανισμών διαχείρισης επαρκών ώστε να είναι δυνατές η σύλληψη και η υλοποίηση καινοτόμων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης.
- ✚ Η δημιουργία ισχυρών συμπράξεων (οικονομικοί-κοινωνικοί εταίροι, ΜΚΟ, τοπικές ενώσεις) με σκοπό τον εντοπισμό των προκλήσεων, την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων, την κατανομή των πόρων, το σχεδιασμό της στρατηγικής και την αξιολόγησή της.
- ✚ Η στρατηγική πρέπει να λαμβάνει υπόψη της το χωρικό πλαίσιο ανάπτυξης συσχετισμένο με αναπτυξιακές προοπτικές για την ευρύτερη περιοχή/περιφέρεια.
- ✚ Εκπαιδευτική και περιβαλλοντική μέριμνα.
- ✚ Ίσες ευκαιρίες για τα δύο φύλα.
- ✚ Η στρατηγική είναι συμπληρωματική των παρεμβάσεων των τρεχόντων προγραμμάτων.

Επιλέξιμες για την κοινοτική πρωτοβουλία Urban II, είναι εκείνες οι πόλεις ή οι συνοικίες, οι οποίες έχουν ομοιογενή γεωγραφικά και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα και χρήζουν ανάπτυξης και τέλος, πληρούν τουλάχιστον κάποιες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- ✚ Υποτονική οικονομική δραστηριότητα.
- ✚ Υποβαθμισμένο περιβάλλον.
- ✚ Υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας.
- ✚ Απειλή κοινωνικού αποκλεισμού.

- ✚ Υψηλό ποσοστό εγκληματικότητας.
- ✚ Υψηλό ποσοστό πληθυσμιακής ανομοιογένειας (μειονότητες, πρόσφυγες).
- ✚ Ασταθής δημογραφική εξέλιξη.

Το πρόγραμμα υποστηρίζει 70 ζώνες, ο πληθυσμός κάθε μιας από τις οποίες κυμαίνεται ανάμεσα στους 10.000 με 20.000 κατοίκους. Η επιλογή αυτών των ζωνών, πραγματοποιείται από τα κράτη- μέλη που αναλαμβάνουν να τις εντοπίσουν και να τις συμπεριλάβουν στην εφαρμογή του Urban II.

Η υλοποίηση της καινοτομικής στρατηγικής για την αστική ανάπτυξη, στηρίζεται στην τήρηση προτεραιότητας των προγραμματιζόμενων δράσεων. Μια σύντομη περιγραφή των μέτρων αυτών, επιχειρείται παρακάτω. Ειδικότερα:

- ✚ Ανάπλαση των υφιστάμενων κτιρίων (προστασία και ανακαίνιση κτιρίων, δημοσίων χώρων, βελτίωση δημόσιου φωτισμού, αξιοποίηση ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς κλπ).
- ✚ Ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος και ενίσχυση του ποσοστού απασχόλησης (ενίσχυση των ΜΜΕ, κατάρτιση στις νέες τεχνολογίες, προώθηση της ισότητας μεταξύ των δύο φύλων κλπ).
- ✚ Καταπολέμηση και πρόληψη του κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού (γυναίκες, πρόσφυγες, μειονότητες): κατάρτιση και μαθήματα γλωσσών, βελτίωση των υπηρεσιών υγείας, ενίσχυση επενδύσεων στους τομείς εκπαίδευσης και υγείας.
- ✚ Σχεδιασμός αποδοτικότερων και περιβαλλοντικά φιλικότερων δημοσίων μεταφορών.
- ✚ Μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος (ανακύκλωση υλικών, μείωση ηχητικών οχλήσεων, χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κλπ).
- ✚ Δράσεις για την δράσεων που να βασίζονται στη γνώση και στην τεχνολογική καινοτομία για την υποστήριξη των ΜΜΕ και των πολιτών (συστήματα πληροφόρησης για τη διαχείριση ανθρώπινων πόρων, μεταφορά τεχνογνωσίας, τεχνική στήριξη των τηλεσυνδιασκέψεων κλπ).
- ✚ Αστική διακυβέρνηση, αποκέντρωση εξουσιών (αναδιοργάνωση δημοσίων υπηρεσιών και μηχανισμών διαχείρισης, δείκτες αξιολόγησης της βιωσιμότητας της τοπικής διοίκησης, μεταφορά εμπειριών και αποτελεσματικών πρακτικών κλπ)

2.3.4. Equal

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θέλοντας να ενισχύσει τα θετικά αποτελέσματα των κοινοτικών πρωτοβουλιών Adapt και Απασχόληση και Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού (1994-1999), θέσπισε για την περίοδο 2000-2006 κατευθυντήριες γραμμές για το πρόγραμμα Equal. Η πρωτοβουλία αυτή

αφορά τη διακρατική συνεργασία για την προώθηση νέων μεθόδων καταπολέμησης των διακρίσεων και των ανισοτήτων στην αγορά εργασίας.

Η χρηματοδότηση του Equal προέρχεται αποκλειστικά από το ΕΚΤ και το ποσό ανέρχεται στα 3,274 δις. € για επτά έτη. Τα κράτη- μέλη βασίζουν τη στρατηγική τους για την εφαρμογή της εν λόγω πρωτοβουλίας σε θεματικούς τομείς, οι οποίοι εμπίπτουν στους τέσσερις άξονες των κατευθυντήριων γραμμών για την απασχόληση (ικανότητα επαγγελματικής ένταξης, επιχειρηματικό πνεύμα, ικανότητα προσαρμογής, ισότητα ευκαιριών) και σε έναν πέμπτο που αφορά την παροχή βοήθειας για αυτούς που αιτούνται άσυλο. Οι πέντε αυτοί άξονες, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας, είναι δυνατό να αναθεωρούνται ανά διετία.

Ειδικότερα, ο πρώτος άξονας αφορά ενέργειες για την αντιμετώπιση δυσχερειών στην ένταξη και επανένταξη στην αγορά εργασίας και στην καταπολέμηση της ξενοφοβίας. Ο επόμενος άξονας ενισχύει την προσπάθεια των αστικών και αγροτικών περιφερειών να αναπτύξουν το επιχειρηματικό πνεύμα (ενίσχυση ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που ήδη λειτουργούν, ανάπτυξη σύγχρονου επιχειρηματικού περιβάλλοντος και σύσταση νέων επιχειρήσεων) και να δημιουργήσουν νέες θέσεις απασχόλησης. Ο άξονας τρία, αφορά την ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων της (νέες τεχνολογίες, καινοτομία, δια βίου μάθηση και εκπαίδευση). Η ενίσχυση της ισότητας των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών αποτελεί το στόχο του τέταρτου άξονα (ενσωμάτωση της διάστασης των δύο φύλων σε όλους τους τομείς, κατάργηση του επαγγελματικού διαχωρισμού, ευέλικτες μορφές εργασίας) ενώ του πέμπτου άξονα στόχος είναι η παροχή μέσων για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των ατόμων που αιτούνται άσυλο.

Οι ενέργειες που χρηματοδοτούνται στα πλαίσια του Equal, υλοποιούνται μέσω των Αναπτυξιακών Συμπράξεων, οι οποίες απαρτίζονται από τοπικές- περιφερειακές- εθνικές αρχές, από ΜΚΟ, από ΜΜΕ και δημόσιες επιχειρήσεις. Οι συντελεστές των Αναπτυξιακών Συμπράξεων αποτελούν τους τελικούς δικαιούχους των οικονομικών ενισχύσεων και είναι υπεύθυνοι να καθορίσουν τη στρατηγική για κάθε έναν από τους θεματικούς άξονες που προαναφέρθηκαν. Τα κράτη- μέλη επιλέγουν εκείνον τον τύπο Αναπτυξιακής Σύμπραξης που είναι κατάλληλος βάσει της εθνικής τους κατάστασης. Η Γεωγραφική Αναπτυξιακή Σύμπραξη (συγκέντρωση των ενδιαφερόμενων συντελεστών σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή) και η Τομεακή Αναπτυξιακή Σύμπραξη (κάλυψη ενός οικονομικού ή βιομηχανικού τομέα, κάλυψη μιας ειδικής ομάδας) αποτελούν μία από τις δύο επιλογές των κρατών- μελών.

Οι θεματικοί τομείς που αφορούν την απασχόληση, υποστηρίζονται από το Equal με τέσσερις σημαντικές ενέργειες.

Ενέργεια 1: Αποτελεί το βασικό στάδιο για την επιλογή της χρηματοδότησης στο πλαίσιο του Equal και αφορά τη σύσταση αναπτυξιακών συμπράξεων και τη διακρατική συνεργασία.

Οι φορείς εκκίνησης της Αναπτυξιακής Συνεργασίας υποβάλλουν στο κράτος- μέλος ένα φάκελο υποψηφιότητας σχετικά με τον θεματικό τομέα

και την περιοχή- τομέα παρέμβασης, ο οποίος περιλαμβάνει τους συμμετέχοντες, εταιρους και τις οικονομικές και διοικητικές τους αρμοδιότητες, τους στόχους που έχουν τεθεί, το πρόγραμμα εργασίας για την Ενέργεια 1, τις προσδοκίες για τη διακρατική συνεργασία κλπ.

Στο τέλος της Ενέργειας 1, οι φορείς είναι σε θέση να παρουσιάσουν στο κράτος- μέλος την κοινή στρατηγική υπό τη μορφή πραγματικής Αναπτυξιακής Σύμπραξης (εκ των προτέρων αξιολόγηση της κατάστασης του επιλεγόμενου θεματικού τομέα, πρόγραμμα εργασίας, εκτιμώμενο προϋπολογισμό, ρόλο των συμμετεχόντων εταιρών, μηχανισμό αξιολόγησης, επίσημη δέσμευση στην Ενέργεια 3).

Ενέργεια 2: Αποτελεί το στάδιο στο οποίο υλοποιείται το πρόγραμμα εργασίας των Αναπτυξιακών Συμπράξεων βάσει ενός ρεαλιστικού προϋπολογισμού. Η χρονική διάρκεια της Ενέργειας 2, καλύπτει έως και τρία χρόνια αλλά μπορεί να προκύψει παράταση αυτού του χρόνου.

Η λήψη της προοριζόμενης για την Ενέργεια 2 χρηματοδότησης, επιτυγχάνεται με την υποβολή εκ μέρους της Αναπτυξιακής Σύμπραξης δύο σημαντικών συμφωνιών: της αναπτυξιακής σύμπραξης και της διακρατικής συνεργασίας. Τα έγγραφα αυτά πρέπει να διέπονται από διαφάνεια, ικανότητα αντιπροσώπευσης, βούληση και ικανότητα συμμετοχής στις δραστηριότητες διακρατικής συνεργασίας.

Ενέργεια 3: Η ενέργεια αυτή ενισχύει τις δραστηριότητες δικτύωσης, διάδοσης των καλών πρακτικών και ενσωμάτωσής τους στις εθνικές πολιτικές για την απασχόληση.

Η αντιμετώπιση των ανισοτήτων και των διακρίσεων υλοποιείται με την ένταξή τους και την καταπολέμησή τους τόσο σε οριζόντιο όσο και σε κάθετο επίπεδο. Η συνεργασία οργανώσεων που δραστηριοποιούνται σε ανάλογο τομέα ή η προοπτική αντιμετώπιση των εν λόγω προβλημάτων μέσω των Εθνικών Σχεδίων Δράσης και των Διαρθρωτικών Ταμείων, συντελούν στην ορθότερη και περισσότερο ολοκληρωμένη προσέγγισή τους.

Ενέργεια 4: Στην ενέργεια αυτή εντάσσεται η παροχή τεχνικής υποστήριξης στις παραπάνω τρεις ενέργειες, η οποία εξασφαλίζεται από δομές που επιλέγονται με διαφάνεια σε κάθε κράτος- μέλος.

Στα πλαίσια της τεχνικής υποστήριξης, διευκολύνεται η παρακολούθηση, η αξιολόγηση των ενεργειών και ο δημοσιονομικός έλεγχος τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο προϋπολογισμός για την Ενέργεια 4 αποτελεί το 8% της συνολικής χρηματοδότησης του ΕΚΤ για κάθε πρόγραμμα κοινοτικής πρωτοβουλίας.

2.4. Ταμείο Συνοχής και 4^η Προγραμματική Περίοδος

Βασικά εργαλεία περιφερειακής πολιτικής, αποτελούν τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως οι διοικητικές υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Βάσει των Κανονισμών των Δ.Τ. και του Ταμείου Συνοχής, που εγκρίνονται στην αρχή κάθε προγραμματικής περιόδου, τα παραπάνω χρηματοδοτικά μέσα διαχειρίζονται και διαθέτουν στους αποδέκτες τους κονδύλια που έχουν εγγραφεί στον κοινοτικό προϋπολογισμό για τις διαρθρωτικές πολιτικές της Ένωσης.

Την 1^η Νοεμβρίου του 1993, η Συνθήκη για την Ε.Ε. (Μάαστριχτ) ενδυνάμωσε την περιφερειακή πολιτική με την ανάδειξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής σε θεμελιώδη στόχο της Ένωσης και τη δημιουργία του Ταμείου Συνοχής. Βάσει του Κανονισμού 1164/94 του Συμβουλίου, το Ταμείο Συνοχής συμμετέχει χρηματοδοτικά σε σχέδια περιβάλλοντος και διευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα της υποδομής των μεταφορών. Συμβάλλει, επίσης, το εν λόγω Ταμείο στην υλοποίηση των προπαρασκευαστικών μελετών που σχετίζονται με την εφαρμογή έργων για το περιβάλλον και τις μεταφορές, στη λήψη μέτρων τεχνικής υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών πληροφόρησης και δημοσιότητας.

Όλα τα σχέδια στους τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής, στοχεύουν στη συνολική επικράτεια των κρατών- μελών της Ε.Ε., δηλαδή στο εθνικό και όχι στο περιφερειακό επίπεδο. Αυτή είναι και η βασική διαφορά τους από τα Δ.Τ., τα οποία στοχεύουν στη βελτίωση συγκεκριμένων περιφερειών με αναπτυξιακή υστέρηση. Επίσης, το Ταμείο Συνοχής δε χρηματοδοτεί προγράμματα, όπως τα Δ.Τ., αλλά μεμονωμένα έργα μεγάλης εμβέλειας (το συνολικό κόστος δεν μπορεί να είναι μικρότερο από 10 δισ. €) και δεδομένης επίδρασης στους τομείς προστασίας του περιβάλλοντος και βελτίωσης των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών. Αξίζει να τονισθεί πως κανένα από τα προτεινόμενα προς ένταξη έργα, δε μπορεί να χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Συνοχής και ταυτόχρονα από κάποιο από τα Δ.Τ.

Δικαιούχοι της χρηματοδότησης του Ταμείου Συνοχής είναι τα κράτη- μέλη, που το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν τους είναι χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου και έχουν εφαρμόσει πρόγραμμα με στόχο την εκπλήρωση των κριτηρίων της οικονομικής σύγκλισης, όπως προσδιορίζονται στο άρθρο 104 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Για τις προγραμματικές περιόδους 1994-1999 και 2000-2006 τα κράτη- μέλη που επωφελούνται από το Ταμείο Συνοχής είναι η Ελλάδα, η

Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ιρλανδία αλλά και τα νέα 10 κράτη- μέλη που προσχώρησαν πρόσφατα στην Ε.Ε.

Η παροχή της συγχρηματοδότησης του Ταμείου Συνοχής σε ένα κράτος- μέλος, εξαρτάται τόσο από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του όσο και από την προσπάθειά του να μειώσει το δημόσιο έλλειμμά του. Στην περίπτωση υπέρβασης του ορίου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ από το επιλέξιμο κράτος- μέλος, καθίσταται αυτόματα μη επιλέξιμο. Ο Κανονισμός 1264/1999, προβλέπει αναθεώρηση των χρηματοδοτήσεων βάσει του κριτηρίου του 90% του ΑΕΠ. Από παράδειγμα αποτελεί η Ιρλανδία, η οποία κατόπιν ελέγχου επιλεξιμότητας που πραγματοποιήθηκε το 2003, εξαιρέθηκε από τις δράσεις του Ταμείου από την 1^η Ιανουαρίου του 2004. Στην περίπτωση πάλι που το επιλέξιμο κράτος- μέλος δεν πληροί τις υποχρεώσεις των προγραμμάτων σταθερότητας και σύγκλισης όσον αφορά το κριτήριο του δημοσιονομικού ελλείμματος, η Επιτροπή έχει το δικαίωμα να προσφύγει στο Συμβούλιο και να πετύχει αναστολή της ανάληψης υποχρεώσεων στο πλαίσιο του Ταμείου από την 1^η Ιανουαρίου του επόμενου έτους.

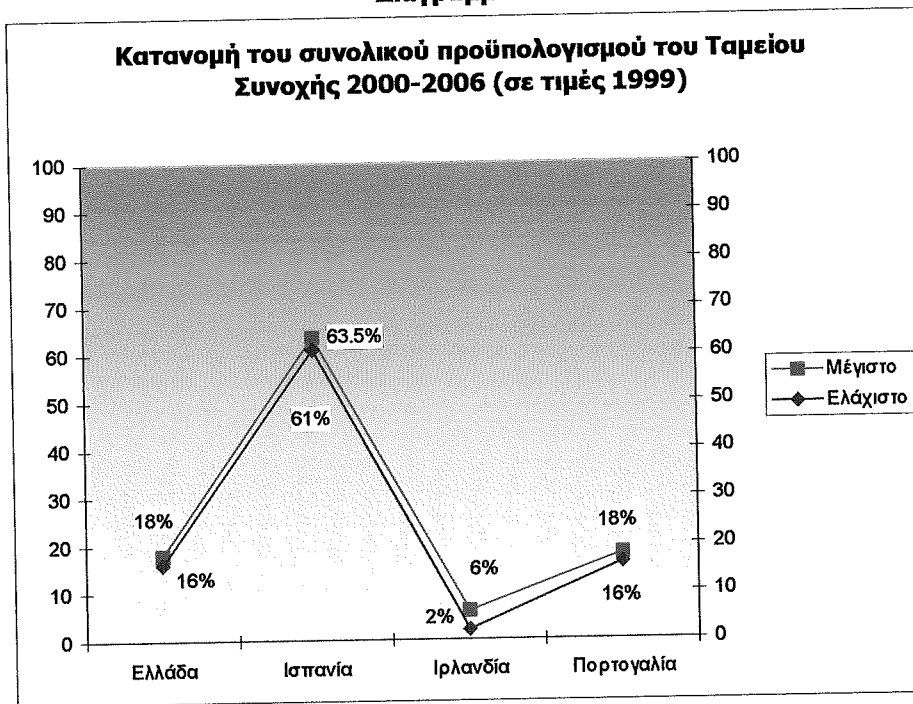
Το ύψος της συγχρηματοδότησης της Κοινότητας στα πλαίσια του Ταμείου Συνοχής, κυμαίνεται μεταξύ του 80% και του 85% των δημοσίων δαπανών των έργων (ή των εξομοιούμενων δαπανών των έργων). Οι προπαρασκευαστικές μελέτες και τα μέτρα τεχνικής στήριξης μπορούν να χρηματοδοτηθούν ως και 100% του συνολικού κόστους. Σε περίπτωση εσόδων είτε από την κατασκευή έργων είτε από την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», το ποσοστό συμμετοχής του Ταμείου ενδέχεται να μειωθεί. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε πως τα τελευταία χρόνια η Ε.Ε. ενθαρρύνει την προσφυγή σε ιδιωτικούς πόρους χρηματοδότησης ώστε να μεγιστοποιηθεί η απόδοση των πόρων του Ταμείου⁵⁶.

Οι διαθέσιμοι πόροι του Ταμείου Συνοχής για την περίοδο 2000-2006, έφτασαν τα 18 δισ. € (σε τιμές 1999) για τις 4 χώρες (Διάγραμμα 2.). Για τα νέα 10 κράτη- μέλη, το Ταμείο παρέχει συνολικά 7,59 δισ. € για την περίοδο από 1.5.2004 έως 31.12.2006.⁵⁷

⁵⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1264/1999

⁵⁷ www.europa.eu

Διάγραμμα 2.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Βάσει όλων των στοιχείων που έχουμε συγκεντρώσει ως τώρα, η Ε.Ε. για την προγραμματική περίοδο 2000-2006 έχει διαθέσει συνολικά για τα 15 κράτη- μέλη 213 δισ. € (Πίνακας 3), το ένα τρίτο δηλαδή του κοινοτικού προϋπολογισμού. Οι χρηματοδοτικοί πόροι που παρέχει η Κοινότητα στα κράτη- μέλη της, θα συντελέσουν στην ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης των περιφερειών της και στην όσο το δυνατό ομαλότερη ένταξη των νέων χωρών. Άλλωστε προνοεί και για τα κράτη αυτά, προβλέποντας ανάλογη χρηματοδοτική στήριξη.

Πίνακας 3
Διαρθρωτικές Ενισχύσεις, 2000-2006

Διαρθρωτικές Ενισχύσεις 2000-2006	213 δισ. € (σε τιμές 1999)
Διαρθρωτικά Ταμεία	195,00
• Στόχος Προτεραιότητας:	182,45
Στόχος 1	135,90
Στόχος 2	22,50
Στόχος 3	24,05
• Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	10,44
• Αλιεία	1,11
• Καινοτόμες Ενέργειες	1,00
Ταμείο Συνοχής	18,00

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Το Ταμείο Συνοχής μετά το 2007

Στα πλαίσια της μεταρρύθμισης της περιφερειακής πολιτικής, η Ε.Ε. είχε υποβάλει τον Ιούλιο του 2004 μια δέσμη προτάσεων τόσο για κάποια από τα Δ.Τ. όσο και για το Ταμείο Συνοχής. Το βασικό έγγραφο για τις γενικές διατάξεις χορηγεί στο Ταμείο κονδύλιο ύψους 62,99 δισ. € με σκοπό να

συμβάλει στη χρηματοδότηση των παρεμβάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών στα 10 νέα κράτη-μέλη αλλά και στην Ισπανία, στην Ελλάδα και την Πορτογαλία. Το ποσό των 62,99 δισ. €, αποτελεί το 23,86% των 264 δισ. € για το Στόχο «σύγκλιση», που αντικαθιστά τον υφιστάμενο Στόχο 1. Η Επιτροπή, με πρότασή της, προτρέπει την εγγραφή του Ταμείου στο νέο αυτό στόχο για την περίοδο 2007-2013.

Σκοπός του Ταμείου Συνοχής για την ερχόμενη προγραμματική περίοδο είναι η συνεισφορά του στην ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της Ε.Ε. με προοπτική την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και της αποτελεσματικότητας των δημοσίων διοικήσεων. Οι τομείς παρέμβασης του Ταμείου εξακολουθούν να είναι το περιβάλλον και τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών με έμφαση στα έργα προτεραιότητας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Οι σχετικές με την υλοποίηση αρχές παραμένουν: προγραμματισμός, εταιρική σχέση, συγχρηματοδότηση, αξιολόγηση.

Αναγνωρίζοντας τις ανάγκες των νέων κρατών- μελών που διείσδυσαν στην Ε.Ε., το Ταμείο μπορεί να χρηματοδοτήσει δράσεις που αφορούν τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος και την υλοποίηση υποδομών στον τομέα των μεταφορών, λαμβάνοντας, ωστόσο, υπόψη τόσο τις ιδιαιτερότητες των κρατών- μελών όσο και τις προτεραιότητες της Κοινότητας. Έμφαση δίνεται στις αποφάσεις που ελήφθησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Γκέτεμποργκ για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Τέλος, η νέα πρόταση Κανονισμού, σκοπός της οποίας είναι η κατάργηση του Κανονισμού 1164/94, αναφέρει πέντε διαφορετικές δαπάνες οι οποίες δεν θα είναι επιλέξιμες για το Ταμείο Συνοχής (π.χ. ΦΠΑ, χρεωστικοί τόκοι, στέγαση, η αποξήλωση πυρηνικών σταθμών, αγορά οικοπέδων για ποσό ανώτερο του 10% των συνολικών επιλέξιμων δαπανών).

2.5. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ)

Η ΕΤΕπ αποτελεί το χρηματοπιστωτικό όργανο της Ε.Ε., το οποίο συμβάλει στην ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και ολοκλήρωση της Ένωσης. Ο ρόλος της καθορίστηκε από τη Συνθήκη της Ρώμης (1958), όπως αυτή τροποποιήθηκε από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1987), τη Συνθήκη για την Ε.Ε. (1992), τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1998) και τη Συνθήκη της Νίκαιας (2001).

Αποτελεί η ΕΤΕπ χρηματοδοτικό οργανισμό μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με χωριστή νομική προσωπικότητα, μέλη της οποίας είναι τα κράτη- μέλη της Ε.Ε. Η ΕΤΕπ χορηγεί μακροπρόθεσμα δάνεια για επενδύσεις κεφαλαίου, τα οποία στοχεύουν στη στήριξη της περιφερειακής ανάπτυξης και οι λόγοι παροχής τους καθορίζονται από τις προτεραιότητες της κοινοτικής πολιτικής και τις ανάγκες των οικονομικών φορέων. Ειδικότερα, οι χρηματοδοτούμενες επενδύσεις οφείλουν να συμβάλουν στην υλοποίηση ορισμένων από τους παρακάτω κοινοτικούς στόχους:

- ✚ Οικονομική ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών.
- ✚ Βελτίωση των ευρωπαϊκών υποδομών (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια).
- ✚ Προστασία του περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής.
- ✚ Ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του βιομηχανικού τομέα.
- ✚ Εκσυγχρονισμός των τομέων υγείας και εκπαίδευσης.
- ✚ Στήριξη των ΜΜΕ.

Το μεγαλύτερο μέρος των χορηγήσεων της Τράπεζας διοχετεύεται σε παραγωγικές επενδύσεις προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Ε.Ε. προκειμένου να μειωθούν οι ανισορροπίες σε σχέση με αυτές που δέχονται μεγάλο φάσμα επενδύσεων. Τα δάνεια της ΕΤΕπ για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη, συχνά, συμπληρώνουν τις επιδοτήσεις του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και του Ταμείου Συνοχής, με σκοπό την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού επιπέδου συγχρηματοδότησης προς όφελος των μειονεκτικών περιοχών. Αξίζει να τονίσουμε πως η δράση της ΕΤΕπ δεν περιορίζεται μόνο στα όρια της Ε.Ε. αλλά επεκτείνεται και σε άλλα κράτη που δεν είναι μέλη της (Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, Αφρική, Ασία, Λατινική Αμερική κλπ).

Ανάδοχοι των δανείων της ΕΤΕπ μπορεί να είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί φορείς και άτομα. Οι επενδύσεις που χρηματοδοτούνται είναι μεγάλου και

μεσαίου μεγέθους. Οι πρώτες χρηματοδοτούνται άμεσα υπό την μορφή ατομικών δανείων προς τον ανάδοχο ή έναν ενδιάμεσο χρηματοδότη ενώ οι δεύτερες χρηματοδοτούνται έμμεσα από την ΕΤΕπ μέσω γενικευμένων δανείων προς τράπεζες και πιστωτικά ιδρύματα που κινούνται σε ευρωπαϊκό, εθνικό ή και τοπικό επίπεδο. Τα ατομικά δάνεια χορηγούνται στους ενδιαφερόμενους αφού πρώτα απευθυνθούν στα κεντρικά γραφεία της Τράπεζας στο Λουξεμβούργο είτε στα υπόλοιπα γραφεία της (Ρώμη, Αθήνα, Λισσαβόνα, Βρυξέλλες, Μαδρίτη).

Η μελλοντική δράση της ΕΤΕπ στοχεύει στην ακόμα μεγαλύτερη συγκέντρωση των προσπάθειών της στην περιφερειακή ανάπτυξη. Εξαιτίας της τάσης ιδιωτικοποίησης, η Τράπεζα αρχίζει να δίνει προτεραιότητα στη χρηματοδότηση έργων που αναλαμβάνονται από συμπράξεις του δημοσίου και ιδιωτικού φορέα και μάλιστα σε περιφέρειες της Ε.Ε. Η πρωτοβουλία «i2i 2010», που αποτελεί συνέχεια του προγράμματος «Καινοτομία 2000», έχει χρονικό ορίζοντα το 2010 και οι στόχοι της αφορούν την προώθηση της έρευνας και της ανάπτυξης, τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, την ενίσχυση της επικοινωνίας και των νέων τεχνολογιών. Για τη δράση αυτή έχουν διατεθεί προς δανεισμό 20 δισ. € μέχρι το τέλος του 2006 ενώ για τον εναπομείνοντα χρόνο θα τεθούν νέες προτεραιότητες ενώ αναλογική θα είναι και η χρηματοδότηση. Επιλέξιμες χώρες για την πρωτοβουλία αυτή είναι τα 25 κράτη- μέλη της Ε.Ε., η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Κροατία, η Τουρκία αλλά και οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων.

Μέθοδος επιλογής των σχεδίων

Η επιλογή των προτεινόμενων σχεδίων πραγματοποιείται σε στενή συνεργασία με τον ανάδοχο του σχεδίου. Αρχικά, εξετάζεται η εναρμόνιση του υποψήφιου σχεδίου με τους προαναφερόμενους κοινοτικούς στόχους και στη συνέχεια, εκτιμάται η βιωσιμότητα της επένδυσης σε οικονομικό, τεχνικό, περιβαλλοντικό και χρηματοδοτικό επίπεδο.

Πριν τη λήψη οποιασδήποτε χρηματοδοτικής απόφασης, ζητείται η γνώμη του ενδιαφερόμενου κράτους- μέλους και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Κατόπιν, το σχέδιο υποβάλλεται στην έγκριση των αρμοδίων οργάνων της ΕΤΕπ, στο Σώμα Διευθυντών και στην Επιτροπή Διαχείρισης. Η ΕΤΕπ πραγματοποιεί τακτικούς ελέγχους ώστε να παρακολουθεί την εξέλιξη των χρηματοδοτούμενων επενδύσεων. Σε περίπτωση που προκύψουν επιπρόσθετες χρηματοδοτικές ανάγκες κατά την υλοποίηση του έργου, η ΕΤΕπ μπορεί να τις καλύψει.

2.6. Προενταξιακά Μέσα

Η Ε.Ε. αναγνωρίζοντας τις πιθανές δυσλειτουργίες που θα προκαλούσε η ένταξη των νέων κρατών- μελών στην προετοιμασία των δημοσιονομικών προοπτικών της για την προγραμματική περίοδο 2000-2006, αποφάσισε τη χάραξη ενισχυμένης προενταξιακής στρατηγικής (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου, 12 & 13-12-1997)⁵⁸ ιδιαίτερα για τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ). Η ανάγκη αυτή προέκυψε μετά την εφαρμογή, τη δεκαετία του '90, ριζοσπαστικών πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων στις ΧΚΑΕ, που από τη μια συντέλεσαν στην οικονομική τους αναδιάρθρωση, στην αύξηση των εμπορικών τους συναλλαγών, στη ανάπτυξη ξένων επενδύσεων και από την άλλη οδήγησε στη μείωση της απασχόλησης και στην αύξηση της ανεργίας. Προετοιμάζοντας τις παρεμβάσεις του Ταμείου Συνοχής, οι ΧΚΑΕ επωφελήθηκαν από τα τρία κοινοτικά μέσα που δημιουργήθηκαν: ISPA, SAPARD, PHARE.

Η θέσπιση του μέσου Προενταξιακών Διαρθρωτικών Πολιτικών (ISPA), έγινε βάσει του Κανονισμού 1267/99. Από το 2000 και μετά, το μέσο αυτό παρεμβαίνει σύμφωνα με το πρότυπο του Ταμείου Συνοχής και χρηματοδοτεί την κατασκευή μεγάλων έργων για την προστασία του περιβάλλοντος και των μεταφορών. Στόχος του ISPA είναι να εναρμονίσει τις πολιτικές των υπό ένταξη χωρών με αυτές της Ένωσης και να τις εξοικειώσει με τις σχετικές διαδικασίες.

Για την προγραμματική περίοδο 2000-2006, ο προϋπολογισμός του ISPA ανέρχεται στα 7.280 εκατ. € (Πίνακας 2) και κατανέμεται ανάμεσα σε σχέδια για το περιβάλλον (π.χ. ατμοσφαιρική ρύπανση, πόσιμο νερό, επεξεργασία λυμάτων κλπ) και σε υποδομές μεταφορών (π.χ. σιδηρόδρομοι, λιμάνια, αεροδρόμια κλπ) αλλά σε σχέδια για την υλοποίηση προπαρασκευαστικών μελετών και τη λήψη μέτρων τεχνικής βοήθειας. Το ποσοστό της χρηματοδοτικής χορηγίας κυμαίνεται σε 75% για τις δημόσιες δαπάνες και 85% για υψίστης σημασίας έργα. Η κατανομή των 7.280 δισ. € γίνεται βάσει κριτηρίων (πληθυσμό, κατά κεφαλήν ΑΕΠ, έκταση) και ενδείκνυται υπό την μορφή «ψαλίδων» ώστε να εξασφαλίζεται το ελάχιστο επίπεδο ποιότητας των έργων αλλά και η ελαστικότητα διαχείρισης των πόρων.

Το SAPARD, αποτελεί ένα ειδικό πρόγραμμα ένταξης για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη, το οποίο υποστηρίζει την προετοιμασία των υποψηφίων χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για την Κοινή

⁵⁸ Όλγα Γιώτη- Παπαδάκη (2004), σελ. 256

Αγροτική Πολιτικής της Ένωσης. Η προενταξιακή ενίσχυση για τη βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη ρυθμίστηκε από τον Κανονισμό 1268/1999 και προβλέπει τη χάραξη ενισχυμένης προενταξιακής στρατηγικής. Το γεωργικό αυτό μέσο, περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μέτρων στους τομείς της προσαρμογής των γεωργικών διαρθρώσεων, της ποιότητας των τροφίμων και της προστασίας των καταναλωτών, της αγροτικής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος, της λήψης μέτρων τεχνικής βοήθειας⁵⁹. Η χρηματοδοτική ενίσχυση αυτού του προενταξιακού μέσου, για την περίοδο 2000-2006, αγγίζει τα 3.460 εκατ. € (Πίνακας 2).

Το πρόγραμμα PHARE, αποτελεί το παλαιότερο από τα κοινοτικά μέσα. Θεσπίστηκε με τον Κανονισμό 3906/1989, ο οποίος και τροποποιήθηκε επτά χρόνια μετά. Η προενταξιακή ενίσχυση του προγράμματος αυτού ανέρχεται στα 10.920 εκατ. € (Πίνακας 4). Σκοπός του PHARE είναι να εξασφαλίσει την ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, να ενισχύσει το διοικητικό και θεσμικό δυναμικό των υποψήφιων χωρών και να στηρίξει νέες επενδύσεις στους κοινωνικούς και οικονομικούς τομείς τους (υποδομές, επιχειρήσεις, κοινωνικά μέτρα).

Οι εταιρικές σχέσεις και ειδικές προενταξιακές ενισχύσεις, προβλέπονται για τη Βουλγαρία, τη Δημοκρατία της Τσεχίας, την Εσθονία, την Ουγγαρία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πολωνία, τη Ρουμανία, τη Σλοβακία, τη Σλοβενία αλλά και για τη Μάλτα, την Κύπρο και την Τουρκία. Μάλιστα, το Μάρτιο του 2000 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Κανονισμός, ο οποίος προβλέπει προενταξιακές ενισχύσεις ύψους 57 εκατ. € για την Κύπρο ενώ για την Μάλτα 38 εκατ.€.

Πίνακας 4
Προενταξιακές Ενισχύσεις, 2000-2006

Προενταξιακές Ενισχύσεις 2000-2006	Ποσό σε εκατ. € (τιμές 1999)
ISPA	7.280
SAPARD	3.640
PHARE	10.920
Σύνολο	21.840

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

⁵⁹ Ευρωπαϊκές Κοινοότητες (2001), σελ. 16

2.7. Απολογισμός

Η ευρωπαϊκή πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών της, στηρίζεται σε δύο βασικές κατευθυντήριες γραμμές: στο άρθρο 158 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και στις προτεραιότητες που καθορίστηκαν στις στρατηγικές της Λισσαβόνας και του Γκέτεμποργκ. Η νέα περιφερειακή πολιτική της Κοινότητας, βασίζεται στο συντονισμό των χρηματοοικονομικών της μέσων και στην εναρμόνιση των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών με σκοπό τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, που αποτελεί και τη βασική προϋπόθεση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ολοκλήρωσης της Ένωσης.

Τα υφιστάμενα χρηματοδοτικά μέσα που η Ένωση έχει στη διάθεσή της είναι τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το Ταμείο Συνοχής καθώς και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Οι ευρωπαϊκές περιφερειακές ενισχύσεις που παρέχονται στα κράτη- μέλη αποσκοπούν στην ενδυνάμωση των μειονεκτικών περιφερειών, στην προοδευτική και ομαλή ενσωμάτωση των νέων κρατών-μελών, στην προώθηση της αρμονικής, ισόρροπης και αειφόρου ανάπτυξης των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών τους δραστηριοτήτων. Η αποτελεσματικότητα, ωστόσο, της δράσης των Δ.Τ. και του Ταμείου Συνοχής, οφείλεται στο συντονισμό των μεταξύ τους παρεμβάσεων, με αυτές της ΕΤΕ αλλά και των υπολοίπων χρηματοδοτικών οργάνων.

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί «οριζόντια αρχή» σε όλα τα προγράμματα και τα έργα της προγραμματικής περιόδου 2000-2006. Πράγματι, στον Κανονισμό 1260/1999 αναφέρεται πως όλες οι χρηματοδοτικές παρεμβάσεις των Δ.Τ. και του Ταμείου Συνοχής πρέπει να ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Η κατευθυντήρια αυτή γραμμή, πάντως, είναι ιδιαίτερα ενισχυμένη στις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση της περιφερειακής πολιτικής για την περίοδο 2007-2013.

Η ανάληψη νέων διαρθρωτικών δράσεων μετά το 2006, θα εστιάζει σε τρεις νέους στόχους και θα αντικατροπτίζει τη θεματολογία της Λισσαβόνας (ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση) και του Γκέτεμποργκ (περιβάλλον). Οι νέοι στόχοι αποτελούν και την κυριότερη καινοτομία στη μεταρρύθμιση της νέα περιφερειακής πολιτικής. Ειδικότερα:

- ✦ Σύγκλιση: των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών μέσω της βελτίωσης των συνθηκών ανάπτυξης και απασχόλησης.
- ✦ Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση.

✚ **Εδαφική Συνεργασία:** διασυνοριακό, διεθνικό, διαπεριφερειακό επίπεδο.

Πρόσφατες εκθέσεις που παρουσιάζουν την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και εξέλιξη των ευρωπαϊκών περιφερειών, αποδεικνύουν τη συμβολή των υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων της Ε.Ε. στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Η οικονομική ανάπτυξη των μειονεκτικών περιοχών είναι αξιοσημείωτη, οι οικονομικές, όμως, και κοινωνικές αποκλίσεις σε σχέση με τις ευημερούσες περιφέρειες εξακολουθούν να παραμένουν μεγάλες. Η Ε.Ε. παρέχει στα μέλη της επαρκή χρηματοδοτικά μέσα, που τους δίνουν τη δυνατότητα να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν βιώσιμες πολιτικές (Πίνακας 5). Εκτός από τα χρηματοδοτικά μέσα, η Κοινότητα δίνει τη δυνατότητα στις περιφέρειες των κρατών- μελών της να εκπροσωπηθούν στην Ε.Ε. μέσω της Επιτροπής των Περιφερειών και να εκφράσουν τη γνώμη τους για την υλοποίηση βιώσιμων περιφερειακών δράσεων.

Πίνακας 5
Ανακεφαλαιωτικός Πίνακας

	Χρηματοδοτικά Μέσα	Προγραμματική Περίοδος 2000-2006	Προγραμματική Περίοδος 2007-2013
Διαρθρωτικά Ταμεία	ΕΤΠΑ	Στόχος 1, Στόχος 2	Σύγκλιση, Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα & Απασχόληση, Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία
	ΕΚΤ	Στόχος 1, Στόχος 2, Στόχος 3	Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα & Απασχόληση
	ΕΓΤΠΕ- Εγγυήσεις	Στόχος 1	
	ΕΓΤΠΕ- Προσανατολισμός	Στόχος 1	
	ΧΜΠΑ	Στόχος 1	
	Ταμείο Συνοχής	Περιβάλλον, Μεταφορές (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισπανία)	Σύγκλιση
Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	INTERREG	ΕΤΠΑ	
	URBAN	ΕΤΠΑ	
	EQUAL	ΕΚΤ	
	LEADER+	ΕΓΤΠΕ- Προσανατολισμός	

Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας

Αυτό, λοιπόν, που απαιτείται είναι η ενεργοποίηση των εθνικών και τοπικών αρχών, ο εκσυγχρονισμός του τρόπου λειτουργίας τους, η υλοποίηση καινοτόμων δράσεων. Προς την κατεύθυνση αυτή, συμβάλει και η αλλαγή του τρόπου διαχείρισης των πόρων της Ένωσης, οι οποίοι εφεξής θα αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης και ελέγχου των κρατών και των περιφερειών. Η από κοινού δράση και η προώθηση ενός ευρωπαϊκού προτύπου περιφερειακής ανάπτυξης, δεν αποτελεί περιορισμό για τους πολίτες της Ένωσης αλλά ευκαιρίες εξέλιξης σε έναν κόσμο που επικρατούν οι νόμοι της παγκοσμιοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Εισαγωγή

Η χρήση όλων των παραπάνω χρηματοδοτικών οργάνων της Κοινότητας σε συνδυασμό με τη εθνική πολιτική των κρατών- μελών, έχουν συμβάλει θεαματικά στη μείωση των περιφερειακών τους ανισοτήτων και στην επίτευξη του στόχου της βιώσιμη ανάπτυξης. Ωστόσο, η πολυδιάστατη έννοια της αειφόρου ανάπτυξης και οι διαφορετικοί τρόποι πρακτικής εφαρμογής της από τα ευρωπαϊκά κράτη, έχουν δημιουργήσει την ανάγκη χρήσης πολλών και διαφορετικών εργαλείων. Οι ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής, οι πολιτικές επιλογές αλλά και οι κατευθύνσεις της Ε.Ε, επηρεάζουν την επιλογή των περιφερειών σχετικά με τα εργαλεία, που θα χρησιμοποιήσουν προκειμένου να εξομαλύνουν τις ανισορροπίες και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Ως επιχειρησιακά εργαλεία θα μπορούσαμε να ορίσουμε όλα εκείνα τα μέσα που ένα κράτος- μέλος ή μια περιφέρεια έχει στη διάθεσή της και τα οποία μπορεί να προκύπτουν από την ακολουθούμενη εθνική ή κοινοτική πολιτική για θέματα βιώσιμης ανάπτυξης. Οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, τα περιφερειακά προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) και οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, τα εθνικά χρηματοδοτούμενα προγράμματα αλλά και τα οικονομικά και φορολογικά περιβαλλοντικά μέσα, αποτελούν μερικά από τα εργαλεία που τα περισσότερα κράτη- μέλη χρησιμοποιούν. Στο Κεφάλαιο, αυτό, θα παρουσιάσουμε τα επιχειρησιακά αυτά εργαλεία.

3.1. Δείκτες Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001, προέβλεπε τη δέσμευση των κρατών- μελών για διαρκή και τακτικό έλεγχο της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη. Οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, αποτελούν βασικό επιχειρησιακό εργαλείο για τη μακροπρόθεσμη παρακολούθηση της εξέλιξης και της αποτελεσματικότητας της εφαρμοζόμενης στρατηγικής και των επί μέρους πολιτικών.

Ως δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, θα μπορούσαμε να ορίσουμε όλα εκείνα τα πρακτικά εργαλεία παρακολούθησης και εκτίμησης της κατάστασης και της αναπτυξιακής πορείας του αστικού ιστού προς την αειφορία, που αντανακλούν τη σύνδεση των αστικών δραστηριοτήτων με τις επιπτώσεις που έχουν στον περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό χώρο. Οι δείκτες αειφορίας χρησιμοποιούνται ως όργανα αποτίμησης των κυβερνητικών πολιτικών και καταγραφής της ανταπόκρισης της κοινωνίας σε θέματα οικονομικής, κοινωνικής και, κυρίως, περιβαλλοντικής φύσης.

Η εκτίμηση και η αξιολόγηση του επιπέδου της βιωσιμότητας του ευρωπαϊκού χώρου, επιτυγχάνεται, εν μέρει, με τη χρήση δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης, τους οποίους η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Ευρώπης ανέλυσε διεξοδικά. Ειδικότερα, οι Ευρωπαϊκοί Κοινοί Δείκτες Αειφορίας (European Common Indicators) αναφέρονται στους εξής τομείς⁶⁰:

1. Ικανοποίηση των πολιτών από την τοπική κοινωνία (εκτίμηση της ικανοποίησης των πολιτών βάσει των παροχών και των ευκαιριών στην περιοχή όπου κατοικούν, π.χ. ευκαιρίες απασχόλησης, δυνατότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο, ποιότητα του δομημένου περιβάλλοντος, αίσθημα προσωπικής ασφάλειας, εξυπηρέτηση των πολιτών από τις υπηρεσίες του Δήμου τους κ.λ.).
2. Τοπική συμβολή στην παγκόσμια μεταβολή του κλίματος (προσδιορίζεται η τοπική συμβολή του αστικού συγκροτήματος στην παγκόσμια κλιματική μεταβολή σε σχέση με τις εκπομπές ισοδύναμου CO₂, της συνολικής τιμής και της διακύμανσής του).
3. Τοπική κινητικότητα και μεταφορά επιβατών (προσδιορίζεται η τοπική κινητικότητα και μεταφορά επιβατών, βάσει των ημερήσιων μετακινήσεων και του απαιτούμενου χρόνου ανά άτομο, του είδους

⁶⁰ Δεναξιάς Ν., σελ. 11

- μετακίνησης και του μέσου μεταφοράς, καθώς και η συνολική μέση ημερήσια απόσταση που διανύεται ανά άτομο, είδος μετακίνησης και μέσο μεταφοράς).
4. Διαθεσιμότητα ανοικτών δημοσίων χώρων και δημοσίων υπηρεσιών (προσδιορίζεται η πρόσβαση των πολιτών στις παρακείμενες πράσινες δημόσιες εκτάσεις και βασικές υπηρεσίες σε σχέση με εκτάσεις μεγαλύτερες των 5.000 μ² και σε σχέση με κάθε έκταση που χρησιμοποιεί το κοινό για αναψυχή και υπαίθριες δραστηριότητες, ανεξαρτήτως διαστάσεων, καθώς επίσης και σε σχέση με τις υπηρεσίες της τοπικής κοινότητας).
  5. Ποιότητα του αέρα (προσδιορίζει τον αριθμό υπερβάσεων των οριακών τιμών για συγκεκριμένους ατμοσφαιρικούς ρύπους καθώς και την ύπαρξη και πιθανή υλοποίηση σχεδίου διαχείρισης της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα).
  6. Μεταφορά παιδιών από και προς το σχολείο (περιγράφει τα μέσα μεταφοράς (σχολικά λεωφορεία ή ιδιωτικά αυτοκίνητα) που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά για να καλύψουν την απόσταση μεταξύ οικίας και σχολείου).
  7. Αειφορική διαχείριση από τις τοπικές αρχές και τις επιχειρήσεις (προσδιορίζει το ποσοστό των δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών (μεγάλες επιχειρήσεις και Μ.Μ.Ε.) που έχουν υιοθετήσει και χρησιμοποιούν διαδικασίες περιβαλλοντικής και κοινωνικής διαχείρισης).
  8. Ηχορύπανση (προσδιορίζει το ποσοστό του πληθυσμού, που εκτίθεται σε υψηλά επίπεδα περιβαλλοντικών θορύβων, για μεγάλο χρονικό διάστημα, ή επίπεδα θορύβου, σε επιλεγμένες περιοχές του Δήμου, καθώς και την ύπαρξη σχεδίου δράσης για το θόρυβο και το τυχόν επίπεδο υλοποίησης).
  9. Αειφορική χρήση γης
  10. Προϊόντα που προάγουν την αειφορία (περιγράφει το ποσοστό των πιστοποιημένων, ενεργειακά αποδοτικών προϊόντων ξυλείας που είναι οργανικής προέλευσης και φέρουν οικολογικό σήμα και σήμα θεμιτού εμπορίου επί του συνόλου της κατανάλωσης, όπως επίσης και την διαθεσιμότητα και εμπορία ενεργειακά αποδοτικών προϊόντων ξυλείας που είναι πιστοποιημένα από το Συμβούλιο διαχείρισης των δασών (FSC) που είναι οργανικής προέλευσης και φέρουν οικολογικό σήμα και σήμα θεμιτού εμπορίου)

Ωστόσο, οι εν λόγω δείκτες δεν αποτελούν και τους μοναδικούς που χρησιμοποιούνται γι' αυτόν το σκοπό. Εξίσου σημαντικοί είναι και οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης που ανέπτυξε μια ομάδα εξειδικευμένων επιστημόνων (SDI Task Force) στον τομέα αυτό, οι οποίοι βασίστηκαν στις πολιτικές προτεραιότητες της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και στους υπάρχοντες δείκτες⁶¹. Η Επιτροπή, βασιζόμενη στα αποτελέσματα της μελέτης αυτής, σχεδίασε ένα πλαίσιο χρήσης δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίοι θα παρακολουθούν την πρόοδο από την εφαρμογή των πολιτικών

⁶¹ Οι υπάρχοντες δείκτες στους οποίους βασίστηκε η εξειδικευμένη ομάδα εργασίας (SDI Task Force) αναφέρονται στους εξής: UN Commission on Sustainable Development and OECD, Διαρθρωτικοί Δείκτες, Δείκτες του Laeken, δείκτες παρακολούθησης της διαδικασίας ολοκλήρωσης του Cardiff (γεωργία, ενέργεια, μεταφορές) και τους βασικότερους δείκτες του European Environment Agency. (Πηγή: Brussels, 9-2-2005, σελ. 3).

μέτρων για την επίτευξη των σχεδιαζόμενων περιφερειακών στόχων και σκοπών κάθε κράτους- μέλους. Το πλαίσιο εφαρμογής και οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, είναι ευπροσάρμοστοι σε ενδεχόμενες αλλαγές πολιτικών προτεραιοτήτων και στόχων των κρατών- μελών.

Οι τομείς που περιλαμβάνουν οι εν λόγω δείκτες, εμπίπτουν στις τρεις πτυχές της βιώσιμης ανάπτυξης, οικονομία- κοινωνία- περιβάλλον. Ειδικότερα, διακρίνονται στις εξής θεματικές ενότητες⁶²:

1. Οικονομική ανάπτυξη
2. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός
3. Γηράσκουσα κοινωνία
4. Δημόσια Υγεία
5. Κλιματικές αλλαγές και ενέργεια
6. Παραγωγή και καταναλωτικά πρότυπα
7. Διαχείριση των φυσικών πόρων
8. Μεταφορές
9. Ορθή διακυβέρνηση
10. Διεθνή συνεργασία

Τα παραπάνω θέματα διακρίνονται σε υπο-θέματα και σε «αρμόδιες περιοχές» (areas to be addressed). Τα υπο-θέματα παρακολουθούν την πρόοδο των βασικών στόχων ενώ οι «αρμόδιες περιοχές» ευνοούν τη λεπτομερή και ευρύτερη ανάλυση των παραγόντων κάθε θέματος. Το πλαίσιο για τη χρήση των δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης διαμορφώνεται, λοιπόν, από τα πολιτικά θέματα, τα οποία αναπόφευκτα αλληλοκαλύπτονται και αλληλεπιδρούν.

Εξαιτίας της πολυδιάστατης έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, χρησιμοποιείται ένα σύνολο δεικτών, το οποίο βασίζεται σε μια πυραμίδα τριών επιπέδων⁶³, που χρησιμοποιούνται για να καλυφθούν οι διαφορετικές ανάγκες όλων των χρηστών. Η επιλογή των κατάλληλων δεικτών πρέπει να είναι μια επαναληπτική διαδικασία, όπου θα επαναπροσδιορίζονται οι στόχοι και οι νέες ανάγκες που θα πρέπει να καλυφθούν.

Οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης (12 κύριοι, 45 βασικοί πολιτικοί και 98 αναλυτικοί), αποτελούν μια καλή βάση για την άσκηση τακτικού ελέγχου σχετικά με την εξέλιξη των βασικών στόχων της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και άλλων σχετικών εγγράφων ευρωπαϊκής πολιτικής. Οι εν λόγω δείκτες θεωρούνται πως περιλαμβάνουν ουσιαστικά όλους τους τομείς ανάπτυξης, είναι εύκολα κατανοητοί και ανταποκρίνονται στις πολιτικές

⁶² Brussels, 9-2-2005, σελ. 4

⁶³ Επίπεδο 1: αποτελείται από 12 βασικούς δείκτες, οι οποίοι διευκολύνουν την αρχική ανάλυση του υπό εξέταση θέματος.

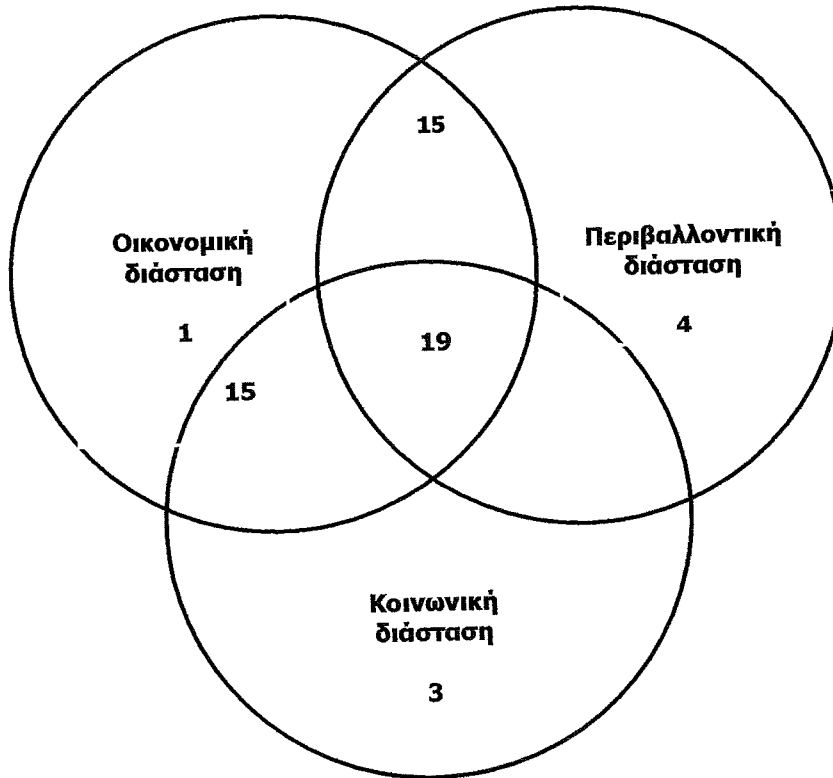
Επίπεδο 2: αφορά τα υπο-θέματα του πλαισίου και μαζί με τους δείκτες του Επιπέδου 1, παρακολουθούν την εξέλιξη της διαδικασίας για την επίτευξη των βασικών πολιτικών στόχων. Αποτελείται από 45 δείκτες αξιολογούν την εφαρμοζόμενη πολιτική των περιφερειών καθώς και τον τρόπο ενημέρωσης των ευρωπαίων πολιτών.

Επίπεδο 3: αφορά τις «αρμόδιες περιοχές»(π.χ. η εφαρμογή των βασικών στόχων μέσω διαφορετικών μέτρων συντελεί στη διεξοδική ανάλυση ειδικών ζητημάτων του θέματος). Οι 98 δείκτες που εντάσσονται στο επίπεδο αυτό, στοχεύουν στην εκτενέστερη ανάλυση της ακολουθούμενης πολιτικής καθώς και στη σωστή ερμηνεία των τάσεων και της σύνθεσης των ζητημάτων που σχετίζονται με το θέμα ή της αλληλεσύνδεσης κάποιων θεμάτων μεταξύ τους (Brussels, 9-2-2005, σελ. 5).

επιδιώξεις.

Οι διαστάσεις και οι προοπτικές της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης συστηματικά ενσωματώνονται στη δημιουργία δεικτών, δίνοντας τη δυνατότητα αξιολόγησης της μακροχρόνιας βιώσιμης ανάπτυξης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης και οι δέκα θεματικές τους ενότητες, παρουσιάζονται αναλυτικά στο Παράρτημα.

Διάγραμμα 3
Ενσωμάτωση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης- Αριθμός δεικτών των επιπέδων 1 και 2

Οι ευρωπαϊκές περιφέρειες χρησιμοποιούν τους δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, ένα μέρος των οποίων ήδη αναλύσαμε, ως βασικό τους επιχειρησιακό εργαλείο για την αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων τους και την επίτευξη της οικονομικής τους ανάπτυξης. Αποτελούν οι δείκτες, για τα κράτη- μέλη, πρακτικό εργαλείο και επωφελές για την εκτίμηση της βιωσιμότητάς τους. Ωστόσο, είναι γεγονός η έλλειψη δεικτών που θα λαμβάνουν υπόψη τους με μεγαλύτερη λεπτομέρεια όλες τις πτυχές της περιφερειακής πολιτικής και των κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών για την ανάπτυξή τους.

3.2. Τα Περιφερειακά Προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Τα προγράμματα εθνικής πρωτοβουλίας, περιλαμβάνουν τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, που αποτελούν, ίσως, τα σημαντικότερα προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης που εφαρμόζονται στα κράτη- μέλη της Ε.Ε. Η καθιέρωσή τους, έχει δώσει ουσιαστικό περιεχόμενο στην ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική και έχει συντελέσει στην αποτελεσματικότητά της.

Οι τομείς δράσης που περιλαμβάνουν τα ΚΠΣ και οι στόχοι που τίθενται σε κάθε προγραμματική περίοδο, περιλαμβάνουν και τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης, οικονομία, κοινωνική ισότητα, περιβαλλοντική προστασία. Τα κονδύλια που απορροφώνται και οι δράσεις που υλοποιούνται στις ευρωπαϊκές περιφέρειες συμβάλουν στη μείωση των ανισοτήτων τους, στην αναβάθμισή τους, στον εκσυγχρονισμό τους, στην ανταγωνιστικότητά τους (λεπτομερή αναφορά στα ΚΠΣ γίνεται στο Κεφάλαιο 3).

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, εκτός από τα ΚΠΣ, στηρίζουν και προγράμματα κοινοτικού ενδιαφέροντος (π.χ. Interreg, Leader, Regis, Adapt, Urban, Pesca, κ.λ). Οι κοινοτικές πρωτοβουλίες που εφαρμόζονται είναι πολλές, καλύπτουν διάφορους τομείς και αποβλέπουν στη λύση προβλημάτων που εντοπίζονται στο ευρωπαϊκό έδαφος (βλέπε Κεφάλαιο 3). Τα διεθνικά αυτά προγράμματα, έχουν κοινούς στόχους για όλες τις επιλέξιμες περιοχές και ουσιαστικά ευνοούν την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών σε περιφερειακό επίπεδο

Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές συμμετέχουν ενεργά στην εφαρμογή των κοινοτικών πρωτοβουλιών, μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων που υποβάλλουν στην Επιτροπή. Ο ολοκληρωμένος στρατηγικός σχεδιασμός για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη των κρατών-μελών, οφείλει να περιλαμβάνει την ενεργό συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και την υποβολή προτάσεων για την ανάληψη προγραμμάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος που θα συμβάλλουν στη βιωσιμότητά τους.

3.3. Εθνικά Προγράμματα και Προγράμματα Συγχρηματοδοτούμενα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί, πλέον, για όλα τα κράτη- μέλη της Ε.Ε. πολιτική προτεραιότητα στο σχεδιασμό της περιφερειακής ανάπτυξης. Τα εθνικά προγράμματα χρηματοδότησης και τα σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης των ευρωπαϊκών χωρών, περιλαμβάνουν θέματα βιωσιμότητας, επιδρώντας θετικά σε όλα τα κράτη- μέλη. Εκτός από τις δράσεις αυτές, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, λαμβάνονται πολλές εθελοντικές πρωτοβουλίες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίες κινούνται σύμφωνα με την Agenda 21.

Η χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών περιφερειών είναι δυνατό να προέρχεται και από την Ε.Ε. και ειδικότερα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία⁶⁴. Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε. σχετικά με την πολιτική ολοκλήρωσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη, θεωρούν αναγκαία την εναρμόνισή της με τις πολιτικές της Κοινότητας αλλά και την αλληλοσυμπλήρωσή της με τις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές. Ο Κανονισμός του 1993, αναφέρει πως τα μέτρα που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία «...πρέπει να συνάδουν με τις διατάξεις των Συνθηκών, με τα όργανα που χρησιμοποιούνται βάσει αυτών αλλά και με τις πολιτικές της Κοινότητας».⁶⁵ Ο νέος Κανονισμός, 1260/99, για τη χρηματοδοτική περίοδο 2000-2006, αριθμεί τις ευρωπαϊκές πολιτικές, που τα χρηματοδοτούμενα μέτρα πρέπει να περιλαμβάνουν. Ειδικότερα, «...σε περιοχές εργασιακής απασχόλησης, ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, κοινωνικής πολιτικής και επαγγελματικής κατάρτισης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι κοινές πολιτικές για την αλιεία, τη γεωργία, τις μεταφορές, την ενέργεια και τα ευρωπαϊκά δίκτυα καθώς και οι κατευθύνσεις για την ενσωμάτωση των απαιτήσεων για περιβαλλοντική προστασία...».

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα, χρηματοδοτούμενα από όργανα της Ε.Ε., για να αποφέρουν θετικά αποτελέσματα χρειάζονται τόσο τη συνεργασία όσο και τη συγχρηματοδότηση των εθνικών αρχών. Οι χρηματοδοτικοί πόροι που χορηγούνται στις ευρωπαϊκές περιφέρειες από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, οφείλουν να τηρούν και να σέβονται τις αρχές και τους στόχους των εθνικών πολιτικών και των προγραμμάτων, «...να συμπληρώνουν ή να συμβάλλουν στις εθνικές δράσεις»⁶⁶. Τα αναπτυξιακά προγράμματα που χρηματοδοτούν τα

⁶⁴ Οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι ευρωπαϊκές περιφέρειες χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία αναφέρονται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 3.

⁶⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 2081/93

⁶⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1260/99

Διαρθρωτικά Ταμεία αλλά και τα σχεδιαζόμενα προγραμματικά έγγραφα, προκειμένου να συντελέσουν στην κάλυψη τυχόν αδυναμιών της περιοχής και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της, πρέπει να συνδυάζονται με τους εθνικούς στρατηγικούς στόχους. Η ανάγκη αυτή, άλλωστε, απορρέει και από το άρθρο 17 του Ευρωπαϊκού Κανονισμού (ΕΚ) 1260/99 που αναφέρει πως οι στρατηγικές και οι προτεραιότητες ενός προγράμματος οφείλουν να περιλαμβάνουν: «...τις οικονομικές πολιτικές, τις στρατηγικές αύξησης της απασχόλησης και, όπου κρίνεται απαραίτητο, την ακολουθούμενη περιφερειακή πολιτική του κράτους- μέλους».

Στα πλαίσια αυτά, οι ευρωπαϊκές περιφέρειες χρησιμοποιούν τόσο τις κοινοτικές όσο και τις εθνικές χρηματοδοτήσεις προκειμένου να υλοποιήσουν δράσεις που θα τις αναδείξουν και θα συντελέσουν στην ολοκληρωμένη και ισόρροπη ανάπτυξή τους. Η εφαρμογή προγραμμάτων, που στοχεύουν στην κοινωνική συνοχή, στην περιβαλλοντική προστασία και στην οικονομική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών, είναι ο βασικός συντελεστής για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Η οργανωμένη δράση της τοπικής αυτοδιοίκησης και η εναρμόνιση της με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, συντελούν στην ανταγωνιστικότητα των κρατών- μελών της Ένωσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

3.4. Οικονομικά και Φορολογικά Εργαλεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος

Ο τομέας του περιβάλλοντος, όντας το πρωταρχικό σημείο αναφοράς των πολιτικών της Ε.Ε. για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών της, διαθέτει ένα πλήθος οικονομικών και φορολογικών εργαλείων για την προστασία του. Οι τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας, που αποτελούν εξίσου σημαντικούς πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης, δέχονται τις έμμεσες επιδράσεις της εφαρμογής των περιβαλλοντικών επιχειρησιακών εργαλείων. Η πολυδιάστατη, όμως, και ευρεία έννοια της αειφορίας, μπορεί να αποτυπωθεί μόνο με τη χρήση πολυάριθμων εργαλείων. Για το λόγο αυτό, η εν λόγω ενότητα εστιάζει στον τομέα του περιβάλλοντος και στα βασικότερα εργαλεία που οι ευρωπαϊκές περιφέρειες χρησιμοποιούν.

Τα οικονομικά μέσα και ο συνδυασμός τους εξαρτάται από τους στόχους που έχει θέσει το κράτος, τις πολιτικές επιλογές το επίπεδο ανάπτυξης και τη θεσμική ευελιξία. Τα τελευταία, ωστόσο, χρόνια παρατηρείται μια κλίση προς τη χρήση οικονομικών μέτρων, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται και στα διεθνή συνέδρια περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος. Εφαρμόζονται όταν ο αριθμός των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων είναι μεγάλος και χρησιμοποιούν διαφορετική τεχνολογία αλλά και όταν είναι δυνατή η μέτρηση της ζημιάς που προκαλείται στο περιβάλλον. Τα οικονομικά μέσα έχουν την ικανότητα να ενσωματώνουν το εξωτερικό κόστος στην τιμή των αγαθών-υπηρεσιών, προσφέρουν κίνητρα για την εφαρμογή νέας τεχνολογίας και καινοτομίας που θα συντελέσει στη μείωση της ρύπανσης καθώς επίσης οδηγούν στην οικονομική αποτελεσματικότητα (ελευθερία στην απόφαση των οικονομικών μονάδων για τον τρόπο μείωσης της ρύπανσης) αλλά και στην μείωση της γραφειοκρατίας.

Τα οικονομικά εργαλεία που οι ευρωπαϊκές περιφέρειες μπορούν να χρησιμοποιήσουν για την προστασία του περιβάλλοντος μπορούν να διακριθούν στα άμεσα και έμμεσα οικονομικά εργαλεία. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται: οι εμπορεύσιμες άδειες, οι επιδοτήσεις, το σύστημα κατάθεσης-επιστροφής χρημάτων (deposit refund system), τα αποδοτικά ομόλογα (performance bond), οι αυστηρές επιβαρύνσεις για την πρόκληση μόλυνσης και τα περιβαλλοντικά τέλη. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει την επιβολή φόρων στην εισροή πόρων ή στην παραγωγή των δραστηριοτήτων εκείνων που προκαλούν ρύπανση, τα δημοσιονομικά κίνητρα όπως είναι η έκπτωση στον φόρο κατανάλωσης, η επιταχυνόμενη απόσβεση, οι επιχορηγήσεις για αγορά εξοπλισμού προστασίας του περιβάλλοντος ή για νέες τεχνολογίες πιο

φιλικές προς το περιβάλλον. Τα περισσότερα από αυτά αναλύονται παρακάτω.
Ειδικότερα:

Εμπορεύσιμες Άδειες: Οι εμπορεύσιμες άδειες είναι δυνατό να εφαρμοστούν σε όλες τις μορφές ρύπανσης⁶⁷. Στο σύστημα αυτό, μια ανώτατη αρχή, το κράτος, ορίζει το μέγιστο αποδεκτό όριο ρύπανσης που εκφράζεται σε περιβαλλοντικές μονάδες. Κάθε μονάδα αποτελεί ποσοστό του συνολικού επιπέδου εκπομπών όλων των ρυπαντών⁶⁸. Οι μονάδες αυτές κατανέμονται στις επιχειρήσεις που ρυπαίνουν και ανάλογα με τον αριθμό των μονάδων που κατέχουν μπορούν να εκπέμπουν τους αντίστοιχους ρύπους. Η κατανομή των δικαιωμάτων ρύπων μπορεί να γίνει είτε με βάση το επίπεδο ρύπανσης της κάθε μονάδας μέχρι τη στιγμή της κατανομής είτε με τη χρήση κάποιων δεικτών όπως απασχόλησης και παραγωγής, πληθυσμού είτε με πλειστηριασμό. Μετά τη διανομή των μονάδων αυτών, οι επιχειρήσεις μπορούν να τις διαπραγματευτούν έναντι καταβολής συγκεκριμένου χρηματικού ανταλλάγματος («ο ρυπαίνων πληρώνει») και υπό την τήρηση συγκεκριμένων κανόνων. Η συναλλαγή αυτή δίνει το δικαίωμα στην οικονομική μονάδα να ρυπαίνει περισσότερο ή- σε περίπτωση συναλλαγής ανάμεσα στους τομείς της ίδιας της επιχείρησης- να επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στη μείωση του κόστους ρύπανσης των τομέων που οικονομικά τη συμφέρουν μεταφέροντας το δικαίωμα εκπομπής στους τομείς με υψηλό κόστος.

Επιδοτήσεις: Οι επιδοτήσεις περιλαμβάνουν φορολογικά κίνητρα (π.χ. τμηματικές δαπάνες, φορολογικές απαλλαγές/ευκολίες, αφορολόγητο όριο επένδυσης κλπ), χορηγήσεις, χαμηλότοκα δάνεια που είναι με τέτοιο τρόπο σχεδιασμένα ώστε οι ρυπαίνοντες να μειώσουν την ποσότητα εκροής, επενδύοντας σε κάποια από τα διάφορα μέτρα περιορισμού της ρύπανσης. Διακρίνονται στις εξής τρεις κατηγορίες:

Χορηγήσεις: Αποτελούν οικονομική ενίσχυση, μη επιστρέψιμη και χορηγείται με την προϋπόθεση ότι ο ρυπαίνων θα εφαρμόσει μέτρα μείωσης των μελλοντικών επιπέδων ρύπανσης.

Χαμηλότοκα Δάνεια: Χορηγούνται στην οικονομική μονάδα με τόκο μικρότερο από αυτό της αγοράς. Και σε αυτή την περίπτωση δίνονται μόνο αν έχουν ληφθεί μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος.

Εκπτώσεις Φόρου: Από το φόρο εισοδήματος εκπίπτει ένα μέρος του φόρου, το οποίο θεωρείται αποζημίωση ή κίνητρο για τη δαπάνη που έκανε ή σκέφτεται να κάνει η επιχείρηση για τη μείωση του μεγέθους της ρύπανσης.

Συστήματα κατάθεσης-επιστροφής χρημάτων (deposit-refund systems): Οι καταναλωτές πληρώνουν στην τιμή του, ενδεχομένως, ρυπογόνου προϊόντος που αγοράζουν, ένα πρόσθετο ποσό (deposit). Όταν οι καταναλωτές/χρήστες του προϊόντος αυτού το επιστρέψουν σε κάποιο κέντρο ανακύκλωσης ή σε κάποιο κατάλληλο χώρο απόθεσης απορριμμάτων, τότε η

⁶⁷ Στην Αμερική έχει προταθεί ως μέσο για την αύξηση ανακύκλωσης παλαιών εφημερίδων, χρησιμοποιημένων λαδιών, άχρηστων λάστιχων. Στην Ελλάδα, αναμένεται να εφαρμοστεί μέσα στο 2005 ένα Σχέδιο Εμπορίας Ρύπων, σύμφωνα με τη σχετική Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο οποίο θα μετέχουν όλες οι βιομηχανίες που εκπέμπουν αέριους ρύπους που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου.

⁶⁸ Ένας τόνος ρυπαντή το χρόνο αποτελεί μια περιβαλλοντική μονάδα.

επιβάρυνση αυτή τους επιστρέφεται (refund). Το εργαλείο αυτό απευθύνεται στα προϊόντα εκείνα που είναι είτε ανθεκτικά είτε επαναχρησιμοποιούνται (π.χ. μπουκάλια, αυτοφορτιζόμενες μπαταρίες, δοχεία παρασιτοκτόνων κλπ.) Παραδείγματα τέτοιων χωρών είναι η Γαλλία, η Τουρκία, η Ινδονησία κλπ.

Αποδοτικά Ομόλογα (performance bond): Ο Solow από το 1971 υποστήριζε πως αυτό το περιβαλλοντικό εργαλείο πρέπει να εφαρμόζεται μετά τον τερματισμό των παραγωγικών διαδικασιών οποιασδήποτε οικονομικής μονάδας (π.χ. ορυχεία, λατομεία κλπ), ώστε να διασφαλίζεται η ορθολογικά περιβαλλοντική ανακατασκευή του περιβάλλοντα χώρου. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγονται οποιουδήποτε τύπου ατυχήματα αλλά και η επιπλέον ρύπανση του περιβάλλοντος. Ο υποψήφιος συμμετέχων σε αυτή τη δραστηριότητα πρέπει να καταθέσει ένα ποσό ίσο με το αναμενόμενο κόστος πλήρους αποκατάστασης, το οποίο και θα του επιστραφεί όταν ο περιβάλλοντας χώρος θα πληρεί κάποιες προϋποθέσεις.

Υποχρέωση: Το εργαλείο αυτό αναγνωρίζεται από όλα τα νομικά συστήματα. Η βασική ιδέα είναι ότι η ανάμιξη με δραστηριότητες που ενέχουν κίνδυνο βλάβης σε άλλα άτομα, οφείλουν να τους αποζημιώσουν⁶⁹. Το εργαλείο αυτό ενδείκνυται στις περιπτώσεις εκείνες που η πληροφόρηση για την ενδεχόμενη ζημιά είναι σπάνια ή οι εκροές είναι τυχαίες, η επίβλεψη είναι δύσκολη και ο ρυπαίνων έχει την οικονομική ικανότητα να πληρώσει.

Περιβαλλοντικά Τέλη⁷⁰: Τα περιβαλλοντικά τέλη μπορούν να οριστούν σαν μια «τιμή» που πρέπει να καταβάλουμε όταν μολύνουμε το περιβάλλον. Τα τέλη εξαναγκάζουν τον ρυπαίνοντα να πληρώνει ένα χρηματικό ποσό το οποίο απορρέει από το μέγεθος της ρύπανσης που προκαλεί. Όταν επιβάλλονται σε μια οικονομική μονάδα, αυτή υποχρεούται να εκτιμήσει το μέγεθος της ρύπανσης που προκαλεί, βάσει του οποίου προσαρμόζεται το επιβαλλόμενο ποσό του τέλους. Στην περίπτωση που η πολιτεία θέλει να προστατέψει τις ήδη βεβαρημένες, με υψηλό ποσοστό ρύπανσης, περιοχές, έχει τη δυνατότητα να επιβάλει περιβαλλοντικά τέλη ανάλογα με την πυκνότητα της περιοχής.

Οι τέσσερις βασικές μορφές τελών που χρησιμοποιούνται για την καταπολέμηση της ρύπανσης είναι: τα τέλη εκροής (τέλη εκπομπής ρύπων), τα τέλη χρήσης, τα τέλη προϊόντων και τα διοικητικά τέλη. Ειδικότερα,

Τέλη Εκροής: Επιβάλλονται για τη μείωση της εκπομπής ρύπων στον αέρα, στο έδαφος, στο νερό, στη δημιουργία θορύβου. Το ύψος του τέλους εξαρτάται από την ποσότητα και/ή την ποιότητα των ρύπων. Πολλές χώρες, όπως η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, επιβάλλουν τέλη για τα υγρά απόβλητα. Σκοπός είναι η χρηματοδότηση για τη λήψη απαραίτητων μέτρων για τη συλλογή και τον καθαρισμό των υγρών αποβλήτων αλλά και την παροχή κινήτρων για την μείωση της εκροής τους. Τα έσοδα που συγκεντρώνονται χρηματοδοτούν συστήματα ελέγχου ρύπανσης.

⁶⁹ Στις ΗΠΑ, το 1980, εφάρμοσαν ένα πλαίσιο ενσωμάτωσης του εξωτερικού κόστους από τη διαρροή αερίων και άλλα επικίνδυνων στοιχείων για την υγεία.

⁷⁰ Τέλος: είναι η καταβολή του πολίτη με ειδικό αντάλλαγμα και μάλιστα με αντικαταβολή ειδικών υπηρεσιών παρεχόμενων από το κράτος. Στην έννοια του τέλους υπάρχει το αντάλλαγμα, η ανταπόδοση, γι' αυτά και τα τέλη ονομάζονται ανταποδοτικά ή τέλη ανταποδοτικού χαρακτήρα.

Τέλη Χρήσης: Επιβάλλονται με βάση την ποσότητα εκροής όχι μόνο των βιομηχανικών αλλά και των οικιστικών αποβλήτων στο αποχετευτικό σύστημα. Συνήθως, τα τέλη αυτά χρησιμοποιούνται από τους ΟΤΑ. Χώρες στις οποίες εφαρμόζονται είναι ο Καναδάς, η Κολομβία, η Σουηδία κλπ.

Τέλη Προϊόντων: Επιβάλλονται στα προϊόντα εκείνα που είναι επιβλαβή για το περιβάλλον και χρησιμοποιούνται για την παραγωγή άλλων προϊόντων τα οποία κατόπιν καταναλώνονται ή εκτίθενται στο περιβάλλον. Κυρίως εφαρμόζονται στα προϊόντα τα οποία καταναλώνονται ή χρησιμοποιούνται σε μεγάλες ποσότητες και διαχέονται εύκολα στο περιβάλλον, όπως τα λιπάσματα, τα λιπαντικά, τα παρασιτοκτόνα κλπ. Η αποτελεσματικότητα του τέλους στα ρυπαίνοντα προϊόντα ή στην εισροή προϊόντων, εξαρτάται από την ελαστικότητα ζήτησης γι' αυτό το προϊόν. Τα έσοδα από τα τέλη αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την άμεση αντιμετώπιση της μόλυνσης, για την ανακύκλωση των χρησιμοποιούμενων προϊόντων κλπ.

Διοικητικά Τέλη: Επιβάλλονται με σκοπό τη χρηματοδότηση συστημάτων χορήγησης αδειών και παρακολούθησης της εγκυρότητάς τους όπως είναι: η επιβολή τέλους για την καταχώρηση νέων χημικών προϊόντων στη Νορβηγία, στις ΗΠΑ επιβάλλεται τέλος για την επιθεώρηση αυτοκινήτων ενώ στη Σουηδία για μελέτες και δραστηριότητες που προκαλούν ρύπανση κλπ.

Οικολογικοί Φόροι⁷¹ Όλες οι χώρες του ΟΟΣΑ επιβάλλουν ευρέως περιβαλλοντικούς φόρους⁷², στηριζόμενοι στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Οι σημαντικότερες μορφές πράσινων φόρων είναι ο φόρος ενέργειας που στηρίζεται στο θερμικό περιεχόμενο των ενεργειακών προϊόντων, ο φόρος CO₂ που στηρίζεται στην εκπομπή ρύπων άνθρακα καθώς και ο φόρος μεταφορών που επιβάλλεται στη χρήση βενζίνης και πετρελαίου. Οι οικολογικοί φόροι έχουν στόχο να επηρεάσουν τη συμπεριφορά τόσο του παραγωγού όσο και του καταναλωτή προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον και να περιορισθεί η σπατάλη των πόρων. Το ύψος τους εξαρτάται από την ποσότητα των εκπομπών ρύπων της οικονομικής μονάδας και κατόπιν επιλέγεται η φορολογική βάση, ο φορολογικός συντελεστής. Τα έσοδα που συγκεντρώνονται από τους πράσινους φόρους χρησιμοποιούνται, συνήθως, για την υποκατάσταση φόρων που έχουν αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία, για τη χρηματοδότηση δημοσίων δαπανών, για τη βελτίωση του φορολογικού συστήματος, για την ενίσχυση της έρευνας και την εισαγωγή καινοτομιών.

⁷¹ Φόρος: η από το κράτος μονομερής και χωρίς ειδικό αντάλλαγμα επιβαλλόμενη στον πολίτη άμεση προς αυτό παροχή, για την εκπλήρωση δημοσίων σκοπών. Η χρηματική αυτή παροχή είναι άμεση, έχει αναγκαστικό χαρακτήρα και δε γίνεται έναντι ανταλλάγματος. Οι φόροι διακρίνονται σε άμεσους ή φόρους Ρίγου και έμμεσους.

⁷² Ο Ρίγου ήταν ο πρώτος που εισηγήθηκε την επιβολή φόρων το 1972.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΠΟΥ ΠΡΟΩΘΗΣΑΝ
ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ

4.1. Εισαγωγή στο Πρόγραμμα "Περιφερειακές Προσεγγίσεις της Βιώσιμότητας"

Η βιώσιμη ανάπτυξη, βάσει των νέων κανονισμών για τη χρηματοδοτική περίοδο 2000-2006, αποτελεί «οριζόντια αρχή» για όλα τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Η υλοποίηση των προγραμμάτων οφείλει να ακολουθεί τους θεμελιώδεις στόχους των Διαρθρωτικών Ταμείων ώστε να επιτευχθεί αρμονική συσχέπιση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η DG Regio, προς επίτευξη των παραπάνω στόχων, χρηματοδότησε ένα σχέδιο- βασιζόμενη στην πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου- για 12 ευρωπαϊκές περιφέρειες που εντάσσονται στο Στόχο 1 και 2. Το σχέδιο αυτό αφορούσε την υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Στόχος αυτής της μελέτης -που διεξήχθη από την DG Research σε συνεργασία με την DG Regio -είναι να αξιολογηθεί και να συγκριθεί η εμπειρία των 12 Περιφερειών από την εφαρμογή των πιλοτικών τους έργων, να χρησιμοποιηθούν τα εμπειρικά τους δεδομένα για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων και να προταθούν τρόποι για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανέκυψαν.

Οι 12 Περιφέρειες απέδειξαν πως είναι δυνατό να μεταφραστεί η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης σε πρακτικές εφαρμογές που να είναι συμβατές με τις διαδικασίες των Διαρθρωτικών Ταμείων, σχετικές με τις ανάγκες συγκεκριμένων περιοχών του προγράμματος και αποδεκτές από τις συνεργασίες του προγράμματος. Οι συνεργασίες, που δημιουργούνται με σκοπό να πετύχουν οικονομική ανάπτυξη, έχουν συμβάλει σημαντικά στη μετάδοση της ανάγκης για βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό επιτυγχάνεται με την ανάπτυξη νέων μεθοδολογιών, με τον επανασχεδιασμό των στόχων του προγράμματος, με την προσαρμογή των διαχειριστικών εργαλείων και διεύρυνση των διαδικασιών για μεγαλύτερη συμμετοχή και διάλογο ώστε να διευθετηθούν οι ιδιαίτερες απαιτήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες της συνολικής επιτυχίας τους ήταν να θεωρήσουν τη βιωσιμότητα ως μια μέθοδο εκμάθησης ενός νέου παραδείγματος ανάπτυξης, που θα βασιζόταν στις υπάρχουσες πρακτικές και θα κάλυπτε τις ανάγκες κάθε περιφέρειας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, πολλές περιφέρειες κατάφεραν να αποφύγουν την αρνητική όψη της βιωσιμότητας ως σύνθετης και αφηρημένης έννοιας θεωρώντας την αντ' αυτού ως μια απλή

ιδέα βασισμένη στη δημιουργία διασυνδέσεων κοινής λογικής και στην ανάπτυξη αποτελεσματικής διαχείρισης.

Η έκθεση αυτή τεκμηριώνει τις εμπειρίες των 12 πιλοτικών έργων με μια συγκριτική ανάλυση, η οποία επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι περιφέρειες χειρίστηκαν τις πέντε βασικές προκλήσεις και κατάφεραν να προωθήσουν την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στα προγράμματα των Διαρθρωτικών Ταμείων. Οι προκλήσεις αυτές ήταν:

- ✚ Δημιουργία μιας κοινής αντίληψης της βιώσιμης ανάπτυξης σε κάθε Περιφέρεια.
- ✚ Ανάπτυξη εργαλείων για μέτρηση της βιωσιμότητας.
- ✚ Σταδιακή δημιουργία συνεργασιών για τη βιωσιμότητα.
- ✚ Βελτίωση των διοικητικών διαδικασιών του προγράμματος για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.
- ✚ Συνδυασμός της χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων με άλλα ευρωπαϊκά επιχειρησιακά εργαλεία.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις, οι οποίες δεν επιλέχτηκαν τυχαία αλλά βασίστηκαν στις ανάγκες και στις συνθήκες των 12 περιφερειών. Βαρύνουσα, ωστόσο, σημασία για τη μελέτη μας έχει η επιλογή των εργαλείων με τα οποία οι εν λόγω περιοχές εκτίμησαν τη βιωσιμότητα καθώς και ο τρόπος με τον οποίο συνδύασαν τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις με άλλου είδους μέσα προκειμένου να προωθήσουν την περιφερειακή ανάπτυξη.

4.2. Τα 12 πιλοτικά Προγράμματα: Στόχοι, Μέθοδοι, Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

Στην υλοποίηση του πιλοτικού προγράμματος για την προώθηση της βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης, συμμετείχαν 12 περιφέρειες, οι οποίες εντάσσονται στο Στόχο 1 και 2 των Διαρθρωτικών Ταμείων. Τα πιλοτικά προγράμματα υλοποιήθηκαν και συγχρηματοδοτήθηκαν από τις ίδιες τις περιφέρειες, κατά τη χρονική περίοδο 1997 έως τα τέλη του 1999. Οι 12 περιφέρειες που συμμετείχαν στο σχήμα αυτό είναι οι εξής:

1. Anhalt-Bitterfeld-Wittenberg (D)
2. Aquitaine (F)
3. Berlin (D)
4. Eastern Scotland (UK)
5. Groningen Drenthe (NL)
6. Haute- Normandie (F)
7. Highlands and Islands (UK)
8. Midi-Pyrénées (F)
9. Nordrhein-Westfalen (D)
10. Norra Norrlandskusten (SWE)
11. Odermündung (D)
12. West Cumbria and Furness (UK)

Υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές στα χαρακτηριστικά των 12 περιφερειών, βάσει των οποίων μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις ομάδες. Η πρώτη αποτελείται από αραιοκατοικημένες και απομακρυσμένες περιφέρειες, με μικρό αριθμό πόλεων και μια μεγάλη αλλά απομακρυσμένη αγροτική περιοχή (Highlands και Islands, Norra Norrlandskusten, Odermündung). Η δεύτερη ομάδα αποτελείται από μητροπολιτικές περιφέρειες με μεγάλο πληθυσμό (Berlin, Nordrhein- Westfalen). Οι υπόλοιπες 7 περιφέρειες είναι πρώην βιομηχανικές περιοχές με μέση πυκνότητα πληθυσμού και περιλαμβάνουν είτε μια ομοιογενή εδαφική περιοχή (Anhalt-Bitterfeld- Wittenberg, Groningen- Drenthe, West Cumbria και Furness) είτε ένα πλήθος διαχωρισμένων περιοχών (Eastern Scotland, Aquitaine, Haute-Normandie, Midi-Pyrénées).

Ο Πίνακας 6 περιέχει μια συνοπτική παρουσίαση των χαρακτηριστικών κάθε πιλοτικού προγράμματος, κατηγοριοποιώντας τις προσεγγίσεις σε σχέση με τους αρχικούς στόχους, τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των στόχων αυτών και των βασικών ή των τελικών αποτελεσμάτων που επετεύχθησαν.

Πριν από την παρουσίαση των βασικών πτυχών των προσεγγίσεων των 12 περιφερειών, οφείλουμε να διατυπώσουμε ορισμένες γενικές παρατηρήσεις. Αρχικά, δεν υπήρχε πρόθεση, εκ μέρους των περιφερειών, προώθησης της βιωσιμότητας μέσω της χρηματοδότησης από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Επίσης, κάθε προσέγγιση διαμορφώθηκε από το συνδυασμό των παραγόντων που χαρακτήριζε κάθε περιφέρεια. Τέλος, η καταλληλότητα και κατ' επέκταση η δυνατότητα επιτυχίας κάθε προσέγγισης, εξαρτάται από τους κατάλληλους χειρισμούς διαχείρισης των περιφερειακών προβλημάτων από τους φορείς, οι οποίοι πρέπει να στηρίζονται στις υπάρχουσες πρακτικές για τη διαχείριση της διαρθρωτικής χρηματοδότησης.

Πίνακας 6
Παρουσίαση των προσεγγίσεων των 12 πιλοτικών προγραμμάτων

Περιφέρεια-Χαρακτηριστικά	Στόχοι	Μέθοδοι	Κύρια Αποτελέσματα
Anhalt-Bitterfeld-Wittenberg (D) 4.281 km ² 573.000 κάτοικοι 134 κατ/km ² Η πιλοτική περιφέρεια είναι μια ομοιογενής οντότητα	<ul style="list-style-type: none"> Μέτρηση του βαθμού που το τρέχον πρόγραμμα συμβάλλει στη βιωσιμότητα Ανάπτυξη εργαλείων για τη μέτρηση της βιώσιμης ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (μεθοδολογία ECOTEC) Εμπειρία από τους συμβούλους σε εργαλεία για την επιλογή έργου και την αξιολόγηση του προγράμματος Διαπεριφερειακά εργαστήρια για συζήτηση των προτάσεων 	<ul style="list-style-type: none"> Διοικητικά εργαλεία (πίνακες ελέγχου) για την αξιολόγηση του προγράμματος Προτάσεις για τη βελτίωση των οικονομικών κανονισμών και των διοικητικών διαδικασιών των Δ.Τ Δείκτες Βιωσιμότητας (πρόγραμμα follow-on)
Aquitaine (F) 3,390 km ² 884.000 κάτοικοι 261 κατ/km ² Η πιλοτική περιφέρεια περιλαμβάνει τρεις διαφορετικές αστικές ζώνες	<ul style="list-style-type: none"> Σχεδιασμός συστάσεων για το νέο DOCUP σχετικά με τους τρόπους δημιουργίας προγραμμάτων για επιχειρήσεις και βιομηχανίες που θα συμβάλλουν στη βιωσιμότητά τους 	<ul style="list-style-type: none"> Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (ίδια μεθοδολογία) 6 περιπτώσεις μελέτης των τρέχοντων προγραμμάτων από διαφορετικούς τομείς 	<ul style="list-style-type: none"> Πρόγραμμα επιλογής κριτηρίων Συστάσεις σχετικά με τις βελτιωμένες πρακτικές για το νέο DOCUP
Berlin (D) 891 km ² 3.450.000 κάτοικοι 3.869 κατ/ km ² Η πιλοτική περιφέρεια είναι μια ομοιογενής αστική οντότητα	<ul style="list-style-type: none"> Παροχή πρακτικών προτάσεων για καλύτερη ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στα μελλοντικά προγράμματα και έργα 	<ul style="list-style-type: none"> Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (ίδια μεθοδολογία). Εμπειρία συμβούλων για δημιουργία και εξέταση διοικητικών εργαλείων για την αξιολόγηση του προγράμματος και την επιλογή έργου 	<ul style="list-style-type: none"> Βελτιωμένο, ενσωματωμένο εργαλείο για την αξιολόγηση του προγράμματος. Μέθοδος ελέγχου βιωσιμότητας (βασικά κριτήρια για την αξιολόγηση του προγράμματος και την επιλογή έργου)
Eastern Scotland (UK) 3.400 km ² 1.100.000 κάτοικοι 320 κατ/km ² Η πιλοτική	<ul style="list-style-type: none"> Ενσωμάτωση της βιωσιμότητας στο νέο πρόγραμμα κερδίζοντας την υποστήριξη των βασικών φορέων και 	<ul style="list-style-type: none"> Συχνές συναντήσεις της Ομάδας καθοδήγησης του προγράμματος για την ανάπτυξη των κοινών αποδεκτών στόχων 	<ul style="list-style-type: none"> 12 βασικά κριτήρια για τη βιώσιμη ανάπτυξη (που υιοθετούνται από το νέο σχέδιο SPD) Καθοδήγηση των

<p>περιφέρεια περιλαμβάνει τέσσερις ξεχωριστές ζώνες</p>	<p>χρήση των υπαρχουσών υποδομών</p>	<p>βιωσιμότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συσκέψεις με τους συνεργάτες της Ανατολικής Σκωτίας προκειμένου να ελέγξει και να επικυρώσει τα ουσιαστικά κριτήρια • Διεθνή εργαστήρια για τη συζήτηση των συμπερασμάτων 	<p>υποψηφίων, των διαχειριστών του προγράμματος για τον προσχεδιασμό πάνω στα βασικά κριτήρια.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διοικητικά εργαλεία για την ανάπτυξη μιας κοινής αντίληψης της βιωσιμότητας.
<p>Groningen- Drenthe (NL)</p> <p>2.296 km² 608.000 κάτοικοι 265 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιφέρεια περιλαμβάνει τρεις συνδεδεμένες περιοχές και ένα ξεχωριστό αστικό κέντρο</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ενδυνάμωση της δέσμευσης του νέου SPD για τη βιώσιμη ανάπτυξη • Εκτίμηση της απόδοσης της βιωσιμότητας στο τρέχον SPD 	<ul style="list-style-type: none"> • Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (μεθοδολογία ECOTEC) • Συνεντεύξεις και εργαστήρια με τους δημόσιους φορείς προκειμένου να προταθούν αλλαγές στο περιεχόμενο και στις διαδικασίες του νέου προγράμματος 	<ul style="list-style-type: none"> • 9 προκαταρκτικοί δείκτες συμπεριλαμβανομένου και αυτού που ορίζει τα βασικά σημεία βιωσιμότητας. • Σταδιακή διαδικασία για το σχεδιασμό του νέου προγράμματος.
<p>Haute- Normandie (F)</p> <p>4.900 km² 700.000 κάτοικοι 140 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιφέρεια περιλαμβάνει δύο ξεχωριστούς ομοιόμορφους αστικούς σχηματισμούς</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Διερεύνηση των τρόπων χρήσης της διαρθρωτικής χρηματοδότησης για την επίλυση των αστικών προβλημάτων ανάπτυξης • Μείωση των αντιθέσεων μεταξύ των στόχων του προγράμματος και των προτάσεων των έργων 	<ul style="list-style-type: none"> • Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (μεθοδολογία ECOTEC). • 5 μελέτες περιπτώσεων των τρέχοντων προγραμμάτων με ενεργή συμμετοχή 	<ul style="list-style-type: none"> • Συστάσεις για τη νέα περίοδο χρηματοδότησης αναφορικά με τις συνεργασίες προγράμματος, την τεχνική βοήθεια, τα κριτήρια επιλογής, τα οικονομικά κίνητρα. • Κριτήρια επιλογής σχεδίων και δείκτες αξιολόγησης
<p>Higlands και Islands (UK)</p> <p>39.050 km² 370.000 κάτοικοι 9,5 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιοχή είναι μια ομοιογενής οντότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δοκιμασία ενός συστήματος σχεδιασμού «bottom-up» για τη βελτίωση της αντίληψης για τις απαιτήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης μεταξύ των τοπικών χορηγών έργου για το επόμενο πρόγραμμα των Δ.Τ. • Προώθηση των κοινωνικών υποδομών 	<ul style="list-style-type: none"> • Συνδυασμό των προσεγγίσεων «bottom-up» και «top-down»: 10 τοπικά εργαστήρια θα διαχωρίσουν τους στόχους βιωσιμότητας κάθε τοπικής περιοχής και 2 περιφερειακά εργαστήρια θα πλαισιώσουν τους ευρύτερους περιφερειακούς στόχους 	<ul style="list-style-type: none"> • Έξι προσδοκίες (κορυφαίοι περιφερειακοί στόχοι) θα καθοδηγήσουν τα τοπικά σχέδια • Τοπικοί στόχοι και στρατηγικά σχέδια για «βιώσιμες κοινωνίες»
<p>Midi-Pyrénées (F)</p> <p>1.360 km² 145.000 κατ 107 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιφέρεια περιλαμβάνει δύο ξεχωριστές περιοχές</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατάρτιση εγγράφου προγραμματισμού για δύο τοποθεσίες, σχετικά με την κοινή αντίληψη για βιώσιμη ανάπτυξη • Ενθάρρυνση περισσότερο καινοτόμων προγραμμάτων με χρηματοδότηση από τα Δ.Τ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Δοκιμαστική εφαρμογή μιας συστηματικής διαχείρισης «εργαλείων»- Βιώσιμη Ποιοτική Διαχείριση (SQM)- για την ανάλυση των σύγχρονων τάσεων και για τον καθορισμό των στόχων και των μέτρων του προγράμματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Μαθήματα για τη δυνατότητα εφαρμογής/ μεταβίβασης της μεθοδολογίας SQM. • Νέα αντίληψη για τοπικά ζητήματα βιωσιμότητας • Καινοτόμες ιδέες για τα βιώσιμα προγράμματα

<p>Nordrhein-Westfalen (D)</p> <p>6.378 km² 6.023.000 κάτοικοι 944 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιφέρεια περιλαμβάνει μια μεγάλη, ομοιογενή αστική περιοχή και μια ξεχωριστή αγροτική περιοχή</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σχεδιασμός συστάσεων για τη βελτίωση των μέτρων και των διοικητικών διαδικασιών για την επόμενη προγραμματική περίοδο 	<ul style="list-style-type: none"> • Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (μεθοδολογία ECOTEC) • Ηλεκτρονική επεξεργασία και εκτίμηση των δυνατοτήτων βιωσιμότητας του τρέχοντος προγράμματος 	<ul style="list-style-type: none"> • Μετατροπή του συστήματος απεικόνισης βάσει της μεθόδου ECOTEC • Διοικητικά εργαλεία για τις διαδικασίες χρηματοδότησης από τα Διαρθρωτικά Ταμεία • Συστάσεις για μελλοντικά μέτρα και βελτιώσεις του προγράμματος
<p>Norra Norrlandskusten (S)</p> <p>8.959 km² 218.000 κάτοικοι 24 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιοχή είναι μια ομοιογενής οντότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιολόγηση της ποιοτικής διαχείρισης του περιβάλλοντος από τις ΜΜΕ της περιοχής • Ενθάρρυνση περισσότερο βιώσιμων προγραμμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Ερωτηματολόγια και συνεντεύξεις με τις τοπικές επιχειρήσεις και τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων 	<ul style="list-style-type: none"> • Στατιστικά δεδομένα για τις διοικητικές πρακτικές που αφορούν το περιβάλλον από τις περίπου 90 επιχειρήσεις. • Προτάσεις για νέα προγράμματα και συνδέσεις μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας
<p>Odermündung (D)</p> <p>3.534 km² 204.000 κάτοικοι 58 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιφέρεια είναι μια ομοιογενής οντότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της περιφερειακής συνεργασίας όσον αφορά στην κοινή κατανόηση της βιώσιμης ανάπτυξης • Εξέταση της βιωσιμότητας της συνολικής επιδότησης για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης 	<ul style="list-style-type: none"> • Δοκιμαστική εφαρμογή των 10 εννοιών για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη ώστε να οδηγήσει μέσω συνεργασίας στον καθορισμό των στόχων βιωσιμότητας και των ενεργειών για την περιοχή 	<ul style="list-style-type: none"> • Διοικητικά εργαλεία για τη στήριξη συνεργασιών και την ανάπτυξη στόχων βιωσιμότητας (10 ενότητες) • Ισχυρότερη περιφερειακή συνεργασία. • Βασικά συστατικά για μια στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης
<p>West Cumbria και Furness (WCF) (UK)</p> <p>Περίπου 2.300 km² 239.000 κάτοικοι Περίπου 100 κατ/ km²</p> <p>Η πιλοτική περιφέρεια είναι μια ομοιογενής οντότητα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη της WCF ως πρωτοπόρου περιφέρειας στην ανάπτυξη και στην εφαρμογή των τεχνολογιών περιβάλλοντος. • Αξιολόγηση της απόδοσης της βιωσιμότητας του τρέχοντος περιβάλλοντος 	<ul style="list-style-type: none"> • Άσκηση απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος (μεθοδολογία ECOTEC) • Τοπικά διαπεριφερειακά εργαστήρια για την προώθηση των περιβαλλοντικών τεχνολογιών 	<ul style="list-style-type: none"> • Προσδιορισμός των (περιβαλλοντικών) ελλειμμάτων του τρέχοντος προγράμματος. • Μεγαλύτερη κατανόηση της βιωσιμότητας στην Ελεγκτική Επιτροπή. • Πίνακας ελέγχου βιωσιμότητας του περιβάλλοντος για τους υποψήφιους του προγράμματος

Πηγή: IRS

4.3. Μεθοδολογικό Πλαίσιο του Πιλοτικού Προγράμματος

Το 1997, οι σύμβουλοι της ECOTEC συνέταξαν για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μια έκθεση με τίτλο «Υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω του Στόχου 2 των Προγραμμάτων: Καθοδήγηση των Διαχειριστών Προγράμματος». Με την έκθεση αυτή οι σύμβουλοι θέλησαν να αναπτύξουν «ένα ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης, που να μπορεί να μεταφραστεί πρακτικά ώστε να ενισχυθεί η δέσμευση των προγραμμάτων του Στόχου 2 για βιώσιμη ανάπτυξη»⁷³. Οι πληροφορίες της έκθεσης χρησιμοποιήθηκε από τις 12 Περιφέρειες ως αρχική πληροφορία για τα πιλοτικά τους έργα. Η βιώσιμη ανάπτυξη ερμηνεύθηκε ως εξής από την έκθεση ECOTEC:

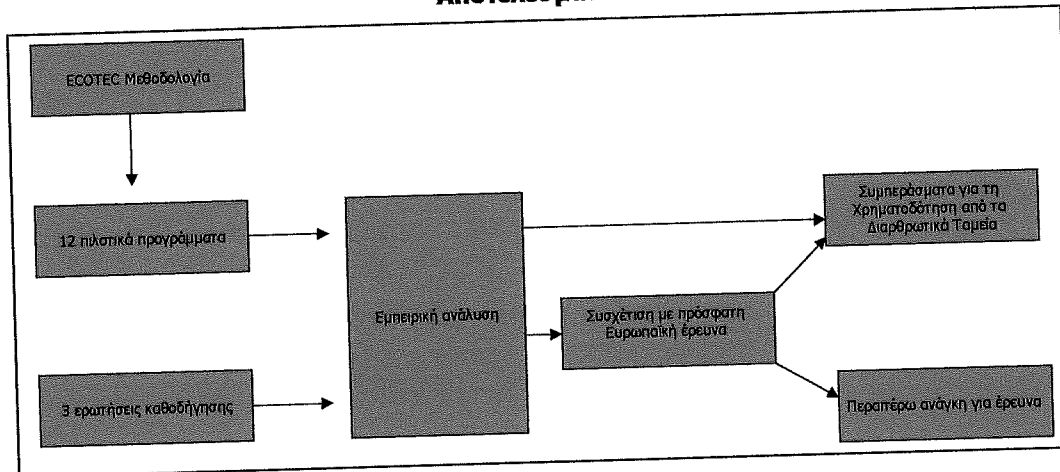
«Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, που αποσκοπεί στην επίτευξη τριών επιμέρους στόχων, με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνουν μεταξύ τους αμοιβαία συμβατοί τόσο για τη σημερινή γενιά όσο και για τις μελλοντικές:

- α) βιώσιμη, μη πληθωριστική ανάπτυξη
- β) κοινωνική συνοχή (πρόσβαση στην απασχόληση, υψηλή ποιότητα ζωής)
- γ) ενίσχυση και διατήρηση του περιβαλλοντικού κεφαλαίου».

Η μεθοδολογία μελέτης (Διάγραμμα 4.) σχεδιάστηκε με τέτοιο τρόπο, που επετεύχθη η σύνδεση της εμπειρικής ανάλυσης των πιλοτικών σχεδίων δράσης με την κατάσταση προόδου των ερευνών για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη, καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης. Η πρωταρχική εισαγωγή πληροφοριών διαμόρφωσε το πλαίσιο των κεντρικών ερωτημάτων και οδήγησαν τη μελέτη σε αναζήτηση τομέων βιώσιμης ανάπτυξης: ανταγωνιστικές οπτικές της βιωσιμότητας, εργαλεία μέτρησης της βιωσιμότητας και προβλήματα εφαρμογής. Σκοπός ήταν να βοηθηθεί η σύγκριση και η γενίκευση των διαφορετικών εμπειριών των περιφερειών, επισημαίνοντας γενικές παρατηρήσεις για τους τρόπους προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων. Σε ολόκληρη τη διαδικασία, έγιναν απόλυτα σεβαστοί οι περιφερειακές ιδιαιτερότητες και το θεσμικό πλαίσιο κάθε χώρας.

⁷³ ECOTEC, 1997a

**Διάγραμμα 4.
Μεθοδολογία μελέτης
Αλληλεπίδραση των εισαγόμενων πληροφοριών της έρευνας με τα εμπειρικά
Αποτελέσματα**

Πηγή: Fichter/Moss⁷⁴

Τα τρία βασικά ερωτήματα που καθοδήγησαν την έρευνα είναι τα εξής:

1. Πως κατανοείται η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης σε κάθε ένα πιλοτικό πρόγραμμα και πως αυτή η ερμηνεία προσδιορίζει την επιλογή των στόχων βιωσιμότητας;
2. Ποια κριτήρια και δείκτες έχουν επιλεγεί για να αποτιμήσουν ή να μετρήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη σε κάθε περιφέρεια και σε ποιο βαθμό επιχειρούν αυτά να ενσωματώσουν περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς στόχους;
3. Ποια μεθοδολογικά προβλήματα αντιμετωπίστηκαν κατά τη διάρκεια της εφαρμογής των μετρήσεων ώστε να προωθηθεί η βιώσιμη ανάπτυξη μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων, πως αυτά τα εμπόδια εξηγούνται και ποια βήματα αποδείχτηκαν επιτυχή για την αντιμετώπισή τους;

Η μεθοδολογία ECOTEC αντιπροσώπευσε το κοινό σημείο έναρξης για τις 12 πιλοτικές περιφέρειες, παρέχοντας το βασικό ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης και μια μέθοδο για τον καθορισμό και την κατηγοριοποίηση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων βιωσιμότητας των προγραμμάτων και των έργων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Από αυτό το κοινό σημείο έναρξης, τα 12 πιλοτικά έργα αναπτύχθηκαν σε πολύ διαφορετικές κατευθύνσεις, επιλέγοντας τις δικές τους προσεγγίσεις ή μονοπάτια για να προωθήσουν τη βιωσιμότητα. Η μεθοδολογία ECOTEC εφαρμόστηκε με διαφορετικούς τρόπους για την εξυπηρέτηση διαφορετικών σκοπών. Εντυπωσιακοί είναι οι διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης και διαχείρισης της κοινής πρόκλησης για την καλύτερη ενσωμάτωση των αρχών βιωσιμότητας στη χρηματοδότηση της Ε.Ε.

⁷⁴ IRS, σελ. 17

4.4. Ανάπτυξη Επιχειρησιακών Εργαλείων για τη Μέτρηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης

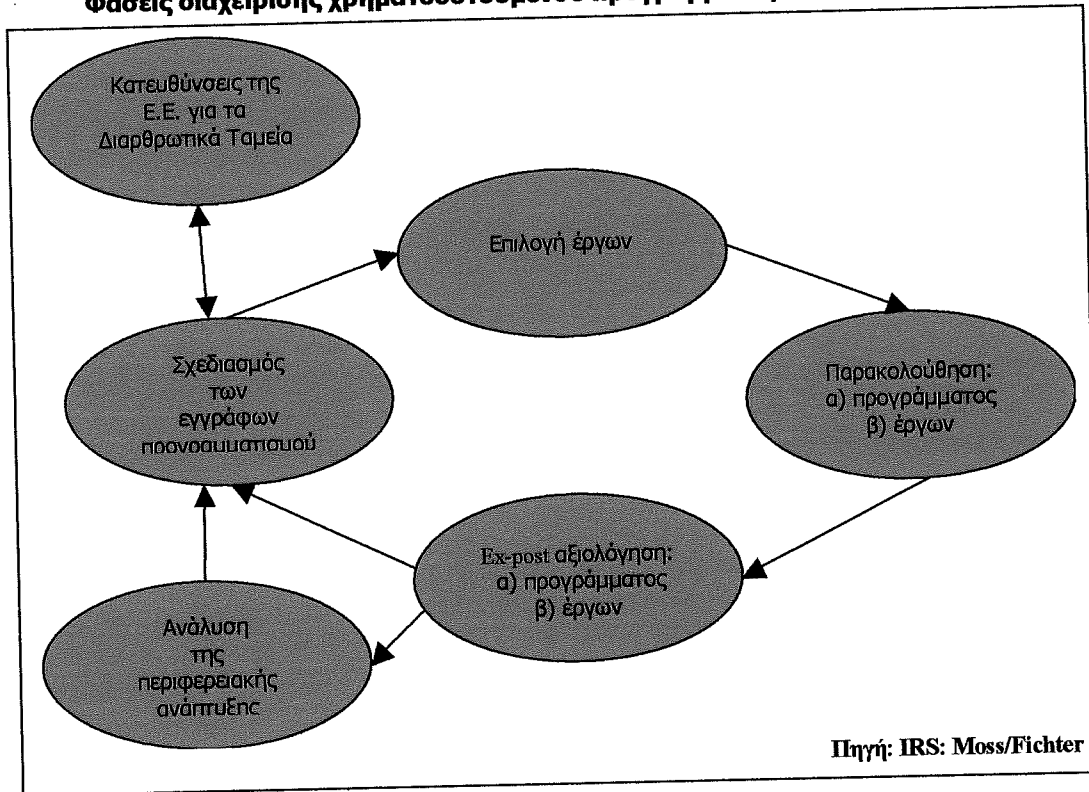
Ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης και ερμηνείας της βιωσιμότητας από τις 12 περιφέρειες, έγινε ιδιαίτερα αισθητός όταν κλήθηκαν να αναπτύξουν εργαλεία για τη μέτρησή της. Είναι γεγονός πως δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτά εργαλεία σε διεθνές επίπεδο καθότι κάθε περιοχή επιχείρησε και ανέπτυξε τα δικά της συστήματα, που ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες και στα χαρακτηριστικά της. Οι σύμβουλοι, ωστόσο, της ECOTEC, το 1997, προσπάθησαν να ικανοποιήσουν τα κριτήρια και τους δείκτες της βιώσιμης ανάπτυξης εστιάζοντας περισσότερο στην περιβαλλοντική διάσταση παρά στην οικονομική και κοινωνική. Επανήλθαν, λοιπόν, με νεότερη μελέτη τους το 1999, με την οποία παρέθεσαν τρία εργαλεία που ενσωμάτωναν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα στο σχεδιασμό των νέων προγραμμάτων, εμπειρείχαν μια ολοκληρωμένη οικονομική- περιβαλλοντική SWAT ανάλυση, μια ex-ante ανάλυση και μια μέθοδο ελέγχου του προγράμματος σε σχέση με τα βασικά περιβαλλοντικά κριτήρια.

Η ανάλυση της εν λόγω μελέτης διέκρινε τρεις διαφορετικούς τύπους εργαλείων για τη μέτρηση της βιωσιμότητας, οι οποίοι προέκυψαν από την προσέγγιση των 12 πιλοτικών έργων. Ειδικότερα:

- Τύπος Α: Εργαλεία για την εκτίμηση της απόδοσης του τρέχοντος προγράμματος
- Τύπος Β: Κριτήρια για την επιλογή προγράμματος
- Τύπος Γ: Δείκτες για την ex-ante αξιολόγηση, για τη διαχείριση προγράμματος και την ex-post εκτίμηση

Το Διάγραμμα 5., αναπαριστά τις φάσεις διαχείρισης ενός προγράμματος χρηματοδοτούμενο από τα Δ.Τ., οι οποίες συμπεριλαμβάνουν τους τρεις προαναφερόμενους τύπους εργαλείων μέτρησης της βιώσιμης ανάπτυξης που αναπτύχθηκαν από τα 12 πιλοτικά έργα.

Διάγραμμα 5.
Φάσεις διαχείρισης χρηματοδοτούμενου προγράμματος από τα Δ.Τ.

1) Τύπος Α: εργαλεία εκτίμησης της απόδοσης του τρέχοντος προγράμματος

Αρκετές από τις περιφέρειες που συμμετείχαν στο εν λόγω πρόγραμμα, πέτυχαν την προώθηση του πιλοτικού τους έργου με τη διεξαγωγή άσκησης απεικόνισης του τρέχοντος προγράμματος των Διαρθρωτικών Ταμείων. Το εργαλείο αυτό εξασφάλισε τη συμβατότητα των στόχων του προγράμματος και των έργων με τα κριτήρια βιωσιμότητας. Ορισμένες από τις περιφέρειες (π.χ. Anhalt-Bitterfeld-Wittenberg, Haute-Normandie, West Cumbria and Furness) ακολούθησαν πιστά τη μεθοδολογία ECOTEC, άλλες πάλι (π.χ. Berlin) ανέπτυξαν ένα δικό τους σύστημα κριτηρίων για την απεικόνιση του προγράμματος ή βελτίωσαν τη μεθοδολογία ECOTEC, περιλαμβάνοντας για παράδειγμα κριτήρια κοινωνικής συνοχής και περιβαλλοντικής προστασίας.

Στη West Cumbria and Furness, οι σύμβουλοι της ECOTEC εφάρμοσαν τη δική τους μεθοδολογία προκειμένου να προσδιορίσουν το ποσοστό συμμετοχής του τρέχοντος προγράμματος σε δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης καθώς επίσης και να εντοπίσουν τα κενά του προγράμματος. Κάποια από τα βήματα που έγιναν από την εν λόγω περιφέρεια αφορούσαν την καταγραφή της σχεδιασμένης κατανομής των πόρων, την ανάλυση του τύπου των έργων που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα και τη σύγκρισή τους με την εν λόγω ανάλυση, τον προσδιορισμό των κενών, των λόγων ύπαρξης και των τρόπων συμπλήρωσής τους κ.λ. Η άσκηση απεικόνισης συνέβαλε στην ενδυνάμωση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης και στην έμφαση της περιβαλλοντικής της διάστασης.

Οι περιφέρειες Groningen-Drenthe και Nordrhein-Westfalen χρησιμοποίησαν τη μεθοδολογία ECOTEC και δημιούργησαν μια πιο λειτουργική, η οποία παρουσίαζε, βήμα-βήμα, τη συμβολή του προγράμματος στη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Nordrhein-Westfalen, συμπεριέλαβε επιπλέον κριτήρια στην υπάρχουσα μεθοδολογία, αυξάνοντας την κοινωνική πτυχή της βιωσιμότητας (π.χ. προώθηση των περιφερειακών clusters παραγωγής, του βιώσιμου τουρισμού, των διαδικτυακών κτιρίων κ.λ.).

Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε την περίπτωση της περιφέρειας Norra Norrlandskustern, η οποία προσέγγισε το πρόβλημα από την πλευρά της «ζήτησης», ερευνώντας το μέγεθος συμμετοχής των ΜΜΕ στη βιώσιμη ανάπτυξη. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, συντάχθηκαν ερωτηματολόγια και διεξήχθησαν συνεντεύξεις σε αρκετές ΜΜΕ της περιφέρειας σχετικά με τις πρακτικές περιβαλλοντικής διαχείρισης. Η μέθοδος αυτή βοήθησε στον εντοπισμό των προβληματικών περιοχών και στην πρόταση λύσεων, που συνέβαλαν στο συνδυασμό της περιβαλλοντικής προστασίας με την οικονομική ανάπτυξη.

II) Τύπος Β: Κριτήρια για την επιλογή προγράμματος

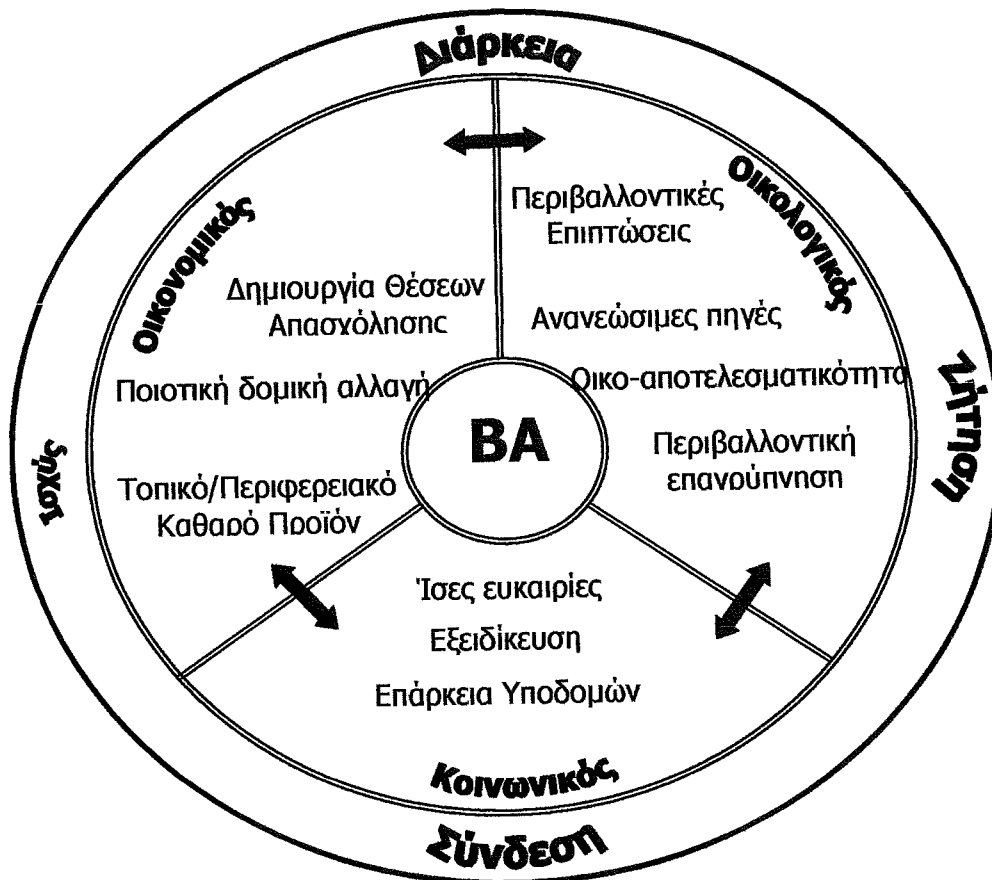
Το εργαλείο αυτό χρησιμοποίησαν πολλές περιφέρειες στα πιλοτικά τους έργα, με σκοπό την καλύτερη κατανόηση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Στην περίπτωση της περιφέρειας της Ανατολικής Σκωτίας, ολόκληρο το πρόγραμμα επικεντρώθηκε γύρω από συζητήσεις, συμβουλές, δοκιμές και ιδέες σχετικά με την εδραίωση της βιώσιμης ανάπτυξης ως το βασικότερο κριτήριο του νέου Ενιαίου Εγγράφου Προγραμματισμού (Single Programming Document). Το εγχείρημα να εστιάσουν στα κριτήρια επιλογής, ανέδειξε την ανάγκη ενσωμάτωσης της βιώσιμης ανάπτυξης στις υπάρχουσες δομές και διαδικασίες της διαρθρωτικής χρηματοδότησης. Στα πλαίσια αυτά, η Ανατολική Σκωτία ανέπτυξε 12 νέα βασικά κριτήρια για τη βιωσιμότητα των περιφερειών, τα οποία θα αντικαθιστούσαν τα υπάρχοντα. Ειδικότερα⁷⁵:

- ✚ Καθαρή προστιθέμενη απασχόληση
- ✚ Ενδείξεις ζήτησης
- ✚ Επιρροή
- ✚ Επίδραση υποδομών
- ✚ Επάρκεια φυσικών πόρων
- ✚ Περιβαλλοντικές επιδράσεις
- ✚ Πρόσβαση και ευκαιρίες
- ✚ Τοπική προστιθέμενη αξία
- ✚ Επάρκεια υποδομών
- ✚ Κοινωνική ενσωμάτωση
- ✚ Στρατηγική ολοκλήρωση
- ✚ Διάρκεια και σκοπιμότητα

Η σύντομη ολοκλήρωση της έκθεσης της Ανατολικής Σκωτίας, έδωσε τη δυνατότητα σε άλλες περιφέρειες (π.χ. Berlin, Nordrhein-Westfalen, Aquitaine) να χρησιμοποιήσουν τα κριτήρια επιλογής της και να τα προσαρμόσουν στις δικές τους συνθήκες και ανάγκες. Το Βερολίνο ανέπτυξε μια σειρά βασικών κριτηρίων για την αξιολόγηση του προγράμματος, τα οποία και χρησιμοποιήθηκαν για τον έλεγχο της βιωσιμότητας (Διάγραμμα 6).

⁷⁵ Final Report Eastern Scotland, σελ. 24

Διάγραμμα 6
Στοιχεία του ελέγχου βιωσιμότητας "sustainability check" στο Βερολίνο

Πηγή: IRS

Τα κριτήρια, όπως άλλωστε είναι εμφανές και από το παραπάνω διάγραμμα, διακρίθηκαν σε πρώτη φάση σε δύο κατηγορίες: στα γενικά και στα ειδικά. Τα γενικά, αναφέρονται στην αποτελεσματικότητα και στην αποδοτικότητα της χρηματοδότησης των έργων ενώ τα ειδικά, αφορούν τις τρεις διαστάσεις της βιωσιμότητας. Η μέθοδος του Βερολίνου, αποτέλεσε ουσιαστικά τη βάση ανάπτυξης μιας στρατηγικής για το σχεδιασμό των διαδικασιών του προγράμματος, δίνοντας έμφαση στη σύνδεση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης ανάπτυξης.

III) Τύπος Γ: Δείκτες για ex-ante αξιολόγηση, παρακολούθηση προγράμματος και ex-post αξιολόγηση

Τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία απαιτείται, βάσει των κανονισμών της Ε.Ε., να καθορίζουν δείκτες, οι οποίοι θα καλύπτουν τις ανάγκες της περιοχής του προγράμματος και θα μετρούν την πρόοδό του τόσο κατά τη διάρκεια υλοποίησής του όσο και μετά την ολοκλήρωσή του. Για κάθε ένα από τα στάδια αυτά, χρειάστηκαν δύο διαφορετικοί τύποι δεικτών. Οι δείκτες βάσης, χρησιμοποιήθηκαν στην ex-

ante αξιολόγηση για την περιγραφή των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της περιφέρειας και τη συσχέτισή τους με τους στόχους του προγράμματος. Τα χαρακτηριστικά της περιοχής, σύμφωνα με τον εν λόγω δείκτη, θα διαμορφώνονται και θα αναπροσαρμόζονται μέχρι το τέλος του προγράμματος. Οι δε δείκτες απόδοσης, χρησιμοποιήθηκαν για την παρακολούθηση της προόδου του προγράμματος και την ex-post αξιολόγηση των άμεσων και έμμεσων επιδράσεων του στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Η περιφέρεια Anhalt- Bitterfeld- Wittenberg ανέπτυξε ένα σύστημα δεικτών για τη βιώσιμη ανάπτυξη, βασισμένη στο περιεχόμενο των προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Βάσει αυτού του συστήματος, οι δείκτες βάσης και απόδοσης διακρίθηκαν σε περαιτέρω κατηγορίες. Οι δείκτες βάσης, χωρίστηκαν σε οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς, σχετικούς με τη μέτρηση κάθε προγράμματος και σε οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες, οι οποίοι δεν ήταν ποσοτικά μετρήσιμοι. Οι δείκτες απόδοσης, υποδιαιρέθηκαν σε δείκτες: αποτελέσματος, ανταπόκρισης και επίδρασης. Οι πρώτοι, μετρούν την άμεσα χρηματοδοτούμενη δραστηριότητα (π.χ. η χρηματοδότηση προς τις ΜΜΕ για την εφαρμογή περιβαλλοντικών τεχνολογιών). Οι δείκτες ανταπόκρισης, μετρούν την άμεση επίδραση της χρηματοδότησης, στους αποδέκτες της (π.χ. η αυξομείωση του αριθμού των ΜΜΕ, η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης προερχόμενες από τη μέτρηση). Τέλος, οι δείκτες επίδρασης αφορούν στην επίδραση του προγράμματος, πλην των άμεσων επιπτώσεών του, στους λαμβάνοντες τη χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Το σύστημα δεικτών που η περιφέρεια Anhalt- Bitterfeld- Wittenberg ανέπτυξε για τη βιώσιμη ανάπτυξη, χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ε. Μάλιστα, η δημιουργία του βασίστηκε στην υπάρχουσα βάση δεδομένων προκειμένου να αποφευχθεί ο χρόνος συγκέντρωσης νέων στοιχείων. Η προσπάθεια της εν λόγω περιφέρειας είναι ιδιαίτερα αξιόλογη, καθότι οι δείκτες επικεντρώθηκαν σε συγκεκριμένες μετρήσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων και δεν επεκτάθηκαν σε θέματα που αφορούσαν γενικά την περιφερειακή ανάπτυξη.

Η περιφέρεια Groningen-Drenthe, θέλησε να συνδέσει τους νέους δείκτες με αυτούς που χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν για την οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση⁷⁶. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής, ήταν η δημιουργία εννέα δεικτών για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο προγραμματικό στάδιο (Πίνακας 7.).

⁷⁶ Final Report Groningen-Drenthe, σελ. 7

Πίνακας 7

Δείκτες για τη βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο προγράμματος, Groningen-Drenthe

Δείκτες	Περιγραφή	Σημεία προσοχής
Καθαρή προστιθέμενη απασχόληση	Απασχόληση για άνδρες & γυναίκες κυρίως σε τομείς με χαμηλή περιβαλλοντική επίδραση (υπηρεσίες, τουρισμός, τομείς που παράγουν υψηλή προστιθέμενη αξία)	Διαρθρωτικά οικονομικά κίνητρα για άνδρες & γυναίκες
Επίδραση & αποτελεσματικότητα των πρώτων υλών	Αριθμός εταιρειών, απασχολούμενοι, πρώτες ύλες με μικρότερη εξωτερική επίδραση, πρώτες ύλες με μεγαλύτερη απόδοση κατανάλωσης	Τεχνολογία φιλική προς το περιβάλλον: ανακύκλωση, πράσινα προϊόντα κ.λ.
Καινοτομία σχετική με τη βιώσιμη ανάπτυξη	Δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη, επιχορηγήσεις, καινοτόμες δράσεις των βιομηχανιών	Βιομηχανίες βασισμένες σε περιβαλλοντικές και κοινωνικές καινοτομίες με οικονομικά οφέλη
Βιώσιμη μετακίνηση & υποδομές	Κινήσεις μεταφοράς (ποσότητα αγαθών) μέσω σιδηρόδρομου, νερού ως % των οδικών μεταφορών	Προώθηση της τηλε-εργασίας, χρήση σιδηρόδρομου, δημόσιες μεταφορές, σημεία πορείας (συμμετοχή, διάταξη προγραμματισμού, περιβαλλοντικές διαστάσεις), μέθοδος εργασίας
Τοπική προστιθέμενη εργασία της τοπικής προέλευσης	Τοπική προστιθέμενη αξία αυξανόμενη από τη διέγερση, την υποστήριξη και εκμετάλλευση της γνώσης, δραστηριότητα και αγοραστική δύναμη στην περιοχή	Δημιουργία νέων δραστηριοτήτων, κυρίως, σε περιοχές του Στόχου 2, ενίσχυση δράσεων συνεργασίας, πρόσβαση στην τοπική τεχνογνωσία
Πρόσβαση στην αγορά εργασίας	% ανδρών, γυναικών, μεταναστών, μακροχρόνιων ανέργων, ατόμων με ειδικές ικανότητες που λαμβάνουν μέρος σε σεμινάρια και μαθήματα επιμόρφωσης και μετεκπαίδευσης	Προώθηση πρόσβασης στην αγορά εργασίας και ίσες ευκαιρίες για όλες τις κοινωνικές ομάδες
Ολοκληρωμένη γνώση για τη βιώσιμη ανάπτυξη	Υπολογισμός του δείκτη ετησίως απευθυνόμενοι κάθε φορά σε διαφορετικές ομάδες πληθυσμού	Προώθηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης στην εκπαίδευση, ενημέρωση τουριστών και καταναλωτών κ.λ.
Δραστηριότητες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης	Αριθμοί, κατηγορίες και άτομα που προκύπτουν από δραστηριότητες που προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη	Εξαρτάται από σχετικές δραστηριότητες (ανταγωνισμός, εργαστήρια, διαφημιστικά φυλλάδια)
Ποιότητα ζωής στην περιοχή του Στόχου 2	Σε συνεργασία με άλλα περιφερειακά σχήματα, υπολογίζεται ο δείκτης ετησίως βασισμένοι σε διαφορετικές ομάδες πληθυσμού	Ενίσχυση ασφάλειας, πολιτιστικών στοιχείων, τουριστικές και ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις, συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή, μείωση της ανεργίας στις μεγαλουπόλεις και στην περιφέρεια

Πηγή: Final Report Groningen-Drenthe, σελ.7-8

Οι περισσότεροι από τους προτεινόμενους δείκτες που αναφέρονται στον Πίνακα 7, αφορούν στην ολοκληρωμένη έννοια της βιωσιμότητας, περιλαμβάνοντας και τις τρεις διαστάσεις της, οικονομία- κοινωνία- περιβάλλον. Έμφαση, επίσης, δίνεται στους «υπό εξέλιξη δείκτες», εννοώντας, για παράδειγμα, αυτούς που μετρούν τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες με σκοπό την αειφορία.

Στα Midi-Pyrénées, αναγνώρισαν την ανάγκη χρήσης δεικτών αλλά η μέθοδος που ακολούθησαν ήταν διαφορετική από τις άλλες περιφέρειες. Αρχικά καθόρισαν τους στόχους βιωσιμότητας στο πιλοτικό τους πρόγραμμα και στη συνέχεια ανέπτυξαν συγκεκριμένους δείκτες. Η ενδεχόμενη αποτελεσματικότητα του τρόπου αυτού, στηρίχτηκε στη συσχέτιση των επιλεγόμενων δεικτών με τους στόχους του προγράμματος, προκειμένου να αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο για τη μέτρηση της προόδου επίλυσης συγκεκριμένων αναπτυξιακών προβλημάτων.

4.5. Συνδυασμός των Διαρθρωτικών Ταμείων με άλλα Εργαλεία για τη Χρηματοδότηση των Περιφερειών

Οι περιφέρειες, στην προσπάθειά τους να αναπτυχθούν ολοκληρωμένα, έχουν στη διάθεσή τους μια σειρά εργαλείων. Βασικό εργαλείο ευρωπαϊκής χρηματοδότησης, αποτελούν τα προγράμματα των Διαρθρωτικών Ταμείων. Ωστόσο, η βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών, των κρατών- μελών της Κοινότητας, μπορεί να επιτευχθεί άρτια και με τη χρήση και το συνδυασμό άλλων περιφερειακών εργαλείων. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης από την Ε.Ε., όπως είναι για παράδειγμα η ΚΑΠ, οι εθνικές χρηματοδοτήσεις (π.χ. Lottery Ηνωμένο Βασίλειο, Joint Programme στη Γερμανία), ο χωρικός και τομεακός σχεδιασμός σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο καθώς και άλλες περιφερειακές και τοπικές πρωτοβουλίες για τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως είναι η Local Agenda 21.

Οι περιφέρειες της Γαλλίας, εντοπίζοντας τον ανεπαρκή συντονισμό των ευρωπαϊκών χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ERDF) σε σχέση με αυτόν της κοινωνικής ανάπτυξης (ESF), ενήργησαν προκειμένου να πετύχουν μια περισσότερο ολοκληρωμένη προσπάθεια περιφερειακής ανάπτυξης. Κατάφεραν να συνδέσουν τη διαρθρωτική χρηματοδότηση με τα τρέχοντα ευρωπαϊκά προγράμματα, όπως το Urban, το Regio, το Lokale, το List, το Pacte, τα οποία κατά το παρελθόν δεν ήταν αποδοτικά εξαιτίας της κατανομής των ευθυνών σε διαφορετικά διαμερίσματα.

Το πιλοτικό πρόγραμμα στην περιφέρεια Anhalt-Bitterfeld-Wittenberg είναι ένα από τα ελάχιστα παραδείγματα, που συμπεριέλαβε τη βιώσιμη ανάπτυξη στο σχεδιασμό του περιφερειακού συστήματος της περιοχής. Στην τελική έκθεση αναφέρεται πως το νέο Χωρικό Σύστημα Δράσης (Raumordnungsgesetz) στη Γερμανία, καθιερώνει τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη ως βασικό στόχο πολιτικής, που ακολουθήθηκε σε όλα τα μελλοντικά περιφερειακά προγράμματα στη Saxony-Anhalt. Η έκθεση πρότεινε, επίσης, περιοχές όπου η συνεργασία μέσω περιφερειακού και τοπικού σχεδιασμού, θα μπορούσε να ενισχύσει την πρόθεση των προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων να προωθήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτό περιελάμβανε: συντονισμό της χρηματοδότησης των νέων περιοχών με την επάρκεια των υποδομών ή των υπό κατασκευή εγκαταστάσεων υποδομής, προτεραιότητα εκείνων των έργων που χρησιμοποιούν διαθέσιμες υποδομές, χρήση των δημοσίων μέσων μεταφοράς όταν υπάρχει πρόθεση χρηματοδότησης περιοχών τουριστικής έλξης και

συντονισμό των χρηματοδοτούμενων δραστηριοτήτων με την πολιτική διαχείρισης τους κράτους.

Το πιλοτικό έργο της Haute-Normandie και ειδικότερα των δύο πόλεων, Rouen και Le Harve, κατάφερε να συσχετίσει τις ατζέντες του αστικού σχεδιασμού. Αυτό δεν αποτελούσε μέρος του προγράμματος αλλά κατά τη διάρκειά του αποκάλυψε το βαθμό που η διαρθρωτική χρηματοδότηση συνέβαλε, ή όχι, σε στρατηγικά ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτά καθορίστηκαν από το χωρικό σχεδιασμό. Οι προτάσεις, που προέκυψαν από το πρόγραμμα, αφορούσαν στο σχεδιασμό των εγγράφων προγραμματισμού με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρξει συνέργια με τις προτεραιότητες του χωρικού σχεδιασμού. Συνυπολόγισαν το σημαντικό ρόλο της ενσωμάτωσης στην περιφερειακή αναδιάρθρωση και εξασφάλισαν τον τρόπο που η διαρθρωτική χρηματοδότηση εντάσσεται σε μια ευρύτερη στρατηγική για την περιφερειακή ανάπτυξη.

Ορισμένες από τις περιφέρειες του πιλοτικού προγράμματος, προκειμένου να προωθήσουν τους βιώσιμους στόχους των προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων, απεικόνισαν τις πρωτοβουλίες που είχαν λάβει κατά το παρελθόν για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η περιφέρεια Anhalt-Bitterfeld-Wittenberg, που αποτελεί μια από τις περιφέρειες της EXPO 2000, συνέδεσε τα υψηλού προφίλ προγράμματα βιωσιμότητας που είχε αναλάβει με αυτά που ήταν σε εξέλιξη. Αποφεύχθηκε, έτσι, η διασύνδεση με τα γκρουπ της Τοπικής Ατζέντα 21 ή με άλλες πρωτοβουλίες βιωσιμότητας καθότι ήταν ιδιαίτερα αποθαρρυντικά.

Βάσει των παραπάνω, εκτιμάται πως η χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά Ταμεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις περιφέρειες. Ωστόσο, θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις ακολουθούμενες πολιτικές των κρατών-μελών. Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί αρχή, η οποία περιλαμβάνεται σε όλα τα πολιτικά πεδία και απαιτεί το συντονισμό μεταξύ των διαφόρων πολιτικών και επιχειρησιακών εργαλείων. Συνεπώς, για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης πρέπει να γίνει κατανοητός ο τρόπος αλληλεπίδρασης των πολιτικών εργαλείων και των χρηματοδοτικών προγραμμάτων. Τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία πρέπει να ενσωματωθούν σε μια ευρύτερη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών.

4.6. Προσεγγίσεις και Εμπειρίες των Περιφερειών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Τα 12 πιλοτικά προγράμματα της περιόδου 2000-2006, που παρουσιάστηκαν στον Πίνακα 10, αφορούν την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης. Η προσπάθεια ανάλυσης και σύγκρισης της εμπειρίας των συμμετεχουσών περιφερειών, απέφερε ουσιαστικά αποτελέσματα. Έγινε λεπτομερή αναφορά στον πρακτικό τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν οι χώρες να εντάξουν θέματα βιωσιμότητας στην ασκούμενη περιφερειακή τους πολιτική. Οι 12 περιφέρειες προσέγγισαν το ίδιο θέμα ακολουθώντας διαφορετικές μεθόδους. Ορισμένες από αυτές τις προσεγγίσεις ήταν ιδιαίτερα πρωτοποριακές και αποτελεσματικές, αποτελώντας μάλιστα εμπειρία χρήσιμη για τις υπόλοιπες περιφέρειες. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε κάποιες από αυτές.

Anhalt- Bitterfeld- Wittenberg: Στόχος 1

Μία από τις τέσσερις περιοχές της Γερμανίας, που χρηματοδοτήθηκε κατά το πρόγραμμα αυτό, είναι η Regieurngsbezirk Dessau που εντάσσεται στο Στόχο 1. Η περιφέρεια χαρακτηρίζεται από χωρικές αντιθέσεις: αραιοκατοικημένες αγροτικές περιοχές, κέντρα αγροτικής παραγωγής και παραδοσιακά βιομηχανικά κέντρα (π.χ. Bitterfeld-Wolfen και Dessau). Αποτελείται από 239 πόλεις και κοινότητες, εκ των οποίων μόλις τέσσερις έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 20.000 κατοίκους που αντιστοιχεί στο 44,3% του πληθυσμού της περιφέρειας. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται σημαντική μείωση του πληθυσμού (1971: 679,126, 1989: 623,543, 1995: 573,146).

Η οικονομία της περιφέρειας χαρακτηριζόταν από μεγάλες συγκεντρώσεις βιομηχανιών (κυρίως χημικών και ηλεκτρικών). Η εικόνα αυτή άλλαξε με την επανένωση της χώρας, που συνοδεύτηκε από αύξηση της ανεργίας και υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Η τοπική οικονομία τώρα στηρίζεται στις ΜΜΕ.

Το ενδιαφέρον της Anhalt- Bitterfeld- Wittenberg εστιάστηκε στην ανάπτυξη εργαλείων για την καλύτερη ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στα επιχειρησιακά ευρωπαϊκά έργα. Σημαντικό ρόλο έπαιξε η εμπειρία που είχε αποκτήσει ως υπόδειγμα περιφέρειας για την EXPO 2000 αλλά και από τη διάκρισή της στο διαγωνισμό «Περιφέρειες του Μέλλοντος».

Στη βάση του εν λόγω πιλοτικού προγράμματος, αναπτύχθηκαν πολλά έργα, τα οποία συντάχθηκαν κατόπιν συζητήσεων και προτάσεων των μελών

των περιφερειακών συνεργασιών και των αντιπροσώπων άλλων πολιτειών της Ανατολικής Γερμανίας. Η περιφέρεια συζήτησε προτάσεις για την ανάπτυξη: κριτηρίων επιλογής έργου και προγράμματος κατάρτισης για τις ομάδες υποστήριξης, δεικτών για τη βιώσιμη ανάπτυξη με την υποστήριξη περιφερειακών οργανισμών, νέων μεθόδων καταμερισμού χρηματοδότησης μεταξύ των Διαρθρωτικών Ταμείων και των δημοσίων φορέων για όλες τις περιφέρειες της Γερμανίας που εντάσσονται στο Στόχο 1.

Eastern Scotland: Στόχος 2

Η προγραμματική περιοχή δεν αποτελεί ενιαία χωρική μονάδα αλλά απαρτίζεται από τέσσερις διαφορετικές υπο-περιφέρειες: Forth Valley, Lothians, Fife, Tayside, που εντάσσονται στο Στόχο 2. Χαρακτηρίζεται, κυρίως, από μη αστικές περιοχές, με οικονομικές και κοινωνικές ανισορροπίες, υψηλή ανεργία (κυρίως στους άνδρες), αυξημένη εγκληματικότητα, ενίσχυση των νοικοκυριών με κρατικά επιδόματα και εργατικές κατοικίες.

Η οικονομία της Eastern Scotland στηρίζεται σε ένα μικρό αριθμό ιδιωτικών επιχειρήσεων και στον ιδιωτικό τομέα ενώ οι βιομηχανικές μονάδες παρουσίασαν μεγάλη μείωση τις τελευταίες δεκαετίες. Τα βιομηχανικά κέντρα της περιφέρειας έχουν προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη σε εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές περιοχές, οι οποίες χρειάζεται να ανοικοδομηθούν μέσω νέων επενδύσεων.

Η Ανατολική Σκωτία είναι μία από τις πιλοτικές περιφέρειες όπου η βιώσιμη ανάπτυξη δε συμπεριλαμβανόταν στους πολιτικούς της τομείς και δεν συσχετιζόταν με τα προγράμματα των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η Ανατολική Σκωτία έδωσε έμφαση στην ανάπτυξη μιας κοινής έννοιας για τη βιώσιμη ανάπτυξη και στον τρόπο προώθησής της. Θέλησε η προσπάθεια αυτή να επιτευχθεί με δικούς της εσωτερικούς μηχανισμούς χωρίς να χρειαστεί τη βοήθεια εξωτερικών εμπειρογνομόνων.

Το πιλοτικό πρόγραμμα της Ανατολικής Σκωτίας επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη νέων βασικών κριτηρίων για την επιλογή έργων στο νέο πρόγραμμα, με σκοπό να αντικαταστήσουν τα ήδη υπάρχοντα κριτήρια επιλογής. Τα 12 βασικά κριτήρια βιωσιμότητας, που αναπτύχθηκαν, έχουν οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική διάσταση. Η προσέγγιση αυτή της βιωσιμότητας, έτυχε ανάλογης πολιτικής αναγνώρισης και μάλιστα το έργο και τα αποτελέσματά του θα δημοσιευτούν προκειμένου να αποτελέσουν πρότυπο για την ανάπτυξη και αξιολόγηση ιδανικών έργων.

Groningen Drenthe- Ολλανδία: Στόχος 2

Η πιλοτική περιφέρεια του Groningen Drenthe εντάσσεται στο Στόχο 2 και αποτελείται από τις περιοχές Oost-Groningen, Delfzijl, Zuidoost Drenthe και το λιμάνι της Bernshaven και τις κοινότητες του Groningen, Hoogezard-Sappemmer, Hoogeveen.

Το Groningen είναι το οικονομικό και πολιτιστικό κέντρο της περιφέρειας. Χαρακτηρίζεται ως αγροτική περιοχή με λίγες μεγάλες πόλεις και έχει αξιόλογες ερευνητικές και εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις (πανεπιστήμια, ερευνητικά και επαγγελματικά εκπαιδευτικά κέντρα).

Η πόλη του Groningen έχει ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ανεργίας, αν σκεφτεί κανείς πως ξεπερνά κατά πολύ τον περιφερειακό και εθνικό μέσο όρο.

Ωστόσο, το 53% του πληθυσμού της απασχολείται στην προγραμματική περιοχή.

Το Ανατολικό Groningen αποτελεί μια από τις παλαιότερες βιομηχανικές ζώνες της Ολλανδίας (βιομηχανίες παραγωγής τροφίμων, ναυπηγεία, βιομηχανίες μετάλλων, βιομηχανίες μηχανολογικού εξοπλισμού) καθώς και τη λειτουργικότερη περιοχή στον τομέα των μεταφορών (αυτοκινητόδρομοι, σιδηροδρομικά δίκτυα, λιμάνια, αεροδρόμια). Μεγάλης οικονομικής σημασίας είναι και τα αποθέματα φυσικού αερίου στην επαρχία του Groningen.

Το κατά κεφαλήν προϊόν διαφέρει σημαντικά στην πιλοτική περιοχή. Αυτό οφείλεται στην ανισοκατανομή της απασχόλησης μεταξύ του βιομηχανικού τομέα και του τομέα υπηρεσιών. Αυτό εξηγεί και την προσπάθεια ανάπτυξης του τομέα των επιχειρήσεων, του εμπορίου, των μεταφορών και του τουρισμού.

Όσον αφορά στον τομέα του περιβάλλοντος, η κατάσταση είναι ιδιαίτερα καλή. Η βιομηχανική μόλυνση είναι χαμηλή εξαιτίας των επενδύσεων που έχουν γίνει για την περιβαλλοντική προστασία. Μέτρα λαμβάνονται και για τη βελτίωση της ποιότητας του νερού, του αέρα και του εδάφους.

Σκοπός του πιλοτικού έργου στο Groningen Drenthe ήταν, αρχικά, η εκτίμηση της συμμετοχής της περιφέρειας στη βιωσιμότητα. Χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία ECOTEC, η προγραμματική περιοχή, θέλησε, επίσης, να εξετάσει την ευκολία χρηματοδότησης από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Τέλος, στόχος της ήταν να καταλήξει σε τρόπους ενίσχυσης της περιφέρειας μέσω της ανάλογης διαμόρφωσης του προγράμματος, του σχεδιασμού σχετικών μέτρων και της επιλογής έργων που να προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η πιλοτική περιφέρεια για να πετύχει τους παραπάνω στόχους και να μετατρέψει πρακτικά τις προτάσεις σε επιχειρησιακά εργαλεία, χρησιμοποίησε τη μέθοδο της απεικόνισης, των συνεντεύξεων, της σύστασης εργαστηρίων με δημόσιους φορείς και την Επιτροπή Παρακολούθησης κ.λ.

Αποτέλεσμα του πιλοτικού έργου για την περιφέρεια Groningen Drenthe ήταν η δημιουργία εννέα προκαταρκτικών δεικτών (στηριζόμενοι στα αποτελέσματα της Ανατολικής Σκωτίας, στη μεθοδολογία ECOTEC, στις συναντήσεις και στις συνεντεύξεις στο Groningen Drenthe) προκειμένου να συσταθούν «σημεία προσοχής» για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη διαρθρωτική χρηματοδότηση αλλά και για να λειτουργήσουν ως βάση για το νέο πρόγραμμα. Τέλος, από το έργο προέκυψε ο σχεδιασμός ενός νέου προγραμματικού κειμένου που περιλαμβάνει τη βιώσιμη ανάπτυξη σε όλα του τα στάδια: πλαίσιο προγράμματος, στόχοι, μέτρα, δείκτες, έργα, δημοσίευση, διάχυση αποτελεσμάτων μέσω της επικοινωνίας.

Haute-Normandie- Γαλλία: Στόχος 2

Η πιλοτική περιφέρεια της Γαλλίας αποτελείται από δύο αστικές συγκεντρώσεις της Le Harve και της Rouen, οι οποίες αποτελούν το 40% της συνολικής έκτασης και το 50% του πληθυσμού της προγραμματικής περιοχής που εντάσσεται στο Στόχο 2. Αξιοσημείωτο είναι πως η πόλη της Rouen συγκεντρώνει το 75% του πληθυσμού και το 80% των θέσεων εργασίας της Haute-Normandie.

Το ποσοστό ανεργίας της περιφέρειας της Haute-Normandie, είναι το υψηλότερο της χώρας. Οι περιοχές που ανήκουν στην περιφέρεια λαμβάνουν, συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιοχές της Γαλλίας, το δεύτερο σε σειρά υψηλότερο ποσό ευρωπαϊκής χρηματοδότησης.

Ο πληθυσμός της περιφέρειας παρουσιάζει αυξητική τάση ανεξάρτητα από τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα και το μεταναστευτικό ρεύμα.

Η οικονομία της περιφέρειας στηρίζεται σε επιχειρήσεις του δευτερογενούς τομέα παραγωγής (π.χ. βιομηχανίες αυτοκινήτων). Οι νέες δραστηριότητες εξαρτώνται από τις διεθνείς αγορές και τις έδρες των εταιρειών, που συνήθως βρίσκονται στο Παρίσι, γεγονός που κάνει την οικονομία της περιφέρειας περισσότερο ευάλωτη στις εξωτερικές οικονομικές διακυμάνσεις. Η πιλοτική περιφέρεια της Le Harve και Rouen, αποτελεί το σημαντικότερο cluster των λιμανιών της Γαλλίας και προσφέρουν πολλές θέσεις εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών.

Στον τομέα των υποδομών, ο διεθνής σιδηρόδρομος, τα οδικά δίκτυα και τα λιμάνια της διευκολύνουν την πρόσβαση στην περιοχή. Οι κοινωνικές υποδομές, όμως, είναι παραμελημένες αν αναλογιστεί κανείς πως τα δημόσια κτίρια έχουν κατασκευαστεί πριν το 1974. Οφείλουμε, τέλος, να αναφέρουμε πως το αστικό και φυσικό περιβάλλον έχει υποβαθμιστεί σημαντικά από το βιομηχανικό παρελθόν της περιφέρειας αλλά και από την τωρινή συγκέντρωση των βιομηχανιών καθώς και από τη λειτουργία των δύο πυρηνικών ηλεκτρικών σταθμών.

Το πιλοτικό έργο έδωσε στην Haute-Normandie την ευκαιρία να προσδιορίσει τον τρόπο με τον οποίο ένας σημαντικός περιφερειακός στόχος, δηλαδή η αστική ανανέωση των πόλεων Le Harve και Rouen, μπορεί να επιτευχθεί με τη χρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η βιώσιμη προσέγγιση των σοβαρών οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζαν, επετεύχθη μέσω του προγράμματος. Το εν λόγω έργο εστίασε σε τρεις περιοχές- κλειδιά των δύο πόλεων, οι οποίες μέχρι τότε δεν είχαν επωφεληθεί από τη διαρθρωτική χρηματοδότηση: την επίδραση της ανάπτυξης των λιμανιών στις πόλεις, τις δημόσιες μεταφορές, την αστική διαχείριση.

Το πρόγραμμα χρηματοδότησε πέντε επιμέρους έργα, που σχετίζονταν με τις τρεις προτεραιότητες της περιφέρειας και βασίστηκαν στη μεθοδολογία ECOTEC και σε μελέτες περιπτώσεων. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε αφορούσε ασκήσεις απεικόνισης ώστε να εκτιμηθεί ο βαθμός που τα έργα ακολούθησαν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και την ανάπτυξη κριτηρίων για την επιλογή έργων και δείκτες αξιολόγησης, που προέκυψαν κατόπιν συνομιλιών πενήντα εκπροσώπων τοπικών και περιφερειακών οργανισμών.

Το πιλοτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στην περιφέρεια της Haute-Normandie, ενισχύθηκε από όλους τους φορείς που θέλησαν να δημιουργήσουν «ένα παράθυρο ευκαιριών» για τη συνειδητοποίηση της ανάγκης για βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών, για τον εντοπισμό εκείνων των περιοχών που δεν αξιοποιούν τις βιώσιμες προοπτικές κατά την υλοποίηση των έργων τους, για την υποβολή προτάσεων και τρόπων για την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης στο νέο έγγραφο

προγραμματισμού, για την επισήμανση παρατηρήσεων σχετικά με τα εμπόδια που προκύπτουν στην προσπάθεια επίτευξης της βιωσιμότητας των γαλλικών περιφερειών μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων.

4.7. Συμπέρασμα

Η μελέτη, που πραγματοποίησε το Ινστιτούτο για την Περιφερειακή Ανάπτυξη και το Διαρθρωτικό Σχεδιασμό, αξιολόγησε και σύγκρινε την εμπειρία 12 ευρωπαϊκών περιφερειών που προσπάθησαν να προωθήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την εμπειρική ανάλυση των περιφερειών, χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να ενσωματωθούν, και πρακτικά, θέματα βιωσιμότητας στην περιφερειακή πολιτική.

Τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα των Διαρθρωτικών Ταμείων, επιβάλλουν τη βιώσιμη ανάπτυξη ως «οριζόντια αρχή» για όλες τις προγραμματικές περιοχές της Κοινότητας. Οι κανονισμοί και οι κατευθύνσεις για τη διαχείριση προγραμμάτων των Διαρθρωτικών Ταμείων, επιβάλλουν την ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα στάδια ενός προγράμματος (από την προετοιμασία των προγραμματικών εγγράφων έως τις διαδικασίες για την επιλογή έργων, την παρακολούθηση των διαδικασιών του προγράμματος, την αξιολόγηση εκτέλεσης του προγράμματος και των έργων).

Η βιώσιμη ανάπτυξη, αποτέλεσε για τις πιλοτικές περιφέρειες ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης, το οποίο, σταδιακά, επέβαλε την αντικατάσταση των υπάρχουσών πρακτικών με μακροχρόνιους και περισσότερο ολοκληρωμένους στόχους βιωσιμότητας. Το πιλοτικό πρόγραμμα, αποτέλεσε το έναυσμα για τις συμμετέχουσες περιφέρειες προκειμένου να δημιουργήσουν συνεργασίες και να ανταλλάξουν εμπειρίες σχετικά με την προσέγγιση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι 12 περιφέρειες, επέλεξαν διαφορετικούς τρόπους ανάλυσης και επίτευξης του κοινού στόχου της βιωσιμότητας, χρησιμοποιώντας τις χρηματοδοτήσεις που τα Διαρθρωτικά Ταμεία παρέχουν στα κράτη- μέλη της Ένωσης. Χρησιμοποίησαν, μάλιστα, κάθε επιχειρησιακό εργαλείο που διέθεταν ή που δημιούργησαν, για τη μέτρηση της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και οποιαδήποτε άλλα όργανα της Ένωσης χρηματοδοτούν πρωτοβουλίες ανάδειξης της περιφέρειας ως παράγοντα οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής υπεροχής.

Στην Ελλάδα, ωστόσο, η αειφόρος ανάπτυξη των περιφερειών αποτελεί, μόλις τα τελευταία χρόνια, βασικό άξονα προτεραιότητας των κοινοτικών πρωτοβουλιών που υλοποιούνται. Οι χρηματοδοτήσεις που παρέχονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία έχουν συμβάλει σημαντικά στην υλοποίηση βασικών έργων υποδομής, με αποτέλεσμα τη βελτίωση της ανταγωνιστικής εικόνας της χώρας. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί, η δημιουργία μεγαλεπίβολων έργων στα πλαίσια της διοργάνωσης των

Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 2004. Η οικονομική ενίσχυση που παρέχει η Ε.Ε. στην Ελλάδα, αποτελεί σημαντικό πόρο για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των περιφερειών της. Μάλιστα, στο Κεφάλαιο 3, αναφέρονται αναλυτικά οι δράσεις που υλοποιήθηκαν και η αποτελεσματική χρήση των Διαρθρωτικών Ταμείων στη χώρα μας.

Αξιόλογο είναι πως η αρχή της βιωσιμότητας, έχει ενσωματωθεί στο σχεδιασμό των εθνικών μας πολιτικών και αποσκοπούν στη μείωση των ανισοτήτων των ελληνικών περιφερειών και στην ανάδειξή τους ως ανταγωνιστικών. Η χώρα μας, δυστυχώς, υστερεί σημαντικά στην ανάληψη καινοτόμων πρωτοβουλιών και στην υλοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων που να σχετίζονται με την αξιοποίηση της χρηματοδότησης των Διαρθρωτικών Ταμείων για τη βιώσιμη περιφερειακή ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

5.1. Η Διαχρονική Εξέλιξη των Βασικών Κατευθύνσεων της Περιφερειακής Πολιτικής

Η άσκηση αναπτυξιακής πολιτικής από τα κράτη- μέλη, απαιτεί σωστό συσχετισμό των τομεακών πολιτικών και συντονισμό των εθνικών και κοινοτικών δράσεων. Κάθε κράτος- μέλος της Ε.Ε. ασκεί τη δική του περιφερειακή πολιτική στοχεύοντας στην ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών της επικράτειάς του αλλά και στην εξισορρόπηση των αναπτυξιακών διαδικασιών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς του. Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική συνδράμει στην προσπάθεια αυτή των μελών της Ένωσης, συμπληρώνοντας τις εθνικές πολιτικές τους.

Στα πλαίσια αυτά, εντάσσεται και η προσπάθεια της Ελλάδας να ενσωματώσει την έννοια της αειφορίας στην ανάπτυξη των περιφερειών και κατ' επέκταση να αναθεωρηθούν και να εφαρμοστούν νέα πολιτικά και θεσμικά πρότυπα. Η έννοια της βιωσιμότητας αποτελεί θεμελιώδη αρχή, η οποία εκτός από την Παγκόσμια Διάσκεψη του Ρίου και τις Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ έχει κατοχυρωθεί και στο Ελληνικό Σύνταγμα⁷⁷.

Η ανάγκη εφαρμογής περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα προέκυψε τη δεκαετία του '50. Η ανάπτυξη, την περίοδο εκείνη, συνδέθηκε αρχικά μόνο με την οικονομία. Η υπερσυγκέντρωση του πληθυσμού και των παραγωγικών συντελεστών, η υπερεκμετάλλευση ορισμένων φυσικών πόρων και η αδρανοποίηση κάποιων άλλων, οδήγησαν στη δημιουργία ανισοτήτων, οι οποίες εκφράστηκαν ιδιαίτερα στο χώρο.⁷⁸ Τη δεκαετία του '60 τέθηκε σε εφαρμογή το πρώτο πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης με τον τίτλο «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας, 1960-1964»⁷⁹. Η περίοδος που ακολούθησε μετά την υλοποίηση του προγράμματος, συνοδεύτηκε με την παροχή χρηματοδοτικών κινήτρων στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, με την κατηγοριοποίηση των περιφερειών ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξής τους, με την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων, με την ίδρυση Υπηρεσιών Περιφερειακής Ανάπτυξης και ΒΙ.ΠΕ. κ.λ.

---

⁷⁷ Το άρθρο 24 του Συντάγματος αναφέρει: «...Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας.»

⁷⁸ Χριστοφάκης Μ. (2001), σελ. 193

⁷⁹ Κόνσολας Ν. (1997), σελ. 262

Χαρακτηριστικό σημείο της δεκαετίας του '80, αποτελεί η ένταξη της χώρας μας στην Ε.Ο.Κ. το 1981. Από την περίοδο εκείνη μέχρι και σήμερα, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της περιφερειακής πολιτικής και των αναπτυξιακών προγραμμάτων της Ελλάδας, ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές της διαρθρωτικής πολιτικής που η Ε.Ε. χαράσσει (ΚΠΣ, ΠΕΠ, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες κ.λ.). Αξίζει εδώ να αναφέρουμε πως η εμφάνιση της «περιφέρειας» ως νέο διοικητικό επίπεδο εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 1986⁸⁰ και ακολούθησε μια σειρά νομοθετημάτων που μετέβαλαν το πλαίσιο λειτουργίας της μέχρι να λάβει τη σημερινή της μορφή⁸¹.

Το γεγονός της ένταξης της χώρας μας στην ΕΟΚ υποχρεώνει την Ελλάδα να εναρμονιστεί με την κοινοτική πολιτική. Στα πλαίσια αυτά, ψηφίζεται ο Ν. 1116/81 για τη διαφάνεια των επιδοτήσεων, εκπονείται το πρώτο ειδικό «Πρόγραμμα Περιφερειακής Ανάπτυξης, 1981-1985» που έχει ως στόχο τη βιώσιμη και αυτόνομη ανάπτυξη των περιφερειών και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων, εισπράττονται οι πρώτες ενισχύσεις από το ΕΤΠΑ και τα πρώτα δάνεια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

Το «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης, 1983-1987»⁸² είναι το τελευταίο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα που η χώρα μας εφάρμοσε. Η σπουδαιότητά του έγκειται στο γεγονός ότι εισάγεται η έννοια του δημοκρατικού προγραμματισμού⁸³, συγκροτούνται νέα όργανα προγραμματισμού σε κάθε χωρικό επίπεδο (κεντρικοί φορείς, περιφερειακά συμβούλια, νομαρχιακά συμβούλια, δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια) και επισημαίνονται οι δυνατότητες και οι αδυναμίες ανάπτυξης όλων των νομών της χώρας. Έμφαση δίνει και το εν λόγω πρόγραμμα στην ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη. Ο Ν.1262/82, που ψηφίζεται την περίοδο εκείνη, ενισχύει και αυτός τις αποκεντρωμένες διαδικασίες και βοηθά στην ταχύτερη υλοποίηση των περιφερειακών δράσεων.

Το «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης, 1988-1992», στόχευε στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, στην αύξηση των δυναμικών περιφερειών και στην κλαδική αναδιάρθρωση, ωστόσο, δεν υλοποιήθηκε εξαιτίας κυβερνητικών μεταβολών. Δεν προωθήθηκε στη Βουλή για έγκριση αλλά τροποποιήθηκε και υποβλήθηκε στην Κοινότητα ως Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης (1989-1993), στη βάση του οποίου εγκρίθηκε το Α' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, που περιλαμβάνει και τα ΠΕΠ.

Η επόμενη περίοδος του περιφερειακού προγραμματισμού περιλαμβάνει τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (1986-1992) και τα δύο πρώτα ΚΠΣ (1989-1993, 1994-1999), τα οποία αφορούν την ανάπτυξη του συνόλου της ελληνικής οικονομίας και όχι μόνο των περιφερειών. Ακολουθεί το τρίτο ΚΠΣ με προγραμματική περίοδο το 2000-2006.

⁸⁰ Ο θεσμός της περιφέρειας εισάγεται στο διοικητικό σύστημα της Ελλάδας με το Ν.1622/1986, Τοπική Αυτοδιοίκηση- Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικός Προγραμματισμός. Με βάση τις ρυθμίσεις του § 61 του ίδιου νόμου, εκδόθηκε Π.Δ. (51/6.3.1987) το οποίο διαίρεσε τη χώρα σε 13 Περιφέρειες.

⁸¹ Ν. 2503/1997, «Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις».

⁸² Αθανασόπουλος Κ. (2004), σελ. 99

⁸³ Αθανασόπουλος Κ. (1992), σελ. 54

Η εθνική μας αναπτυξιακή πολιτική προσδιορίζεται από τις κατευθύνσεις που δίνει η Ε.Ε. και μάλιστα η σχέση εξάρτησης που υπάρχει διαρκώς ενισχύεται εξαιτίας της επίτευξης του στόχου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της ΟΝΕ⁸⁴. Οι εξελίξεις αυτές διαμόρφωσαν, στο σύνολό τους, την ασκούμενη περιφερειακή πολιτική της Ελλάδας και αναμόρφωσαν το θεσμικό πλαίσιο σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Οι δομές προγραμματισμού προσαρμόζονται στις απαιτήσεις και στις ανάγκες της Κοινότητας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού και της εφαρμογής των περιφερειακών προγραμμάτων.

---

⁸⁴ Γετίμης-Καυκαλάς-Μαραβέγιας, 1994, σελ. 39

5.2. Οι Διαρθρωτικές Παρεμβάσεις της Ε.Ε. στην Ελλάδα

Η επιρροή της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας προς την ελληνική περιφερειακή πολιτική ξεκινά το 1989. Εκείνη την περίοδο άρχισε να εφαρμόζεται η νέα ευρωπαϊκή διαρθρωτική πολιτική και η Ελλάδα προσαρμόστηκε στα καινούργια δεδομένα. Έχοντας στη διάθεσή της βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία, η Ε.Ε. παρείχε και εξακολουθεί να παρέχει στη χώρα μας χρηματοδοτήσεις, οι οποίες αποτέλεσαν την κύρια πηγή εσόδων για την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και έργων.

Η κοινοτική διαρθρωτική συνδρομή προς την Ελλάδα αναφέρεται στα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π.), στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ), στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και σε άλλα προγράμματα της Ένωσης. Οι χρηματοδοτήσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής αλλά και τα δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων προσπαθούν να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη των ελληνικών περιφερειών και στη μείωση των ανισοτήτων τους.

5.2.1. Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

Τα Μ.Ο.Π., καθιέρωσαν για πρώτη φορά τη χρηματοδότηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων από την Κοινότητα και τόνισαν την ανάγκη για περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη. Ως περιφερειακά προγράμματα, τα Μ.Ο.Π., συνέβαλαν στη διαμόρφωση της περιφερειακής δομής της Ελλάδας αλλά και στην αξιοποίηση των πόρων της Κοινότητας. Η εμφανής αδυναμία των Νομαρχιών να διαχειριστούν τα Μ.Ο.Π. έκαναν επιτακτική την ανάγκη εισαγωγής της έννοιας της «περιφέρειας» στο διοικητικό σύστημα της χώρας μας το 1986.

Το 1986 αποτελεί και τη χρονιά που εφαρμόστηκαν τα Μ.Ο.Π., τα οποία και ολοκληρώθηκαν το 1992⁸⁵. Στόχος τους ήταν η βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής κατάστασης των λιγότερο ανεπτυγμένων

⁸⁵ Η αρχική περίοδος εφαρμογής των Μ.Ο.Π. ήταν 1984-1989 αλλά μετά το 1989 ενσωματώθηκαν στο Α' ΚΠΣ (www.hellaskps.gr).

περιφερειών της ελληνικής επικράτειας, μέσω της ενίσχυσης των τομέων της γεωργίας, της αλιείας, των ΜΜΕ, του τουρισμού και της απασχόλησης.

Μέσω των Μ.Ο.Π. προωθήθηκε η χρηματοδότηση σχεδίων ενταγμένων σε συνολικά περιφερειακά προγράμματα, τα οποία διαμορφώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν από τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Από την έναρξη της εφαρμογής των Μ.Ο.Π., η Ε.Ε. και το Ελληνικό Δημόσιο έχουν καταρτίσει έξι προγράμματα με χωρική διάσταση και ένα με κλαδική. Συγκεκριμένα, υλοποιήθηκαν τα εξής Μ.Ο.Π.: Αττικής, Μακεδονίας- Θράκης, Ανατολικής-Κεντρικής Ελλάδας, Νήσων Αιγαίου Πελάγους, Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου, Κρήτης και το Μ.Ο.Π. Πληροφορικής.

Τα Μ.Ο.Π. αποτέλεσαν το έναυσμα για μια ολοκληρωμένη μεσοπρόθεσμη προσπάθεια για την ανάπτυξη των ελληνικών περιφερειών και τον πρόδρομο για τη δημιουργία των ΚΠΣ.

5.2.2. Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Τα ΚΠΣ είναι αποτέλεσμα της σύζευξης της περιφερειακής πολιτικής της Κοινότητας με αυτή του κράτους- μέλους και έχουν ως στόχο την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Η Ελλάδα έχει καταρτίσει τρία ΚΠΣ, εκ των οποίων η διαχειριστική χρήση των δύο έχει ήδη κλείσει ενώ αυτή του τρίτου βρίσκεται σε εξέλιξη. Η προγραμματική περίοδος των ΚΠΣ είναι αντίστοιχα: α) Α' ΚΠΣ, 1989- 1993, β) Β' ΚΠΣ, 1994- 1999, γ) Γ' ΚΠΣ, 2000-2006. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως τα ΚΠΣ αποτελούν για την Ελλάδα τα μοναδικά προγράμματα οικονομικής ανάπτυξης που εκπονούνται τα τελευταία χρόνια. Οφείλουμε, επίσης, να αναφέρουμε πως επιλέξιμες για κοινοτική χρηματοδότηση, στα πλαίσια του Στόχου 1, ήταν όλες οι ελληνικές περιφέρειες και στα τρία ΚΠΣ εξαιτίας του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξής τους.

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία στηρίζουν χρηματοδοτικά και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες που υλοποιούνται σε όλα τα κράτη- μέλη και συνεπώς και στην Ελλάδα. Αναπτύσσουν δραστηριότητα μέσα από τα πρότυπα σχέδια για τις καινοτόμες δράσεις και μέσα από τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, οι οποίες στοχεύουν στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων, στην εξομάλυνση των περιφερειακών ανισορροπιών και στην ενίσχυση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης. Οι ελληνικές περιφέρειες έχουν εφαρμόσει πολλές από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες και έχουν επωφεληθεί ιδιαίτερα από αυτές.

1) Α' ΚΠΣ 1989-1993 και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες:

Η κοινοτική χρηματοδότηση της Ελλάδας για το Α' ΚΠΣ ανήλθε στα 15.449 δισ. ECU. Από τα Δ.Τ. έλαβε πόρους συνολικού ύψους 7.528 δισ. ECU, ποσό που αντιπροσωπεύει το 82% της συνολικής διαρθρωτικής ενίσχυσης της περιόδου 1989-1993. Το υπόλοιπο 18% της διαρθρωτικής ενίσχυσης αφορούσε χρηματοδοτήσεις από το Ταμείο Συνοχής, τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και τα ΜΟΠ.

Πίνακας 8.
Παρεμβάσεις ανά στόχο και πηγή χρηματοδότησης, 1989-1993 (Τιμές σε ECU)

	ΚΠΣ	Συνολική Δημόσια Δαπάνη	Δ.Τ.	ΕΠΠΑ	ΕΚΤ	ΕΓΤΠΕ-Προς/σμά	Άλλα	Συνολική Εθνική Δαπάνη	Ιδιωτική Συμμετοχή	ΕΤΕ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Στόχος 1	1=2+9	2=3+8	3=4+5+6+7							
	12.134	11.462	7.528	4.165	1.714	1.505	144	3.934	672	1.463
Ταμείο Συνοχής (έτος 1993)	329	329	280				280	49		
ΜΟΠ	1.781	1.436	648		1.714	1.505	648	788	345	
Σύνολο	14.244	13.227	8.456	4.165			1.072	4.771	1.017	
Κοινοτικές Πρωτ/λίες	1.205	1.098	705	568	93	44		393	107	
Γενικό Σύνολο	15.449	14.325	9.161	4.734	1.807	1.529	1.072	5.164	1.124	1.463

Πηγή: Ε.Σ. (1997), σελ. 34

Η διαρθρωτική παρέμβαση του Α' ΚΠΣ κατανεμήθηκε ως εξής⁸⁶: α) 32,8% σε υποδομές, β) 25,5% σε βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος, γ) 24,8% σε ανθρώπινους πόρους, δ) 10% στο περιβάλλον, ε) 6,8% σε τεχνική βοήθεια. Στον τομέα των υποδομών χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν, το έργο του ΜΕΤΡΟ της Αθήνας, τα έργα στους οδικούς άξονες Αθήνας- Θεσσαλονίκης και Αθήνας- Κορίνθου, η αγορά νέων συρμών "Intercity" καθώς και η κατασκευή νοσοκομείων, δρόμων, σχολείων, μονάδων βιολογικού καθαρισμού κ.λ. που υλοποιήθηκαν στην περιφέρεια. Στο γεωργικό τομέα, οι παρεμβάσεις του ΚΠΣ 1989-1993 αφορούσαν μέτρα αναδιάρθρωσης καλλιεργειών και ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών (ενισχύσεις μέσω της ΚΑΠ). Προς την κατεύθυνση της αγροτικής ανάπτυξης βοήθησε και το πρόγραμμα Leader I (1991-1994) που υλοποιούνταν την ίδια περίπου περίοδο. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων προήλθε από τη δημιουργία ΒΙ.ΠΕ., τη χρηματοδότηση της επιδότησης επενδύσεων βάσει του αναπτυξιακού Ν. 1892/90 και την υλοποίηση του προγράμματος «ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης»⁸⁷. Τέλος, στον τομέα αξιοποίησης των ανθρώπινων πόρων οι παρεμβάσεις με στόχο τη βελτίωση της υποδομής κατάρτισης και εκπαίδευσης αλλά και οι ίδιες οι ενέργειες κατάρτισης που πραγματοποιήθηκαν στους τομείς της δημόσιας διοίκησης, του τουρισμού, των μεταφορών, της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών κ.λ., ήταν πολυάριθμες και αφορούσαν νέους, ανέργους, σπουδαστές και στελέχη επιχειρήσεων.

Για την επίτευξη των στόχων του Α' ΚΠΣ καταρτίστηκαν για τις ελληνικές περιφέρειες 12 τομεακά και 13 ΠΕΠ που αφορούσαν τους βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας. Η προσπάθεια για ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο υποβοηθήθηκε από τα Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τα οποία ενσωματώθηκαν στα 13 ΠΕΠ και αποτελούν ξεχωριστά υποπρογράμματα⁸⁸. Επίσης, παράλληλα με το Α' ΚΠΣ εφαρμόστηκαν αρκετές κοινοτικές πρωτοβουλίες, οι οποίες συμπλήρωσαν τις

⁸⁶ Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ., σελ. 435

⁸⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999), σελ. 13

⁸⁸ Χριστοφάκης Μ., σελ. 212

δράσεις του καθώς και αυτές των Ενιαίων Εγγράφων Προγραμματισμού. Ενδεικτικά αναφέρουμε: Leader I, Interreg I, Now, Envireg, Regis κ.λ.

II) Β' ΚΠΣ 1994-1999 και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες:

Η διαρθρωτική συνδρομή της Κοινότητας προς την Ελλάδα για την προγραμματική περίοδο 1994-1999, ανήλθε στα 34.760 δισ. ECU (Πίνακας 7). Η βοήθεια που προσφέρθηκε μέσω των Δ.Τ. για την Ελλάδα, ως περιφέρεια του Στόχου 1, για το Β' ΚΠΣ 1994-1999 έφτασε τα 13.980 δισ. ECU. Το ποσό αυτό προέρχεται κατά 67,9% από το ΕΓΠΑ, 18,3% από το ΕΚΤ, 12,9% από το ΕΓΤΠΕ και 0,9% από το ΧΜΠΑ⁸⁹. Πρόσθετοι πόροι διατέθηκαν από το Ταμείο Συνοχής, 3,061 δισ. ECU για την περίοδο 1994-1999. Για τα μεγάλα έργα υποδομής και για την ενίσχυση των επιχειρήσεων χορηγήθηκαν δανειοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ύψους 2,368 δισ. ECU (σε τιμές 1993).

Πίνακας 9
Παρεμβάσεις ανά στόχο και πηγή χρηματοδότησης, 1994-1999 (Τιμές σε ECU)

ΚΠΣ	Συνολική Δημόσια Δαπάνη	Δ.Τ.	ΕΓΠΑ	ΕΚΤ	ΕΓΤΠΕ-Προς/σμό	Άλλο	Συνολική Εθνική Δαπάνη	Ιδιωτική Συμμετοχή	ΕΤΕ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Στόχος 1	1=2+9	2=3+8	3=4+5+6+7						
	29.721	21.050	13.980	9.490	2.561	1.800	7.070	8.671	2.368
Ταμείο Συνοχής	3.061	3.061	2.602			2.602	459		
Σύνολο	32.782	24.111	16.582	9.490	2.561	1.800	7.529	8.671	
Κοινοτικές Πρωτ/λίες	1.977	1.690	1.154		44		536	287	
Γενικό Σύνολο	34.760	25.801	17.736	9.490	2.561	1.800	8.065	8.958	2.368

Πηγή: Ε.Σ., 1997, σελ. 34

Βασικές αναπτυξιακές κατευθύνσεις του Β' ΚΠΣ ήταν οι εξής: α) οι επενδύσεις για υποδομές μεταφοράς, τηλεπικοινωνίες και ενέργεια, β) η ενίσχυση του παραγωγικού τομέα με στόχο την αύξηση των επενδύσεων (ανάπτυξη του βιομηχανικού και τουριστικού τομέα, των ΜΜΕ, προσαρμογή των γεωργικών δομών), γ) ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της αναπροσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Όλες οι παραπάνω δράσεις του Β' ΚΠΣ ενδυνάμωσαν την προσπάθεια της Ελλάδας για βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών της και συνέβαλαν στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσέφερε το άνοιγμα των αγορών των χωρών της Βαλκανικής και της Κεντρικής/Ανατολικής Ευρώπης. Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της χώρας επήλθε από μια σειρά έργων που προγραμματίστηκαν να υλοποιηθούν μέσα στην περίοδο του Β' ΚΠΣ, 1994-1999.

Η υλοποίηση του Β' ΚΠΣ πραγματοποιήθηκε με την κατάρτιση για τις ελληνικές περιφέρειες 13 ΠΕΠ και 17 τομεακών προγραμμάτων, που χρηματοδότησαν και τις κατευθύνσεις της αναπτυξιακής προσπάθειας της

⁸⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999), σελ. 14

χώρας σε σχέση με την ανταγωνιστικότητα (βιομηχανία, ΜΜΕ, τουρισμός, γεωργία, αλιεία κ.λ.), τις υποδομές (οδικοί άξονες, σιδηροδρομικό δίκτυο, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, φυσικό αέριο), τη βελτίωση της ποιότητας ζωής (αστική ανάπτυξη, υγεία, περιβάλλον), την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού (δια βίου εκπαίδευση, καταπολέμηση του αποκλεισμού κ.λ.).

Στα πλαίσια αυτά, προγραμματίστηκαν και υλοποιήθηκαν αξιόλογα έργα και δράσεις σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, το ΜΕΤΡΟ της Αθήνας, ο βιολογικός καθαρισμός, η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων εντάσσονται στον τομέα του περιβάλλοντος. Η κατασκευή του οδικού άξονα ΠΑΘΕ, η ΕΓΝΑΝΤΙΑ οδός, ο περιφερειακός δακτύλιος της Αθήνας, το ΜΕΤΡΟ της Θεσσαλονίκης, το αεροδρόμιο των Σπάτων, η ζεύξη του Ρίου- Αντιρρίου αποτελούν βασικά έργα του τομέα μεταφορών, κάποια από τα οποία υλοποιήθηκαν, άλλα αναμένεται να ολοκληρωθούν ενώ ορισμένα έχουν μείνει στάσιμα στον αρχικό σχεδιασμό. Στον τομέα της ενέργειας, συνεχίστηκε το έργο του φυσικού αερίου (αγωγός φυσικού αερίου από τη Ρωσία, ηλεκτρική καλωδιακή σύνδεση Ελλάδας- Ιταλίας) προς το οποίο βοήθησε και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Interreg II (διαφοροποίηση των πηγών τροφοδοσίας σε φυσικό αέριο και στη μείωση της εξάρτησης της Ελλάδας από το αέριο που μεταφέρεται από τη Ρωσία). Προγραμματίστηκαν, επίσης, έργα για την εξοικονόμηση ενέργειας και την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα ανάπτυξης ΜΑΕ (Μορφή Ανανεώσιμης Ενέργειας) σε Ιωάννινα, Άρτα, Καρδίτσα, Σέρρες, Λακωνία αλλά και η δημιουργία αιολικών πάρκων στην Εύβοια, στις Κυκλάδες, στα Δωδεκάνησα συντέλεσαν στην επίτευξη των ενεργειακών στόχων που η Ελλάδα είχε θέσει. Στον τομέα των επικοινωνιών βασικοί σκοποί του Β' ΚΠΣ ήταν η εξασφάλιση υπηρεσιών σε τρεις τομείς υψηλού κόστους, καλύτερη πρόσβαση στα διευρωπαϊκά δίκτυα και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στις επιχειρήσεις. Το έργο TAXIS (Taxation Information System) αποτελεί το μεγαλύτερο και πολυπλοκότερο έργο μηχανογράφησης που ολοκληρώθηκε στην Ελλάδα και ένα από τα σημαντικότερα στην Ευρώπη.

Εκτός, όμως, από το ΚΠΣ την περίοδο 1994-1999, υλοποιήθηκαν παράλληλα και πολλές κοινοτικές πρωτοβουλίες, οι οποίες αποτέλεσαν τη συνέχεια των πρωτοβουλιών που αναπτύχθηκαν με επιτυχία κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Οι τομείς δράσης αφορούσαν την έρευνα, την τεχνολογική καινοτομία, το περιβάλλον, την εκπαίδευση και κατάρτιση, τον πολιτισμό κ.λ. Στα προγράμματα που καταρτίστηκαν την προγραμματική περίοδο 1994-1999, συμμετείχαν επιχειρήσεις, πανεπιστημιακά ιδρύματα, ιδιωτικοί φορείς με σκοπό τη διαπεριφερειακή, διεθνική και διασυνοριακή συνεργασία που οδήγησε κατ' επέκταση στην προώθηση της ιδέας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μερικές από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες που υλοποιήθηκαν στην Ελλάδα, ήταν οι εξής: Interreg II (π.χ. διασύνδεση ηλεκτρικών δικτύων Ιταλίας και Ελλάδας), Urban (π.χ. αστική αναβάθμιση, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση Βόλου- Νέας Ιωνίας), Leader II (π.χ. προώθηση αγροτουρισμού και άλλων μορφών εναλλακτικού τουρισμού στην Καρδίτσα), Regis II, Adapt, Equal, Pesca κ.λ.

Οφείλουμε, ωστόσο, να αναφέρουμε πως την εφαρμογή του Β' ΚΠΣ δυσχέρανε η ύπαρξη προβλημάτων και δυσλειτουργιών, που αφορούσαν τους μηχανισμούς διαχείρισης και υλοποίησης και οι οποίοι δεν ήταν επαρκής για να αντιμετωπίσουν τις αυξημένες παρεμβάσεις. Παράλληλα, όμως, προέκυψαν

πολύτιμες εμπειρίες που υπέδειξαν την ανάγκη ένταξης της προσπάθειας για την ικανοποίηση των ποιοτικών και ποσοτικών απαιτήσεων των δράσεων.

III) Γ' ΚΠΣ 2000-2006 και Κοινοτικές Πρωτοβουλίες:

Την περίοδο 2000-2006 η Ελλάδα ενισχύεται με σημαντικούς πόρους από τα Δ.Τ. της Ε.Ε. στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής. Η Ε.Ε. στηρίζει την αναπτυξιακή προσπάθεια της Ελλάδας μέσω του Γ' ΚΠΣ, των κοινοτικών πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής. Στόχος του είναι η συνέχιση και η ενίσχυση των πολιτικών για την πραγματική σύγκλιση, την περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Το Γ' ΚΠΣ βρίσκεται σε εξέλιξη ήδη από το 2000. Αποτελεί βασική πηγή εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας καθώς και σημαντικό μέσο για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας⁹⁰. Στο επίπεδο του αρχικού σχεδιασμού (2000-2001) η Στρατηγική της Λισσαβόνας επηρέασε, όχι τόσο με συστηματικό τρόπο αλλά περισσότερο έμμεσα, το σχεδιασμό των παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Η προγραμματική περίοδος του εν λόγω ΚΠΣ λήγει το 2006 αλλά η διαχειριστική του χρήση θα ολοκληρωθεί το 2009.

Οι συνολικοί χρηματοδοτικοί πόροι του Γ' ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής ανέρχονται σε 51,14 δισ. €. Το ποσό αυτό θεωρείται το μεγαλύτερο που έχει ποτέ διατεθεί για την υλοποίηση προγράμματος στην Ελλάδα. Σαν ποσοστό του ΑΕΠ η κοινοτική συνδρομή αντιπροσωπεύει, σε ετήσια βάση, το 2,19%⁹¹. Η συγχρηματοδότηση της Ε.Ε. έχει στόχο την ενίσχυση της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης.

Πίνακας 10
Παρεμβάσεις ανά στόχο και πηγή χρηματοδότησης, 2000-2006 (τιμές σε δισ. €)

	ΚΠΣ	Συνολική Δημόσια Δαπάνη	Συνολική Εθνική Συμμετοχή	Εκτιμώμενη Ιδιωτική Συμμετοχή	Γενικό Σύνολο
	1	2	3	4	
	1=2+4				
Στόχος 1	22,71	34,27	11,56	10,48	44,75
Ταμείο Συνοχής	3,32	5,29	1,97	1,10	6,39
Σύνολο	26,03	39,56	13,53	11,58	51,14

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών⁹²

Σχετικές μελέτες⁹³ κατέδειξαν πως το Γ' ΚΠΣ αποτελεί το σημαντικότερο μέσο για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας στην Ελλάδα κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο και συνάδει στην πλειοψηφία των στόχων του σε όλα τα θεματικά πεδία-προτεραιότητές της. Το ποσοστό των πόρων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία που κατευθύνονται σε δράσεις στη χώρα μας και που συμβάλλουν άμεσα στη

⁹⁰ Το 63,5% του διαθέσιμου προϋπολογισμού των Δ.Τ. στην Ελλάδα χρηματοδοτεί δράσεις που συμβάλλουν στη Στρατηγική της Λισσαβόνας.

⁹¹ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003), σελ. 9

⁹² www.hellaskps.gr

⁹³ Danish Technological Institute, 2005

Συνθήκη της Λισσαβόνας εκτιμάται σε 39%, ενώ αν συνυπολογισθούν και οι παρεμβάσεις έμμεσης συνεισφοράς, που αφορούν στην ανάπτυξη διευρωπαϊκών δικτύων μεταφοράς και στην αειφόρο ανάπτυξη, το ποσοστό ανέρχεται σε 48%⁹⁴.

Το Γ' ΚΠΣ περιλαμβάνει 25 Επιχειρησιακά Προγράμματα. Τα 11 αναφέρονται σε Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΤΕΠ) και αφορούν εθνικές τομεακές πολιτικές. Τα επόμενα 13 αναφέρονται σε Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), ένα για κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας και στα οποία, για την περίοδο 2000-2006, έχουν κατανεμηθεί το 1/3 περίπου των διαθέσιμων πιστώσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Το τελευταίο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα αναφέρεται στην Τεχνική Βοήθεια και έχει στόχο να βελτιώσει και να ενδυναμώσει το σύστημα διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του ΚΠΣ και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ).

Με την υπογραφή του Γ' ΚΠΣ, η Ελλάδα προσπαθεί να καλύψει την οικονομική καθυστέρηση των περιφερειών της, να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά της, να ανοιχθεί προς μια διευρυμένη συνεργασία γύρω από επτά προτεραιότητες για τις οποίες λαμβάνει στήριξη από την Ε.Ε. Οι πρώτες έξι προτεραιότητες, καλύπτουν το σύνολο της χώρας ενώ η έβδομη αφορά την περιφερειακή ανάπτυξη (Πίνακας 11).

Πίνακας 11.
Αναπτυξιακοί άξονες & μορφές παρέμβασης του Γ' ΚΠΣ (τιμές σε εκατ. €)

Άξονες Προτεραιότητας	Σχετικό Μεριδίω	Δ.Τ.	Ταμείο Συνοχής
1. Ανάπτυξη των ανθρώπινων πόρων & προώθηση της απασχόλησης	10,7%	3.280,1	
2. Μεταφορές	28,8%	4.501,8	1.660,0
3. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για την αειφόρο ανάπτυξη	14,5%	1.976,7	
4. Αγροτική ανάπτυξη & αλιεία	9,0%	1.470,0	
5. Ποιότητα ζωής	4,3%	1.284,4	1.660,0
6. Κοινωνία της πληροφορίας	6,8%	1.702,2	
7. Περιφερειακή ανάπτυξη	25,8%	7.041,7	
Τεχνική Υποστήριξη	0,2%	63,7	
Σύνολο ΚΠΣ	100%	22.707,0⁹⁵	3.320,0

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2001α & 2003

Στο εν λόγω ΚΠΣ, ο άξονας προτεραιότητας 7, περιλαμβάνει τα 13 ΠΕΠ, τα οποία προσαρμόζονται στις συνθήκες καθεμιάς από τις 13 ελληνικές περιφέρειες. Ως προς τους άλλους έξι άξονες, έχουμε να παρατηρήσουμε πως οι «μεταφορές», οι βασικές υποδομές αποτελούν σταθερά την πρώτη προτεραιότητα όλων των ΚΠΣ. Έμφαση δίνεται, επίσης, στη βελτίωση της

⁹⁴ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Αθήνα 2005

⁹⁵ Συμπεριλαμβάνονται οι αποθεματικοί πόροι (1.386,4 €)

ανταγωνιστικότητας για την αειφόρο ανάπτυξη. Για πρώτη φορά, ωστόσο, εμφανίζονται άξονες προτεραιότητας για την «ποιότητα της ζωής» και την «κοινωνία της πληροφορίας».

Τα προγράμματα που υλοποιούνται στα πλαίσια των έξι πρώτων προτεραιοτήτων είναι κατ' αντιστοιχία τα εξής: α) «Εκπαίδευση και αρχική κατάρτιση», «Προώθηση της απασχόλησης και της συνεχούς κατάρτισης», β) «Οδικές μεταφορές, λιμένες, Μετρό», «Σιδηροδρομικές μεταφορές, αεροδρόμια, άλλες αστικές μεταφορές», γ) «Μια καλύτερη ανταγωνιστικότητα για μια αειφόρο ανάπτυξη», δ) «Αγροτική ανάπτυξη», «Αλιεία», ε) «Περιβάλλον και φυσική κληρονομιά», «Πολιτισμός», «Υγεία και πρόνοια», ε) «Κοινωνία της πληροφορίας».

Τα έργα που υλοποιούνται στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ και έχουν εθνικό ενδιαφέρον είναι πολλά. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τον αυτοκινητόδρομο της Εγνατίας, που αποτέλεσε ένα από τα 14 έργα προτεραιότητας του διευρωπαϊκού δικτύου μεταφορών. Το ΕΠ «Φυσικό αέριο» και πρόγραμμα Interreg II «Ολοκλήρωση ενεργειακών δικτύων» που ξεκίνησε την περίοδο 1994-1999, συνεχίζεται μέχρι και σήμερα με διαφορετικούς στόχους, οι οποίοι περιλαμβάνουν την ενσωμάτωση του ελληνικού δικτύου στα ευρωπαϊκά και διεθνή δίκτυα φυσικού αερίου (ελληνοϊταλική διασύνδεση, αγωγός μεταφοράς φυσικού αερίου προς τα ελληνοτουρκικά σύνορα). Επίσης, υλοποιούνται μικρά υδροηλεκτρικά έργα στα πλαίσια του προγράμματος των ΜΑΕ και διεξάγονται έργα εκμετάλλευσης της αιολικής ενέργειας. Το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών συγχρηματοδοτεί από κοινού με την Ε.Ε. έργα αναβάθμισης της τουριστικής προσφοράς εθνικής κλίμακας. Έργα, όμως, υλοποιούνται και για την προώθηση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και πολλά από τα επενδυτικά σχέδια αφορούν τη σύσταση νέων ΜΜΕ και την ενίσχυση των ήδη υφιστάμενων. Τέλος, οι γραμμές του ΜΕΤΡΟ της Αθήνας που αφορούν τις διαδρομές Μοναστηράκι- Σύνταγμα, Χαλάνδρι- Αεροδρόμιο, Ηλιούπολη, Περιστερί- Αιγάλεω εντάσσονται στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων έχει ήδη ολοκληρωθεί.

Για την τρέχουσα περίοδο προγραμματισμού, η Επιτροπή θέλησε να αυξήσει την ευρωπαϊκή διάσταση των κοινοτικών πρωτοβουλιών και να ενισχύσει τη συμπληρωματικότητά τους σε σχέση με τους στόχους προτεραιότητας των Διαρθρωτικών Ταμείων. Στο έγγραφο Agenda 2000, η Επιτροπή πρότεινε τη μείωση του αριθμού των κοινοτικών πρωτοβουλιών και τη συγκέντρωση των παρεμβάσεών τους. Ως συμπλήρωμα, λοιπόν, των στόχων προτεραιότητας, τα Δ.Τ., παρέχουν στήριξη στις ελληνικές περιφέρειες μέσω τεσσάρων κοινοτικών πρωτοβουλιών, καθεμία από τις οποίες, χρηματοδοτείται από ένα μόνο ταμείο και σκοπό έχουν την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων. Οι πρωτοβουλίες της περιόδου 2000-2006 είναι οι εξής: Interreg III, Urban II Equal και Leader+ (Πίνακας 12).

Πίνακας 12
Διαρθρωτικές ενισχύσεις στην Ελλάδα, 2000-2006⁹⁶ (τιμές σε εκατ. €)

Στόχος 1	Interreg III	Urban II	Equal	Leader+	Ταμείο Συνοχής	Σύνολο ⁹⁷
24.088	627.12	25.89	108.20	189.90	3.388	28.428

Πηγή: www.europa.eu

Έχουν υποβληθεί πολλά προγράμματα για κάθε μια από τις παραπάνω πρωτοβουλίες. Ειδικότερα:

α) Πέντε προγράμματα διασυνοριακής συνεργασίας Interreg IIIA: Ελλάδα-Τουρκία, Ελλάδα- Ιταλία, Ελλάδα- Αλβανία, Ελλάδα- Βουλγαρία, Ελλάδα-ΠΓΔΜ, δύο προγράμματα διακρατικής συνεργασίας Interreg IIIB: «ARCHI-MED» (Ιταλία και Ελλάδα/Κύπρος, Μάλτα, Λίβανος, Συρία, Γάζα, Ισραήλ, Ιορδανία, Αίγυπτος, Λιβύη και Τουρκία) και «CANDESES» (Κεντρική Ευρώπη, Αδριατική, Δούναβης και Νοτιοανατολική Ευρώπη) και τέλος το πρόγραμμα «Ανατολική Ζώνη» της διαπεριφερειακής συνεργασίας Interreg IIIG.

β) Τρία προγράμματα Urban II για τις γειτονίες σε κρίση στο Πέραμα, την Κομοτηνή και το Ηράκλειο. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Urban II αποτελεί η ανάπτυξη καινοτόμων υποδειγμάτων για αστική ανάπτυξη και ανάπτυξη με έμφαση στην εταιρική σχέση και τη συμμετοχή τοπικών παραγόντων (π.χ. ανακαίνιση κτιρίων, δημοσίων χώρων, τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης, εκσυγχρονισμός της παιδείας, βελτίωση των συστημάτων κατάρτισης, ανάπτυξη περιβαλλοντικά φιλικών συστημάτων δημοσίων μεταφορών, συστήματα ενεργειακής διαχείρισης κ.λ).

γ) Το Equal στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης. Η βελτίωση και ανάπτυξη της συνείδησης για την απασχόληση στην Πελοπόννησο, η δημιουργία κέντρου μεταπληροφόρησης και ανάδειξης τεχνικών δεξιοτήτων για μετανάστες, παλιννοστούντες και πρόσφυγες, οι δραστηριότητες κοινωνικής επιχειρηματικότητας για την υποστήριξη ψυχικά πασχόντων ατόμων αποτελούν μερικά από τα υποέργα που εφαρμόζονται στα πλαίσια της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal.

δ) Το Leader+, αφορά την αγροτική ανάπτυξη και εφαρμόζεται στις περισσότερες από τις ελληνικές περιφέρειες. Παραδείγματα αποτελούν: η Κρήτη (π.χ. ανάπτυξη αγροτουρισμού, δημιουργία δικτύου πληροφόρησης στη Δυτική Κρήτη για την προβολή των τοπικών, φυσικών και πολιτιστικών πόρων της κ.λ.), η Φθιώτιδα, η Ηλεία, η Θεσσαλία, η Φωκίδα, η Βοιωτία κ.λ.

⁹⁶ Δεν περιλαμβάνονται οι καινοτόμες δράσεις.

⁹⁷ Το Μάρτιο του 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χορήγησε στην Ελλάδα πρόσθετο ποσό ύψους 945 εκατ. € (σύνολο για το Στόχο 1) στο πλαίσιο του αποθεματικού επίδοσης, που απευθύνεται στα πιο επιτυχημένα προγράμματα. Στον Πίνακα 9, έχει ενσωματωθεί το πρόσθετο ποσό αυτό.

5.3. Απολογισμός και 4^η Προγραμματική Περίοδος, 2007-2013

Μέχρι και σήμερα έχουν υλοποιηθεί στην Ελλάδα δύο ΚΠΣ ενώ από το 2000 βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη το Γ' ΚΠΣ. Οι διαφοροποιήσεις που διαπιστώνονται στα ΚΠΣ είναι πολλές και αφορούν τόσο στους άξονες προτεραιότητας που έχουν τεθεί όσο και στη διαχειριστική παρακολούθηση της κυκλοφορίας των οικονομικών πόρων. Έμφαση, ωστόσο, δίνεται στη διαχρονική βαρύτητα του άξονα «περιφερειακή ανάπτυξη» στο σύνολο των ΚΠΣ, η σημασία του οποίου μειώνεται. Η λογική της ενέργειας αυτής στηρίζεται στην ανάγκη για διοικητική και δημοσιονομική αποκέντρωση. Πράγματι, η διαχείριση των περιφερειακών προγραμμάτων των ΚΠΣ έχει περάσει στις περιφέρειες. Η ελλιπής, όμως, παρουσία ολοκληρωμένου στρατηγικού περιφερειακού σχεδιασμού δυσχεραίνει τη συγκροτημένη διαμόρφωση τομεακών παρεμβάσεων, την ορθή διαπεριφερειακή κατανομή των πόρων και κατ' επέκταση την ισόρροπη ανάπτυξη των ελληνικών περιφερειών.

Η αναπτυξιακή επίδραση των ΚΠΣ στην ελληνική οικονομία και στην περιφερειακή ανάπτυξη έχει αμφισβητηθεί εξαιτίας βασικών προβλημάτων που προέκυψαν. Η μετατόπιση των πόρων σε σχέση με τον αρχικό σχεδιασμό και η αναπαραγωγή εγγενών αδυναμιών στην υλοποίηση και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων των περιφερειακών προγραμμάτων, η παγίωση του άξονα των υποδομών ως τη βασικότερη προτεραιότητα και η περιορισμένη επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό αποτελούν μερικές από τις σημαντικότερες δυσλειτουργίες της εφαρμογής των ΚΠΣ.

Οι οικονομικοί πόροι που διοχετεύτηκαν συνολικά στην Ελλάδα από τα Διαρθρωτικά Ταμεία δεν κατανεμήθηκαν ισόρροπα και αποτελεσματικά στις περιφέρειες. Το μεγαλύτερο μέρος των ενισχύσεων των περιφερειακών προγραμμάτων λειτούργησε μάλλον συμπληρωματικά προς τις τομεακές πολιτικές της χώρας παρά ουσιαστικά στη διαπεριφερειακή ισότητα. Τα ΠΕΠ δεν αποτέλεσαν προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης αλλά χρηματοδοτικά πακέτα με εμφανή την έλλειψη στρατηγικής για κάθε μια από τις 13 ελληνικές περιφέρειες.

Η έλλειψη στρατηγικού περιφερειακού σχεδιασμού αποτελεί μέχρι και σήμερα τη βασικότερη αδυναμία της περιφερειακής πολιτικής της Ελλάδας. Η απουσία ενός συγκροτημένου συνόλου στόχων και μέσων που να συμπεριλαμβάνει τα δεδομένα της εθνικής κλίμακας και να επιδιώκει να

αξιοποιήσει αυτά της περιφερειακής κλίμακας⁹⁸, έγινε φανερή ακόμα και κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων που διοργανώθηκαν στην Αθήνα το 2004. Μεγάλο μέρος των πόρων του Γ' ΚΠΣ διοχετεύτηκε στην υλοποίηση ολυμπιακών έργων στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, γεγονός που ενίσχυσε τις περιφερειακές ανισότητες.

Ωστόσο, σημαντικό τμήμα και δράσεις του Γ' ΚΠΣ καθώς και το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 (ΕΣΠΑ- Δ' ΚΠΣ) στοχεύουν στην προώθηση των προτεραιοτήτων των εθνικών μεταρρυθμίσεων. Ειδικότερα, το ΕΣΠΑ 2007-2013, αποβλέπει στην επίτευξη της περιφερειακής σύγκλισης και της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας. Βάσει των απαιτήσεων που προκύπτουν από το διεθνές περιβάλλον καθώς και τη θέση της Ελλάδας μέσα σε αυτό, επιλέγονται προτεραιότητες και διαμορφώνονται στρατηγικές επιλογές σε εθνικό, τομεακό και περιφερειακό επίπεδο, οι οποίες θα αναδείξουν τα πλεονεκτήματα της χώρας μας. Η εκπλήρωση των προϋποθέσεων για την αποτελεσματική υλοποίηση των προτεραιοτήτων και η επίτευξη πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων από τη χρησιμοποίηση των πόρων που θα διατεθούν, αποτελεί το βασικό στόχο και την προοπτική του σχεδιασμού της εν λόγω περιόδου.

Για τη νέα προγραμματική περίοδο, ο Κανονισμός Πλαίσιο για το Δ' ΚΠΣ περιλαμβάνει τις νομοθετικές ρυθμίσεις για τη λειτουργία των Ταμείων. Όπως έχουμε προαναφέρει στο Κεφάλαιο 3, προβλέπονται τρεις νέοι Στόχοι που θα καλύπτουν τους τομείς δράσης των Ταμείων. Ο Στόχος «Σύγκλιση», αφορά τις περιφέρειες στις οποίες το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι κάτω από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου και θα συγκεντρώσει το 79% των συνολικών πόρων για την πολιτική συνοχής 2007-2013 έναντι 73% που είναι το αντίστοιχο ποσοστό κατά την τρέχουσα περίοδο. Σ' αυτόν το Στόχο εντάσσονται οι περισσότερες ελληνικές περιφέρειες⁹⁹. Ο δεύτερος Στόχος «Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση» αφορά όλες τις περιφέρειες που δε θα είναι επιλέξιμες στο Στόχο «Σύγκλιση» και θα συγκεντρώσει το 17% των δημοσιονομικών πόρων της πολιτικής συνοχής. Τέλος, ο Στόχος «Εδαφική Συνεργασία», ουσιαστικά ενσωματώνει την Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg του Γ' ΚΠΣ και θα λάβει το 4% των διαθέσιμων πόρων.

Επίσης, στο νέο σχέδιο Κανονισμού, η Κομισιόν προτείνει την ερχόμενη προγραμματική περίοδο να μην υπάρχουν κοινοτικές πρωτοβουλίες αλλά οι τρέχουσες τέσσερις (Urban, Interreg, Leader, Equal) να ενσωματωθούν στον προγραμματισμό των κεντρικών στόχων του Δ' ΚΠΣ. Ο συνολικός σχεδιασμός των νέων στόχων θα προκύψει από την εμπειρία που αποκτήθηκε από τις προηγούμενες κοινοτικές πρωτοβουλίες.

Σε επίπεδο προγραμματισμού, κατά τη συνεχιζόμενη διαδικασία διαμόρφωσης του εθνικού αναπτυξιακού σχεδιασμού για την περίοδο 2007-

⁹⁸ Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ., σελ. 476

⁹⁹ Εξαιρούνται από το Στόχο 1 οι περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας και του Νοτίου Αιγαίου που το κατά κεφαλήν τους ΑΕΠ το 2001 άγγιξε αντίστοιχα το 94,8% και 76,5%. Ωστόσο, υπάρχουν εννέα περιφέρειες με επίπεδο ανάπτυξης κάτω από το 65% του κοινοτικού μέσου όρου αν και ο στόχος που έθετε η «Χάρτα Σύγκλισης 2004-2008» επέβαλε καμία ελληνική περιφέρεια να μην έχει ως το 2008 επίπεδο ανάπτυξης κατώτερο του 65% του κοινοτικού μέσου όρου (ΥΠΕΘΟ, 2003, σελ.13).

2013 και κατόπιν διαβούλευσης με φορείς τομεακών και περιφερειακών πολιτικών, με τους κοινωνικο-οικονομικούς εταίρους και τις ΜΚΟ, αναδεικνύονται προς τον παρόν επτά Στρατηγικοί Άξονες Ανάπτυξης για το ΕΣΠΑ:

- ✚ Ενίσχυση της προσπελασιμότητας και των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (ανάπτυξη δικτύων μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας κ.λ.)
- ✚ Ανταγωνιστικότητα- Επιχειρηματικότητα- Εξωστρέφεια (επενδύσεις, καινοτομία, επιχειρηματικότητα, έρευνα και ανάπτυξη, πρόσβαση στη χρηματοδότηση κ.λ.)
- ✚ Ψηφιακή σύγκλιση
- ✚ Αειφόρος ανάπτυξη (περιβάλλον, υγεία- πρόνοια, πολιτισμός κ.λ.)
- ✚ Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης (εκπαίδευση και κατάρτιση, απασχόληση, αγορά εργασίας κ.λ.)
- ✚ Αναβάθμιση της διοικητικής ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης (ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας και αναμόρφωση της Δημόσιας Διοίκησης σε κεντρικό/περιφερειακό και τοπικό επίπεδο)
- ✚ Προώθηση της διασυνοριακής, διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας

Για την υλοποίηση των παραπάνω δράσεων, αναμένεται περιορισμός των πόρων και μετατόπιση του περιεχομένου της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής. Βάσει της πρότασης της Ευρωπαϊκή Επιτροπής για την Ελλάδα συνάγεται πως θα υπάρξει μείωση των πιστώσεων που θα αγγίζει το 10-15%¹⁰⁰ συγκριτικά με το υπό εξέλιξη ΚΠΣ. Αυτό οφείλεται στη διεύρυνση της Ε.Ε. και στη σχετική αύξηση του ΑΕΠ τα τελευταία χρόνια.

Τέλος, οφείλουμε να αναφέρουμε πως τα βασικά προγραμματικά κείμενα της Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 θα είναι τα εξής¹⁰¹:

- ✚ Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, το οποίο θα έχει αποσταλεί για διαπραγμάτευση στην Ε.Ε. αρχές του 2006.
- ✚ Το Σχέδιο Ανάπτυξης 2007-2013, που θα περιλαμβάνει το σύνολο των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων και προγραμμάτων συγχρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε. και μη.
- ✚ Τα συγχρηματοδοτούμενα Επιχειρησιακά Προγράμματα, τα οποία ετοιμάζονται παράλληλα με το ΕΣΠΑ με στόχο να υποβληθούν προς έγκριση από την Επιτροπή το πρώτο εξάμηνο του 2006.
- ✚ Το Εθνικό Πλαίσιο Στήριξης, το οποίο θα αποτελεί και μέρος του Σχεδίου Ανάπτυξης που θα χρηματοδοτηθεί από αμιγώς εθνικούς πόρους.

Ο στρατηγικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης με έμφαση στην οικονομική και κοινωνική συνοχή αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί και για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 βασική αναπτυξιακή προοπτική. Έχει άμεση συνάφεια με την περιφερειακή ανάπτυξη και τους αναπτυξιακούς στόχους της Ελλάδας σε όλα τα επίπεδα.

¹⁰⁰ Χατζηδάκης, 7/10/2004

¹⁰¹ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 12

5.4. Η Ένταξη της Αειφόρου Ανάπτυξης στην Ελληνική Πολιτική

Η Ελλάδα, ως κράτος- μέλος της Ε.Ε. συμμετέχει στην κοινή πολιτική που χαράσσει η Κοινότητα για το περιβάλλον, τη δόμηση και την αειφορία. Δε νοείται, άλλωστε, οικονομική ανάπτυξη χωρίς κοινωνική συνοχή και περιβαλλοντική προστασία. Καθήκον της χώρας μας, όπως άλλωστε και κάθε ευρωπαϊκής χώρας, αποτελεί η δημιουργία ενός νέου πλαισίου πολιτικής και νομοθεσίας σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, υπέρ της επίτευξης ισορροπίας μεταξύ των τριών πτυχών της βιωσιμότητας, οικονομίας- κοινωνίας- περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα έχει στη διάθεσή της διάφορα επιχειρησιακά εργαλεία για την εφαρμογή πολιτικών που αποσκοπούν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Άλλωστε οι περιφερειακές ανισότητες που παρατηρούνται επιβάλλουν την εφαρμογή πολιτικών και μέτρων για την εξομάλυνσή τους. Ο διαφορετικός τρόπος εκτίμησης του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος, η συγκέντρωση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα- Θεσσαλονίκη), ο συγκεντρωτισμός της κεντρικής διοίκησης, η αδυναμία συντονισμού των δράσεων των φορέων αποτελούν ίσως κάποιους από τους λόγους συσσώρευσης των προβλημάτων και δημιουργίας πολλαπλών επιπέδων ανάπτυξης των περιφερειών. Η επίσημη θέση της πολιτείας για το θέμα αυτό είναι πως συγκριτικά με άλλα κράτη- μέλη της Ε.Ε., η Ελλάδα έχει περιορισμένες ανισότητες στα επίπεδα ανάπτυξης των περιφερειών και των νομών, όπως αυτά μετρώνται από το κατά κεφαλήν ΑΕΠ¹⁰².

Οφείλουμε, ωστόσο, να αναγνωρίσουμε το γεγονός πως τις δύο τελευταίες δεκαετίες η πολιτεία διερευνά τους παράγοντες που προσδιορίζουν και επηρεάζουν το περιφερειακό πρόβλημα και ταυτόχρονα εφαρμόζει πολιτικές για την προώθηση της ισορροπίας ανάπτυξης των 13 περιφερειών. Εδώ εντάσσονται και οι προσπάθειες συντονισμού της δράσης των πολιτικών και ιδιωτικών φορέων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των ερευνητικών κέντρων και των ΜΚΟ. Η Ελλάδα εντάσσει την προσπάθειά της για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών της, στην εναρμόνιση των πολιτικών της με την κοινοτική νομοθεσία και στην αξιοποίηση των χρηματοδοτικών ενισχύσεων και των προγραμμάτων που προσφέρει η Διεθνής Κοινότητα στα μέλη της.

¹⁰² Πετράκος Γ.- Ψυχάρης Γ., σελ.35

5.4.1. Πολιτικές Δράσεις για το Περιβάλλον

Πολυμερείς διαπραγματεύσεις, διεθνείς συμβάσεις, πρωτόκολλα, συμφωνίες είναι μερικές από τις πράξεις που διαμορφώνουν την ελληνική πολιτική για τη διαχείριση της περιβαλλοντικής κρίσης. Η επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας και του Πρωτοκόλλου του Κιότο αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Η ευρωπαϊκή, ωστόσο, εμπειρία στην περιβαλλοντική πολιτική έχει δείξει πως τόσο οι ανεπτυγμένες όσο και οι αναπτυσσόμενες χώρες, οφείλουν να εφαρμόζουν ένα νόμιμο και διοικητικό σύστημα καθώς και ένα μηχανισμό προώθησης περιβαλλοντικών πολιτικών που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών για τη βιώσιμη ανάπτυξη, στην προστασία του περιβάλλοντος και στη μείωση της ρύπανσης.

Η έμφαση που δίνει η χώρα μας στη βιώσιμη ανάπτυξη διαφαίνεται και μέσω του νέου επενδυτικού νόμου, Ν.3299/2004, ο οποίος παρέχει μια δέσμη κινήτρων και περιλαμβάνει επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις απασχόλησης και φορολογικές απαλλαγές με σκοπό την προώθηση επενδυτικών σχεδίων για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα την παραγωγή ηλεκτρισμού από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) δίνοντας έμφαση στην αιολική, ηλιακή, υδροηλεκτρική, γεωθερμική ενέργεια και τη βιομάζα. Επίσης, ολοκληρώνονται και οι απαιτούμενες θεσμικές ρυθμίσεις ώστε να απλοποιηθούν οι διαδικασίες για την αδειοδότηση επενδύσεων ΑΠΕ και προωθείται η βιώσιμη διαχείριση της ενέργειας μέσω της υλοποίησης του Ειδικού Χωροταξικού Σχεδίου ΑΠΕ.

Στον τομέα της ενέργειας, υλοποιούνται πολιτικές και λαμβάνονται μέτρα για την εξοικονόμησή της τόσο στον οικιακό τομέα όσο και στον τριτογενή τομέα. Στα πλαίσια αυτά εντάσσονται και οι μέχρι τώρα προσπάθειες εφαρμογής κοινοτικών Οδηγιών και προγραμμάτων (π.χ. THERMIE), υλοποίησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Ενέργειας των ΚΠΣ, εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης «Ενέργεια 2001» που το ΥΠΕΧΩΔΕ εκπόνησε το 1996 αλλά και κατάρτισης νέου Κανονισμού Ορθολογικής χρήσης και Εξοικονόμησης στα κτίρια (ΚΟΧΕΕ), ο οποίος στοχεύει στην αντικατάσταση του ισχύοντα κανονισμού θερμομόνωσης του 1979. Ένας από τους στόχους που έχει τεθεί από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, είναι η μείωση της κατανάλωσης της ενέργειας κατά 11-12% μέχρι το 2008. Η επίτευξη του στόχου αυτού θα πραγματοποιηθεί είτε με την εφαρμογή εναλλακτικών μορφών παρεμβάσεων (μείωση του συντελεστή θερμοπερατότητας, αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας, ανακύκλωση καυσίων αερίων σε υφιστάμενες μονάδες καύσης κ.λ) είτε με τη σύνδεση όλων των Νοσοκομείων με φυσικό αέριο.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στα πλαίσια αντιμετώπισης των κλιματολογικών αλλαγών, ενέκρινε το Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου¹⁰³. Με τη θέσπιση του εν λόγω Σχεδίου, η Ελλάδα¹⁰⁴ εναρμονίζεται με τον υπό διαμόρφωση μηχανισμό διαπραγμάτευσης

¹⁰³ Το Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Δεκέμβριο του 2004.

¹⁰⁴ Σε πρώτη φάση οι τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας που θα ελέγχονται είναι οι κλάδοι ενέργειας, μετάλλων, ορυκτών, χαρτιού και χαρτοπολτού. Στο καθεστώς των

εκπομπών αερίων της Ε.Ε., που αποτελεί και το βασικό μηχανισμό για την αποτίμηση της περιβαλλοντικής ρύπανσης, προσβλέποντας στην ικανοποίηση των δεσμεύσεων του Πρωτοκόλλου του Κιότο. Ιδιαίτερα αξιόλογη είναι η ενέργεια του ΥΠΕΧΩΔΕ, το οποίο σύστησε Γραφείο Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου (ΓΕΔΕ) ενώ παράλληλα ενεργοποιήθηκε το Ελληνικό Κέντρο Περιβάλλοντος για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΚΠΑΑ) στην τήρηση των ηλεκτρονικών μητρώων παρακολούθησης των συναλλαγών των Αερίων Θερμοκηπίου.

Τα επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης στη χώρα μας είναι ιδιαίτερα υψηλά και μάλιστα κατέχει μια από τις πρώτες θέσεις σε σχέση με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη αν και έχει υιοθετήσει μια σειρά μέτρων για τη βελτίωση του εθνικού δικτύου παρακολούθησης και για την ενίσχυση του ελέγχου των πηγών αέριας ρύπανσης. Μερικές από τις ενέργειες που έχουν δρομολογηθεί και θα συμβάλλουν στον έλεγχο και στον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι οι εξής: η αύξηση της χρήσης φυσικού αερίου και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η ενίσχυση ενεργειών για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του θείου, οξειδίων του αζώτου, η προώθηση χρήσης καθαρότερων καυσίμων, η δημιουργία Εθνικού Μητρώου απογραφής εκπομπών, συνεργασία των πολιτικών για τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα με αυτές του τομέα ενέργειας και των μεταφορών, η προμήθεια περισσότερων λεωφορείων φυσικού αερίου για την εξυπηρέτηση των αστικών συγκοινωνιών.

Η προώθηση των βιοκαυσίμων στην ελληνική αγορά ως εναλλακτική μορφή καυσίμων αποτελεί μια ακόμα αξιόλογη προσπάθεια της πολιτείας. Ήδη έχει κατατεθεί στη Βουλή των Ελλήνων σχετικό προσχέδιο νόμου. Ωστόσο, έχει ήδη ψηφιστεί και αποτελεί νόμο η απαλλαγή από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης κατάλληλων ποσοτήτων βιοντίζελ για τα έτη 2005-2007. Εθνικό στόχο αποτελεί και η υποκατάσταση του 5,75% του συνόλου των καυσίμων για τις μεταφορές από βιοκαύσιμα.

Η βιώσιμη διαχείριση των αποβλήτων και η προστασία της βιοποικιλότητας εντάσσονται στους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής. Η εφαρμογή εναλλακτικών συστημάτων ανακύκλωσης, η αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου για τη διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων, η χρήση τεχνικο-οικονομικών εργαλείων για την προστασία των υδροβιότοπων κ.λ. αποτελούν ορισμένα από τα μέτρα που η χώρα μας εφαρμόζει.

Εφαρμόζεται, τέλος, στη χώρα μας μια σειρά από δράσεις που προάγουν την ανάπτυξη και τη χρήση περιβαλλοντικών τεχνολογιών καθώς και την τυποποίηση βιώσιμων μορφών παραγωγής. Η ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στις τομεακές πολιτικές της χώρας και στην αξιολόγηση έργων και δραστηριοτήτων ακολουθώντας και υιοθετώντας την Κοινοτική Οδηγία 2001/42/ΕΚ σχετικά με την εκ των προτέρων εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, η προώθηση προτύπων βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης (EMAS, ISO, Eco-label), η χρηματοδότηση έργων που προωθούν τη χρήση τεχνολογιών φιλικών προς το περιβάλλον αποτελούν ορισμένες από τις παραπάνω δράσεις.

«δικαιωμάτων ρύπων» θα ενταχθεί η ΔΕΗ καθώς και πολλές βιομηχανικές μονάδες (π.χ. Ελληνικά Πετρέλαια, Πετρόλα, ΑΓΕΤ Ηρακλής, Χαλυβουργική, Λάρκο, Πυρκάλ κ.λ.).

5.4.2. Πολιτικές Δράσεις για το Αειφορικό Κτίριο και το Δομημένο Περιβάλλον

Όπως συμβαίνει στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, έτσι και στην Ελλάδα το περιβάλλον έχει επιβαρυνθεί ιδιαίτερα εξαιτίας του μεγάλου όγκου που καταλαμβάνει το δομημένο περιβάλλον και της υψηλής αστικής πυκνότητας. Τα κτίρια στη χώρα μας αριθμούνται σε 3.800.000, εκ των οποίων το 80% κατασκευάστηκαν πριν το 1980. Σε αντίθεση με το σύνολο της Ε.Ε., στην Ελλάδα η κατανάλωση ενέργειας στα κτίρια παρουσιάζει αυξητική τάση. Η συμμετοχή του κτιριακού τομέα και ειδικότερα των κτιρίων του τριτογενούς τομέα στην τελική ενεργειακή κατανάλωση στη χώρα προβλέπεται ιδιαίτερα αυξητική ως το 2010¹⁰⁵.

Προκύπτει εύλογα, λοιπόν, η ανάγκη για αστική ποιότητα, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με τον ανασχηματισμό του δομημένου περιβάλλοντος με ενεργειακά και περιβαλλοντικά κριτήρια. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης εμφανίζεται πλέον ευρέως και στον τομέα των κατασκευών με διάφορες μορφές: οικολογικά βιώσιμη ανάπτυξη, περιβαλλοντική δόμηση, πράσινη δόμηση, περιβαλλοντική αρχιτεκτονική αποδοτική ως προς τους πόρους κατασκευής¹⁰⁶.

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός στην Ελλάδα ενσωμάτωσε την έννοια της αειφορίας το 1983, βάσει του Ν.1337/83. Το ουσιαστικό ενδιαφέρον της πολιτείας για την ορθολογική χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων χρονολογείται το 1986 όπου και εκδόθηκε ο Ν. 1650/86 για την προστασία του περιβάλλοντος, προσπάθεια η οποία ενισχύθηκε από την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου με την κοινοτική νομοθεσία εξαιτίας της ένταξης της χώρας στην ΕΟΚ. Η νέα πολεοδομική και οικιστική νομοθεσία, Ν.2508/97, για τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων και των οικισμών, στοχεύει στην αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων, στον έλεγχο και στον περιορισμό της επέκτασής τους, στην ανάπλαση των υφιστάμενων κτιριακών συνόλων αλλά και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των αστικών περιοχών. Προς την ίδια κατεύθυνση συμβάλλουν και ο Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός που εκδόθηκε το 2000, ο Κανονισμός Θερμομόνωσης Κτιρίων, η Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμ. 21475/4707, το Σχέδιο Δράσης «Ενέργεια 2001» αλλά και ο Κανονισμός για την Ορθολογική Χρήση και την Εξοικονόμηση Ενέργειας (ΚΟΧΕΕ).

Οι βασικοί φορείς που δραστηριοποιούνται με το αειφορικό κτίριο διακρίνονται στους πολιτικούς φορείς, στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, στα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, στους επαγγελματικούς φορείς και στις ΜΚΟ καθώς και στους ιδιωτικούς φορείς. Ειδικότερα:

1. Η Κεντρική Διοίκηση αποτελεί το σημαντικότερο άξονα πολιτικής δράσης για τα δημόσια κτίρια. Τα Υπουργεία ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ και ΕΣ.ΔΔ.Α είναι αρμόδια για τον τομέα αυτό.

□ Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. είναι υπεύθυνο για την υποστήριξη και την εφαρμογή

¹⁰⁵ Ως το 2010 προβλέπεται υπερδιπλασιασμός της κατανάλωσης ενέργειας στον τριτογενή τομέα με ποσοστό που αγγίζει το 38% του συνόλου της τελικής κατανάλωσης του οικιακού- τριτογενούς τομέα.

¹⁰⁶ Κυβέλου Στέλλα, (2003), σελ.1-6

μέτρων για το αειφορικό κτίριο και συνεργάζεται με το Υπουργείο Ανάπτυξης, που ευθύνεται για την ενεργειακή πολιτική και με το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, που ευθύνεται για την προβολή κινήτρων, οικονομικών προγραμμάτων και αναπτυξιακών νόμων. Πιλοτικές δράσεις που έχουν εφαρμοστεί στα πλαίσια αυτά είναι για παράδειγμα: επεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας σε υφιστάμενο κτίριο του ΕΜΠ, ανακατασκευή βιομηχανικών κτιρίων στο Βόλο με εφαρμογή βιοκλιματικού σχεδιασμού και ηλιακών τεχνικών, ανακατασκευή υφιστάμενων προσφυγικών πολυκατοικιών στο Δήμο Ταύρου με τεχνικές εξοικονόμησης ενέργειας, οικολογικό βιοκλιματικό κτίριο στο Δήμο Μενεμένης κ.λ. Επίσης, το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. υλοποιεί δράσεις ενημέρωσης, επιμόρφωσης και εκπαίδευσης όπως για παράδειγμα: διοργάνωση ημερίδων και συνεδρίων με αντικείμενο το αειφορικό κτίριο, έκδοση εντύπων και εγχειριδίων σχετικά με τα οφέλη από το Σχέδιο Δράσης 2001, προετοιμασία για την έκδοση εγχειριδίου τεχνικών οδηγιών της Ε.Ε. σχετικά με την εφαρμογή ήπιων μορφών ενέργειας και βιοκλιματικού σχεδιασμού στη Μεσόγειο κ.λ. Το ΥΠ.ΑΝ. έχει δημιουργήσει την Ειδική Γραμματεία Ανταγωνιστικότητας, στην οποία υπάγεται η διαχειριστική αρχή του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα», βασική δράση του οποίου είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στον τομέα του περιβάλλοντος.

- Το ΥΠ.ΕΣ.ΔΔ.Α είναι υπεύθυνο για την κτιριακή υποδομή της δημόσιας διοίκησης. Το 1995 υιοθέτησε την πολιτική του ενεργειακού σχεδιασμού των δημοσίων κτιρίων και το 1997 σχεδιάστηκε ένα καινοτομικό πρόγραμμα ενεργειακής διαχείρισης και εισαγωγής νέων ενεργειακών τεχνολογιών στα κτίρια που στεγάζουν δημόσιες υπηρεσίες. Στα πλαίσια δράσης του Υπουργείου εντάσσονται οι ημερίδες ενημέρωσης των ενεργειακών υπευθύνων/συνδέσμων (Μάρτιος 1998), η συγκρότηση Επιτροπής για τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας της κτιριακής υποδομής της δημόσιας διοίκησης (Ιούλιος 1997), η έκδοση εγκυκλίου για την ορθολογική χρήση και εξοικονόμηση ενέργειας, η έκδοση Προγράμματος Δράσης για την εξοικονόμηση ενέργειας κ.λ.

2. Η δράση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι ιδιαίτερα αξιόλογη και συγκριτικά μεγαλύτερη από αυτή της Κεντρικής Διοίκησης. Έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν Γραφεία Ενεργειακής Διαχείρισης από όλους τους φορείς δημοσίου και ευρύτερου δημοσίου φορέα. Επίσης, 18 ενεργειακά κτίρια ή γραφεία κατασκευάστηκαν με την Επιχορήγηση της Γενικής Διεύθυνσης για την ενέργεια της Ε.Ε. και τα οποία διακρίνονται σε περιφερειακά (π.χ. Αν.Μακεδονία και Θράκη, Κρήτη, Ιόνια Νησιά, Θεσσαλία, Πελοπόννησος, Δυτ.Μακεδονία κ.λ.), νομαρχιακά (π.χ. Τρίκαλα, Κυκλάδες κ.λ.) και αστικά (π.χ. Καλλιθέα κ.λ.). Τα ενεργειακά κέντρα καλούνται να λειτουργήσουν ως πόλοι ενημέρωσης και διάδοσης της τεχνολογίας αλλά και ως κέντρα παροχής τεχνικής βοήθειας προς τους χρήστες των κτιρίων του δημοσίου τομέα. Ορισμένα από αυτά έχουν δραστηριοποιηθεί ιδιαίτερα στο χώρο του αειφόρου κτιρίου, στην εξοικονόμηση ενέργειας ειδικότερα στο χώρο του δημοσίου τομέα.

Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί ο Δήμος Αμαρουσίου, ο οποίος συμμετέχει σε πολλά ευρωπαϊκά προγράμματα εφαρμόζοντας τις αρχές τις βιώσιμης

ανάπτυξης (Local Agenda 21). Ο Δήμος συμμετέχει στη διαδημοτική εταιρεία διανομής φυσικού αερίου αλλά και στο «Αττικό Αέριο Α.Ε.». Επίσης, η Δημοτική Επιχείρηση Ανάπτυξης του Δήμου Αμαρουσίου και το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών (ΚΑΠΕ) σε συνεργασία με την εταιρεία συμβούλων Global to Local Ltd και με την υποστήριξη της Οργανωτικής Επιτροπής των Ολυμπιακών Αγώνων Αθήνα 2004, υλοποιούν το πρόγραμμα «Πράσινοι Αγώνες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (Gala)». Άλλο παράδειγμα αποτελεί ο Δήμος Νέου Ψυχικού, ο οποίος συμμετέχει στο Σύνδεσμο Βιώσιμης Ανάπτυξης των 21 Τοπικών Αυτοδιοικήσεων Βορείου και Ανατολικού τομέα της Νομαρχίας Αθηνών για τη δημιουργία ενός κοινού φορέα για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Επιπλέον, στα πλαίσια της Δημοτικής Επιχείρησης Μελετών Καινοτομίας και Ανάπτυξης Βόλου, λειτουργεί με χρηματοδότηση από τη 17^η Γενική Διεύθυνση της Επιτροπής, το Περιφερειακό Ενεργειακό Κέντρο Θεσσαλίας που φέρει την ευθύνη για την προώθηση της ενεργειακής πολιτικής στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Τέλος, το Ενεργειακό Κέντρο του Νομού Τρικάλων, το οποίο ιδρύθηκε στα πλαίσια του προγράμματος SAVE II, δραστηριοποιείται για την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

3. Τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα αποτελούν το μεγαλύτερο φορέα προώθησης της ιδέας της βιώσιμης ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο έχει εντάξει στο πρόγραμμα σπουδών του μαθήματα που αφορούν τη φυσική των κτιρίων, τις ήπιες μορφές ενέργειας, τη ρύπανση του εσωτερικού χώρου. Επίσης, Στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο λειτουργεί το Τμήμα Χημικών Μηχανικών, το οποίο έχει συμμετάσχει στο 5^ο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τη βιώσιμη κατασκευή και έχει διεξάγει έρευνα για την εξοικονόμηση ενέργειας και τη μελέτη συστημάτων μετατροπής ενέργειας καθώς και έχει συμπεριλάβει στο πρόγραμμα σπουδών του μαθήματα σχετικά με την αειφόρο κατασκευή και το ρόλο των χρησιμοποιούμενων υλικών. Εξίσου σημαντική, όμως, είναι και η δράση του προγράμματος THERMIE που στόχευε στην εξοικονόμηση συμβατικής ενέργειας και στη βελτίωση των συνθηκών θερμικής άνεσης στον παρακείμενο εργαστηριακό χώρο του κτιρίου του Τμήματος Χημικών Μηχανικών. Τέλος, στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου διδάσκεται η έννοια και η διάσταση της αειφορίας σε όλα τα χωρικά επίπεδα πολιτικής και σχεδιασμού.

4. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις έχουν διεθνή δράση και ευαισθητοποιούνται σε θέματα που αφορούν την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος και της υψηλής ποιότητας της ζωής του ανθρώπου. Η Greenpeace, είναι παγκοσμίως γνωστή και η δράση της στην Ελλάδα αφορά, ανάμεσα στα άλλα, την αειφορική κατοικία και την εξοικονόμηση ενέργειας. Οι ενέργειές της αφορούν την εφαρμογή των πρώτων προγραμμάτων εξοικονόμησης ενέργειας στο φωτισμό που ξεκίνησαν από την Κρήτη, τα νησιά του Αιγαίου και τη Θράκη, την άσκηση πίεσης για φοροαπαλλαγή για την αγορά και εγκατάσταση συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την οργάνωση εκστρατειών για την εξοικονόμηση ενέργειας [«Σώστε το κλίμα από το σπίτι σας», «Ηλιακός ηλεκτρισμός σπίτι σας (2000)», «Οδηγός Greenfreeze (2002)» κ.λ.].

5. Οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες και επιχειρηματικές δράσεις συντελούν και

αυτές στην κατασκευή βιώσιμων κατοικιών και στην προστασία του δομημένου περιβάλλοντος. Αρκετά είναι τα μελετητικά γραφεία, τα οποία έχουν εισάγει την έννοια της αειφορικής κατασκευής, προωθούν υλικά φιλικά προς το περιβάλλον και γενικότερα ακολουθούν τη φιλοσοφία του βιοκλιματικού σχεδιασμού στις αρχιτεκτονικές μελέτες τους.

5.4.3. Δράσεις για την Επίτευξη Περιφερειακής Συνοχής

Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των προηγούμενων ετών και η ταυτόχρονη παρουσία έντονων κοινωνικών ανισοτήτων καταδεικνύουν την ύπαρξη περιφερειακών ανισορροπιών και ανισοτήτων στην Ελλάδα. Στόχος τόσο της Κεντρικής Διοίκησης όσο και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί η ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας μέσω της οικονομικής ενίσχυσης των προβληματικών περιοχών και της αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού και της διαχείρισης της περιβαλλοντικής κρίσης.

Ο νέος επενδυτικός νόμος, Ν.3299/2004, παρέχει επενδυτικά κίνητρα για τους παραμεθόριους νομούς αλλά και για αυτούς που το κατά κεφαλήν τους ΑΕΠ είναι μικρότερο του 65% του κοινοτικού μέσου όρου, στους οποίους και παρέχει πρόσθετη επιχορήγηση της τάξης του 15%. Επίσης, ο νόμος για τις Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) θα συμβάλλει στην αναβάθμιση των περιφερειών καθώς και στην υλοποίηση βασικών έργων υποδομής, αναγκαίων για την οικονομική ανάπτυξή τους.

Η ανάπτυξη της υπαίθρου αποτελεί βασικό σημείο της αναπτυξιακής πολιτικής της πολιτείας γι' αυτό άλλωστε σχεδιάζονται ειδικές δράσεις με στόχο την προώθηση της επιχειρηματικότητας, των παραγωγικών δραστηριοτήτων, την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και την παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας. Το δε Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, προωθεί νομοσχέδιο με το οποίο προβλέπεται η ίδρυση και η λειτουργία τοπικών κέντρων αγροτικής ανάπτυξης για τη στήριξη των νέων αγροτών.

Στην προσπάθεια επίτευξης της περιφερειακής συνοχής και της εξάλειψης των περιφερειακών ανισοτήτων, υλοποιούνται δράσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της σύνδεσης της περιφέρειας με τα μεγάλα αστικά κέντρα. Αυτό επιτυγχάνεται με την αναβάθμιση των μεταφορικών υποδομών. Η αναβάθμιση σε αυτοκινητοδρόμους των οδικών αξόνων του διευρωπαϊκού οδικού δικτύου στην Ελλάδα (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός, Ιονία Οδός κ.λ.), η κατασκευή διπλής γραμμής με ηλεκτροκίνηση κατά μήκος του σιδηροδρομικού άξονα ΠΑΘΕ/Π, ο εκσυγχρονισμός των αεροδρομίων και των λιμένων αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Δράσεις υλοποιούνται, όμως, και για την αναβάθμιση του τηλεπικοινωνιακού χάσματος. Η επέκταση των ευρυζωνικών υποδομών και ο διαχωρισμός τους σε μειονεκτικές και λιγότερο ευνοημένες περιοχές αποσκοπεί στην εξάλειψη του ψηφιακού χάσματος που έχει δημιουργηθεί. Τέλος, με το Ν.3377/2005 ιδρύονται για πρώτη φορά «περιφερειακοί πόλοι

καινοτομίας». Οι πόλοι αυτοί, θα αποτελέσουν βασικό περιφερειακό εργαλείο για την ανάπτυξη της περιφέρειας εφόσον θα προωθηθούν καινοτόμες ενέργειες και πρότυπα.

5.5. Αδυναμίες και Συμπεράσματα

Βάσει των στοιχείων της Eurostat, η χώρα μας εμφανίζει έναν από τους χαμηλότερους δείκτες ανισοτήτων συγκριτικά με αυτούς των 15 κρατών-μελών. Ωστόσο, η πληροφορία αυτή έρχεται σε αντίθεση με την εικόνα των ελληνικών περιφερειών. Η ανισοκατανομή του πληθυσμού και η ταυτόχρονη πληθυσμιακή συρρίκνωση της ελληνικής περιφέρειας συνοδεύεται από υψηλές ανισότητες τόσο στις ευκαιρίες όσο και στα επίπεδα ανάπτυξης.

Η ελλιπής παρουσία ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού περιφερειακού σχεδιασμού και ο συγκεντρωτισμός των εξουσιών εμποδίζουν τη δημιουργία ισχυρών θεσμών και μηχανισμών προώθησης της τοπικής ανάπτυξης. Η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και πόρων στην τοπική αυτοδιοίκηση είναι ανεπαρκής, γεγονός που δυσχεραίνει την ανάληψη του νέου αναπτυξιακού της ρόλου.

Ο στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης των ελληνικών περιφερειών προσπαθεί να επιτευχθεί με τη χρηματοδότηση που παρέχεται από την Ε.Ε. Οι πόροι, ωστόσο, των ΚΠΣ που διαχρονικά διοχετεύονται για την ανάπτυξη των περιφερειών αλλά και η σημασία που δίνεται στον αντίστοιχο άξονα, διαρκώς μειώνεται. Ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ δεν είναι πάντα διακριτός και εμφανίζονται περιφέρειες που έχουν δυσανάλογη συμμετοχή στα ΠΕΠ βάσει του επιπέδου ανάπτυξής τους. Αναμφίβολη είναι, τέλος, και η αποτελεσματικότητα των χρηματοδοτικών πόρων των περιφερειακών προγραμμάτων, οι οποίοι ουσιαστικά δρουν συμπληρωματικά ως προς τις εφαρμοζόμενες τομεακές πολιτικές.

Από τις παραπάνω πληροφορίες θα μπορούσαμε να διεξάγουμε το συμπέρασμα πως οι περιφερειακές ανισότητες της χώρας μας είναι διαχρονικές και απαιτούν ιδιαίτερα προσεχτικό σχεδιασμό των αναπτυξιακών επιλογών και πολιτικών. Το στοίχημα της νέας μορφής περιφερειακής ανάπτυξης είναι να μπορέσει να προσφέρει στους έλληνες πολίτες συνθήκες κοινωνικής συνοχής, οικονομικής ανάπτυξης, περιβαλλοντικής προστασίας, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας, διοικητικής αυτονομίας και ποιότητα ζωής. Ο προβληματισμός σχετικά με τη βιωσιμότητα των περιφερειών πρέπει να συμπεριλάβει προτάσεις νέων μέσων χρηματοδότησης, νέων στρατηγικών οικονομικής συνεργασίας της κεντρικής εξουσίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Οι περιφέρειες θα πρέπει να αποκτήσουν διοικητικά και πολιτικά όργανα που θα τους δώσουν την απαραίτητη αυτονομία ώστε να εφαρμόσουν τη δική τους αναπτυξιακή και επενδυτική πολιτική, ικανή να οδηγήσει σε ένα νέο μοντέλο περιφερειακού και αστικού

σχεδιασμού που θα εξετάζει και θα αντιμετωπίζει συνολικά τα προβλήματα και τις ευρωπαϊκές προκλήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ
ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΚΡΑΤΗ-
ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ

6.1. Απορρόφηση των Κοινοτικών Πόρων από τα κράτη- μέλη της Ευρώπης

Τα χρηματοδοτικά μέσα που έχει στη διάθεσή της η Ε.Ε. για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής, της δίνουν τη δυνατότητα να διευρύνει τη δράση της και να προωθήσει ένα ενιαίο ευρωπαϊκό πρότυπο βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης. Οι νέες κατευθύνσεις οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης αλλά και περιβαλλοντικής προστασίας, υποστηρίζονται από τη συγχρηματοδότηση που παρέχονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ένωσης προς τις επιλέξιμες περιφέρειες (Στόχοι: 1, 2, 3) καθώς και από το Ταμείο Συνοχής.

Τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη- μέλη, τους δίνουν τη δυνατότητα υλοποίησης προγραμμάτων και έργων καθοριστικών για την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και τον εκσυγχρονισμό τους. Η Κοινότητα επιδιώκει να προαγάγει την αρμονική, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών για να πετύχει την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Στα πλαίσια αυτά, η Ε.Ε. μέσω των Κανονισμών και των γενικών διατάξεών τους προσδιορίζει τη διαδικασία απορρόφησης και διαχείρισης των κοινοτικών πόρων. Το καθεστώς αυτό τόσο για τα Διαρθρωτικά Ταμεία όσο και για τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και το Ταμείο Συνοχής, είναι διαφορετικό και ορίζεται στον Κανονισμό (ΕΚ) 1260/99. Οι δε διαχειριστικές αρχές διαφοροποιούνται σε κάθε κράτος- μέλος και στην περίπτωση της Ελλάδας ορίζονται από το Νόμο 2860/2000. Στο Κεφάλαιο αυτό, αρχικά θα αναλύσουμε τη μέθοδο παρεμβάσεων όλων των Ταμείων και στη συνέχεια θα αναπτύξουμε το νομικό καθεστώς διαχείρισης των Κοινοτικών πόρων στη χώρα μας.

6.1.1. Μέθοδος Παρεμβάσεων μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων

Οι χρηματοδοτήσεις που δίνονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών, βασίζονται σε πέντε αρχές που διασφαλίζουν την ορθή κατανομή των πόρων. Οι αρχές αυτές είναι: α) ο προγραμματισμός των ενισχύσεων, β) η εταιρική σχέση μεταξύ μέγιστου αριθμού ενδιαφερόμενων μερών, γ) η προσθετικότητα της ευρωπαϊκής

ενίσχυσης σε σχέση με τις εθνικές επιδοτήσεις, δ) η διαχείριση, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της χρησιμοποίησης των Ταμείων και ε) οι πληρωμές και οι δημοσιονομικοί έλεγχοι.

Η διαδικασία που ακολουθείται για τη χρηματοδότηση πολυετών αναπτυξιακών προγραμμάτων από τα Δ.Τ., ξεκινά από το διατιθέμενο προϋπολογισμό¹⁰⁷. Οι χρηματοδοτήσεις που χορηγούνται έχουν, κυρίως, τη μορφή μη επιστρεπτέας ενίσχυσης και σε μικρότερο βαθμό επιστρεπτέας ενίσχυσης, επιδότησης επιτοκίου, εγγύησης, συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο, συμμετοχής στο κεφάλαιο επιχειρηματικού κινδύνου.¹⁰⁸ Για την περίοδο 2000-2006, τα Δ.Τ. διέθεσαν 195 δισ. € στις επιλέξιμες περιοχές, που η Επιτροπή σε συνεργασία με τα κράτη- μέλη επέλεξε.

Σε πρώτη φάση, κάθε κράτος- μέλος, με τη συμμετοχή των οικονομικών και κοινωνικών φορέων, συγκεντρώνει σε ένα σχέδιο τις προτάσεις του σχετικά με προγράμματα ανάπτυξης και ανασυγκρότησης, λαμβάνοντας υπόψη τους θεματικούς προσανατολισμούς που η Επιτροπή έχει θέσει. Το σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο θεμελιώνεται σε εθνικές και περιφερειακές προτεραιότητες, περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση κάθε περιφέρειας (ανισότητες, καθυστερήσεις, αναπτυξιακό δυναμικό), την προτεινόμενη στρατηγική για την επίτευξη των τασσόμενων στόχων αλλά και ενδείξεις για τη χρησιμοποίηση των κοινοτικών μέσων και την μορφή χρηματοδότησής τους.

Κατόπιν ολοκλήρωσης των σχεδίων περιφερειακής ανάπτυξης από τα κράτη- μέλη, αυτά υποβάλλονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το περιεχόμενο των εγγράφων προγραμματισμού αλλά και οι πηγές χρηματοδότησης τους, σε περίπτωση έγκρισής τους, συζητείται με την Επιτροπή. Οφείλουμε εδώ να επισημάνουμε, πως η υλοποίηση ενός έργου προκύπτει από μικτή χρηματοδότηση, την εθνική και την κοινοτική. Οι ευρωπαϊκές ενισχύσεις προστίθενται στις εθνικές, δεν τις υποκαθιστούν. Στόχος, άλλωστε, της Ε.Ε. είναι η οικονομική ενδυνάμωση των προσπαθειών που καταβάλλουν οι χώρες για την ανάπτυξη των προβληματικών περιοχών τους.

Η Επιτροπή εκτιμά τα σχέδια και τις προτεινόμενες δράσεις και καταρτίζει, έχοντας τη σύμφωνη γνώμη του ενδιαφερόμενου κράτους- μέλους, είτε τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) είτε τα Ενιαία Έγγραφα Προγραμματισμού (DOCUP/ΕΕΠ) για τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις της Ένωσης. Τα ΚΠΣ, τα οποία αποτελούνται από Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ), περιλαμβάνουν τη στρατηγική και τις προτεραιότητες δράσης των Ταμείων και του κράτους- μέλους, τους ειδικούς τους στόχους, τη συμμετοχή των Ταμείων και τους λοιπούς χρηματοδοτικούς πόρους. Τα δε Ενιαία Έγγραφα Προγραμματισμού, είναι αποτέλεσμα απλούστευσης της διαδικασίας που συνίσταται στην ένταξη σε ένα μοναδικό έγγραφο των στρατηγικών προτεραιοτήτων της κοινοτικής παρέμβασης καθώς και των λεπτομερών κανόνων προγραμματισμού και των ενισχύσεων που προβλέπονται¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Ο προϋπολογισμός των Δ.Τ. αποτελεί απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κατόπιν πρότασης του Ευρωπαϊκής Επιτροπής και διαπραγμάτευσης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

¹⁰⁸ www.europa.eu

¹⁰⁹ Μούσης Νίκος, σελ.183

Τα έγγραφα προγραμματισμού που αφορούν το Στόχο 1, είναι κατά κανόνα ΚΠΣ και ΕΠ (π.χ. Γερμανία, Ισπανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Βόρειος Ιρλανδία, Ιταλία, Πορτογαλία) αλλά και ΕΕΠ, σε περίπτωση προγραμματισμού ποσού μικρότερου του 1 δισ. € (π.χ. Αυστρία, Βέλγιο, Φιλανδία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία). Για το Στόχο 2, τα έγγραφα αυτά είναι όλα ΕΕΠ. Τέλος, για το Στόχο 3 η επιλογή του εγγράφου προγραμματισμού αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια των περιφερειών και των κρατών- μελών¹¹⁰.

Η έγκριση των σχεδίων και των συναφών προγραμμάτων που προαναφέραμε, συνεπάγεται και την καταβολή, από πλευράς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκαταβολής ύψους 7%¹¹¹ προκειμένου να συμβάλει στην προώθηση της εκκίνησης του νέου προγράμματος. Τα έργα που χρηματοδοτούνται δεν επιλέγονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά από τις εθνικές και περιφερειακές αρχές, οι οποίες είναι αποκλειστικά υπεύθυνες για τη διαχείρισή τους. Η Επιτροπή δεν έχει δικαίωμα παρέμβασης, μόνο ενημέρωσης από το κράτος- μέλος για την επιλογή και τις λεπτομέρειες του προγράμματος.

Οι αρμόδιες εθνικές αρχές, κατόπιν έγκρισης του προγράμματος, ανακοινώνουν ότι οι χρηματοδοτικοί πόροι είναι διαθέσιμοι και ζητούν να υποβληθούν προς εξέταση προτάσεις για μεμονωμένα έργα (πρόσκληση υποβολής προσφορών έργων, πρόσκληση υποβολής προσφορών για την πραγματοποίηση υποδομών κλπ). Με τον τρόπο αυτό, τα προγράμματα εισέρχονται στο επιχειρησιακό τους στάδιο.

Η διαδικασία συνεχίζεται με την επιλογή, από την αρχή διαχείρισης, εκείνων των έργων που ανταποκρίνονται περισσότερο στους στόχους του προγράμματος. Οι επιλεγέντες φορείς εκτέλεσης του έργου, ξεκινούν την υλοποίησή του και ακολουθούν το στοχο-χρονοδιάγραμμα που έχει τεθεί από το πρόγραμμα. Η προθεσμία παράδοσης του έργου είναι συγκεκριμένη καθότι ο ρυθμός των ευρωπαϊκών ενισχύσεων έχει καθοριστεί εξ αρχής.

Η υλοποίηση, η χρηστή διαχείριση και η αποτελεσματικότητα του προγράμματος (συγκέντρωση στατιστικών και χρηματοοικονομικών στοιχείων, κατάρτιση και αποστολή στην Επιτροπή των ετησίων εκθέσεων εκτέλεσης, διοργάνωση της ενδιάμεσης αξιολόγησης κλπ) εξαρτάται από τη Διαχειριστική Αρχή, η οποία ορίζεται για κάθε πρόγραμμα από τα κράτη- μέλη. Επίσης, η παρακολούθηση και η συνεχής αξιολόγηση κάθε προγράμματος πραγματοποιείται από την Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία αποτελείται από εκπροσώπους των περιφερειών, των κρατών- μελών και της Ένωσης.

Οι τύποι αξιολόγησης είναι τρεις¹¹² και ο υπεύθυνος φορέας για τη διεξαγωγή τους είναι διαφορετικός για κάθε έναν από αυτούς. Η εκ των προτέρων αξιολόγηση (ex ante) αποτελεί ευθύνη των αρμόδιων αρχών των κρατών- μελών, η ενδιάμεση (on going) πραγματοποιείται από την αρχή που διαχειρίζεται το πρόγραμμα σε συνεργασία με την Επιτροπή και η εκ των υστέρων (ex post) υπάγεται στην ευθύνη της Επιτροπής σε συνεργασία με το κράτος- μέλος και τη διαχειριστική αρχή.

¹¹⁰ Τα έγγραφα για το Στόχο 1 & 2 βρίσκονται στην ιστοσελίδα της INFOREGIO της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Πολιτικής και για το Στόχο 3 σ' αυτήν της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης & Κοινωνικών Υποθέσεων (www.inforegio.cec.eu).

¹¹¹ Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2001, σελ. 15

¹¹² Πλασκοβίτης Ηλίας, σελ. 1-5

Οι υπεύθυνες αρχές παρακολουθούν τακτικά την πορεία των προγραμμάτων και ενημερώνουν ανάλογα την Επιτροπή. Στη συνέχεια, η αρμόδια αρχή υποβάλλει στην Επιτροπή αιτήσεις πληρωμής και της αποδίδονται μόνο οι δαπάνες που είναι πιστοποιημένες. Η Επιτροπή, εξαιτίας της σύναψης σύμβασης χρηματοδότησης με τα κράτη- μέλη, υποχρεούται να καταβάλει ετήσιες πιστώσεις αναλήψεων υποχρεώσεων βάσει των εγκεκριμένων εγγράφων προγραμματισμού. Τα κράτη- μέλη, από την πλευρά τους, για κάθε πρόγραμμα ορίζουν μια αρχή πληρωμών, η οποία είναι επιφορτισμένη με την πιστοποίηση των δαπανών και των αιτήσεων πληρωμής που απευθύνονται στην Επιτροπή. Η αρχή πληρωμών εγγυάται πως όλες οι δαπάνες που δηλώνονται, βάσει των ευρωπαϊκών ταμείων, τηρούν τους κοινοτικούς κανόνες των δαπανών και υιοθετούν τις σχετικές κοινοτικές πολιτικές.

Τα υφιστάμενα συστήματα ελέγχου επιτηρούνται από την Επιτροπή. Τα κράτη-μέλη λαμβάνουν βαθμιαία το υπόλοιπο χρηματικό ποσό της συνδρομής των Διαρθρωτικών Ταμείων, από την Επιτροπή. Αυτή εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα των συστημάτων, η λειτουργία των οποίων εναπόκειται στις αρχές διαχείρισης και πληρωμών. Στην περίπτωση, που διαπιστωθούν παρατυπίες, τα κράτη- μέλη έχουν την ευθύνη να προβούν σε δημοσιονομικές διορθώσεις και συνεπώς να ακυρωθεί η χρηματοδότηση του τρέχοντος έργου. Τα χρηματοδοτικά, ωστόσο, μέσα που αποδεσμεύονται από τα κράτη- μέλη μπορούν να χρησιμοποιηθούν εκ νέου, όχι όμως και αυτά που ανακτώνται από την Επιτροπή, τα οποία δεν μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν.

Τέλος, η Επιτροπή εκτιμά τους δείκτες παρακολούθησης (ποσοτικοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος), εκτιμά τις μελέτες αξιολόγησης (εκτίμηση των πρώτων εκροών του προγράμματος) και ενθαρρύνει τις θεματικές ανταλλαγές. Αναγκαία είναι και η αξιολόγηση της συμβατότητας των στόχων και των παρεμβάσεων του προγράμματος με τις κοινοτικές πολιτικές. Η Επιτροπή είναι το αρμόδιο όργανο που ενημερώνει τους υπεύθυνους των προγραμμάτων σχετικά με τις νέες κοινοτικές προτεραιότητες, τις μεταρρυθμίσεις και τις διαρθρωτικές αλλαγές που βρίσκονται σε εξέλιξη εκείνη την περίοδο. Για την περίοδο 2000-2006, η πρόσφατη διεύρυνση της Ε.Ε., η μεταβολή της δημοσιονομικής κατάστασης των κρατών- μελών, οι εξελίξεις των κοινοτικών πολιτικών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, συνέβαλαν στην έκδοση από την Επιτροπή μια σειρά συμπληρωματικών κατευθύνσεων που απέβλεπαν στον αναπρογραμματισμό των Δ.Τ., δίνοντας έμφαση στους παράγοντες της ανταγωνιστικότητας (κοινωνία της γνώσης, καινοτομία και έρευνα, περιβάλλον, εκπαίδευση, κοινωνική ένταξη κλπ).

6.1.2 Μέθοδος Διαρθρωτικών Παρεμβάσεων μέσω των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών

I) Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg III

Η Επιτροπή προβλέπει σε ενδεικτική κατανομή των κονδυλίων χρηματοδότησης ανά κράτος- μέλος. Σε αυτή τη βάση, τα κράτη- μέλη διαθέτουν τη χρηματοδότηση για κάθε σκέλος, σύνορο και περιφέρεια. Σύμφωνα με την αρχή του προγραμματισμού, που ορίζεται στο βασικό κανονισμό για τα Δ.Τ., τα κράτη- μέλη και οι ορισθείσες περιφερειακές αρχές υποβάλουν στην Επιτροπή ένα σχέδιο Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας (ΠΚΠ) για την υλοποίηση του προγράμματος Interreg III, εντός προθεσμίας έξι μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης της ανακοίνωσης στην Επίσημη Εφημερίδα.

Οι αρχές που είναι υπεύθυνες για τον προγραμματισμό, διαφοροποιούνται σε κάθε ένα από τα τρία σκέλη υλοποίησης του Interreg III. Για το πρώτο σκέλος, αρμόδιες θεωρούνται οι περιφερειακές ή τοπικές αρχές σε συνεργασία με τις κεντρικές εθνικές αρχές. Οι εθνικές αρχές (ή οποιαδήποτε άλλη αρχή υποδείξουν τα κράτη- μέλη) σε συνεργασία με τις περιφερειακές ή τοπικές αρχές του γεωγραφικού χώρου της διεθνούς συνεργασίας, βάσει ενός μοναδικού προγράμματος ανά χώρο συνεργασίας, έχουν την ευθύνη του προγραμματισμού¹¹³. Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο, την εν λόγω αρμοδιότητα έχουν οι περιφερειακές αρχές (ή οποιοδήποτε άλλη αρχή υποδείξουν τα κράτη- μέλη) ή ενδιαμέσοι που αναγνωρίζονται βάσει του μοναδικού προγράμματος ανά χώρο διαπεριφερειακής συνεργασίας.

Το ΠΚΠ που το κράτος- μέλος υποβάλει στην Επιτροπή, έχει τη μορφή του Ενιαίου Έγγραφου Προγραμματισμού και μάλιστα περιέχει λεπτομερή περιγραφή των ακόλουθων στοιχείων: α) την εκ των προτέρων αξιολόγηση που αναφέρει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες από τη συνεργασία της κάθε περιοχής, β) τη στρατηγική υλοποίησης βάσει των προτεραιοτήτων που επιλέχθηκαν, γ) ένα ενδεικτικό σχέδιο χρηματοδότησης που παρουσιάζει την προβλεπόμενη συμμετοχή του ΕΤΠΑ και των λοιπών μέσων που συμμετέχουν στην πρωτοβουλία Interreg III, δ) τις διατάξεις για την εφαρμογή των προγραμμάτων και την αρχή διαχείρισης και πληρωμών, την επιτροπή καθοδήγησης, την τεχνική γραμματεία για τη λειτουργική διαχείριση, την τεχνική γραμματεία για την επιχειρησιακή διαχείριση, ε) τους όρους παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης.

Η Επιτροπή, εγκρίνει τα ΠΚΠ εντός προθεσμίας πέντε μηνών από την παραλαβή τους. Η παρακολούθηση, η υλοποίηση και η αξιολόγηση των παρεμβάσεων στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Interreg III, πραγματοποιούνται με γνώμονα τις γενικές διατάξεις του γενικού κανονισμού για τα Δ.Τ. Η Επιτροπή Παρακολούθησης και η Επιτροπή Καθοδήγησης ευθύνονται για την ολοκλήρωση του προγράμματος.

Η Επιτροπή Παρακολούθησης διασφαλίζει την παρακολούθηση των παρεμβάσεων και την αξιολόγηση του προγράμματος στο σύνολό του. Καθορίζει τα κριτήρια επιλογής των ενεργειών και τροποποιεί τα

¹¹³ www.europa.eu

προγράμματα. Τα μέλη της επιτροπής αυτής αποτελούν αντιπροσώπους των περιφερειακών- τοπικών αρχών, των εθνικών αρχών, από αντιπροσώπους των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και των ΜΚΟ των κρατών- μελών αλλά και των τρίτων χωρών. Η Επιτροπή Καθοδήγησης, είναι υπεύθυνη για την επιλογή των ενεργειών και την παρακολούθηση υλοποίησής τους. Το πρόγραμμα είναι δυνατόν να έχει για το σύνολό του μία και μόνο Επιτροπή Καθοδήγησης ή αριθμό ανάλογο των υποπρογραμμάτων του. Σε περίπτωση ενεργειών που συμμετέχουν εταίροι από άλλα κράτη- μέλη, δικαιούχος της συμμετοχής στο ΕΤΠΑ είναι ο επικεφαλής εταίρος, αυτός δηλαδή που έχει αναλάβει την κυριότητα του έργου και είναι υπεύθυνος για την επεξεργασία, τη διαχείριση, τον έλεγχο και την παρακολούθηση του προγράμματος. Αυτός υποβάλλει τη δράση του στην Αρχή Διαχείρισης του προγράμματος για την περιοχή που έχει την έδρα του. Ο επικεφαλής εταίρος κατανέμει τις οικονομικές και νομικές αρμοδιότητες ανάμεσα στους εταίρους και συνάπτει μαζί τους συμφωνία συνεργασίας.

Η χρηματοδότηση του Interreg III δεν προέρχεται μόνο από το ΕΤΠΑ αλλά και από ειδικά προγράμματα και προενταξιακά ταμεία. Το πρόγραμμα PHARE, SAPARD αλλά και το ISPA, TACIS, CARDS, FED, MEDA μπορούν να χρηματοδοτήσουν τους τρεις τύπους συνεργασίας που προαναφέραμε. Οι συμμετοχές των οργάνων αυτών γίνονται με βάση τις αρχές και τους κανόνες τους. Ωστόσο, απαιτείται να υπάρχει ο απαραίτητος συντονισμός μεταξύ της χρηματοδότησης από το ΕΤΠΑ και των λοιπών μέσων που συμμετέχουν στην κοινοτική πρωτοβουλία Interreg III.

II) Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader+

Με βάση τις ενδεικτικές χρηματοδοτικές κατανομές που καθορίστηκαν από την Επιτροπή, τα κράτη- μέλη κατανέμουν τη χρηματοδότηση για κάθε σκέλος και κάθε αγροτική περιοχή. Στη συνέχεια, τα κράτη- μέλη συμβουλευονται τους αντιπροσωπευτικούς εταίρους, σε όλα τα επίπεδα, και συντάσσουν το Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας (ΠΚΠ). Το ΠΚΠ περιλαμβάνει στοιχεία όπως: η SWOT ανάλυση της περιοχής, οι επιδιωκόμενοι στόχοι και ο τρόπος επίτευξής τους, τα κριτήρια και η διαδικασία επιλογής των ΟΤΔ, η μέθοδος επιλογής των σχεδίων συνεργασίας, το σχέδιο χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας, οι σχετικές διατάξεις των Δ.Τ. που αφορούν τη διαχείριση, τον έλεγχο, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση των παρεμβάσεων, τη συνεκτικότητα των προβλεπόμενων μέτρων κλπ.

Τα κράτη- μέλη υποβάλουν το ΠΚΠ στην Επιτροπή εντός έξι μηνών από τη δημοσίευση της σχετικής ανακοίνωσης στην Επίσημη Εφημερίδα. Η Επιτροπή, με απόφασή της, εγκρίνει τα εθνικά/περιφερειακά ΠΚΠ Leader+ σε διάστημα πέντε μηνών από την παραλαβή τους και διακόπτει τη συμμετοχή του ΕΓΤΠΕ- Τμήμα Προσανατολισμού¹¹⁴. Μετά την έγκριση του ΠΚΠ, το κράτος- μέλος οφείλει μέσα σε διάστημα δύο ετών να κοινοποιήσει στην Επιτροπή τον αριθμό των ΟΤΔ που προβλέπει να επιλέξει μέσω ενός ή και περισσότερων προκηρύξεων υποβολής προσφορών.

Η διαχείριση, η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η αξιολόγηση των παρεμβάσεων της πρωτοβουλίας Leader+, ορίζονται στις διατάξεις του κανονισμού για τα Δ.Τ. Η οικονομική και χρηματοδοτική διαχείριση του

¹¹⁴ www.europa.eu

προγράμματος περιγράφεται λεπτομερώς στο ΠΚΠ. Όπως και στην κοινοτική πρωτοβουλία Interreg III, έτσι και εδώ υπάρχει μια Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία διασφαλίζει την παρακολούθηση των παρεμβάσεων με τη βοήθεια οικονομικών και διαρθρωτικών δεικτών, οι οποίοι αναλύουν τις οικονομικές επιπτώσεις των ενεργειών στην επιλέξιμη περιοχή. Τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων αυτών διαβιβάζονται στο Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο, το οποίο αναλαμβάνει, όπως προαναφέραμε, τη διάδοσή τους στις αγροτικές περιοχές. Ο ρυθμός εξέλιξης του Leader+, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο αποτελεί αντικείμενο μελέτης της Ρυθμιστικής Επιτροπής, η οποία συνεδριάζει τουλάχιστον μια φορά το χρόνο και αποφαινεται για το βαθμό προόδου της κοινοτικής πρωτοβουλίας.

III) Κοινοτική Πρωτοβουλία Urban

Η διαδικασία και σε αυτό το πρόγραμμα είναι σχετικά αντίστοιχη αυτής των προαναφερόμενων κοινοτικών πρωτοβουλιών. Η Επιτροπή προβάνει σε ενδεικτική κατανομή των κονδυλίων χρηματοδότησης. Τα κράτη- μέλη κατανέμουν τις χρηματοδοτήσεις στις επιλεγμένες ζώνες. Οι τοπικές αρχές των επιλέξιμων ζωνών, σε συνεργασία με τις περιφερειακές και εθνικές αρχές, επεξεργάζονται το Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας, του οποίου το περιεχόμενο είναι αναλογικό των Ενιαίων Εγγράφων Προγραμματισμού. Ειδικότερα, το ΠΚΠ περιέχει τα εξής στοιχεία: α) εκ των προτέρων αξιολόγηση- SWAT ανάλυση της εξεταζόμενης ζώνης, β) περιγραφή της διαδικασίας προγραμματισμού και διαβουλεύσεων με τους εταίρους, γ) περιγραφή των προτεραιοτήτων της στρατηγικής για την αστική ανάπτυξη της εν λόγω ζώνης, δ) περιγραφή των μέτρων για την εφαρμογή των προτεραιοτήτων για την προετοιμασία- παρακολούθηση- αξιολόγηση του ΠΚΠ, ε) πρόταση χρηματοδότησης των προτεραιοτήτων ανά έτος, στ) στοιχεία εφαρμογής του ΠΚΠ: διαχείριση του ΠΚΠ, αρχές διαχείρισης και παρακολούθησης του προγράμματος, σύστημα οικονομικής διαχείρισης- παρακολούθησης- ελέγχου- αξιολόγησης του προγράμματος.

Εντός έξι μηνών από τη δημοσίευση της σχετικής ανακοίνωσης στην Επίσημη Εφημερίδα, οι αρχές που έχουν επιλεγεί υποβάλουν στην Επιτροπή το ΠΚΠ Urban II. Η Επιτροπή εγκρίνει τα προγράμματα αυτά και τίθεται σε εφαρμογή η καινοτομική στρατηγική αστικής ανάπτυξης. Σε αυτό το σημείο ιδιαίτερης μνείας χρήζει το γεγονός πως το ΠΚΠ συνοδεύεται από συμπλήρωμα προγραμματισμού εντός τριών μηνών από την έγκριση των προγραμμάτων. Βέβαια, υπάρχει και το ενδεχόμενο το κράτος- μέλος να επιλέξει να υποβάλει συνολική αίτηση κοινοτικής επιχορήγησης.

Όπως σε όλες τις κοινοτικές πρωτοβουλίες, έτσι και εδώ εφαρμόζονται οι διατάξεις του γενικού κανονισμού για τα Δ.Τ. όσον αφορά στη διαχείριση, στον έλεγχο, στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση των παρεμβάσεων του Urban II. Οι αρχές και οι μηχανισμοί που δημιουργούνται είναι: η Διαχειριστική Αρχή, η Επιτροπή Παρακολούθησης, η Αρχή Πληρωμών και η Διευθύνουσα Επιτροπή. Η Διαχειριστική Αρχή ευθύνεται για τη διοργάνωση της προετοιμασίας των αποφάσεων που λαμβάνει η Επιτροπή Παρακολούθησης ή η Διευθύνουσα Αρχή. Διασφαλίζει, συντονίζει την παραλαβή, την εξέταση και την προεπιλογή δράσεων που έχουν προταθεί για χρηματοδότηση¹¹⁵.

¹¹⁵ www.europa.eu

Η Επιτροπή Παρακολούθησης, η οποία αποτελείται από αντιπροσώπους των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών αρχών, κοινωνικούς εταίρους και ΜΚΟ, συνεδριάζει κάθε έτος από τα επτά του προγράμματος και ευθύνεται για την παρακολούθηση- αξιολόγηση του προγράμματος και των ενδιάμεσων τροποποιήσεών του. Τέλος, για την οικονομική διαχείριση του Urban II, το ΠΚΠ περιγράφει λεπτομερώς τις σχετικές διαδικασίες.

IV) Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal

Τα κράτη- μέλη βάσει των προϋπολογισμών τους, υποβάλλουν στην Επιτροπή ένα Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας, στο οποίο παρουσιάζουν τη στρατηγική τους και τους όρους εφαρμογής της πρωτοβουλίας Equal. Η υποβολή του ΠΚΠ, το οποίο έχει τη μορφή Ενιαίου Εγγράφου Προγραμματισμού, γίνεται εντός της προθεσμίας τεσσάρων μηνών από τη δημοσίευση της σχετικής ανακοίνωσης στην Επίσημη Εφημερίδα.

Το ΠΚΠ, περιλαμβάνει, όπως και στις άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες, μια σειρά στοιχείων. Μερικά από αυτά είναι: εκτίμηση της παρούσας κατάστασης σε σχέση με τις ανισότητες και διακρίσεις στο εργασιακό χώρο, εκ των προτέρων αξιολόγηση των αναμενόμενων οικονομικών και κοινωνικών αποτελεσμάτων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, την κοινή στρατηγική και τη συμπληρωματικότητά της με τα ΕΣΔ, τα τοπικά σύμφωνα για την απασχόληση και άλλα κοινοτικά προγράμματα, δράσεις για την ισότητα των δύο φύλων στον εργασιακό τομέα, προτεινόμενο σχέδιο χρηματοδότησης, τον μηχανισμό παρακολούθησης- ελέγχου- αξιολόγησης των δράσεων του Equal κλπ.

Η Επιτροπή, μετά την πάροδο πέντε μηνών, εγκρίνει με απόφασή της τα ΠΚΠ και έτσι τίθεται σε εφαρμογή η καινοτομική στρατηγική για την καταπολέμηση όλων των μορφών διακρίσεων και ανισοτήτων στην αγορά εργασίας. Οφείλουμε να αναφέρουμε, πως τα ΠΚΠ συνοδεύονται από συμπλήρωμα προγραμματισμού εντός τριών μηνών από την έγκριση των προγραμμάτων. Με την απόφαση της Επιτροπής επιβεβαιώνεται και η κατανομή της χρηματοδότησης τους ΕΚΤ.

Όπως σε όλες τις κοινοτικές πρωτοβουλίες, έτσι και εδώ εφαρμόζονται οι διατάξεις του γενικού κανονισμού για τα Δ.Τ. όσον αφορά στη διαχείριση, στον έλεγχο, στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση των παρεμβάσεων του Equal. Μάλιστα, ισχύουν και εκείνες οι διατάξεις που αφορούν τη διαμόρφωση των ποσοστών κοινοτικής συμμετοχής ανάλογα με τη γεωγραφική θέση των ενεργειών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η αξιολόγηση και η αποτίμηση των συνεπειών της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal, προκύπτει μέσω της θεματικής επανεξέτασης του κάθε θεματικού τομέα του προγράμματος (συζήτηση μεταξύ των ομάδων αναπτυξιακών συμπράξεων και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων), της περιοδικής αξιολόγησης της προστιθέμενης αξίας της πρωτοβουλίας Equal συγκριτικά με τα ΕΣΔ για την απασχόληση (δημιουργία βάσης δεδομένων των καλών πρακτικών για την απασχόληση και αξιοποίησή τους από τις Επιτροπές Παρακολούθησης των Στόχων 1, 2, 3 των ΔΤ), την οργάνωση forum συζητήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών (συμμετοχή φορέων σε τοπικό, εθνικό επίπεδο, ΜΚΟ).

6.1.3. Μέθοδος Διαρθρωτικών Παρεμβάσεων μέσω του Ταμείου Συνοχής

Τα κράτη- μέλη οφείλουν να υποβάλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αίτηση, προκειμένου να λάβουν χρηματοδοτική ενίσχυση για έργο που επιθυμούν να υλοποιήσουν. Εντός τριών μηνών από την παραλαβή της αίτησης, η Επιτροπή εγκρίνει τα έργα σε συμφωνία με το δικαιούχο κράτος- μέλος. Η απόφαση της Επιτροπής και τα σχετικά στοιχεία της, δημοσιεύονται στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Η αίτηση που υποβάλλουν τα κράτη- μέλη στην Επιτροπή, οφείλει να περιλαμβάνει πληροφορίες που ο Κανονισμός ορίζει και να πληροί συγκεκριμένα κριτήρια που θα εξασφαλίζουν την υψηλή ποιότητα της επένδυσης. Οι πληροφορίες της αίτησης, αναφέρονται στον αρμόδιο οργανισμό υλοποίησης του έργου, στην περιγραφή του έργου και στο συνολικό του κόστος, στον τόπο υλοποίησης και στο χρονοδιάγραμμα της επένδυσης, στη μελέτη επιπτώσεων κλπ. Τα δε κριτήρια αναφέρονται στα αναμενόμενα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη, στη συμβατότητα με τις προτεραιότητες που καθορίζονται από τα κράτη- μέλη, στην ισορροπημένη συμμετοχή στις κοινοτικές πολιτικές περιβάλλοντος και των διευρωπαϊκών δικτύων αλλά και στη συνοχή με τα άλλα διαρθρωτικά μέσα της.

Ο δημοσιονομικός έλεγχος των έργων διεξάγεται από τα ίδια τα κράτη- μέλη, τα οποία ευθύνονται για την ορθή χρηματοδοτική διαχείριση του Ταμείου Συνοχής. Υποχρεούνται, επίσης, να ανακοινώσουν στην Επιτροπή τις διατάξεις και τους εθνικούς οργανισμούς που της επιτρέπουν να ασκεί το χρηματοδοτικό έλεγχο, τα μέτρα που λαμβάνουν και τα συστήματα ελέγχου και εσωτερικής διαχείρισης που εφαρμόζουν. Η Επιτροπή από την πλευρά της ευθύνεται για την εξασφάλιση της ορθής λειτουργίας των συστημάτων παρακολούθησης που εφαρμόζουν τα κράτη- μέλη και έχει το δικαίωμα να προβεί σε έλεγχο των συστημάτων και των έργων που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο.

Η εκτίμηση, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση του έργου πραγματοποιείται από την Επιτροπή και τα κράτη- μέλη. Διαπιστώνουν τη συμφωνία του έργου με τον Κανονισμό, εκτιμούν τα αποτελέσματά τους, προβαίνουν σε τροποποιήσεις ή προσαρμογές των αρχικών στόχων. Η Επιτροπή, επίσης, υποβάλλει υποχρεωτικά στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ετήσια έκθεση για τις δραστηριότητες του Ταμείου αλλά και διασφαλίζει ότι τα κράτη- μέλη έχουν πραγματοποιήσει τις απαραίτητες δαπάνες για πληροφόρηση και διαφήμιση.

6.2. Νομικό Καθεστώς Διαχείρισης των Κοινοτικών Πόρων στην Ελλάδα

6.2.1 Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου του ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής

Οι κοινοτικοί πόροι που απορροφά η χώρα μας από την Ε.Ε., στα πλαίσια της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής, είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της αλλά και τη σύγκλιση με τις οικονομίες των άλλων κρατών- μελών. Η στήριξη που παρέχει στην Ελλάδα η Ε.Ε. πραγματοποιείται μέσω: α) του ΚΠΣ, β) των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών, γ) του Ταμείου Συνοχής.

Βαρύνουσα σημασία δίνεται, στην ορθή διαχείριση και εκτέλεση των συγχρηματοδοτούμενων κοινοτικών προγραμμάτων, στην τήρηση των αρχών της διαφάνειας, του υγιούς ανταγωνισμού, της οικονομίας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας. Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα υποχρεούται να τηρεί τους κανόνες που ισχύουν βάσει της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας, τόσο ως προς την αξιολόγηση των υπό χρηματοδότηση προτάσεων όσο και ως προς την έγκαιρη υλοποίηση των έργων.

Η αποτελεσματική διαχείριση και παρακολούθηση των συγχρηματοδοτούμενων παρεμβάσεων από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους αλλά και ο έλεγχός τους, επιτυγχάνεται με τη δημιουργία και τη λειτουργία των παρακάτω οργάνων¹¹⁶:

- 1. Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ**
- 2. Διαχειριστικές Αρχές των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων**
- 3. Επιτροπή Παρακολούθησης του ΚΠΣ**
- 4. Επιτροπές Παρακολούθησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων**
- 5. Αρχή Πληρωμής του ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής**
- 6. Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ)**

Επιπλέον των ανωτέρω οργάνων, λειτουργεί υποστηρικτικά και ένας ακόμη φορέας, η Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ (Μ.Ο.Δ. Α.Ε.). Αποτελεί ανώνυμη μη κερδοσκοπική εταιρεία του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα

¹¹⁶ Η δημιουργία και η λειτουργία των εν λόγω οργάνων αναφέρεται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 1260/99 του Συμβουλίου της 21^{ης} Ιουνίου του 1999, «Περί γενικών διατάξεων για τα Διαρθρωτικά Ταμεία».

και υποστηρίζει την ελληνική δημόσια διοίκηση ως προς της διαχείριση του ΚΓΣ.

Η ορθή χρηματοδοτική διαχείριση των διατιθέμενων πόρων και η μεγιστοποίηση των αναπτυξιακών αποτελεσμάτων από την υλοποίηση των διαρθρωτικών παρεμβάσεων στη χώρα, αποτελεί θέμα πρώτης προτεραιότητας. Με άξονα την προτεραιότητα αυτή, οι ελληνικές αρχές εφαρμόζουν συστηματικά αυστηρές διαδικασίες διαχείρισης και ελέγχου, οι οποίες εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κανονισμών και θεσμών. Στόχος τους είναι η εύρυθμη λειτουργία του συνολικού συστήματος διοίκησης των προγραμμάτων και παραγωγής των έργων.

Η σύνθεση, οι αρμοδιότητες και ο τρόπος λειτουργίας των εν λόγω οργάνων καθορίζονται από το Νόμο 2860/2000 «Διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχος του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλες διατάξεις», που ψηφίστηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο στις 14 Νοεμβρίου του 2000. Βάσει του Νόμου αυτού και των προβλεπόμενων στο Κεφάλαιο των Διατάξεων Εφαρμογής του ΚΓΣ, οι αρμοδιότητες των Διαχειριστικών Αρχών διαχωρίζονται σαφώς από τις αρμοδιότητες της Αρχής Πληρωμής και των Τελικών Δικαιούχων.

6.2.2. Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου στο Πλαίσιο του ΚΓΣ

Ι) Διαχειριστική Αρχή του ΚΓΣ

Η Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιφερειακής Πολιτικής και Δημοσίων Επενδύσεων είναι, σύμφωνα με το Νόμο 2860/2000, η διαχειριστική αρχή του ΚΓΣ. Υπάγεται στο ΥΠ.ΟΙ.Ο και συστήθηκε με σκοπό την ορθολογική διαχείριση των χρηματοδοτικών πόρων που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η διαχειριστική αρχή, αποτελεί τον εκπρόσωπο της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για θέματα του ΚΓΣ και συνεργάζεται μαζί της στα πλαίσια της εταιρικής σχέσης.

Ειδικότερα, η διαχειριστική αρχή του ΚΓΣ έχει τη συνολική ευθύνη του προγραμματισμού και της εφαρμογής του. Η εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας και της νομιμότητας της διαχείρισης και της εφαρμογής του ΚΓΣ, ο συντονισμός του προγραμματισμού και της εφαρμογής των Ε.Π. και των διαχειριστικών τους αρχών αποτελούν τις κύριες επιδιώξεις της εν λόγω Γενικής Διεύθυνσης.

Ο Νόμος 2860/2000, ορίζει πως οι βασικές αρμοδιότητες της διαχειριστικής αρχής του ΚΓΣ είναι οι εξής:

- ✦ Παρακολουθεί και συντονίζει την εφαρμογή του ΚΓΣ, ελέγχοντας ταυτόχρονα τη συμβατότητά του με τις εθνικές πολιτικές.
- ✦ Συντονίζει τις διαχειριστικές αρχές των επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΚΓΣ και μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεων της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΚΓΣ.
- ✦ Εκδίδει οδηγίες και παρέχει κατευθύνσεις σχετικά με τη διαχείριση, την αξιολόγηση, τον έλεγχο για κάθε δραστηριότητα που υπάγεται

- στην αποστολή των διαχειριστικών αρχών των Ε.Π.
- ✦ Έχει την ευθύνη και διαχειρίζεται το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (Ο.Π.Σ)¹¹⁷ σε ό,τι αφορά το ΚΠΣ και μεριμνά ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των διαχειριστικών αρχών, των Επιτροπών Παρακολούθησης, της Αρχής Πληρωμής, των ελεγκτικών αρχών και της Επιτροπής.
  - ✦ Ευθύνεται για τη διενέργεια της ενδιάμεσης αξιολόγησης του ΚΠΣ και για την πρόταση στην Επιτροπή Παρακολούθησης τροποποιήσεων τόσο για το ΚΠΣ όσο και για τα Ε.Π.
  - ✦ Ενημερώνει τις διαχειριστικές αρχές των Ε.Π. σχετικά με το κοινοτικό και εθνικό δίκαιο. Παρακολουθεί και ενημερώνεται για τις σχετικές ενέργειες των διαχειριστικών αρχών των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και των πράξεων με το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, κυρίως, σε ό,τι αφορά την τήρηση των διατάξεων για τον ανταγωνισμό, τις δημόσιες συμβάσεις, την προστασία του περιβάλλοντος, την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών και εισηγείται τη λήψη κατάλληλων μέτρων για την αποτελεσματική εφαρμογή των κανόνων αυτών από τους αρμόδιους φορείς σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.
  - ✦ Επεξεργάζεται και προτείνει τροποποιήσεις του ΚΠΣ προς την Επιτροπή Παρακολούθησής τους καθώς και την κατανομή του αποθεματικού επίδοσης και του αποθεματικού προγραμματισμού.
  - ✦ Οργανώνει και παρακολουθεί τη διαδικασία δημοσιότητας του ΚΠΣ σε συνεργασία με την Ε.Ε. και διαμορφώνει πλαίσιο αρχών δημοσιότητας για τις διαχειριστικές αρχές των Ε.Π.
  - ✦ Καθορίζει τις διαδικασίες εξέτασης των εκθέσεων των Ε.Π., συμμετέχει στις συναντήσεις των διαχειριστικών αρχών, των Ε.Π., της Επιτροπής, παρέχει στην Επιτροπή στοιχεία για την επαλήθευση της προσθετικότητας και παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στην Επιτροπή Παρακολούθησης του ΚΠΣ.

Οι παραπάνω αρμοδιότητες και οι σχέσεις που δημιουργούνται με τα υπόλοιπα όργανα του συστήματος απεικονίζονται στον Πίνακα 13.

¹¹⁷ Το Ο.Π.Σ. αποτελεί το πληροφοριακό σύστημα που λειτουργεί στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, στο οποίο γίνεται η καταχώρηση των δεδομένων που αφορά το ΚΠΣ, τις κοινοτικές πρωτοβουλίες, το Ταμείο Συνοχής, τις ιδιωτικές επενδύσεις και το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων.

Πίνακας 13

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιφερειακής Πολιτικής και Δημοσίων Επενδύσεων	Εποπτεύεται από αυτήν Μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεών της Της προτείνει τροποποιήσεις του ΚΠΣ και των ΕΠ Προτείνει την κατανομή των αποθεματικών επίδοσης και προγραμματισμού	Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ
	Εκπροσωπείται σε αυτές	Επιτροπές Παρακολούθησης των ΕΠ
	Παρακολουθεί και συντονίζει το έργο τους μεριμνώντας για τη συμβατότητα με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές Εκδίδει οδηγίες και παρέχει κατευθύνσεις προς αυτές για διαχείριση, αξιολόγηση και έλεγχο Μεριμνά ώστε ο ΟΠΣ να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους Συνεργάζεται για την οργάνωση και το περιεχόμενο των ενδιάμεσων αξιολογήσεων Διαμορφώνει πλαίσιο αρχών δημοσιότητας για τις διαχειριστικές αρχές Συμμετέχει στις ετήσιες συναντήσεις των διαχειριστικών αρχών με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Διαχειριστικές Αρχές των ΕΠ
	Συνεργάζεται για το ΟΠΣ για να καλυφθούν οι ανάγκες της Αρχής Πληρωμής Ελέγχεται από αυτήν	Αρχή Πληρωμής ΕΔΕΛ
	Συνεργάζεται με αυτή στα πλαίσια των ετήσιων συναντήσεων για τους δείκτες, τη δημοσιότητα, τη διαδικασία των ετήσιων συναντήσεων, την επαλήθευση της προσθετικότητας κλ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Επιμέλεια: Ομάδα εργασίας

II) Διαχειριστικές Αρχές των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Σε κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ορίζεται Διαχειριστική Αρχή ή- όπως αλλιώς ονομάζεται- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, η οποία είναι υπεύθυνη για την αποτελεσματικότητα και την κανονικότητα της διαχείρισης και της εφαρμογής του. Οι αρμοδιότητες της σε επίπεδο Ε.Π., προβλέπονται στο άρθρο 34 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/99 και στις διατάξεις εφαρμογής του ΚΠΣ, όπως αυτές ορίζονται στο Ν.2860/2000. Ειδικότερα:

- ✚ Εφαρμόζει το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού¹¹⁸
- ✚ Εισηγείται στον Ειδικό ή Γενικό Γραμματέα Υπουργείου ή Περιφέρειας την ένταξη των πράξεων¹¹⁹ στα μέτρα του οικείου Ε.Π.
- ✚ Διασφαλίζει τη συμβατότητα των πράξεων που εντάσσονται στο Ε.Π. ως προς το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, καθώς και τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές (για τον ανταγωνισμό, τις δημόσιες συμβάσεις, την προστασία του περιβάλλοντος κλ), την εξάλειψη των ανισοτήτων, την ισότητα των δύο φύλων.
- ✚ Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής του Ε.Π. και συντάσσει προτάσεις για την αναθεώρησή του, τις οποίες και υποβάλλει στην

¹¹⁸ Συμπλήρωμα Προγραμματισμού: αποτελεί το έγγραφο για την εφαρμογή της στρατηγικής και των αξόνων προτεραιότητας του Ε.Π., το οποίο περιλαμβάνει λεπτομερή στοιχεία σε επίπεδο μέτρων.

¹¹⁹ Μέτρο: είναι το μέσο με το οποίο υλοποιείται ένας άξονας προτεραιότητας και επιτρέπει τη χρηματοδότηση των πράξεων.

- ✚ Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π.
- ✚ Συλλέγει τα κατάλληλα οικονομικά και στατιστικά δεδομένα και τα εισάγει στο Ο.Π.Σ.
- ✚ Συντάσσει τις προτάσεις προσαρμογής του Συμπληρώματος Προγραμματισμού, τις οποίες υποβάλλει στην Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π.
- ✚ Συντάσσει τις ετήσιες εκθέσεις εκτέλεσης και την τελική έκθεση του Ε.Π. και τις υποβάλλει στην Επιτροπή Παρακολούθησης αυτού και στη Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ.
- ✚ Οργανώνει και παρακολουθεί την ενδιάμεση αξιολόγηση του Ε.Π. σε συνεργασία με τη διαχειριστική αρχή του ΚΠΣ και επεξεργάζεται προτάσεις για την κατάλληλη αξιοποίηση των συμπερασμάτων της.
- ✚ Παρακολουθεί την τήρηση αυτοτελούς λογιστικής μερίδας για κάθε πράξη από τους τελικούς δικαιούχους.
- ✚ Συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή του ΚΠΣ, την Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π. και την Επιτροπή και τους παρέχει κάθε πληροφορία που χρειάζονται.
- ✚ Διενεργεί τους ελέγχους που προβλέπονται, προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες με βάση τα πορίσματά τους, ενημερώνει την Επιτροπή, την Αρχή Πληρωμής και την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου του ΥΠ.ΟΙ.Ο και λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα συμμόρφωσης μετά από σχετικές συστάσεις των ανωτέρω Αρχών.
- ✚ Εφαρμόζει τις δράσεις δημοσιότητας του Ε.Π. σε συνεργασία με τη διαχειριστική αρχή του ΚΠΣ, την Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π. και την Επιτροπή.
- ✚ Παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στην Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π.

Η ένταξη των πράξεων στα μέτρα του Ε.Π. διενεργείται με απόφαση του Γενικού ή Ειδικού Γραμματέα στον οποίο υπάγεται η διαχειριστική αρχή του Ε.Π. Πριν από την απόφαση ένταξης στο επιχειρησιακό πρόγραμμα, η οικεία διαχειριστική αρχή γνωστοποιεί τις υπό ένταξη προτάσεις στη διαχειριστική αρχή του ΚΠΣ και στα καθ' ύλην αρμόδια Υπουργεία. Ακολουθεί η αξιολόγηση των προτάσεων που υποβλήθηκαν με βάση τα κριτήρια ένταξης των μέτρων και εκδίδεται η απόφαση ένταξης. Οφείλουμε να αναφέρουμε πως ο τύπος και το περιεχόμενο της απόφασης ένταξης της πράξης σε Ε.Π., οι όροι ένταξης και οι υποχρεώσεις των τελικών δικαιούχων ορίζονται με απόφαση του ΥΠ.ΕΘ.Ο.

Η διαχειριστική αρχή κάθε Ε.Π. ασκεί έλεγχο: 1) σε όλα τα στάδια της πράξης (από την προετοιμασία μέχρι την ολοκλήρωση της πράξης), 2) στον τελικό δικαιούχο για να εξασφαλίσει ότι έχει λάβει μέτρα σχετικά με την τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας και τις προϋποθέσεις για την ορθή εκτέλεση των πράξεων, 3) κατά την εκτέλεση της πράξης για τη νομιμότητα των πράξεων και των δαπανών, την αξιοπιστία των πληροφοριών και των οικονομικών στοιχείων, την τήρηση των δεσμεύσεων και των κανόνων δημοσιότητας, 4) μετά τη γνωστοποίηση της ολοκλήρωσης της πράξης από τον τελικό δικαιούχο σχετικά με τα αποτελέσματα της πράξης. Για τους ελέγχους που διενεργεί η διαχειριστική αρχή των Ε.Π., συντάσσει έκθεση, η οποία κοινοποιείται στην Αρχή Πληρωμής, στην Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου του Υπουργείου Οικονομικών αλλά και στον τελικό δικαιούχο. Σε

περίπτωση διαπίστωσης παρατυπιών προβαίνει στη διενέργεια εκτάκτου ελέγχου κατά την οποία αναστέλλεται η χρηματοδότηση της πράξης από την αρμόδια υπηρεσία. Βάσει του τελικού πορίσματος είτε αίρεται η αναστολή χρηματοδότησης είτε διακόπτεται υποχρεωτικά η χρηματοδότηση του έργου είτε μειώνεται το ύψος του χορηγούμενου ποσού.

Η λειτουργική σχέση μεταξύ της Διαχειριστικής Αρχής του κάθε Ε.Π. και των υπολοίπων οργάνων, απεικονίζεται παραστατικά στον Πίνακα 14.

Πίνακας 14

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Διαχειριστική Αρχή κάθε Επιχειρησιακού Προγράμματος	Εφαρμόζει τις αποφάσεις της όπως της διαβιβάζονται μέσω της Διαχειριστικής Αρχής του ΚΠΣ	Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ
	Εποπτεύεται από αυτήν Παρέχει γραμματειακή υποστήριξη σε αυτήν Παρακολουθεί και συντονίζει το έργο τους μεριμνώντας για τη συμβατότητα με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές Υποβάλει την ετήσια έκθεση εκτέλεσης του ΕΠ προς έγκριση	Επιτροπές Παρακολούθησης των ΕΠ
	Συντονίζει το έργο της βάσει οδηγιών και κατευθύνσεων που της παρέχονται για διαχείριση, αξιολόγηση και έλεγχο Μεριμνά ώστε ο ΟΠΣ να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους Συνεργάζεται για την οργάνωση και το περιεχόμενο των ενδιάμεσων αξιολογήσεων Διαμορφώνει πλαίσιο αρχών δημοσιότητας που εκπονεί η Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ Υποβάλει σε αυτήν την ετήσια έκθεση εκτέλεσης του ΚΠΣ Παρέχει κάθε δυνατή πληροφορία που της ζητείται	Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ
	Ελέγχεται από αυτήν	Αρχή Πληρωμής ΕΔΕΛ
	Ελέγχεται από αυτήν	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
	Ενημερώνει- προσκαλεί για ένταξη πράξεων, αξιολογεί τις προτάσεις τους και εισηγείται σχετικά στον αρμόδιο Ειδικό ή Γενικό Γραμματέα Εκδίδει τις αποφάσεις ένταξης και παρακολουθεί την υλοποίηση των πράξεων Συλλέγει από αυτούς τα αναγκαία στοιχεία Παρακολουθεί την τήρηση αυτοτελούς λογιστικής μερίδας για κάθε πράξη από αυτούς Παρέχει προς αυτούς κάθε δυνατή υποστήριξη Διενεργεί τους προβλεπόμενους σ' αυτούς ελέγχους	Τελικοί Δικαιούχοι
		Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας

III) Επιτροπή Παρακολούθησης του ΚΠΣ

Η Επιτροπή Παρακολούθησης του ΚΠΣ έχει ως αποστολή, βάσει του Νόμου 2860/2000, να παρακολουθεί την αποτελεσματική και ορθή εφαρμογή του ΚΠΣ. Στο πλαίσιο αυτό:

- ✦ Αξιολογεί τακτικά την πρόοδο όσον αφορά την επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων του ΚΠΣ
- ✦ Εξετάζει τα αποτελέσματα της εφαρμογής του ΚΠΣ, ιδίως την

- επίτευξη των στόχων των Ε.Π. αλλά και την ενδιάμεση αξιολόγηση
- ✚ Εγκρίνει κάθε πρόταση τροποποίησης του περιεχομένου της απόφασης της Επιτροπής σχετικά με τη συμμετοχή των Ταμείων
  - ✚ Προτείνει στη Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ οποιαδήποτε προσαρμογή ή επανεξέταση του ΚΠΣ, η οποία μπορεί να συντελέσει στην επίτευξη των στόχων του ή να βελτιώσει τη διαχείριση.

Οι αποφάσεις που λαμβάνει η Επιτροπή Παρακολούθησης απαιτεί τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου και την πλειοψηφία των μελών της. Η ορθότητα των αποφάσεων εξασφαλίζεται από τη σύνθεσή της Επιτροπής. Πρόεδρος της είναι ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών ενώ ως μέλη συμμετέχουν: οι Πρόεδροι των Επιτροπών Παρακολούθησης των Ε.Π., ο εκπρόσωπος της διαχειριστικής αρχής του ΚΠΣ (Γενικός Γραμματέας του ΥΠ.ΟΙ.Ο), ο εκπρόσωπος της Αρχής Πληρωμής (ΥΠ.ΟΙ.Ο), ο εκπρόσωπος της Υπηρεσίας Δημοσιονομικού Ελέγχου του ΚΠΣ (ΥΠ.ΟΙ.Ο με συμβουλευτική ιδιότητα), εκπρόσωποι Δημοσίων Αρχών (απασχόληση, περιβάλλον, ισότητα), εκπρόσωπος της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων, εκπρόσωποι των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, εκπρόσωπος της Γ.Γ. Ισότητας, αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με επικεφαλής εκπρόσωπο της υπεύθυνης για την παρέμβαση Γενικής Διεύθυνσης και της ΕΤΕπ, με συμβουλευτική ιδιότητα, εκπρόσωποι αντιπροσωπευτικών ΜΚΟ. Ωστόσο, είναι δυνατό να συμμετέχουν της συνεδριάσεις της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΚΠΣ και ειδικοί επιστήμονες ή εμπειρογνώμονες σε οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και άλλα θέματα με σκοπό την περισσότερη εμπειριστατωμένη άποψη.

Της, στα πλαίσια της Επιτροπής Παρακολούθησης έχουν συσταθεί και λειτουργούν δύο Υποεπιτροπές συμβουλευτικού χαρακτήρα για το συντονισμό των παρεμβάσεων σε ειδικούς τομείς. Της εν λόγω Υποεπιτροπές προεδρεύουν μέλη της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΚΠΣ ενώ συμμετέχουν συμβουλευτικά εκπρόσωποι της Επιτροπής και της ΕΤΕπ¹²⁰.

Αναλογικά, λοιπόν, απεικονίζεται στον Πίνακα 15, η λειτουργική σχέση της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΚΠΣ και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος.

¹²⁰ Έχουν συγκροτηθεί δύο Υποεπιτροπές: α) Υποεπιτροπή Αγροτικής Ανάπτυξης και β) Υποεπιτροπή Ανθρωπίνων Πόρων. Η πρώτη αποσκοπεί στο συντονισμό των παρεμβάσεων του αγροτικού χώρου και της αγροτικής ανάπτυξης. Η δεύτερη αποσκοπεί στην εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση.

Πίνακας 15

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ	Την εποπτεύει για την εφαρμογή των αποφάσεών της Εγκρίνει/απορρίπτει της προτεινόμενες τροποποιήσεις του ΚΠΣ και των ΕΠ	Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ
	Εγκρίνει την πρότασή της για κατανομή των Αποθεματικών Επίδοσης και Προγραμματισμού	
	Συnergάζεται με αυτές μέσω της Διαχειριστικής Αρχής του ΚΠΣ	Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ
	Συnergάζεται μέσω της Διαχειριστικής Αρχής του ΚΠΣ	Διαχειριστική Αρχή των Ε.Π.
	Η σύνθεσή της περιλαμβάνει εκπρόσωπό της	Αρχή Πληρωμής
	Η σύνθεσή της περιλαμβάνει εκπρόσωπό της, με συμβουλευτικό ρόλο	ΕΔΕΛ
Η σύνθεσή της περιλαμβάνει εκπρόσωπό της με συμβουλευτικό ρόλο	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	
Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας		

IV) Επιτροπές Παρακολούθησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Η Επιτροπή Παρακολούθησης κάθε Ε.Π., έχει ως αποστολή την παρακολούθηση της αποτελεσματικής και της ορθής εφαρμογής του. Ειδικότερα:

- ✦ Επιβεβαιώνει και προσαρμόζει το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, συμπεριλαμβανομένων των δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν στην παρακολούθησή του και εγκρίνει κάθε μεταγενέστερη προσαρμογή του.
- ✦ Εξετάζει και εγκρίνει τα κριτήρια επιλογής των πράξεων που χρηματοδοτούνται βάσει των οριζόμενων μέτρων.
- ✦ Αξιολογεί τακτικά την πρόοδο που σημειώνεται όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος.
- ✦ Εξετάζει τα αποτελέσματα της εφαρμογής, κυρίως την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί για τα διάφορα μέτρα καθώς και την ενδιάμεση αξιολόγηση.
- ✦ Εξετάζει και εγκρίνει την ετήσια και την τελική έκθεση εκτέλεσης, πριν αποσταλούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- ✦ Εξετάζει και εγκρίνει προτάσεις τροποποίησης του προγράμματος που δεν επιφέρουν αλλαγή στη συνολική και ετήσια συμμετοχή των Ταμείων.
- ✦ Προτείνει στη διαχειριστική αρχή του Ε.Π. οποιαδήποτε προσαρμογή ή επανεξέταση του προγράμματος, η οποία μπορεί να συντελέσει στην επίτευξη των στόχων του Ε.Π. ή στη βελτίωση της διαχείρισης.

Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο Γενικός ή ο Ειδικός Γραμματέας του Υπουργείου Οικονομίας ή ο Γ.Γ. Περιφέρειας. Τα μέλη που συμμετέχουν έχουν παρεμφερή σύνθεση με αυτή της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΚΠΣ. Η Επιτροπή εκπροσωπείται από: τη Διαχειριστική Αρχή των Ε.Π., το ΥΠ.ΟΙ.Ο, την Αρχή Πληρωμής, την Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου του ΚΠΣ (ΥΠ.ΟΙ.Ο με συμβουλευτική ιδιότητα), αρμόδια Υπουργεία, κρατικές αρχές

(απασχόληση, περιβάλλον, ισότητα), την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (για τα ΠΕΠ ορίζεται εκπρόσωπος της αντίστοιχης περιφέρειας), τους οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους, αντιπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με επικεφαλής εκπρόσωπο της αρμόδιας για το Ε.Π. της Γενικής Διεύθυνσης και της ΕΤΕπ (με συμβουλευτική ιδιότητα), αντιπροσωπευτικές ΜΚΟ. Και εδώ είναι δυνατό να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις της Επιτροπής Παρακολούθησης ειδικοί επιστήμονες- εμπειρογνώμονες σε οικονομικά, τεχνικά, κοινωνικά, επιστημονικά και λοιπά θέματα.

Οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία και πάντα με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της Επιτροπής Παρακολούθησης των Ε.Π. Η τεκμηρίωση των εκθέσεων, της ημερησίας διάταξης και των πρακτικών των συνεδριάσεων της Επιτροπής είναι ευθύνη της διαχειριστικής αρχής κάθε προγράμματος.

Η λειτουργική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην Επιτροπή Παρακολούθησης των Ε.Π. και των οργάνων του συστήματος, απεικονίζεται στον Πίνακα 16.

Πίνακας 16

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Επιτροπή Παρακολούθησης των Ε.Π.	Συνεργάζεται μέσω της Διαχειριστικής Αρχής των Ε.Π.	Διαχειριστική Αρχή του ΚΠΣ
	Συνεργάζεται μέσω της Διαχειριστικής Αρχής του ΚΠΣ που εκπροσωπείται σε αυτές	Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ
	Την εποπτεύει για την εφαρμογή των αποφάσεών της	Διαχειριστική Αρχή των Ε.Π.
	Εγκρίνει/απορρίπτει τις υπό πρόταση τροποποιήσεις των Ε.Π. και του Συμπληρώματος Προγραμματισμού	
	Εγκρίνει την ετήσια έκθεση εκτέλεσης των Ε.Π. που συντάσσει η Διαχειριστική Αρχή των Ε.Π.	Αρχή Πληρωμής
	Στη σύνθεσή της περιλαμβάνει εκπρόσωπό της	
	Στη σύνθεσή της περιλαμβάνει εκπρόσωπό της με συμβουλευτικό ρόλο	
Στη σύνθεσή της περιλαμβάνει εκπρόσωπό της με συμβουλευτικό ρόλο	ΕΔΕΛ	
	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	

Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας

ν) Αρχή Πληρωμής

Για την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια των χρηματοδοτικών ροών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία, δημιουργήθηκε μια ειδική υπηρεσία πληρωμών στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, η Αρχή Πληρωμών. Η υπηρεσία αυτή απευθύνεται, σε επίπεδο ΚΠΣ, σε όλα τα Επιχειρησιακά Προγράμμά του. Οι αρμοδιότητες που έχει η εν λόγω Αρχή, αναφέρονται τόσο στα άρθρα 9 και 32 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/99 όσο και στην εθνική νομοθεσία (Ν.2860/2000). Ειδικότερα:

- ✦ Είναι υπεύθυνη για την επεξεργασία και την ηλεκτρονική υποβολή των αιτήσεων πληρωμών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά και για την αποδοχή των πιστώσεων της Επιτροπής. Η υποβολή γίνεται ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα και ανά Διαρθρωτικό Ταμείο.

- ✚ Στην περίπτωση των κρατικών ενισχύσεων και των τελικών αποδεκτών, διασφαλίζει την άμεση απόδοση της κοινοτικής και εθνικής συμμετοχής στους τελικούς δικαιούχους μέσω του ΠΔΕ, χωρίς καμία κράτηση.
- ✚ Υποβάλλει, ηλεκτρονικά, τις πιστοποιημένες δηλώσεις στην Επιτροπή ανά Ε.Π. και ανά Διαρθρωτικό Ταμείο, βάσει του άρθρου 32 §3 και 4 του (ΕΚ) 1260/99
- ✚ Υποβάλλει τις προβλέψεις για μελλοντικές αιτήσεις πληρωμών Ε.Ε., βάσει του άρθρου 32 §7 του (ΕΚ) 1260/99.
- ✚ Καθορίζει, σε συνεργασία με τη διαχειριστική αρχή του ΚΠΣ, τους κανόνες λειτουργίας του ΟΠΣ για την επεξεργασία των πληροφοριών που χρησιμοποιεί (ελέγχει, πιστοποιεί, εγκρίνει). Μεριμνά για την ορθή λειτουργία των λογιστικών συστημάτων στο επίπεδο των διαχειριστικών αρχών κατόπιν απόφασης της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΚΠΣ. Η διαχειριστική αρχή κάθε Ε.Π., ορίζει ένα υπεύθυνο, ο οποίος θα διαχειρίζεται τις πληροφορίες αυτές και θα συνομιλεί με την αρχή πληρωμής. Για την υποστήριξη της Αρχής, έχει δημιουργηθεί το «Help Desk» (Γραφείο Υποστήριξης).
- ✚ Διενεργεί τον εξωτερικό έλεγχο στις διαχειριστικές αρχές και στους τελικούς δικαιούχους (έλεγχος δευτέρου επιπέδου).
- ✚ Προβαίνει σε αναστολή των πληρωμών σε περίπτωση εικαζόμενης παρατυπίας, ενημερώνοντας ταυτόχρονα την αρμόδια για το τρίτο επίπεδο ελέγχου (Ειδική Υπηρεσία του Υπουργείου Οικονομικών), την αρμόδια διαχειριστική αρχή, το ΟΠΣ, τον τελικό δικαιούχο και τον τελικό αποδέκτη. Σε περίπτωση διαπίστωσης παρατυπίας προβαίνει στη διαγραφή των σχετικών πληρωμών αφού ακούσει τα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι αποφάσεις της Αρχής Πληρωμής, που θα πρέπει να είναι αιτιολογημένες και αν συμφωνούν με την αρχή της αναλογικότητας, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διοικητικών/δικαστικών προσφυγών.
- ✚ Είναι υπεύθυνη για την εποπτεία και το συντονισμό των χρηματοδοτικών ροών και τη διαχείριση των λογαριασμών που κατατίθενται οι πιστώσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Όσον αφορά στην οργάνωση της Αρχής Πληρωμής του ΚΠΣ, έχει συσταθεί στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας αυτοτελής Ειδική Υπηρεσία, η οποία υπάγεται στο Γενικό Γραμματέα Επενδύσεων και Ανάπτυξης και ασκεί τις παραπάνω αρμοδιότητες.

Η λειτουργική σχέση της Αρχής Πληρωμής και των υπολοίπων οργάνων, απεικονίζεται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 17

Αρμοδιότητες	Όργανα
Εκπροσωπείται σε αυτή	Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ Επιτροπές Παρακολούθησης Ε.Π.
Εκπροσωπείται σε αυτή	Διαχειριστικές Αρχές Ε.Π.
<p>Την ελέγχει (δειγματοληπτικά) ως προς τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου</p> <p>Διενεργεί δειγματοληπτικούς ελέγχους για τις δαπάνες, τη νομιμότητα και κανονικότητα των πράξεων</p> <p>Ενημερώνεται από αυτήν για τα πορίσματα των ελέγχων της</p> <p>Συνεργάζεται και παρέχει οδηγίες όσον αφορά στην επιλεξιμότητα δαπανών, την καταχώρηση στοιχείων στο ΟΠΣ κλπ</p> <p>Ελέγχεται από αυτή ως προς τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου</p> <p>Συνεργάζεται για το συντονισμό και το προγραμματισμό των ελέγχων</p> <p>Ενημερώνεται από αυτήν για τα πορίσματα των ελέγχων της</p> <p>Επεξεργάζεται και υποβάλλει αιτήματα πληρωμής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρκετές φορές το χρόνο ανά Ε.Π. και Ταμείο</p> <p>Διασφαλίζει την απόδοση της κοινοτικής και εθνικής συμμετοχής στους τελικούς δικαιούχους μέσω του ΠΔΕ</p> <p>Εποπτεύει και συντονίζει τις χρηματοδοτικές ροές και τη διαχείριση των λογαριασμών που κατατίθενται οι πιστώσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων</p> <p>Υποβάλλει τις προβλέψεις για μελλοντικές αιτήσεις πληρωμών στην Ε.Ε.</p> <p>Συνεργάζεται διαρκώς με την Επιτροπή</p>	ΕΔΕΛ
Αρχή Πληρωμής	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
<p>Διενεργεί τους προβλεπόμενους δειγματοληπτικούς ελέγχους για τις δαπάνες, τη νομιμότητα και κανονικότητα των πράξεων και τις διαδικασίες υλοποίησής τους</p>	Τελικοί Δικαιούχοι

Επιμέλεια: Ομάδα εργασίας

VI) Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ)

Στο ΥΠ.ΟΙ.Ο (Γενικό Λογιστήριο του Κράτους), έχει συσταθεί η Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου με σκοπό τη διενέργεια ελέγχων των Διαχειριστικών Αρχών, της Αρχής Πληρωμής, των Τελικών Δικαιούχων και πράξεων.

Η Επιτροπή, βάσει απόφασης του Υπουργού Οικονομικών, είναι επταμελής και αποτελείται από το Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Διοίκησης και Δημοσιονομικών Ελέγχων ως Πρόεδρο, τους Διευθύνοντες των Διευθύνσεων Προγραμματισμού και Ελέγχων, Μελετών και Αξιολόγησης και Δημοσιονομικών Σχέσεων με την Ε.Ε, του ΥΠ.ΟΙ.Ο (ΓΛΚ) και τρεις εμπειρογνώμονες σε θέματα δημοσιονομικού ελέγχου και κοινοτικών προγραμμάτων.

Για τις ανάγκες των ελέγχων και τη λειτουργία της ΕΔΕΛ έχουν συσταθεί στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (ΓΛΚ) οι Διευθύνσεις: α) Προγραμματισμού και Ελέγχων, β) Μελετών και Αξιολόγησης. Και οι δύο Διευθύνσεις υπάγονται στη Γενική Διεύθυνση Διοίκησης και Δημοσιονομικών Ελέγχων.

Η αποστολή της ΕΔΕΛ, βάσει του Ν.2860/2000, συνίσταται στην εξασφάλιση της τήρησης των αρχών της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και ειδικότερα:

- ✦ Στον έλεγχο των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου των Διαχειριστικών Αρχών και της Αρχής Πληρωμής καθώς και των δαπανών των τελικών δικαιούχων, οι οποίοι υλοποιούν πράξεις στα πλαίσια του ΚΠΣ, των κοινοτικών πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής.
- ✦ Στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ελέγχων που πραγματοποιούν οι διαχειριστικές αρχές των Ε.Π. και η Αρχή Πληρωμής.
- ✦ Στην αξιολόγηση των μέτρων και ενεργειών που λήφθηκαν από τις αρμόδιες αρχές σε συνέχεια των ελέγχων που διενεργήθηκαν.
- ✦ Στη συνεργασία με την Επιτροπή για το συντονισμό των ελέγχων των εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων, τη μέθοδο και τον τρόπο διενέργειας των ελέγχων καθώς και λοιπά θέματα με σκοπό τη μεγιστοποίηση του αποτελέσματος των διενεργούμενων ελέγχων.
- ✦ Στην παροχή προς την Επιτροπή δήλωσης, στην οποία ανατίθενται τα πορίσματα των ελέγχων που διεξήχθησαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης των προγραμμάτων της περιόδου 1994-1999 και 2000-2006.
- ✦ Στην ενημέρωση της Επιτροπής ως προς την εξέλιξη των διοικητικών και δικαστικών διώξεων.
- ✦ Οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται στις Διαχειριστικές Αρχές, στην Αρχή Πληρωμής, στους τελικούς δικαιούχους και στις πράξεις είναι δειγματοληπτικοί, βάσει ετήσιου προγραμματισμού που καταρτίζεται από την ΕΔΕΛ. Ωστόσο, όταν κρίνεται αναγκαίο διενεργούνται και έλεγχοι εκτός προγραμματισμού. Σκοπός του ελέγχου είναι η εξέταση της νομιμότητας και της κανονικότητας των πράξεων και οι διαδικασίες υλοποίησής τους. Ο έλεγχος μπορεί να διενεργείται στην έδρα των τελικών δικαιούχων ή στους χώρους υλοποίησης του φυσικού αντικείμενου των πράξεων.

Στον Πίνακα 18 που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτικά η λειτουργική σχέση μεταξύ της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος.

Πίνακας 18

	Αρμοδιότητες	Όργανα
ΕΔΕΑ	Εκπροσωπείται σε αυτή, με συμβουλευτικό ρόλο	Επιτροπή Παρακολούθησης ΚΠΣ
	Εκπροσωπείται σε αυτή, με συμβουλευτικό ρόλο	Επιτροπές Παρακολούθησης Ε.Π.
	Την ελέγχει ως προς τα συστήματα ελέγχου	Διαχειριστική Αρχή ΚΠΣ
	Την ελέγχει (δειγματοληπτικά) ως προς τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου Αξιολογεί τα αποτελέσματα των ελέγχων και των σχετικών μέτρων που έλαβε	Αρχή Πληρωμής
	Συnergάζεται για το συντονισμό και προγραμματισμό των ελέγχων και την ενημερώνει για τα πορίσματα των ελέγχων της	
	Συnergάζεται για το συντονισμό των ελέγχων, τη μέθοδο και τον τρόπο διεξαγωγής τους	
	Με δήλωση την ενημερώνει για τη σύνθεση των πορισμάτων των ελέγχων που διεξήχθησαν	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
	Την ενημερώνει ως προς την εξέλιξη των διοικητικών και δικαστικών διώξεων	
	Υποβάλει σε αυτή ετήσια έκθεση για τα αποτελέσματα των ελέγχων, τις δημοσιονομικές επιπτώσεις των παρατυπιών που ενδεχομένως σημειώθηκαν και των μέτρων που λήφθηκαν για τη διόρθωσή τους	
	Διενεργεί τους προβλεπόμενους δειγματοληπτικούς ελέγχους για τις δαπάνες, τη νομιμότητα και κανονικότητα των πράξεων και τις διαδικασίες υλοποίησής τους	Τελικοί Δικαιούχοι
		Επιμέλεια: Ομάδα εργασίας

6.2.3. Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ (ΜΟΔ ΑΕ)

Η Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης του ΚΠΣ είναι ανώνυμη μη κερδοσκοπική εταιρεία του ευρύτερου δημόσιου τομέα και εποπτεύεται από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. Ιδρύθηκε με κοινή απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Νόμος 2372/96) και έχει ως σκοπό την αναβάθμιση και τη βελτίωση της διαχειριστικής ικανότητας των φορέων που διαχειρίζονται και υλοποιούν προγράμματα συγχρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε.

Η χρηματοδότηση της Μ.Ο.Δ. Α.Ε. προέρχεται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, από εθνικούς πόρους και από προγράμματα συγχρηματοδοτούμενα από την Ε.Ε. Αποτελείται από ένα εννιαμελές Διοικητικό Συμβούλιο τριετούς θητείας, από πρόσωπα ευρύτερης αποδοχής και εκπροσώπους κοινωνικών φορέων.

Η στήριξη της Μ.Ο.Δ. Α.Ε. προς τη δημόσια διοίκηση έγκειται στην εξασφάλιση της αποτελεσματικής διαχείρισης και εφαρμογής των Ε.Π. του ΚΠΣ. Παρέχει, λοιπόν, στους φορείς που διαχειρίζονται τα ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα εξειδικευμένο ανθρώπινο προσωπικό, πολλαπλές επιλογές στην ακολουθούμενη μέθοδο και διαδικασία αλλά και τρόπους επεξεργασίας και συστηματοποίησής τους καθώς, επίσης, την εμπειρία και την τεχνογνωσία της.

Όσον αφορά στους τομείς δράσης της Μ.Ο.Δ. Α.Ε. σε σχέση με το ΚΠΣ, οφείλουμε να αναφέρουμε την ανάπτυξη εργαλείων, προτύπων και εγχειριδίων για τη διαχείριση του ΚΠΣ, την οργάνωση και στελέχωση των Ειδικών Υπηρεσιών Διαχείρισης, την εκπαίδευση στελεχών των Ε.Υ.Δ και των Τελικών Δικαιούχων του ΚΠΣ, τη δημιουργία Ομάδων για την υποστήριξη των Τελικών Δικαιούχων, τις υλικοτεχνικές υποδομές των Ε.Υ.Δ, την εγκατάσταση και τη λειτουργία των ηλεκτρονικών υποδομών των Ε.Υ.Δ.

Επίσης, η Μ.Ο.Δ. Α.Ε. συγκροτεί ειδικές ομάδες για τη συμβουλευτική, διαχειριστική και τεχνική υποστήριξη φορέων (Τελικών Δικαιούχων). Οι ομάδες της ΜΟΔ υποστηρίζουν φορείς με αδυναμίες σε τεχνική υποδομή, τεχνογνωσία και στελέχωση, μετά από τη σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Διαχειριστικής Αρχής κάθε Ε.Π. Η υποστήριξη που παρέχει συμβάλει στην αποτελεσματική σχεδίαση και υλοποίηση των έργων και των προγραμμάτων των φορέων αυτών στα πλαίσια του ΚΠΣ. Οι εν λόγω Ομάδες είναι οι εξής:

- ✦ Ομάδα Υποστήριξης Τελικών Δικαιούχων σε Νησιωτικές και Απομακρυσμένες Περιοχές
- ✦ Ομάδα Υποστήριξης Δράσεων Ειδικών Ομάδων Πληθυσμού
- ✦ Ομάδα Υποστήριξης Τελικών Δικαιούχων σε Δράσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου
- ✦ Μονάδα Τεχνικής Υποστήριξης Έργων Στερεών και Υγρών Αποβλήτων στο ΥΠΕΧΩΔΕ
- ✦ Ομάδα Εφαρμογών Πληροφορικής του ΟΠΣ

Το έργο της Μ.Ο.Δ Α.Ε. είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την κάλυψη ουσιαστικών αναγκών οργάνωσης της διαχείρισης των έργων των δημοσίων φορέων.

6.2.4. Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ε.Ε. συγχρηματοδοτούν, εκτός από τα ΚΠΣ και τα Ενιαία Έγγραφα Προγραμματισμού, και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Βάσει του άρθρου 20 του Ν.2860/2000, το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας εκπροσωπεί τη χώρα στην Επιτροπή για τις κοινοτικές πρωτοβουλίες και είναι αρμόδιο για την υποβολή των Ε.Π., που εντάσσονται στο πλαίσιο τους, καθώς και για το συντονισμό και την εποπτεία των διαχειριστικών αρχών των Ε.Π. των κοινοτικών πρωτοβουλιών.

Η διαχείριση των Ε.Π. των κοινοτικών πρωτοβουλιών, γίνεται από τις

Διαχειριστικές Αρχές που ασκούν τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στο άρθρο 4 του Νόμου, με την επιφύλαξη της §5. Σχετικά με τη σύσταση των Ειδικών Υπηρεσιών για την άσκηση των αρμοδιοτήτων των διαχειριστικών αρχών, την οργάνωση, τη λειτουργία, τη σύνθεση του προσωπικού κατά κατηγορία, την επιλογή του προϊσταμένου και τις αμοιβές του προσωπικού, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα, ισχύουν αναλόγως αυτά που ορίζονται στο §7. Να υπενθυμίσουμε πως η Ειδική αυτή Υπηρεσία διαχείρισης κάθε Ε.Π. συνίσταται στο οικείο Υπουργείο ή Περιφέρεια με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και του αρμόδιου, κατά περίπτωση, Υπουργού.

Η Αρχή Πληρωμής, βάσει του άρθρου 10 (Αρχή Πληρωμής του ΚΓΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής), ασκεί τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στο άρθρο 8 για τα Ε.Π. των κοινοτικών πρωτοβουλιών. Τέλος, για κάθε Ε.Π. συγκροτείται Επιτροπή Παρακολούθησης που ασκεί τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στο άρθρο 16.

6.2.5. Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου στο Πλαίσιο του Ταμείου Συνοχής

1) Περιγραφή πλαισίου διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου

Ένας από τους βασικούς στόχους της Ε.Ε. είναι η ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής των κρατών- μελών με απώτερο στόχο τη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών της Ένωσης. Το Ταμείο Συνοχής παρέχει χρηματοδοτική συνδρομή σε έργα ή σε ανεξάρτητα από τεχνική και χρηματοδοτική άποψη στάδια έργων ή σε ομάδες έργων που συνδέονται με μια ορατή στρατηγική και σχηματίζουν ένα συνεκτικό σύνολο και τα οποία συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στη συνθήκη για την Ε.Ε. στον τομέα του περιβάλλοντος και στον τομέα των μεταφορών.

Για την περίοδο 2000-2006 ισχύει ο ιδρυτικός κανονισμός του Ταμείου Συνοχής, όπως τροποποιήθηκε με τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1264/1999 και 1265/1999, ο Κανονισμός 1386/2002 «για θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1164/94 του Συμβουλίου όσο αναφορά τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου και τη διαδικασία πραγματοποίησης των δημοσιονομικών διορθώσεων σε σχέση με τις ενισχύσεις που χορηγούνται στο πλαίσιο του Ταμείου Συνοχής», ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 16/2003 της Επιτροπής «για τη θέσπιση ειδικών λεπτομερειών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1164/94 του Συμβουλίου όσο αναφορά την επιλεξιμότητα των δαπανών στο πλαίσιο ενεργειών που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής» και ο Κανονισμός (ΕΚ) 621/2004 της Επιτροπής «σχετικά με τους κανόνες εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ.1164/94 του Συμβουλίου όσο αναφορά στα μέτρα πληροφόρησης και δημοσιότητας σχετικά με τις δραστηριότητες του Ταμείου Συνοχής».

Η πρόθεση για τη νέα περίοδο είναι να ενισχυθούν τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου και η απλούστευση της δημοσιονομικής διαχείρισης, της παρουσίασης των έργων και της ένταξής τους σε μια στρατηγική προσέγγιση σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στο παρελθόν. Για το σκοπό αυτό συστήθηκε, βάσει του άρθρου 19 του Ν.2860/2000, στο ΥΠ.ΕΘ.Ο Ειδική Υπηρεσία για τις ανάγκες διαχείρισης και παρακολούθησης των έργων που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής με τίτλο «Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης του Ταμείου Συνοχής», η οποία υπάγεται στο Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, Περιφερειακής Πολιτικής και Δημοσίων Επενδύσεων.

Οι Ειδικές Υπηρεσίες συνεργάζονται με τα όργανα που λειτουργούν στα πλαίσια εφαρμογής του ΚΠΣ:

- ✚ Διαχειριστικές Αρχές, αρμόδιες για τα έργα του Ταμείου Συνοχής
- ✚ Επιτροπές Παρακολούθησης των Ε.Π. αντίστοιχα αρμόδιων για τα έργα του Ταμείου Συνοχής
- ✚ Αρχή Πληρωμής του ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής
- ✚ Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ)

Η σύσταση, η οργάνωση, η αποστολή και οι αρμοδιότητες των οργάνων αυτών καθορίζονται με το Ν.2860/2000 και με τις μεταγενέστερες Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (31405/ΔΔ & ΠΚΠ 2317/20-9-01, 46566/ΕΥΔ & ΠΤΣ 815/3-7-03). Τα όργανα και οι αρμοδιότητές τους αλλά και η λειτουργική τους συσχέτιση αναφέρεται αναλυτικότερα στις επόμενες ενότητες.

II) Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής

Εκπροσωπεί τη χώρα έναντι της Επιτροπής για τα θέματα του Ταμείου Συνοχής και συνεργάζεται με αυτή στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης, τηρουμένων των θεσμικών, νομικών και δημοσιονομικών αρμοδιοτήτων κάθε εταίρου. Έχει τη συνολική ευθύνη για την τελική επιλογή και υποβολή των προτάσεων έργων για χρηματοδότηση, επιλέγοντας από τον κατάλογο των υποψηφίων έργων που έχουν υποβάλει μέσω των ΕΥΔ των αρμοδίων Ε.Π. Επίσης, η Ειδική Υπηρεσία είναι υπεύθυνη για το συντονισμό και την εποπτεία των παραπάνω ΕΥΔ όσον αφορά στις αρμοδιότητές τους στα θέματα του Ταμείου Συνοχής καθώς και στον έλεγχο εφαρμογής του πλαισίου και των κανόνων που εγκρίνονται από το Ταμείο Συνοχής.

Ο Πίνακας 19, παρουσιάζει τη λειτουργική σχέση μεταξύ της Ειδικής Υπηρεσίας του Ταμείου Συνοχής και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος αναφορικά με τα έργα του Ταμείου Συνοχής.

Πίνακας 19

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης & Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής	Ενημερώνεται για τις αποφάσεις τους	Επιτροπή Παρακολούθησης Ε.Π.
	Παρακολουθεί και συντονίζει το έργο τους για θέματα του Ταμείου Συνοχής μεριμνώντας για τη συμβατότητα με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές Εκδίδει οδηγίες και παρέχει κατευθύνσεις προς αυτές για το πλαίσιο εφαρμογής και τις διαδικασίες υλοποίησης των έργων του Ταμείου Συνοχής	
	Ελέγχεται από αυτήν Παρακολουθεί τις χρηματοροές που διαχειρίζεται η Αρχή Πληρωμής	Αρχή Πληρωμής
	Ελέγχεται από αυτήν	ΕΔΕΛ
	Εκπροσωπεί τη χώρα στην Επιτροπή για το Ταμείο Συνοχής Συνεργάζεται με την Επιτροπή και κυρίως σε θέματα έγκρισης και παρακολούθησης έργων, δεσμεύσεων κλ	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Συμμετέχει σε αυτήν και υποστηρίζει το έργο της και μεριμνά για τη γνωστοποίηση και εφαρμογή των συμπερασμάτων της	Επιτροπή Παρακολούθησης του Ταμείου Συνοχής	
	Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας	

III) Επιτροπή Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής

Η Επιτροπή Παρακολούθησης του Ταμείου Συνοχής παρακολουθεί συνολικά τα έργα και εξετάζει οριζόντια θέματα που αφορούν το Ταμείο Συνοχής. Στο πλαίσιο αυτό:

- ✦ Συζητά για τον προγραμματισμό της διάθεσης των πόρων του Ταμείου Συνοχής που προβλέπονται για την Ελλάδα στην περίοδο 2000-2006.
- ✦ Παρακολουθεί την πρόοδο σε ότι αφορά την ωρίμανση και υποβολή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των προγραμματισμένων έργων.
- ✦ Παρακολουθεί την πρόοδο όσον αφορά στην επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων του Ταμείου Συνοχής σε σχέση με τις δεσμεύσεις και τις πληρωμές.
- ✦ Ενημερώνεται για τη συνολική πρόοδο των έργων (φυσική και οικονομική).
- ✦ Εξετάζει ειδικότερα τα προβλήματα που ενδεχομένως παρουσιάζονται σε συγκεκριμένα έργα και προτείνει τη λήψη των αναγκαίων μέτρων.
- ✦ Ενημερώνεται για τον προγραμματισμό και την υλοποίηση των ενεργειών Τεχνικής Βοήθειας.
- ✦ Ενημερώνεται για τη συνολική πρόοδο των έργων και των μέτρων τεχνικής στήριξης που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής '93-'99 (πρόσδος φυσικού και οικονομικού αντικείμενου, προοπτική ολοκλήρωσης και υποβολής τελικών εκθέσεων και αιτήσεων τελικής πληρωμής).

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται συνοπτικά η λειτουργική σχέση μεταξύ της Επιτροπής Παρακολούθησης του Ταμείου Συνοχής και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος αναφορικά με τα έργα του Ταμείου

Πίνακας 20

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Επιτροπή Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής	Ενημερώνεται συνολικά για τα αποτελέσματα των συνεδριάσεων των Επιτροπών Παρακολούθησης των Ε.Π. σε ότι αφορά στα έργα του Ταμείου Συνοχής	Επιτροπή Παρακολούθησης Ε.Π.
	Διαβιβάζονται στις διαχειριστικές αρχές των Ε.Π. από την Ειδική Υπηρεσία του Ταμείου Συνοχής τα αποτελέσματα των συνεδριάσεών της	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π.
	Περιλαμβάνει εκπρόσωπός της	Αρχή Πληρωμής ΕΔΕΛ
	Περιλαμβάνει εκπρόσωπός της	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
	Δέχεται τη συμμετοχή της	Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής
	Υποστηρίζεται στο έργο της από αυτήν, ενημερώνεται από αυτήν για την εφαρμογή των σχετικών συμπερασμάτων της	Επιμέλεια: Ομάδα εργασίας

IV) Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Σε κάθε Ε.Π. ορίζεται Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, η οποία είναι υπεύθυνη για την αποτελεσματικότητα και κανονικότητα της διαχείρισης και της εφαρμογής του. Οι αρμοδιότητες της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης σε επίπεδο Ε.Π. προβλέπονται στο άρθρο 34 του Κανονισμού (ΕΚ) 1260/1999 και στις διατάξεις εφαρμογής του ΚΠΣ και ορίζονται στο Ν.2860/2000.

Οι αρμοδιότητες των Ειδικών Υπηρεσιών Διαχείρισης των Ε.Π. του ΚΠΣ 2000-2006, για τα έργα του Ταμείου Συνοχής, καθορίζονται στην ΚΥΑ 22251/ΔΔ & ΠΚΠ 1686/4-7-2001 και είναι οι εξής:

- ✚ Ενημέρωση των Τελικών Δικαιούχων
- ✚ Παραλαβή και έλεγχος της πληρότητας των στοιχείων των προτάσεων που υποβάλλονται
- ✚ Αξιολόγηση των προτάσεων που υποβάλλονται από τους φορείς
- ✚ Προώθηση των προτάσεων που υποβάλλονται από τους φορείς
- ✚ Προώθηση των προτάσεων που πληρούν τις προϋποθέσεις στο ΥΠ.ΟΙ.Ο για την τελική αξιολόγηση
- ✚ Συγκέντρωση και έλεγχο των στοιχείων παρακολούθησης εκτέλεσης των έργων που υποβάλλουν οι φορείς υλοποίησης και καταχώρησή τους στο ΟΠΣ
- ✚ Παρακολούθηση των φορέων υλοποίησης των έργων σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει, καθώς και την πορεία των έργων που εκτελούν, ιδίως όσον αφορά στο φυσικό, τεχνικό και οικονομικό αντικείμενο, το χρονοδιάγραμμα και τις προοπτικές του καθώς και τις υποχρεώσεις για τη δημοσιότητα, την τήρηση χωριστής λογιστικής μερίδας για το έργο, την τήρηση των

- πολιτικών και όλες τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει με βάση την απόφαση έγκρισης του έργου από το Ταμείο Συνοχής και τις κατευθύνσεις και οδηγίες του ΥΠ.ΟΙ.Ο.
- ✚ Συνεργάζεται με την Υπηρεσία Διαχείρισης Ταμείου Συνοχής, την Επιτροπή Παρακολούθησης του Ε.Π. και την Επιτροπή Παρακολούθησης του Ταμείου Συνοχής και παρέχει σε αυτές κάθε πληροφορία που ζητείται
  - ✚ Αξιολογεί την πορεία υλοποίησης των έργων, επεξεργάζεται και υποβάλει στην Υπηρεσία Διαχείρισης του Ταμείου Συνοχής προτάσεις για τη βελτίωση των προοπτικών των έργων
  - ✚ Συντάσσει εκθέσεις προόδου
  - ✚ Προτείνει το ύψος του προϋπολογισμού και τις απαιτούμενες κατ' έτος πιστώσεις των έργων
  - ✚ Ελέγχει την τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας κατά το στάδιο της προετοιμασίας εκτέλεσης του έργου, τη νομιμότητα και κανονικότητα των δαπανών και την αξιοπιστία των πληροφοριών και οικονομικών στοιχείων που δηλώνονται από τους φορείς υλοποίησης
  - ✚ Διενεργεί τους ελέγχους που προβλέπονται, προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες με βάση τα πορίσματά τους, ενημερώνει την Υπηρεσία Διαχείρισης Ταμείου Συνοχής, την Αρχή Πληρωμής και την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου του Υπουργείου Οικονομικών και λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα συμμόρφωσης
  - ✚ Μεριμνά για την καταχώρηση των πορισμάτων ελέγχου στο ΟΠΣ

Στον παρακάτω Πίνακα 21 παρουσιάζεται η λειτουργική σχέση μεταξύ της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του κάθε Ε.Π. και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος αναφορικά με τα έργα του Ταμείου Συνοχής.

Πίνακας 21

Ειδική Υπηρεσία Διαχείριση Ε.Π.	Αρμοδιότητες	Όργανα
	Προετοιμάζει και παρουσιάζει έκθεση προόδου για την πορεία υλοποίησης των έργων του Ταμείου Συνοχής Μεριμνά για την εφαρμογή των αποφάσεών της	Επιτροπή Παρακολούθησης Ε.Π.
	Ελέγχεται από αυτήν	Αρχή Πληρωμής
	Ελέγχεται από αυτήν	ΕΔΕΛ
	Παραλαμβάνει και αξιολογεί κατ' αρχήν προτάσεις χρηματοδότησης έργων και τις διαβιβάζει σ' αυτήν Παρακολουθεί και ελέγχει την πορεία υλοποίησης των εγκεκριμένων έργων την ενημερώνει και εισηγείται σχετικά	Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής
	Συμμετέχει σε αυτήν Ενημερώνεται για τα αποτελέσματα των συνεδριάσεών της όπως αυτά διαβιβάζονται από την Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής	Επιτροπή Παρακολούθησης

Ενημερώνει τους Τελικούς Δικαιούχους και τους προσκαλεί για υποβολή αιτημάτων συνδρομής για το Ταμείο Συνοχής
Αξιολογεί κατ' αρχήν τις προτάσεις τους και εισηγείται στην Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής
Παρακολουθεί την υλοποίηση των έργων τους και συλλέγει από αυτούς τα αναγκαία στοιχεία και πληροφορίες
Παρέχει προς αυτούς κάθε δυνατή υποστήριξη
Διενεργεί τους προβλεπόμενους σ' αυτούς ελέγχους κλ

Τελικοί Δικαιούχοι

Επιμέλεια: Ομάδα εργασίας

V) Επιτροπές Παρακολούθησης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Η Επιτροπή Παρακολούθησης κάθε Ε.Π. έχει ως αποστολή την παρακολούθηση της αποτελεσματικής και ορθής εφαρμογής του. Σε ότι αφορά στα έργα του Ταμείου Συνοχής, στο πλαίσιο των συνεδριάσεων των Επιτροπών Παρακολούθησης των οικείων Ε.Π. παρουσιάζεται η πορεία υλοποίησής τους. Η έκθεση με τα συμπεράσματα της Επιτροπής Παρακολούθησης του Ε.Π. διαβιβάζεται στην Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής για την προετοιμασία της Επιτροπής Παρακολούθησης του Ταμείου.

Η Επιτροπή Παρακολούθησης κάθε Ε.Π. αποτελείται από εκπροσώπους της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του Ε.Π., της Αρχής Πληρωμής, της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου, του ΥΠ.ΟΙ.Ο και των αρμοδίων Υπουργείων και των οικονομικών και κοινωνικών εταίρων, των ΟΤΑ και των ΜΚΟ. Συμμετέχουν, επίσης, εκπρόσωποι της Επιτροπής και ΕΤΕπ, χωρίς όμως να έχουν το δικαίωμα ψήφου. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία και απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Προέδρου της.

Ο Πίνακας 22 παρουσιάζει τη λειτουργική σχέση μεταξύ της Επιτροπής Παρακολούθησης ενός Ε.Π. και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος αναφορικά με τα έργα του Ταμείου Συνοχής.

Πίνακας 22

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Επιτροπή Παρακολούθησης Ε.Π.	Ενημερώνεται για την πορεία υλοποίησης των έργων	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π.
	Περιλαμβάνει εκπρόσωπό της	Αρχή Πληρωμής
	Περιλαμβάνει εκπρόσωπό της	ΕΔΕΛ
	Περιλαμβάνει εκπρόσωπό της	Ευρωπαϊκή Επιτροπή Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής
	Αλληλοενημερώνονται μέσω των Ειδικών Υπηρεσιών	Επιτροπή Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής

Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας

VI) Αρχή Πληρωμής του ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής

Αποτελεί αυτοτελή Ειδική Υπηρεσία που συστήθηκε στο ΥΠ.ΟΙ.Ο και υπάγεται στο Γενικό Γραμματέα Επενδύσεων και Ανάπτυξης. Η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης του Ταμείου Συνοχής, υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, δεν υπάρχει καμία διοικητική εξάρτηση μεταξύ των δύο Υπηρεσιών.

Σκοπός της Αρχής Πληρωμής είναι η άσκηση των αρμοδιοτήτων του άρθρου 8 του Ν.2860/2000. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, η Αρχή Πληρωμής είναι αρμόδια για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των χρηματοδοτικών ροών από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, με στόχο την απρόσκοπτη χρηματοδότηση των Ε.Π. του ΚΠΣ και των έργων του Ταμείου Συνοχής.

Οι αρμοδιότητες της αρχής σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Ν. 2860/2000 είναι οι εξής:

- ✦ Καταρτίζει και υποβάλλει στην Επιτροπή τις αιτήσεις πληρωμών και τις δηλώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 32 του Κανονισμού για όλες τις παρεμβάσεις του ΚΠΣ και για τα έργα του Ταμείου Συνοχής και είναι αποδέκτης των εγκρίσεων πληρωμών των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής που αφορούν σε αυτές.
- ✦ Προσδιορίζει τους δικαιούχους των πιστώσεων που εγκρίθηκαν κατά επιχειρησιακό πρόγραμμα και Διαρθρωτικό Ταμείο και από το Ταμείο Συνοχής και ενημερώνει σχετικά το Υπουργείο Οικονομικών για την εκταμίευση των αντίστοιχων ποσών από τους λογαριασμούς που αυτό τηρεί στην Τράπεζα της Ελλάδας
- ✦ Παρακολουθεί τη διαδικασία μεταφοράς των σχετικών πιστώσεων στους τελικούς δικαιούχους (φορείς υλοποίησης) και εξασφαλίζει ότι πραγματοποιείται στο ακέραιο το συντομότερο δυνατόν.
- ✦ Υποβάλλει στην Επιτροπή, μέχρι τις 30 Απριλίου κάθε έτους, τις προβλέψεις και εκτιμήσεις.
- ✦ Συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή του ΚΠΣ για τον καθορισμό των κανόνων λειτουργίας του ΟΠΣ ως προς την επεξεργασία των πληροφοριών τις οποίες χρησιμοποιεί κατά την άσκηση των καθηκόντων της.
- ✦ Διενεργεί δευτεροβάθμιους ελέγχους.
- ✦ Με δισταύρωση στοιχείων πληρωμών που καταχωρούνται στο ΟΠΣ στην από τις Διαχειριστικές Αρχές των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.
- ✦ Στις Διαχειριστικές Αρχές των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, ιδίως ως προς την ορθή λειτουργία του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου.
- ✦ Στην Ειδική Υπηρεσία του Ταμείου Συνοχής του Υπ.Οικ.Ο.
- ✦ Δειγματοληπτικούς στους Τελικούς Δικαιούχους (φορείς Υλοποίησης) και στα έργα που συγχρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του ΚΠΣ και του Ταμείου Συνοχής.
- ✦ Διασφαλίζει επίσης την απόδοση της κοινοτικής συμμετοχής στο ΠΔΕ, έχει τη δυνατότητα αναστολής της διαδικασίας χρηματοδότησης σε περίπτωση εικαζόμενης παρατυπίας και συνεργάζεται με την ΕΔΕΛ για τον συντονισμό και προγραμματισμό

των ελέγχων.

Η λειτουργική σχέση μεταξύ της Αρχής Πληρωμής και των υπολοίπων οργάνων του συστήματος αναφορικά με τα έργα του Ταμείου Συνοχής, απεικονίζεται στον Πίνακα 23.

Πίνακας 23

	Αρμοδιότητες	Όργανα
Αρχή Πληρωμής	Εκπροσωπείται σ' αυτήν	Επιτροπή Παρακολούθησης Ε.Π.
	Τις ελέγχει αυτές ως προς την ορθή λειτουργία του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου Ελέγχει τα στοιχεία που καταχωρούνται στο ΟΠΣ	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π.
	Ελέγχεται από αυτήν Συνεργάζεται για το συντονισμό και προγραμματισμό των ελέγχων Την ενημερώνει για τα πορίσματα των ελέγχων της, τις αναστολές χρηματοδοτήσεων έργων και την πορεία εξέλιξης των θεμάτων που παρέπεμψε σε άλλες δημόσιες αρχές	ΕΔΕΛ
	Καταρτίζει και υποβάλλει σε αυτήν τις αιτήσεις πληρωμών και είναι αποδέκτης των εγκρίσεων πληρωμών	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
	Την ελέγχει Συνεργάζονται σε θέματα πληρωμών και προόδου των έργων Συνεργάζονται για τη σύνταξη πινάκων οικονομικής και φυσικής προόδου των έργων μέσω ΟΠΣ	Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής
	Εκπροσωπείται σ' αυτήν	Επιτροπή Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής
	Διενεργεί τους προβλεπόμενους σε αυτούς δειγματοληπτικούς ελέγχους Παρακολουθεί τη διαδικασία μεταφοράς των σχετικών πιστώσεων σε αυτούς	Τελικοί Δικαιούχοι

Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας

VII) Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (ΕΔΕΛ)

Όπως συμβαίνει και με την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου του ΚΓΣ έτσι και με το Ταμείο Συνοχής έχει συσταθεί ανάλογη ΕΔΕΛ στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (Γενικό Λογιστήριο του Κράτους). Δημιουργήθηκε με σκοπό τη διενέργεια ελέγχων των Διαχειριστικών Αρχών, της Ειδικής Υπηρεσίας του Ταμείου Συνοχής, της Αρχής Πληρωμής, των Τελικών Δικαιούχων και πράξεων.

Η αντιστοιχία της σύστασης, των Διευθύνσεων αλλά και των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής του Ταμείου Συνοχής είναι απόλυτη με αυτή της ΕΔΕΛ για το ΚΓΣ και αναφέρονται αναλυτικά παραπάνω. Για να δημιουργήσουμε μια πλήρης εικόνα της λειτουργικής σχέσης που υπάρχει μεταξύ της Επιτροπής Δημοσιονομικού Ελέγχου και των υπολοίπων οργάνων

του συστήματος σχετικά με τα έργα του Ταμείου Συνοχής, απεικονίζεται στον Πίνακα 24.

Πίνακας 24

Αρμοδιότητες	Όργανα
<p>Εκπροσωπείται σε αυτή</p> <p>Την ελέγχει ως προς τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου</p> <p>Αξιολογεί τα αποτελέσματα των ελέγχων της και των σχετικών μέτρων που έλαβε</p> <p>Την ελέγχει (δειγματοληπτικά) ως προς τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου</p> <p>Αξιολογεί τα αποτελέσματα των ελέγχων και των σχετικών μέτρων που έλαβε</p> <p>Συnergάζεται για το συντονισμό και προγραμματισμό των ελέγχων και την ενημερώνει για τα πορίσματα των ελέγχων της</p> <p>Συnergάζεται για το συντονισμό των ελέγχων, τη μέθοδο και τον τρόπο διεξαγωγής τους</p> <p>Με δήλωση την ενημερώνει για τη σύνθεση των πορισμάτων των ελέγχων που διεξήχθησαν</p> <p>Την ενημερώνει ως προς την εξέλιξη των διοικητικών και δικαστικών διώξεων</p> <p>Υποβάλει σε αυτή ετήσια έκθεση για τα αποτελέσματα των ελέγχων, τις δημοσιονομικές επιπτώσεις των παρατυπιών που ενδεχομένως σημειώθηκαν και των μέτρων που λήφθηκαν για τη διόρθωσή τους</p>	<p>Επιτροπή Παρακολούθησης Ε.Π.</p> <p>Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π.</p> <p>Αρχή Πληρωμής</p> <p>Ευρωπαϊκή Επιτροπή</p>
<p>Την ελέγχει ως προς το σύστημα διαχείρισής της</p>	<p>Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής</p>
<p>Εκπροσωπείται σε αυτήν</p>	<p>Επιτροπή Παρακολούθησης Ταμείου Συνοχής</p>
<p>Διενεργεί σ' αυτούς τους προβλεπόμενους δειγματοληπτικούς ελέγχους για τις δαπάνες, τη νομιμότητα και κανονικότητα των πράξεων και τις διαδικασίες υλοποίησής τους</p>	<p>Τελικοί Δικαιούχοι</p>

Επιμέλεια: Ομάδα εργασίας

Συμπεράσματα- Προτάσεις

Οι περιφερειακές ανισότητες αποτελούν τη σημαντικότερη πρόκληση για την Ε.Ε. και η γεφύρωσή τους είναι ένα κρίσιμο στρατηγικό στοιχείο για τα 25 κράτη- μέλη. Η βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών αποτελεί όρο και προϋπόθεση για να επιτευχθούν συνθήκες ευημερίας και κοινωνικής προόδου στην Κοινότητα. Μόνο με τον τρόπο αυτό μπορεί να καταστεί πιο ανταγωνιστική η συνολική οικονομία της Ε.Ε., να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή, να βελτιωθεί και να διασφαλιστεί η ποιότητα ζωής όλων των ευρωπαϊών πολιτών, να προστατευτεί το περιβάλλον.

Ο σχεδιασμός και η υιοθέτηση στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης από τα ευρωπαϊκά κράτη, ακόμα και από αυτά που πρόσφατα προσχώρησαν στους κόλπους της Ένωσης, ξεκίνησε μόλις την τελευταία δεκαετία. Η ανάγκη για βιωσιμότητα εμφανίζεται τη δεκαετία του 1970 και στα πλαίσια αυτά διεξήχθησαν Συνέδρια, Διασκέψεις, υπογράφηκαν Συνθήκες στις οποίες και κατοχυρώθηκε η έννοιά της. Αρχικά, όπως αναφέρθηκε και στο Κεφάλαιο 1, έμφαση δόθηκε μόνο στην περιβαλλοντική της διάσταση και μόλις τα τελευταία χρόνια (Συνθήκη Λισσαβόνας, Συνέδριο Γκέτεμποργκ), αναγνωρίστηκε η ανάγκη για πρακτική ενσωμάτωση της οικονομικής και κοινωνικής της προέκτασης.

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί, δίχως άλλο, ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης για τις ευρωπαϊκές περιφέρειες αλλά και κοινό στόχο της Κοινότητας. Η ανάγκη διαχείρισης των περιφερειακών προβλημάτων και η εφαρμογή κοινής πολιτικής σε υπερεθνικό επίπεδο πηγάζει από τις συνθήκες που δημιουργεί το νέο διεθνοποιημένο οικονομικό περιβάλλον. Η προσπάθεια αυτή αποσκοπεί στην ενίσχυση του ρόλου των προβληματικών περιφερειών και στην αναγωγή τους σε περιφέρειες κοινωνικά και πολιτισμικά ολοκληρωμένες, οικονομικά και βιώσιμα ανεπτυγμένες. Η εξάλειψη των ανισορροπιών και η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της ευρωπαϊκής πολιτικής εξαρτάται από την επιλογή και ορθή αξιοποίηση των κατάλληλων μέσων που έχει στη διάθεσή της η Ένωση.

Βαρύνουσα, επίσης, σημασία έχει η επιλογή και ο συντονισμός των χρηματοοικονομικών μέσων της Ένωσης, καθώς και η εναρμόνιση των εθνικών πολιτικών με τις κατευθυντήριες γραμμές που δίνει η Κοινότητα για τη βιωσιμότητα των περιφερειών της. Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το Ταμείο Συνοχής και η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων αποτελούν τα βασικά χρηματοδοτικά όργανα της Ένωσης, από τα οποία τα κράτη- μέλη απορροφούν οικονομικές χορηγίες για την υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων που θα ενδυναμώσουν τις μειονεκτικές τους περιοχές και θα βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο.

Η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και η ενίσχυση του στόχου της αειφορίας επιτυγχάνεται με την υλοποίηση των ΚΠΣ, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών αλλά και τη συγχρηματοδότηση προγραμμάτων και έργων τόσο από τα Διαρθρωτικά Ταμεία όσο και από το Ταμείο Συνοχής. Εκτός, όμως, από τα χρηματοδοτικά όργανα, τα ευρωπαϊκά κράτη έχουν στη διάθεσή

τους και ποικίλα επιχειρησιακά εργαλεία για την περιφερειακή πολιτική, η επιλογή των οποίων εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής αλλά και από τις εθνικές και κοινοτικές κατευθύνσεις. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης, η χρήση των οποίων συντελεί στην ολοκληρωμένη αποτίμηση και αξιολόγηση των προσπαθειών των περιφερειών για βιωσιμότητα.

Το παράδειγμα που χρησιμοποιήσαμε στην παρούσα μελέτη για να καταδείξουμε τη σημασία της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης των περιφερειών με σκοπό την προώθηση της βιωσιμότητας είναι αυτό του πιλοτικού προγράμματος: "Regional Pathways to Sustainability. Experiences of Promoting Sustainable Development in Structural Funds Programmes in 12 Pilot Regions". Οι 12 επιλεγμένες περιφέρειες κατάφεραν να μεταφράσουν πρακτικά την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο στόχος της αειφορίας αποτέλεσε για τις πιλοτικές περιφέρειες ένα νέο υπόδειγμα ανάπτυξης το οποίο, σταδιακά, επέβαλε την αντικατάσταση των υπαρχουσών πρακτικών με μακροχρόνιους και περισσότερο ολοκληρωμένους στόχους βιωσιμότητας. Στα πλαίσια του εν λόγω προγράμματος, επετεύχθη γόνιμη ανταλλαγή εμπειριών, δημιουργήθηκε κοινή αντίληψη για την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και προωθήθηκε η χρήση υπαρχόντων αλλά και η δημιουργία νέων επιχειρησιακών εργαλείων. Οι στόχοι που έθεσαν οι εμπλεκόμενες περιφέρειες αναφορικά με τη βιωσιμότητα, προωθήθηκαν μέσω της οικονομικής ενίσχυσης των Διαρθρωτικών Ταμείων σε συνδυασμό με τα υπόλοιπα χρηματοδοτικά όργανα της Ε.Ε.

Η αποτελεσματική εφαρμογή οποιασδήποτε περιφερειακής πολιτικής σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο έχει δύο προεκτάσεις. Η πρώτη αναφέρεται στον, όσο το δυνατόν πιο αποδοτικό, τρόπο απορρόφησης των χρηματικών πόρων που διατίθενται από την Ε.Ε. για τη βιώσιμη ανάπτυξη και ο δεύτερος αναφέρεται στη σωστή κατανομή αυτών των πόρων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, το ποσοστό απορρόφησης των κοινοτικών πόρων και η εφαρμογή της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής δεν κατόρθωσαν να μειώσουν αποτελεσματικά τις περιφερειακές ανισότητες. Σαφώς προσδιορισμένη στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών, με συγκεκριμένους στόχους και συνέργεια μέσω, δεν υπάρχει. Η αναθεώρηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, που πραγματοποιείται τώρα, θέτει πιο ολοκληρωμένες δράσεις που περιλαμβάνουν τον τομέα της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος.

Οι πόροι που διοχετεύτηκαν στη χώρα μας από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής, δεν κατανεμήθηκαν με βάση συνεκτικά και οργανωμένα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων κατευθύνθηκε σε τομεακές πολιτικές, βάσει του κριτηρίου της αποτελεσματικότητας και όχι της διαπεριφερειακής ισότητας. Η αύξηση των έργων υποδομής, κυρίως, στο Νομό Αττικής, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων που διεξήχθησαν στην Αθήνα το 2004, και η διαχρονική μείωση του άξονα της «περιφερειακής ανάπτυξης» στα ΚΠΣ επιβεβαιώνουν τα ανωτέρω.

Οφείλουμε, ωστόσο, να αναφέρουμε πως οι φορείς χάραξης της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα έχουν αντιληφθεί την αναγκαιότητα για βιώσιμη ανάπτυξη, υλοποιώντας δράσεις στον τομέα του περιβάλλοντος (επενδυτικά κίνητρα, προγράμματα και σχέδια δράσης για την ενέργεια και

την ατμοσφαιρική ρύπανση, βιοκαύσιμα κ.λ), του δομημένου χώρου (βιοκλιματισμός, νομοθεσία, ΓΟΚ, ΚΟΧΕΕ κ.λ), των υποδομών (μέσω των ΣΔΙΤ), των τηλεπικοινωνιών αλλά και στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα (επενδυτικά κίνητρα, ευκαιρίες για επιστημονική κατάρτιση και εξειδίκευση, κ.λ.). Όλες αυτές οι δράσεις ενισχύουν την προσπάθεια των εθνικών και τοπικών αρχών για περιφερειακή συνοχή.

Ωστόσο, η επιλογή χάραξης μιας περιφερειακής πολιτικής προς τη βιώσιμη ανάπτυξη δεν αποτελεί το μοναδικό σημαντικό στοιχείο ανάπτυξης. Ο τρόπος με τον οποίο χαράσσονται και υλοποιούνται οι τομείς της πολιτικής, έχει εξίσου μεγάλη σημασία. Στόχος της Ελλάδας πρέπει να είναι η ενίσχυση της συμβολής των αποτελεσματικότερων ρυθμίσεων στην ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπόψη τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους αλλά και τη χρηστή διακυβέρνηση.

Το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής πρέπει να θέτει την περιφέρεια ως κέντρο οικονομικής ανάπτυξης, που θα συμβάλλει στην ενεργοποίηση του οικονομικού μας δυναμικού, στην προσέλκυση μεγάλων επενδύσεων και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς μας. Η εφαρμογή ενός νέου αναπτυξιακού νόμου που θα χρηματοδοτεί τις επιχειρήσεις, θα στηρίζει τις επενδύσεις στις παραμεθόριες, μειονεκτικές και νησιωτικές περιοχές και θα προωθεί σε αυτές την έρευνα και την τεχνολογία θα μπορούσε να αποτελεί βασική στρατηγική πολιτική. Επίσης, η ενίσχυση των ΜΜΕ μέσω επιδοτήσεων ή χρηματοδοτήσεων από τα ΠΕΠ, η απλούστευση του θεσμικού πλαισίου για την ίδρυση και λειτουργία νέων επιχειρήσεων θα δημιουργούσε νέες θέσεις εργασίας. Η ολοκλήρωση της κατάρτισης του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου και των Ειδικών Χωροταξικών Σχεδίων καθώς και η δημιουργία ενιαίου πλαισίου για τις ΣΔΙΤ θα διευκόλυνε την πραγματοποίηση επενδύσεων και τη δημιουργία υποδομών ανάπτυξης, αντίστοιχα.

Ιδιαίτερα σημαντική δράση που θα ενισχύσει την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα είναι η αύξηση των ρυθμών απορρόφησης των κοινοτικών πόρων, με προτεραιότητα την ενίσχυση της περιφέρειας. Αν αναλογιστεί κανείς ότι ο μέσος όρος απορροφητικότητας των 13 ΠΕΠ μέχρι το 2004 ήταν περίπου 16%, αντιλαμβανόμαστε την αναγκαιότητα επιτάχυνσης των ρυθμών απορρόφησης. Η υλοποίηση προγραμμάτων διάχυσης των νέων τεχνολογιών, της έρευνας και της καινοτομίας, η ίδρυση ερευνητικών κέντρων και η προώθηση, μέσω αυτών, της τεχνογνωσίας και της εμπειρίας σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια αλλά και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη συντελεί στη βελτίωση του επιπέδου ανάπτυξης των περιφερειών.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, η χώρα μας εναρμονίζεται με την κοινοτική νομοθεσία. Έμφαση δίνεται στην εφαρμογή νέων πολιτικών προώθησης καθαρών μορφών ενέργειας, στην κατασκευή έργων διεθνούς εμβέλειας (π.χ. δίκτυο φυσικού αγωγού), στην κατάρτιση νέου θεσμικού πλαισίου για την αξιοποίηση των ΑΠΕ, στη στήριξη των βιοκαλλιεργειών και παραγωγής βιοενέργειας.

Βασική πτυχή της εθνικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιφερειών πρέπει, επίσης, να είναι και η στήριξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού. Το σύστημα διακυβέρνησης της χώρας διακρίνεται για το

συγκεντρωσιμό των εξουσιών και την απροθυμία παραχώρησης σημαντικών αρμοδιοτήτων και πόρων σε αποκεντρωμένες βαθμίδες διοίκησης και στην αυτοδιοίκηση. Επιβάλλεται, συνεπώς, η μεγαλύτερη μεταβίβαση εξουσιών για την αποτελεσματικότερη άσκηση του αναπτυξιακού ρόλου της αυτοδιοίκησης, καθώς και η απόδοση στο ακέραιο όλων των θεσμοθετημένων πόρων. Το θεσμικό πλαίσιο υπό το οποίο λειτουργεί η τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, η αυτοτέλεια των πόρων και η υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι τοπικές κοινωνίες και για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.

Η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, εκτός από τις παραπάνω δράσεις απαιτεί και την ενίσχυση των μειονεκτικών περιοχών. Η στήριξη των νέων αγροτών, η δημιουργία έργων μεταφοράς και υποδομής, η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος αλλά και η παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, θα συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των περιοχών αυτών και θα εξομαλύνουν τις περιφερειακές ανισορροπίες.

Η αποτελεσματική υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου βιώσιμης περιφερειακής ανάπτυξης απαιτεί, εκτός από την ένταξη δράσεων, και την αξιολόγησή τους. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η ορθή χάραξη της πολιτικής, έχοντας πλήρη γνώση των πραγματικών γεγονότων αλλά και επίγνωση των επιπτώσεων. Παρέχεται, επίσης, η δυνατότητα διαμόρφωσης της εφαρμοζόμενης πολιτικής καθότι δημιουργείται, μέσω της αξιολόγησης, ένα πλαίσιο που διασφαλίζει την ενσωμάτωση των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων καθώς και των επιπτώσεων στην ανταγωνιστικότητα.

Ένα εργαλείο που θα βοηθούσε στην αξιολόγηση των δράσεων ή των εφαρμοζόμενων προγραμμάτων που υλοποιούνται σε περιφερειακό επίπεδο, είναι η χρήση δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης, που αποτελεί άλλωστε για τη χώρα μας το σημαντικότερο επιχειρησιακό εργαλείο προς την κατεύθυνση αυτή. Θεωρητικά, έχοντας ως υπόδειγμά μας μια ελληνική περιφέρεια, θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε ένα συνδυασμό δεικτών προκειμένου να αξιολογήσουμε την απόδοση των μέτρων και των προγραμμάτων που εφαρμόζονται με σκοπό τη βιώσιμη ανάπτυξή της. Παραδείγματα τέτοιων δεικτών παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 25
Δείκτες Βιώσιμης Ανάπτυξης

Τομέας	Προτεινόμενος Δείκτης
Οικονομία	Ποσοστό απασχόλησης ανά ηλικιακή ομάδα
	Επενδύσεις ως ποσοστό του Α.Ε.Π.
	Παραγωγικότητα εργασίας ανά ώρα
Κοινωνία	Δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία ως ποσοστό του Α.Ε.Π.
	Ποσοστό μακροχρόνια ανέργων
	Δαπάνες για κοινωνική ασφάλιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π.
	Επίπεδο εκπαίδευσης ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο

Περιβάλλον

Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου

Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας ανά κατοικία

Μεταβολή κατάστασης απειλούμενων και προστατευόμενων ειδών

Κατανάλωση ενέργειας για μεταφορές ως ποσοστό του Α.Ε.Π.

Επιμέλεια: Ομάδα Εργασίας

Τα αποτελέσματα των παραπάνω δεικτών μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της εφαρμοζόμενης ή της σχεδιαζόμενης περιφερειακής πολιτικής, συνδυαζόμενοι με τους στόχους βιωσιμότητας που έχουν τεθεί αλλά και με τα υπόλοιπα επιχειρησιακά εργαλεία που διαθέτουμε. Το ενδιαφέρον μας, ωστόσο, πρέπει να επικεντρωθεί στον τρόπο απορρόφησης των κοινοτικών πόρων, που αποτελούν το συνδυαστικό κρίκο ανάμεσα στη χάραξη της περιφερειακής πολιτικής και στην εφαρμογή της. Το πλαίσιο αυτής της διαδικασίας καθορίζεται από το νομικό καθεστώς διαχείρισής των κοινοτικών πόρων. Η μειωμένη απορρόφηση ή η μη ορθολογική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων στην περίπτωση της Ελλάδας αντικατοπτρίζει την αδυναμία του νομοθετικού συστήματος της χώρας να ελέγξει και να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που η Ε.Ε. παρέχει σε όλα τα κράτη- μέλη της.

Βιβλιογραφία

Ελληνική:

- Αθανασόπουλος Γ. Κωνσταντίνος, *Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Τόμος Γ', Αθήνα 2005
- Αθανασόπουλος Γ. Κωνσταντίνος, *Θεσμικό Πλαίσιο Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Τόμος Α', Αθήνα 2004
- Αθανασόπουλος Γ. Κωνσταντίνος, *Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και Ανάπτυξης επί μέρους Περιφερειών*, Αθήνα 1997
- Αθανασόπουλος Γ. Κωνσταντίνος, *Νομοθεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Τόμος Γ', Αθήνα 1983
- Αθανασόπουλος Γ. Κωνσταντίνος, *Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Τόμος Α', Β' Έκδοση, Αθήνα, 1992
- Αθανασόπουλος Γ. Κωνσταντίνος, *Τα χρηματοδοτικά κίνητρα στο θεσμικό πλαίσιο της Περιφερειακής Ανάπτυξης στην Ελλάδα*, Αθήνα 1993
- Ανδρικοπούλου Ε. & Καυκάλας Γρ., *Ο Νέος Ευρωπαϊκός Χώρος*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2000
- Ανδρικοπούλου Ελένη, *Οι Περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Βιβλιοθήκη Ευρωπαϊκών Θεμάτων*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1995
- Ανδρικοπούλου Ελένη, *Συγκρότηση και Προοπτικές της Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*, Τόπος, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών, Τόμος 7/94
- Βαλιάντζα Ευσταθία & Βαλσαμή Ισμήνη, *Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Γιοχάνεσμπουργκ, Ν. Αφρική (26 Αυγούστου- 4 Σεπτεμβρίου 2002)*, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Υπουργείο Ανάπτυξης, Αθήνα Σεπτεμβρίου 2002
- Γετίμης Π., Καυκάλας Γ., Μαραβέγιας Ν., *Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη. Θεωρία, ανάλυση και πολιτική*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1994
- Γεωργιάδης Νίκος & Χατζηδάκης Κωστής, *Χελώνες και Τίγρεις: Οι προκλήσεις της ανάπτυξης και το Δ' ΚΠΣ*, Εκδόσεις KNOWSYS, Αθήνα 2005
- Γιώτη- Παπαδάκη Όλγα, *Ευρωπαϊκή Πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές αλληλεγγύης*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα, Απρίλιος 2004
- Δεναξάς Νικήτας, Εργασία με θέμα «Δείκτες Βιωσιμότητας» στα πλαίσια του ΜΠΣ Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Απελευθερώνοντας ολόκληρο το δυναμικό της Ευρώπης. Το πρόγραμμα νομοθετικών ρυθμίσεων και εργασιών της Επιτροπής για το 2006*, Βρυξέλλες, 25.10.2005 (COM2005/531 τελικό)
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Δεύτερη Έκθεση Προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, Βρυξέλλες, (COM2003/34 τελικό)
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Προώθηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. Μεταρρυθμίσεις για τη διευρυμένη Ένωση*, Βρυξέλλες, 20.2.2004, COM (2004) 29 τελικό/2
- Ετήσια Έκθεση για την ανταγωνιστικότητα, 2004
- Ευρωπαϊκές Κοινότητες, *Στην υπηρεσία των Περιφερειών*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 2001

Ευρωπαϊκή Ένωση, *Ένα Σύνταγμα για την Ευρώπη*, Ρώμη 29.10.2004

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ελλάδα: ΚΠΣ 1989-1993*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1990

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ελλάδα: ΚΠΣ 1994-1999*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1994

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Ελλάδα: ΚΠΣ 2000-2006*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2001α

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Οι διαρθρωτικές δράσεις 2000-2006*, από το βιβλίο της Όλγας Γιώτη- Παπαδάκη

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Οι Περιφέρειες της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 1999

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Περιφέρειες σε δράση, μια χώρα σε κίνηση. Επιλεγμένα έργα που υλοποιήθηκαν στην Ελλάδα με την υποστήριξη των Διαρθρωτικών Ταμείων*, Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2003

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Γενική Διεύθυνση Πληροφόρησης και Δημοσίων Σχέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Μάιος 2002

Κόπος Άγγελος, *Η ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων. Διεπιστημονικές προσεγγίσεις αστικής ανάπτυξης και πολιτικής*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Gutenberg, Βόλος 1999

Κυβέλου Στέλλα, *Αστική περιβαλλοντική πολιτική με στόχο την αειφορία του δομημένου περιβάλλοντος: η διαχείριση της δημόσιας και δημοτικής κτιριακής υποδομής*, Heleco '03, Αθήνα 31/1/2003

Λυμπεράκη Αντιγόνη, *Εργασία και Συνοχή: Τα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση και την Κοινωνική Ένταξη*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002

Μανειώτης Β.- Καραβίτης Ν., *Η εναρμόνιση της φορολογίας καυσίμων και οινόπνευματων ποτών*, IOBE, Αθήνα 1991

Μούσης Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δίκαιο- Οικονομία- Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1999

Μπίθας Κ.Π., *Βιώσιμες Πόλεις, θεωρία- Πολιτική*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα 2001

Ντάλης Σωτήρης, *Οι Διατλαντικές Σχέσεις και το Πρωτόκολλο του Κιότο στη Σύμβαση- Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος*, ΕΚΕΜ, Ιούνιος 2005

Παπαϊωάννου Δημήτρης, *Διαχείριση και Πολιτική Περιβάλλοντος*, Αθήνα 1999

Πατσουράτης Β.- Σουφλής Ι., *Οι επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία- βιομηχανία από την επιβολή περιβαλλοντικού- ενεργειακού φόρου*, IOBE, Αθήνα 1995

ΠΕΠ Δυτικής Μακεδονίας 2000-2006

Πετράκος Γιώργος & Ψυχάρης Γιάννης, *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Κριτική, Δεκέμβρης 2004

Πλασκοβίτης Ηλίας, *Αξιολόγηση Περιφερειακών Προγραμμάτων*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις του μαθήματος «Μέθοδοι αξιολόγησης και χρηματοδότησης περιφερειακών προγραμμάτων» στο ΜΠΣ του Τ.Ο.Π.Α. του Παντείου Πανεπιστημίου, Αθήνα 2004

Πλασκοβίτης Ηλίας, *Το 3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και η Διεύρυνση της Ε.Ε.*, από το Ανδρικοπούλου Ε- Καυκαλάς Γρ. (2000)

Σκαγιάννης Π., *Πολιτική Προγραμματισμού των Υποδομών*, Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα 1994

Stillwell F., *Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1972

Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Ενισχύσεις και Δάνεια της Ε.Ε.*, Λουξεμβούργο, 1997

Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, *Στρατηγική της Λισσαβόνας: Στόχοι και Πορεία Επίτευξή τους*, Αθήνα, Ιανουάριος 2005

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, *Η Χάρτα της Σύγκλισης, Ελλάδα 2004-2008: Πλαίσιο Διαλόγου*, Αθήνα 2003 από το βιβλίο των Γ. Πετράκου- Γ. Ψυχάρη

Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, *Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006*, Αθήνα 1999

Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, *Τοπική Αυτοδιοίκηση στην υπηρεσία του πολίτη με σταθερούς πόρους και αναπτυξιακή πολιτική*, Αθήνα 2006

Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, *Σχεδιασμός του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς για την περίοδο 2007-2013*, Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, Ιούλιος 2005

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, *Επιτροπή Παρακολούθησης του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006*, Θεσσαλονίκη 2005

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, *Σχέδιο Νόμου. Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008*, Αθήνα 2005

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, *Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007-2013*, Αθήνα 2005

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, *Σχέδιο Δράσης Ενέργεια 2001- Εξοικονόμηση Ενέργειας στον Κτιριακό Τομέα*, ΚΑΠΕ 1995

Χριστοφάκης Μανώλης, *Τοπική ανάπτυξη και περιφερειακή πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001

Χριστοφιλάκης Δημήτρης, *Πολιτιστικό περιβάλλον- χωρικός σχεδιασμός και βιώσιμη ανάπτυξη. Διαμόρφωση πολιτιστικού (ανθρωπογενούς) περιβάλλοντος μέσω χωροταξικού & πολεοδομικού σχεδιασμού. Η πόλη του 21^{ου} αιώνα*, Εκδόσεις Π.Ν.Σάκκουλας, Αθήνα, 2002

Άρθρα:

Αλογοσκούφης Γιώργος, *Περιφέρεια και Οικονομία*, Περί..., Τεύχος 17, Ιούλιος- Αύγουστος 2005

Βουλγαράκης Γιώργος, *Περιβαλλοντικοί Φόροι*, Οικονομικά Χρονικά, Ιούνιος 1995

Δεκλερής Μιχαήλ, *Ο ρόλος της Επιστήμης στη Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Μαγνησίας, Φεβρουάριος 2000

Dimas Stavros, *The Europeans want policy makers to consider the environment as important as economic and social policies*, 4-5-2005, Ηλεκτρονική Έκδοση

Δήμας Σταύρος, *Ο Κανονισμός για τα χημικά προστατεύει περιβάλλον- πολίτες*, Οικονομικός Τύπος της Κυριακής, 20 Νοεμβρίου 2005

Ενδιάμεση αξιολόγηση του ΚΠΣ 2000-2006, Ναυτεμπορική, 1-11-04

Ζαγοριανάκος Ευθύμης, *Οικονομία, Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές έννοιες της επιστήμης των οικονομιών του περιβάλλοντος*, ΙΑΑΚ/ΕΚΚΕ, 5 Ιουνίου 2002

Κατωπόδης Επαμεινώνδας, *Η επιχειρηματική ευθύνη για την αειφορία*, Know-How-executive, Τεύχος 89, Ιούνιος 2005

Midday Express, *Διασκέψεις για το περιβάλλον που πραγματοποιούνται στο Dubai για την παγκόσμια αειφορία*, 4/2/2006

Μπάρνερτ Τιμ, *Το Κιότο έχει ξεπεραστεί*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 13-3-2005

Πλασκοβίτης Ηλίας (1989), *Γνωρίστε το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 1989-93*, Οικονομικός Ταχυδρόμος, Τεύχος 30

Τοπική Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση, *Μηχανικοί και Αυτοδιοίκηση για την αειφόρο ανάπτυξη της ελληνικής πόλης και περιφέρειας*, Τεύχος 29, Οκτώβρης- Δεκέμβρης 2004

Σταματόπουλος Δημήτρης, *Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης*, Ηλεκτρονική Έκδοση

Χατζηδάκης Κώστας, *Δ' ΚΠΣ*, Εφημερίδα Εξπρές, 7 Οκτωβρίου 2005

16. Χαϊκάλης Στάθης, *Έρχεται ο «πράσινος φόρος»*, Το Βήμα, 7 Οκτωβρίου 1990

Ξένη:

Comission of the European Communities, *Sustainable Development Indicators to monitor the implementation of the EU Sustainable Development Strategy*, Brussels, 9.2.2005 [SEC(2005) 161 Final]

Danish Technological Institute, *Thematic Evaluation of the Structural Funds. Contributions to the Libson Strategy*, February 2005

European Commission, Directorate- General Regional Policy, *Annual Management Plan 2005*

European Commission, *Economic Forecast*, Spring 2005

European Commission, European Common Indicators Workshop, *Towards a Local Sustainability Profile: European Common Indicators*, D.G. ENV., Seville, 2000

European Commission, *Indicators of sustainable development*, 2000

European Commission, *The impact of structural policies on economic and social cohesion in the Union 1989-1999*, Luxembourg, 1997

European Environmental Agency, *Workshop on Indicators as a tool for programming and monitoring a sustainable local and regional planning process*, Brussels, 1999

Final Report: Eastern Scotland European Partnership, *The sustainable development project*, 1999, (από το IRS)

Final Report: NEI Regional and Urban Development, *More sustainable economic development- Sustainable development in the context of the Objective 2 programme Groningen-Drenthe*, 1999 (από το IRS)

Geogiou G. & Psycharis I., *The new enlargement of the European Union : the financial framework and the new challenges ahead*, European Planning Studies, June 2004

Institute for Regional Development and Structural Planning (IRS), Timothy Moss & Heidi Fichter, *Regional Pathways to Sustainability. Experiences of Promoting Sustainable Development in Structural Funds Programmes in 12 Pilot Regions*, European Commission, 2000

Jeroen C.J.M van den Bergh and Jan van der Straaten, International Society for Ecological Economics, *Toward sustainability: Concepts, Methods and Policy*, Island Press, 1994

Jorg Kohn, John Gowdy, Friedrich Hinterberger and Jan van der Straaten, *Advances in Ecological Economics Sustainability in Question, the search for a conceptual framework*, Series Editor: Robert Costanza, 1999

Konsolas Nicholas, Athanasios Papadaskalopoulos, Ilias Plaskovitis, *Regional Development in Greece*, Springer- Verlag Berlin- Heidelberg 2002

Kyvelou St., *Development of an energy management programme for public administration buildings in Greece*, Rebuild International Conference Proceedings, Florence 1998

Kyvelou St., *Energy and Urban Policy in Greece: Towards the reduction of CO₂ emissions*, World Resource Review 2002

Mike Artis and Norman LEE, *The Economics of the European Union, Policy and Analysis*, Oxford University Press

OECD, *Environmental Indicators: A preliminary set*, 1991a, Paris

OECD, *Environmental Policy: How to apply economic instruments*, 1991b Paris

OECD, *Environmentally related taxes: issues and strategies*, Paris 2001

OECD, *Environmentally Sustainable Buildings, Challenge and policies*, 2003

Sustainable European Regions Network (report), *Cohesive Thinking Towards a Sustainable Future*, November 2004

Ulaganathan Sankar, *Environmental Economics*, Oxford University Press 2001

World Commission on Environment and Development (WCED), *Our Common Future*, Oxford University Press, 1987, New York

Κανονισμοί- Προτάσεις- Αποφάσεις:

Ανακοίνωση της Επιτροπής προς τα κράτη- μέλη της 7^{ης} Μαΐου του 2001, *Διαπεριφερειακή Συνεργασία*, Σκέλος C της κοινοτικής πρωτοβουλίας INTERREG III- Ανακοίνωση της Επιτροπής [C(2001) 1188 τελικό- Επίσημη Εφημερίδα, 15-5-2001]

Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, *Η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων ενόψει της παγκοσμιοποίησης. Πώς να την ενισχύσουμε*, Βρυξέλλες, 20-1-99.

Απόφαση 1999/500/ΕΚ της Επιτροπής της 1^{ης} Ιουλίου 1999 για την ενδεικτική κατανομή ανά κράτος μέλος, των πιστώσεων αναλήψεων υποχρεώσεων στο πλαίσιο του ΧΜΠΑ εκτός των περιοχών του Στόχου αριθ.1 των Δ.Τ. για την περίοδο 2000-2006

Απόφαση της Επιτροπής περί ενδεικτικής κατανομής ανά κράτος μέλος των κονδυλίων που χορηγούνται στο πλαίσιο του Γεωργικού Ταμείου

Προσανατολισμού και Εγγυήσεων, Τμήμα Εγγυήσεων, για μέτρα αγροτικής ανάπτυξης κατά την περίοδο 2000-2006 (Επίσημη Εφημερίδα L259 της 6.10.99)

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1159/2000

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1159/2000, ΕΕ L 185, 15.7.1988

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1164/94, ΕΕ L 130, 25.5.1994

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1257/1999

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1260/1999, ΕΕ L 161, 26.6.1999

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1264/1999, ΕΕ L 161, 26.6.1999

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1265/1999, ΕΕ L 161, 26.6.1999

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1784/1999

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1831/94, ΕΕ L 191, 27.7.1994

Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 2081/93

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθμ. 3760/1992

Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το ΕΤΠΑ, COM/2004/0495 τελικό- COD2004/0167, Βρυξέλλες, 14/7/2004

Πρόταση Κανονισμού του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, COM/2004/0493 τελικό- COD2004/0165, Βρυξέλλες, 14/7/2004

Νομοθεσία:

Νομοσχέδιο για τη βιώσιμη ανάπτυξη και κοινωνική αξιοποίηση των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων

Νόμος 2860/2000 για τη διαχείριση, παρακολούθηση και έλεγχο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλες διατάξεις

Internet:

Διεύθυνση:	Θέμα έρευνας:
www.infosociety.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Διαρθρωτικά Ταμεία
www.europa.eu	<ul style="list-style-type: none"> • Περιφερειακή Πολιτική και Προσανατολισμοί για τη χρονική περίοδο 2000-2006 & 2007-2013 • Ευρωπαϊκά Θεσμικά όργανα και άλλοι οργανισμοί • Κρατικές Ενισχύσεις • Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου • Οδηγίες • Γενικές διατάξεις για τα Διαρθρωτικά Ταμεία • Ταμείο Συνοχής • Κ.λ.
www.oke.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Ατζέντα 2000- Διαρθρωτικά Ταμεία
www.axiosvios.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Ορισμοί βιώσιμης ανάπτυξης • Ευρωπαϊκή Στρατηγική (1987-2003) • Διαδικτυακή Πύλη του ΥΠΑΝ για ΒΑ (νομοθεσία, γεωστρατηγική, έρευνα, πόροι, προοπτικές ανάπτυξης)

www.mfa.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Παγκόσμια Διάσκεψη για ΒΑ-Απολογισμός, Στοκχόλμη 1972- Γιοχάνσεμπουργκ 2002
www2.ekke.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Ζαγοριανάκος Ευθύμης, «Οικονομία, Περιβάλλον και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Βασικές έννοιες της επιστήμης των οικονομικών του περιβάλλοντος», Κείμενο Δημόσιας Διάλεξης, 5 Ιουνίου 2002, Διοργάνωση ΙΑΑΚ/ΕΚΚΕ • Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ DAC/ΟΟΣΑ
www.sustainable-euroregions.net	
www.euro-info.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Άρθρο Δήμα Σταύρου για τη διάσκεψη στο Dubai • Γνωμοδότηση της Επιτροπής για αειφόρο χρήση των πόρων
www.hellaskps.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Α, Β, Γ' ΚΠΣ • 4^η Προγραμματική Περίοδος
www.kepemep.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Α', Β', Γ' Περίοδος Προγραμματισμού
www.info3kps.gr	<ul style="list-style-type: none"> • Προκηρύξεις προγραμμάτων του ΚΠΣ
www.greentaxes.org	<ul style="list-style-type: none"> • Περιβαλλοντικοί φόροι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ANNEX

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (GEAP) Millennium Declaration Goals
THEME 1: ECONOMIC DEVELOPMENT				
1. Growth rate of GDP per capita		1. Investment as % of GDP, by institutional sector	1. Real GDP growth rate 2. GDP per capita in Purchasing Power Standards 3. Regional breakdown of GDP per capita 4. Total consumption expenditure as % of GDP 5. Net national income as a % of GDP 6. Inflation rate 7. Net saving as % of GDP, by institutional sector	<u>EC Lisbon2000</u> : An average economic growth rate of around 3% a realistic prospect for the coming years. The inflation rate of a given Member State must not exceed by more than 1½ percentage points that of the three best-performing Member States in terms of price stability. SDS: Promote more balanced regional development by reducing disparities in economic activity and maintaining the viability of rural and urban communities, as recommended by the European Spatial Development Perspective
		2. Labour productivity per hour worked 3. International price competitiveness (Real effective exchange rate)	8. Unit labour cost growth, for total and industry 9. Life-long learning 10. Turnover from innovation as a % of total turnover, by economic sector 11. Total R&D expenditure as a % of GDP 12. Public expenditure on education as a % of GDP	<u>EC Lisbon2000</u> : A substantial annual increase in per capita investment in human resources. Provide new basic skills through lifelong learning of IT skills, foreign languages, technological culture, entrepreneurship and social skills. <u>EC Barcelona 2002</u> : Increase spending of R&D and innovation with the aim of approaching 3% of GDP by 2010.
		4. Total employment rate	13. Total employment growth 14. Total employment rate, by gender and by highest level of education attained 15. Total unemployment rate, by gender, by age group, and by highest level of education attained 16. Regional breakdown of employment rate	<u>EC Lisbon2000, SDS</u> : Raise the employment rate to 67% for January 2005 and to 70% by 2010; increase the number of women in employment to 57% for January 2005 and to more than 60% by 2010.

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 2: POVERTY and SOCIAL EXCLUSION				
1. At-risk-of-poverty rate after social transfers			Level III	<p><u>EC Lisbon2000, SDS:</u> Make a decisive impact on the eradication of poverty; greater social cohesion</p> <p><u>EC Barcelona2002:</u> Reduce significantly the number of person at risk of poverty and social exclusion by 2010</p> <p><u>GP 2002:</u> Ensure adequate financing to attain the International Development Targets and the MDGs</p>
	MONETARY POVERTY	1. At-persistent-risk-of-poverty rate	<p>1. At-risk-of-poverty rate, by gender, by age group, by highest level of education attained, and by household type</p> <p>2. Relative at-risk-of-poverty gap</p> <p>3. Inequality of income distribution (Income quintile share ratio)</p> <p>4. <i>Poverty mobility (i.e. probability to enter or exit poverty)</i></p>	
	ACCESS TO LABOURMARKET	2. Total long-term unemployment rate	<p>5. Gender pay gap in unadjusted form</p> <p>6. Very long-term unemployment rate</p> <p>7. People living in jobless households, by age group</p> <p>8. At risk-of-poverty rate after social transfers by most frequent activity</p>	
	OTHER ASPECTS OF SOCIAL EXCLUSION	3. Early school leavers	<p>9. Persons with low educational attainment, by age group</p> <p>10. <i>Adequacy of housing conditions</i></p>	<p><u>EC Lisbon2000, SDS:</u> Halve by 2010 the number of 18 to 24 years olds with only lower secondary education who are not in further education and training</p> <p><u>GP 2002:</u> Ensure adequate financing to attain the International Development Targets and the MDGs</p>

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available, if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 3: AGEING SOCIETY				
1. Current and projected old age dependency ratio	PENSIONS ADEQUACY	<p><i>1. Projected theoretical replacement ratio (ratio between income after and prior to retirement)</i></p> <p>1a. Ratio of median household equivalised income of persons aged 65+ to median household equivalised income of persons aged <65</p>	<p>1. At-risk-of-poverty rate for persons aged 65 years and over</p>	<p><u>SDS</u>: Address the demographic challenge by raising employment rates, reducing public debt and adapting social protection systems, including pension systems.</p> <p><u>SDS</u>: Ensure the adequacy of pension systems as well as of health care systems and care of the elderly, while at the same time maintaining sustainability of public finances and inter-generational solidarity.</p> <p><u>SDS</u>: Increase the average EU employment rate among older women and men (55-64) to 50% by 2010.</p> <p><u>EC Barcelona 2002</u>: A progressive increase of about 5 years in the effective average age at which people stop working in the EU should be sought by 2010.</p> <p><u>EC Cardiff1998</u>: Public sector budgetary deficit to be less than 3% of GDP and gross debt less than 60% of GDP.</p>
	DEMOGRAPHIC CHANGES	<p>2. Life expectancy at age 65 by gender</p>	<p>2. Total fertility rate</p> <p>3. Net inwards migration, by main age groups</p>	
	PUBLIC FINANCE SUSTAINABILITY	<p>3. General government consolidated gross debt as % of GDP</p>	<p>4. Current and projected public (and private) pensions expenditure as % of GDP</p> <p>5. Total employment rate by age group</p> <p>6. Average exit age from the labour market</p> <p>7. Current and projected public expenditure on care for the elderly as % of GDP</p>	

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-theme	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 4: PUBLIC HEALTH				
1. Healthy life years at birth by gender	HUMAN HEALTH AND PROTECTION	<ol style="list-style-type: none"> 1. Percentage of overweight people, by age group 2. Resistance to antibiotics (Streptococcus pneumoniae pathogens) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Healthy life years at age 65 by gender 2. Health care expenditure as % of GDP 3. Cancer incidence rate, by gender and by type 4. Suicide death rate, by gender and by age group 5. Percentage of present smokers, by gender and by age group 6. <i>Work with high level of job strain/stress</i> 7. Serious accidents at work 	<p>SDS: Ensure the adequacy of pension systems as well as of health care systems and care of the elderly, while at the same time maintaining sustainability of public finances and inter-generational solidarity.</p> <p>SDS: Tackle issues related to outbreaks of infectious diseases and resistance to antibiotics.</p> <p>PoI2002: Enhance health education with the objective of achieving improved health literacy on a global basis by 2010.</p>
	FOOD SAFETY	<ol style="list-style-type: none"> 3. <i>Deaths due to infectious food-borne diseases</i> 3a. Salmonellosis incidence rate in human beings 	<ol style="list-style-type: none"> 8. <i>Dioxins and PCBs in food and feed</i> 9. <i>Heavy metals, and mercury in particular, in fish and shellfish</i> 10. <i>Pesticides residues in food</i> 	<p>SDS: Make food safety and quality the objective of all players in the food chain.</p> <p>6EAP: Reduce impacts of pesticides on human health and environment; achieve a more sustainable use of pesticides, a significant overall reduction in risks and use of pesticides consistent with the necessary crop production.</p>
	CHEMICALS MANAGEMENT	<ol style="list-style-type: none"> 4. <i>Index of apparent consumption of chemicals, by toxicity class</i> 4a. Index of production of chemicals, by toxicity class 		<p>SDS: By 2020, ensure that chemicals are only produced and used in ways that do not pose significant threats to human health and the environment.</p> <p>6EAP: Dangerous chemicals (especially PBTs) should be substituted with the aim of reducing risks to man and the environment (ground and surface water, air quality).</p>
	HEALTH RISKS DUE TO ENVIRONMENT	<ol style="list-style-type: none"> 5. <i>Population exposure to air pollution by particulate matter</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 11. <i>Population exposure to air pollution by ozone</i> 12. Proportion of population living in households considering that they suffer from noise and from pollution 13. <i>Monetary damage of air pollution as % of GDP</i> 	<p>6EAP: Achieving levels of air quality that do not give rise to significant negative impacts on and risks to human health and the environment.</p> <p>6EAP: Substantially reducing the number of people regularly affected by long-term average levels of noise.</p>

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.

Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 5: CLIMATE CHANGE AND ENERGY				
1. Total greenhouse gas emissions 2. Gross inland energy consumption by fuel	CLIMATE CHANGE	1. GHG emissions by sector ⁽¹⁾	1. CO ₂ intensity of energy consumption 2. CO ₂ removed by sinks	SDS: Meet the Kyoto commitment. However, Kyoto is but a first step. Thereafter, the EU should aim to reduce atmospheric greenhouse gas emissions by an average of 1% per year over 1990 levels up to 2020. SDS: Adopt energy products tax directive by 2002 and propose more ambitious environmental targets for energy taxation aiming at the full internalisation of external costs, as well as indexation of minimum levels of excise duties to at least the inflation rate. Phase out subsidies to fossil fuel production and consumption by 2010. EC Brussels2003: (revised SDS objective) Increase the share of renewable energy with an EU-wide indicative target for electricity needs by 2010. Promotion of 5.75% target for the use of biofuels in transport by 2010. EC Barcelona2002: Enhance substantially energy efficiency by 2010. 6EAP: Doubling the overall share of Combined Heat and Power in the Community as a whole to 18% of the total gross electricity generation. GP_2002: Ensure adequate financing to attain the International Development Targets and the MDGs
	ENERGY	2. Energy intensity of the economy 3. Final energy consumption by sector ⁽²⁾ 4. Gross electricity generation by fuel used in power stations	3. Share of renewable energy, by source 4. Combined heat and power generation as % of gross electricity generation 5. Energy intensity of manufacturing industry 6. Consumption of biofuels, as a % of total fuel consumption in transport 7. External costs of energy use 8. Energy tax revenue at constant prices and energy consumption	SDS: More support to the research, development and dissemination of technology on safer nuclear energy, namely the management of nuclear waste

(2) According to sectors applied in the EU energy statistics.

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 6: PRODUCTION AND CONSUMPTION PATTERNS				
1. <i>Total material consumption and GDP at constant prices</i>	ECO-EFFICIENCY	1. Emissions of acidifying substances and ozone precursors and GDP at constant prices, by source sector 2. <i>Generation of waste by all economic activities and by households</i> 2a. Municipal waste collected per capita	1. Components of Domestic Material Consumption 2. Domestic Material Consumption, by material 3. Municipal waste treatment, by type of treatment method 4. <i>Generation of hazardous waste, by economic activity</i>	<p><u>SDS:</u> Break the links between economic growth, use of resources and generation of waste. Propose system of a resource productivity measurement to be operational by 2003.</p> <p><u>6EAP:</u> Achieve a significant overall reduction in the volumes of waste & hazardous waste generated and going to disposal, without increasing emissions to air, water and soil.</p> <p><u>PoI2002:</u> Promote the development of 10-year framework of programs to accelerate the shifts towards sustainable consumption and production. Renew commitments to the sound management of chemicals & hazardous wastes throughout their life-cycle.</p>
		3. Electricity consumption per dwelling for lighting and domestic appliances 4. <i>Green public procurement</i>	5. Household number and size 6. Meat consumption per capita 7. <i>Share of consumption of products with an EU or national eco-label</i>	<p><u>SDS:</u> Institutional reform and changes in corporate and consumer behaviour. Encourage private sector initiatives to incorporate environmental factors in their purchasing specifications.</p> <p><u>PoI2002:</u> Develop and adopt effective, transparent, verifiable, non-misleading and non-discriminatory consumer information tools to provide information relating to sustainable consumption and production, including human health and safety aspects.</p>
1a. Domestic Material Consumption and GDP at constant prices	ACRI-CULTURE	5. Share of area under EU agri-environmental support in total utilised agricultural area 6. Livestock density index	8. Nitrogen surplus 9. Share of area occupied by organic farming in total utilised agricultural area 10. <i>Use of selected pesticides</i>	<p><u>SDS:</u> The CAP should contribute to achieving sustainable development by encouraging healthy, high quality products, environmentally sustainable production methods, including organic production, renewable raw materials and the protection of biodiversity.</p>

	CORPORATE RESPONSIBILITY	<p>7. <i>Share of industrial production from enterprises with a formal sustainable management system</i></p> <p>7a. Enterprises with an environmental management system (EMS)</p>	<p>11. <i>Ethical financing</i></p> <p>12. Eco-label awards, by country and by product group</p>	<p>SDS: Publish annually a triple bottom line measuring companies' performance against economic, environmental and social criteria. Demonstrate and publicize worldwide adherence of EU businesses to the OECD guidelines for multi-national enterprises or other comparable guidelines.</p> <p>EC Lisbon2000: An appeal to companies' sense of social responsibility regarding best practices in lifelong learning, work organization, equal opportunities, social inclusion and sustainable development.</p> <p>Pol2002: Promote corporate responsibility & accountability, incl. through development and implementation of intergovernmental agreements & measures, international initiatives, public-private partnerships, and national regulations.</p>
--	---------------------------------	---	--	--

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 7: MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCES				
1. <i>Biodiversity Index</i> 1a. <i>Population trends of farmland birds</i> 2. <i>Fish catches outside safe biological limits</i>	BIODIVERSITY	1. <i>Sufficiency of Member States proposals for protected sites under the EU Habitats directive</i>	1. <i>Change in status of threatened and/or protected species</i>	<p><u>SDS</u>: Protect and restore habitats and natural systems and halt the loss of biodiversity by 2010.</p> <p><u>6EAP</u>: Conservation of species and habitats with a special concern of preventing habitat fragmentation. Ensure that the consumption of resources and their associated impacts do not exceed the carrying capacity of the environment.</p> <p><u>GP 2002</u>: Ensure adequate financing to attain the International Development Targets and the MDGs</p>
	MARINE ECOSYSTEMS	2. <i>Trends of spawning biomass of selected fish stocks</i>	2. <i>Effective fishing capacity and quotas, by specific fisheries</i> 2a. <i>Size of fishing fleet</i> 3. <i>Structural support to fisheries and % allocated to promote env. friendly fishing practices</i>	<p><u>EC Gothenburg2001</u>: The review of the CFP should address the overall fishing pressure by adapting the EU fishing effort to the level of available resources, taking into account the social impact and the need to avoid over-fishing.</p> <p><u>6EAP</u>: Conservation, appropriate restoration and sustainable use of marine environment, coasts and wetlands.</p> <p><u>PoI2002</u>: On an urgent basis, and where possible by 2015, maintain or restore depleted fish stocks to levels that can produce the maximum sustainable yield.</p>
	FRESH WATER RESOURCES	3. <i>Groundwater abstraction as % of available groundwater resources</i>	4. <i>Population connected to wastewater treatment systems</i> 5. <i>Emissions of organic matter as biochemical oxygen demand to rivers</i> 6. <i>Index of toxic chemical risk to aquatic environment</i>	<p><u>6EAP</u>: Ensure that the rates of extraction from water resources are sustainable over the long term. Achieve quality levels of ground and surface water that do not give rise to significant impacts on and risks to human health and the environment.</p> <p><u>PoI2002</u>: Develop integrated water resources management and water-efficiency plans by 2005.</p> <p><u>GP 2002</u>: Ensure adequate financing to attain the International Development Targets and the MDGs</p>

	LAND USE	<p>4. <i>Land use change, by category</i></p> <p>4a. Built-up area as a % of total land area</p> <p>5. <i>Exceedance of critical loads of acidifying substances and nitrogen in sensitive natural areas</i></p>	<p>7. <i>Percentage of total land area at risk of soil erosion</i></p> <p>8. <i>Percentage of total land area at risk of soil contamination</i></p> <p>9. Percentage of forest trees damaged by defoliation</p> <p>10. <i>Fragmentation of habitats due to transport</i></p>	<p>6EAP: Conserve and restore areas of significant landscape value including cultivated and sensitive areas. Promotion of sustainable use of the soil, with particular attention to preventing erosion, deterioration, contamination and desertification.</p> <p>Po12002: Accelerate the implementation of the IPF/IFF proposals for action and by the Collaborative Partnership on Forests, and intensify efforts on reporting to the UN Forum of Forests so as to contribute to an assessment of progress in 2005.</p>
--	-----------------	---	--	--

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 8: TRANSPORT				
<p>1a. Energy consumption by transport and GDP at constant price</p> <p><i>Vehicle-km and GDP at constant price</i></p>	<p>TRANSPORT GROWTH</p>	<p>1. Car share of inland passenger transport 2. Road share of inland freight transport</p>	<p>1. Modal split of passenger transport 2. Modal split of freight transport 3. Volume of freight transport and GDP at constant price 4. Energy consumption by transport mode 5. <i>Access to public transport</i></p>	<p><u>SDS</u>: Decouple transport growth significantly from growth in Gross Domestic Product in order to reduce congestion and other negative side effects of transport.</p> <p><u>SDS</u>: Bring about a shift in transport use from road to rail, water and public passenger transport so that the share of road transport in 2010 is no greater than in 1998. Promote teleworking.</p> <p>(Updated in EC Gothenburg2001): The sustainable transport policy should tackle rising levels of congestion, noise and pollution and encourage use of more environmentally-friendly modes of transport as well as the full internalisation of social and environmental costs. Propose a framework for transport charges to ensure that by 2004 prices for different modes of transport, including air, reflect their costs to society.</p>
	<p>TRANSPORT PRICES</p>	<p>3. <i>External costs of transport activities</i></p>	<p>6. <i>Freight transport prices by mode</i> 7. <i>Investment in transport infrastructure by mode</i></p>	
	<p>SOCIAL AND ENVIRONMENTAL IMPACT OF TRANSPORT</p>	<p>4. Emissions of air pollutants (particulate matter and ozone precursors) from transport activities 5. Greenhouse gas emissions by transport activities, by mode</p>	<p>8. People killed in road accidents, by age group 9. Emissions of NO_x from road vehicles (petrol and diesel)</p>	

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6 th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 9: GOOD GOVERNANCE				
1. Level of citizens' confidence in EU institutions	POLICY COHERENCE	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Proportion of environmentally harmful subsidies</i> 2. Number of infringement cases brought in front of the Court of Justice, by policy area 3. <i>Administrative cost imposed by legislation</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Share of major proposals in the Commission's Legal and Work Programme for which an impact assessment has been undertaken</i> 2. Transposition of Community law, by policy area 	<p><u>SDS</u>: Improve policy coherence; all policies must have sustainable development as their core concern. In particular, forthcoming reviews of Common Policies must look at how they can contribute more positively to sustainable development. (revised in <u>Barcelona2002</u>): Ensure that all major internal and external policy proposals include an impact assessment.</p> <p><u>SDS</u>: Earlier and more systematic dialogue, in particular with representatives of consumers. The views outside the Union should also be sought.</p> <p><u>EC Lisbon2000</u>: Real efforts must be made by public administrations at all levels to exploit new technologies to make information as accessible as possible.</p> <p><u>EC Gothenburg2001</u>: The Union must be served by modern, open and citizen-oriented institutions. The new rules on the public's right of access to documents are a major step in making the Union more open.</p>
	PUBLIC PARTICIPATION	<ol style="list-style-type: none"> 4. Voter turnout in national parliamentary elections 5. <i>Responses to EC Internet public consultations</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Voter turnout in EU parliamentary elections, by gender, by age group and by highest level of education attained 4. E-government on-line availability 5. E-government usage by individuals 	

Normal text = 'best available' indicator i.e. indicator expected to be available; if numbered with an 'a' then is a proxy indicator for the best needed of the same number.
Italics = 'best needed' indicators; needed but facing problems of definition, data availability or data quality.

Level I	Sub-themes	Level II	Level III	Headline Objectives in the EU SD Strategy (SDS) Presidency conclusions of European Council (EC) WSSD Plan of Implementation (PoI) 6 th Environmental Action Programme (6EAP) Millennium Declaration Goals
THEME 10: GLOBAL PARTNERSHIP⁽¹⁾				
1. Official Development Assistance (ODA) as % of Gross National Income	GLOBALISATION OF TRADE	1. EU imports from developing countries (total and agricultural products) and agricultural budgetary support	1. Total EU imports from developing countries, by income group	<p>GP2002⁽²⁾: Ensure that globalisation contributes to sustainable development.</p> <p>EC Barcelona2002: Integrate developing countries into the world economic system notably through the implementation of the Doha Development Agenda and ensure that trade policies and investment flows contribute to sustainable development.</p> <p>6EAP: Ensure that trade and env. policy measures are mutually supportive.</p> <p>PoI2002: Improve access by dev. countries to alternatives to ozone-depleters by 2010, and assist in complying with phase-out schedule under the Montreal Protocol.</p> <p>GP2002⁴: Ensure adequate financing to attain the International Development Targets and the Millennium Development Goals.</p> <p>EC Barcelona2002: Reach UN goal of 0.7% for ODA/GNI: MS lacking behind this goal to increase their ODA in the next four years within their respective budget allocation processes, whilst the other MS renew their efforts to remain at or above the target of 0.7% of ODA, so that collectively a EU average of 0.39% is reached by 2006 and each MS at least 0.33% ODA/GNI by 2006 (<i>Monterrey2002</i>).</p> <p>EC Barcelona2002: Encourage sustainable foreign direct investments (FDI) in developing countries and export credits consistent with sustainable development.</p> <p>GP2002⁴: Ensure that current trends in the loss of environmental resources are effectively reversed at national and global levels by 2015. Develop sectoral and intermediate objectives in some key sectors – water, land and soil, energy and biodiversity.</p> <p>6EAP: The pursuit of ambitious environmental policies at the international level paying particular attention to the carrying capacity of the global environment. The further promotion of sustainable consumption and production patterns at the international level.</p>
		2. Sales of selected fair-trade labelled products	2. Total EU imports from developing countries, by group of products	
		3. Bilateral ODA by category	3. Total EU financing for development, by type	
	FINANCING FOR SD		4. ODA and FDI to developing countries, by income group and geographical area	
	RESOURCE MANAGEMENT	4. EU imports of materials from developing countries, by group of products	5. Share of untied ODA in total bilateral ODA commitments	
			6. ODA per capita, in EU donors and in recipient countries	
			7. Contribution of the Clean Development Mechanism (CDM) to GHG emission reductions in developing countries	
			7a. CO ₂ emissions per capita in the EU and in developing countries	

(1) In the context of sustainable development and in order to keep groups of countries consistent between the indicators, the group of 'developing countries' has been identified to the countries receiving development assistance from the Development Aid Committee (DAC Part I countries).

(2) Commission Communication Towards a global partnership for sustainable development, COM(2002) 82 Final.

